DANIEL DEFOE

Robinson Crusoe

AUDIOKNIHY CZ · AUDIOKNIHYCZ.CZ

Daniel Defoe

I. Mládí v Yorku

Narodil jsem se roku 1632 ve městě Yorku, v dobré rodině, ačkoli ne z toho kraje, neboť můj otec byl cizinec z Brém, který se nejprve usadil v Hullu. Obchodem získal slušné jmění, a když živnosti zanechal, odstěhoval se do Yorku, kde se oženil s mou matkou. Její příbuzní se jmenovali Robinsonovi, byla to v onom kraji velmi vážená rodina, a po nich jsem se jmenoval Robinson Kreutznaer; jenže obvyklým komolením slov v Anglii se dnes píšeme – ba sami sebe tak nazýváme a tak své jméno píšeme – Crusoe; a tak mi říkali i druhové.

Měl jsem dva starší bratry. Jeden z nich byl podplukovníkem anglického pěšího pluku ve Flandrech, pluku, jemuž kdysi velel slavný plukovník Lockhart, a padl v bitvě u Dunkerque proti Španělům. Co se stalo s mým druhým bratrem, nikdy jsem se nedověděl, stejně jako můj otec a matka nikdy nezvěděli, co se stalo se mnou.

Jako třetí syn v rodině jsem nebyl určen k žádnému řemeslu a hlava se mi záhy naplnila toulavými myšlenkami. Otec, muž letitý, mi dopřál slušnou míru učení, pokud se to při domácí výchově a venkovské obecné škole dalo stihnout, a chtěl ze mne mít právníka; já se však s ničím nespokojil, než že odejdu na moře. Můj sklon k tomu šel tak silně proti vůli, ba proti výslovným příkazům otcovým a proti všem prosbám a domluvám matky i jiných přátel, že se zdálo, jako by v onom náklonu mé povahy bylo cosi osudového, co mě vedlo přímo k životu bídy, který mě měl potkat.

Otec, muž moudrý a vážný, mi dal vážnou a výbornou radu proti tomu, co u mne tušil. Jednoho rána mě zavolal k sobě do komnaty, kde

ho upoutala dna, a v této věci se se mnou velmi vřele rozohnil. Zeptal se mě, jaké mám důvody, kromě pouhé toulavé náklonnosti, abych opouštěl otcovský dům a rodnou zem, kde by mi mohl dobře zjednat postavení a kde se mi otevírala vyhlídka, že vlastní pílí a prací zvednu svůj majetek a budu žít klidně a příjemně. Pravil mi, že do dobrodružství se za hranicemi vydávají muži buď zoufalých poměrů, nebo lidé ctižádostiví toužící po vyšším postavení; že chtějí povstat podnikáním a proslavit se činy mimo obvyklou cestu; že tyto věci jsou buď daleko nad mé možnosti, nebo daleko pod mou důstojnost; že já jsem ze stavu středního, jak to lze nazvat „horní vrstva nižšího života", a že on sám dlouhou zkušeností poznal, že je to stav na světě nejlepší, nejvíce přizpůsobený lidskému štěstí: nevystavený bídě a strádání, dřině a utrpení lidí, kteří žijí z ruky, a nezatížený pýchou, přepychem, ctižádostí a závistí lidí z horních vrstev. Prý mohu posoudit blaho tohoto stavu z jediné věci – totiž že je to stav, kterému závidí všichni ostatní lidé; že králové často naříkali nad bídnými následky toho, že se narodili k velikým věcem, a přáli si, aby je byl Pán postavil mezi oba kraje, mezi nízké a vznešené; a že moudrý muž vydal témuž svědectví, když se modlil, aby mu Pán nedával ani chudobu, ani bohatství.

Vyzval mě, abych tomu věnoval pozornost, a ujistil, že vždy shledám, že útrapy života nesou obě krajní vrstvy lidstva, kdežto střední stav má nejméně pohrom a není vystaven tolika zvratům jako vrstvy vyšší či nižší; ba lidé ve středním stavu, pravil, netrpí tolika nemocemi a neklidem těla ani ducha jako ti, kdo si neřestným životem, přepychem a výstřednostmi na jedné straně, nebo těžkou prací, nedostatkem toho nejnutnějšího a hubenou nebo nedostatečnou stravou na straně druhé, přivolávají choroby jakožto přirozený následek svého způsobu života; že střední stav je stvořen pro všeliký druh ctnosti a všeliký druh potěšení; že pokoj a hojnost jsou služky středního jmění; a že střídmost, mírnost, klid, zdraví, přátelská společnost, všechna příjemná rozptýlení a všechny žádoucí radosti jsou požehnáním, které

střední stav provází: takto prý lidé tiše a hladce procházejí světem a pokojně z něj odcházejí, nejsou tísněni námahou rukou ani hlavy, nejsou upsáni otročině za denní chléb, ani sužováni spletitými okolnostmi, které okrádají duši o mír a tělo o odpočinek, ani stravováni vášní závisti či tajnou pálivou touhou po velkých věcech; naopak, v utěšených poměrech kloužou mírně světem a s rozmyslem okoušejí sladkost života bez jeho hořkosti, cítí, že jsou šťastni, a každodenní zkušeností se učí to vnímat víc a víc.

Potom na mě naléhavě a s nejvroucnější láskou doléhal, abych si nehrál na mladíka a vrhal se do běd, proti nimž mi příroda a stav, do něhož jsem se narodil, zdály se být štítem; že nemám žádnou nutnost si o chléb usilovat; že se o mě postará a čestně mě uvede do stavu, který mi právě doporučil; a nebudu-li ve světě spokojen a šťasten, bude to jen můj osud nebo má vlastní vina, co mi v tom zabrání; on sám prý nic nebude mít na svědomí, neboť splnil svou povinnost tím, že mě varoval před kroky, o nichž ví, že mi ublíží. Zkrátka: zůstanu-li a usadím se doma, jak mi radí, prokáže mi mnoho dobrého; nebude však mít prsty v mých neštěstích do té míry, aby mě povzbuzoval k odchodu. A nakonec mi připomněl, že mám příklad ve svém starším bratrovi, jemuž stejně vážně domlouval, aby nešel do nizozemských válek, ale nic nezmohl; mladická touha ho zahnala do vojska a tam padl. A ačkoli se za mě modlit nepřestane, přece se mi odvažuje říci, že učiním-li tento pošetilý krok, Bůh mi nepožehná, a budu mít později dost času uvažovat o tom, že jsem jeho rady neposlechl, až tu snad nebude nikoho, kdo by mi pomohl se vzpamatovat.

Všiml jsem si při této poslední části jeho řeči – a byla vskutku prorocká, ačkoli si to, mám za to, otec sám nevěděl – pravím, všiml jsem si, jak mu po tvářích hojně stékají slzy, zvláště když mluvil o mém zabitém bratru; a když mluvil o tom, jak budu mít kdy k lítosti a nikoho, kdo by mi pomohl, byl tak pohnut, že řeč přerušil a pravil, že má srdce tak plné, že mi víc říci nedovede.

Touto řečí jsem byl upřímně dojat – a koneckonců, kdo by nebyl? – a umínil jsem si, že na odchod do světa už víc myslet nebudu, nýbrž že se usadím doma, jak si otec přeje. Ach, běda! Pár dní to všechno setřelo; a abych nakrátko předešel dalšímu otcovu naléhání, za několik týdnů jsem byl rozhodnut utéct od něj nadobro. Nejednal jsem však tak zbrkle, jak mě k tomu první zápal mého rozhodnutí nutkal; vyčkal jsem chvíle, kdy se mi matka zdála mírnější než jindy, a svěřil se jí, že mé myšlenky míří tak docela k tomu uvidět svět, že nikdy nenajdu dost pevné vůle usadit se u čehokoliv, co bych doopravdy dotáhl do konce, a otec že by mi udělal lépe, kdyby mi dal své svolení, než mě nutil odejít bez něj; že je mi už osmnáct let, což je příliš mnoho na to, abych šel do učení k řemeslu nebo do písařství k advokátovi; že si jsem jist, že kdybych to učinil, nikdy bych svůj čas nevyučil, nýbrž bych svému mistrovi utekl dřív, než by mu mé roky doběhly, a šel na moře; a kdyby ona promluvila s otcem a dovolil mi vykonat jednu cestu do ciziny, kdybych se vrátil domů a nelíbilo se mi to, víckrát bych už neodjel; a slíbil bych, že dvojnásobnou pílí dohoním ztracený čas.

To matku dohnalo do velkého rozčilení; řekla mi, že ví, že nemá smysl mluvit s otcem o něčem takovém; že on ví příliš dobře, co je mým prospěchem, než aby svolil k čemukoli, co by mi tolik uškodilo; a že ji udivuje, jak vůbec na něco takového mohu pomyslet po té rozmluvě, kterou jsem s otcem měl, a po tak laskavých a něžných slovech, jakých, jak sama ví, otec vůči mně užil; a že zkrátka, chci-li se zničit, nikdo mi už nepomůže; že se však mohu spolehnout, že nikdy jejich svolení nedostanu; že ona sama nebude mít takový podíl na mé zkáze; a že nikdy nebudu moci říci, že matka chtěla, zatímco otec nechtěl.

Ačkoli matka tu věc otci předložit odmítla, později jsem se doslechl, že mu celou rozmluvu přece pověděla, a otec, projeviv velkou starost, jí s povzdechem řekl: „Ten hoch by mohl být šťasten, kdyby zůstal doma; půjde-li však do světa, bude z něj nejubožejší nešťastník, jaký se kdy narodil: k tomu nemohu dát svolení."

Nebylo to dřív než skoro za rok, co jsem se vytrhl pryč; mezitím jsem však zůstal zatvrzele hluchým ke všem návrhům, abych se usadil k nějakému zaměstnání, a často jsem se s otcem i matkou dohadoval, proč jsou tak nekompromisně proti tomu, k čemu, jak sami věděli, mě má povaha táhne. Jednoho dne jsem se nahodile ocitl v Hullu, aniž jsem měl v úmyslu zrovna tehdy prchnout; pravím však, že jsem tam byl a jeden z mých druhů se právě chystal na otcovu loď, která odplouvala do Londýna, a lákal mě, abych se k nim přidal; a dovolával se obvyklé návnady námořníků, totiž že mě plavba nebude stát nic. Neporadil jsem se už ani s otcem, ani s matkou, ba ani jsem jim o tom nevzkázal; nechal jsem je, ať se to doslechnou, jak budou moci. Bez vyprošení Boží milosti i otcova požehnání, bez ohledu na okolnosti i následky, a v nedobrou hodinu, Bůh ví, dne prvního září šestnáctistého padesátého prvního jsem nastoupil na loď mířící do Londýna. Žádnému mladému dobrodruhovi, věřím, nezačala neštěstí dříve, ani netrvala déle, než mně. Sotva loď vyplula z Humberu, strhl se vítr a moře se nejhrůzostrašnějším způsobem vzedmulo; a protože jsem na moři dosud nebyl, bylo mi nevýslovně špatně na těle a hrozně bylo mé mysli. Teď jsem začal vážně uvažovat, co jsem učinil a jak spravedlivě mě dohnal soud nebeský za to, že jsem bezbožně opustil otcovský dům a zřekl se své povinnosti. Všechny dobré rady rodičů, otcovy slzy a matčiny prosby mi nyní čerstvě vyvstaly v mysli; a mé svědomí, které tehdy ještě nebylo tak zatvrzelé, jakým se od té doby stalo, mi vyčítalo, že jsem opovrhl radou a porušil svou povinnost vůči Bohu i otci.

Zatímco se tohle dělo, bouře zesílila a vlny šly velmi vysoko, i když zdaleka ne tak, jak jsem je od té doby mnohokrát viděl; ba ne tak, jak jsem je viděl o pár dní později; ale pro mě jako mladého námořníka, který o věci nic nevěděl, to tehdy stačilo. Čekal jsem, že každá vlna nás pohltí, a že pokaždé, když loď spadne – jak se mi zdálo – do propadliny či úvalu mezi vlnami, už se víckrát nezvedneme. V této úzkosti mysli jsem učinil mnoho slibů a předsevzetí: že líbí-li se Bohu zachovat

mi život v této jedné plavbě, jakmile ještě jednou vkročím nohou na suchou zem, půjdu rovnou domů k otci a dokud budu živ, do lodi víckrát nevkročím; že přijmu jeho radu a nikdy se víc nevrhnu do podobných běd. Nyní jsem jasně viděl, jak pravdivá byla jeho pozorování o středním stavu, jak lehce a jak pohodlně prožil celý svůj život a nikdy nebyl vystaven bouřím na moři ani soužením na zemi; a umínil jsem si, že se jako pravý kající marnotratný syn vrátím k otci.

Tyto moudré a střízlivé myšlenky mě provázely celou dobu, co bouře trvala, a vskutku ještě nějakou chvíli potom; druhého dne však vítr polevil, moře bylo klidnější a já jsem si na ně začal trochu zvykat; po celý ten den jsem byl přesto velmi vážný, neboť mi stále ještě bylo mořsky špatně; k večeru se ale počasí vyjasnilo, vítr úplně ustal a nastal rozkošný krásný večer; slunce zapadlo zcela jasně a tak i druhého rána vyšlo; a protože vítr skoro nebyl žádný a moře bylo hladké, slunce zářilo na jeho hladinu, zdál se mi ten pohled nejlíbeznější, jaký jsem kdy spatřil.

V noci jsem dobře spal, mořská nemoc mě už opustila, naopak jsem byl zcela veselý a s úžasem jsem hleděl na moře, které bylo včera tak drsné a strašlivé a za tak krátkou dobu dovedlo být tak klidné a utěšené. A tu, aby snad má dobrá předsevzetí nevydržela, přichází ke mně můj druh, který mě svedl: „Nu, Bobe," povídá a plácne mě po rameni, „jak ti je po tom všem? Vsadím se, že ses včera v noci bál, viď, když zafoukalo stěží na špetku větru?" „Špetka to byla?" povídám. „Byla to strašná bouře." „Bouře, ty hlupáku," odpoví, „tohle že nazýváš bouří? Ale copak, to nebylo nic; dej nám dobrou loď a mořský prostor, a o takovém poryvu větru vůbec neuvažujeme; jenže ty jsi, Bobe, jen sladkovodní plavec. Pojď, uděláme si mísu punče a všechno zapomeneme; vidíš, jak teď je kouzelné počasí?" Abych tuto smutnou část svého příběhu zkrátil, šli jsme cestou všech námořníků; punč byl uvařen a mě s ním napůl opili. A při té jedné noční ničemnosti jsem utopil všechno své pokání, všechna zamyšlení nad svým minulým chováním, všechna

předsevzetí do budoucna. Zkrátka, jako se moře s utichnutím bouře vrátilo k hladké tváři a usedlému klidu, tak i spěch mých myšlenek pominul, mé strachy a obavy, že mě moře pohltí, se zapomněly, a proud mých dřívějších žádostí se vrátil; nadobro jsem zapomněl na sliby a přísahy, které jsem učinil ve své tísni. Nalézal jsem sice časem chvilky zamyšlení; a vážné myšlenky se jakoby snažily chvílemi vrátit; já je však setřásl a procitl z nich jako z nemoci, a oddávaje se pití a společnosti, brzy jsem si podmanil návrat těch – jak jsem jim říkal – záchvatů; a za pět šest dní jsem dobyl nad svědomím vítězství tak úplné, jaké si jen mladík, odhodlaný se jím nenechat obtěžovat, může přát. Čekala mě však ještě jedna zkouška; a Prozřetelnost, jak v takových případech obvykle činí, se rozhodla ponechat mě docela bez výmluvy; neboť neuznám-li toto za vysvobození, bude příští takové, že i ten nejhorší a nejzatvrzelejší ničema mezi námi uzná jak nebezpečí, tak milost.

Šestého dne naší plavby jsme vpluli na rejdu u Yarmouthu; vítr totiž byl protivný a počasí tiché, od bouře jsme urazili jen málo. Zde jsme byli nuceni spustit kotvu a zde jsme leželi, zatímco vítr setrvával ze stejné strany – totiž od jihozápadu – sedm či osm dní, během nichž připlulo z Newcastlu množství lodí do téže rejdy jakožto do běžného přístavu, kde lodi mohly čekat na vítr do řeky.

Nebyli bychom tu však kotvili tak dlouho, kdybychom se nebyli pokusili vyplout proti proudu do řeky; vítr však foukal příliš svěže, a když jsme tu leželi čtyři pět dní, foukal už tvrdě. Rejda ovšem byla pokládána za stejně dobrou jako přístav, kotvení dobré a naše kotevní výstroj velmi silná, takže naši lidé byli bez starosti a ani v nejmenším se neobávali nebezpečí, naopak trávili čas odpočinkem a veselím po námořnickém zvyku; osmého dne ráno však vítr zesílil a všichni jsme pracovali, abychom shodili vrchní stěžně a uvázali vše, co šlo, aby lod jela co nejsnáze. Kolem poledne už šlo moře opravdu velmi vysoko, loď se do něj zařezávala přídí, braly ji vlny přes palubu, a jednou dva-

krát jsme měli dojem, že nám kotva přejela po dně; na to velitel nařídil vyhodit druhou, nouzovou kotvu, takže jsme leželi na dvou kotvách zepředu a lana byla vypuštěna až na úplný konec.

Tou dobou už vskutku foukala strašlivá bouře; a nyní jsem začínal v tvářích i samých námořníků spatřovat hrůzu a úžas. Velitel, byť bedlivý ve věci záchrany lodě, při vstupu a výstupu z kajuty, když procházel kolem mne, několikrát polohlasem šeptal pro sebe: „Pane, bud nám milostiv! Všichni jsme ztraceni! Všichni jsme zahynuli!" a podobně. V těchto prvních překotech jsem byl jako otupělý, ležel jsem tiše ve své kajutě, která byla v záďovém prostoru, a nemohu popsat svůj stav mysli: těžko se mi vracelo první pokání, které jsem tak zřejmě pošlapal a proti němuž jsem se zatvrdil. Myslel jsem si, že hořkost smrti už minula a že tohle nebude nic jako to první; když ale velitel sám, jak jsem právě pověděl, prošel kolem mne a řekl, že jsme všichni ztraceni, hrozně jsem se vylekal. Vstal jsem z kajuty a vyhlédl; a takovou žalostnou podívanou jsem nikdy nespatřil: moře šlo horami do výše a každé tři čtyři minuty se nám lámalo přes palubu; když jsem se mohl rozhlédnout, neviděl jsem kolem než tíseň; dvě lodě, které kotvily blízko nás, si, jak jsme zjistili, podsekaly stěžně, neboť byly hluboce naložené; a naši lidé vykřikovali, že loď, která kotvila asi míli (anglická míle, asi 1,6 kilometru) před námi, se potopila. Dvě další lodě, utržené od kotev, byly vyhnány z rejdy do volného moře, nazdařbůh, a to bez jediného stojícího stěžně. Lehké lodi se vedlo lépe, jelikož se tak nenamáhaly v moři; ale dvě či tři z nich plouvaly a procházely těsně kolem nás, utíkajíce po větru jen s rozvinutou čelní plachtou.

K večeru lodník a druhý důstojník poprosili našeho velitele, aby jim dovolil useknout přední stěžeň, k čemuž se velmi zdráhal; když mu však lodník přesvědčivě tvrdil, že neučiní-li tak, loď potopí, svolil; a když useknuli přední stěžeň, hlavní stěžeň stál tak volně a tak lodí otřásal, že museli useknout i ten a vyklidit palubu docela.

Každý si může představit, v jakém stavu jsem byl při tom všem já, mladý námořník, který už předtím měl takovou hrůzu z pouhé maličkosti. Mohu-li však po všech těch letech vyjádřit, co jsem si tenkrát myslel, v desetkrát větší hrůze jsem byl na mysli pro svá dřívější přesvědčení a pro to, že jsem se od nich vrátil k předsevzetím, která jsem nejprve bezbožně učinil, než sám ze smrti; a tyto myšlenky, přidané k hrůze bouře, mě uvrhly do stavu, který nedovedu žádnými slovy popsat. Nejhorší však ještě nepřišlo; bouře zuřila s takovou prudkostí, že sami námořníci přiznávali, že horší nikdy neviděli. Loď jsme měli dobrou, byla však hluboce naložená a válela se v moři tak, že co chvíli námořníci vykřikovali, že se potopí. Měl jsem v jednom ohledu výhodu, že jsem nevěděl, co se pod slovem *potopit* myslí, dokud jsem se nezeptal. Bouře však byla tak prudká, že jsem viděl – což se vidí málokdy – velitele, lodníka i některé další, rozumnější než ostatní, při modlitbě; a čekali, kdy loď půjde ke dnu. Uprostřed noci, nad vším ostatním naším trápením, jeden z mužů, který sestoupil dolů podívat se, vykřikl, že jsme nabrali vodu; druhý řekl, že v podpalubí jsou čtyři stopy vody. Pak byli všichni muži povoláni k pumpě. Při tom slově mi, jak jsem se domníval, srdce v hrudi zemřelo: a padl jsem nazad na stranu lůžka, na němž jsem seděl, do kajuty. Muži mě ale vzkřísili a řekli, že já, který jsem předtím k ničemu nebyl, umím pumpovat stejně dobře jako kdokoli jiný; na což jsem se vzmužil a šel k pumpě a pracoval z celého srdce. Zatímco se tohle dělo, velitel, vida pár lehkých uhelných lodí, které, nemohouce vyjet bouři vstříc, byly nuceny přeseknout kotvy a utíkat do moře, a které by přejely blízko nás, nařídil vypálit z děla jako signál nouze. Já, který jsem o těchto věcech nic nevěděl, jsem si myslel, že loď praskla, nebo se stalo něco strašného. Zkrátka, byl jsem tak zděšen, že jsem omdlel. Protože to byla doba, kdy každý myslel na svůj život, nikdo si mě nevšímal a nestaral se o to, co se se mnou stalo; na mé místo u pumpy přistoupil jiný muž, nohou

mě odstrčil stranou a nechal mě ležet, maje mě za mrtvého; a trvalo to velmi dlouho, než jsem se vzpamatoval.

Pracovali jsme dál; voda v podpalubí však přibývala a bylo zřejmé, že loď půjde ke dnu; a ačkoli bouře začínala trochu ustupovat, přece nebylo možné, aby se udržela nad hladinou, dokud bychom nedojeli do nějakého přístavu; velitel tedy pokračoval ve výstřelech z děla jako volání o pomoc. Lehká loď, která ustála bouři kousek před námi, se odvážila spustit člun, aby nám přispěla. Člun k nám přirážel s největším nebezpečím; nebylo však možné, abychom se dostali na jejich palubu, ani aby člun ležel u boku lodi; nakonec, když se muži do vesel opírali ze všech sil a riskovali své životy, aby zachránili naše, přehodili naši lidé přes záď lano s boulí, pak je pořádně vypustili na délku; a oni se ho po dlouhé námaze a nebezpečí chopili, přitáhli jsme je těsně pod záď a všichni jsme přelezli do jejich člunu. Nebylo pak smysluplné pro ně ani pro nás, abychom pomýšleli na návrat k jejich vlastní lodi; všichni jsme se shodli, že ji necháme unášet a budeme člun jen tlačit co nejvíc ke břehu; a náš velitel jim slíbil, že kdyby se člun rozbil o břeh, odškodní to jejich veliteli: tak jsme se zčásti veslováním a zčásti unášením dostali ke severu a šikmo ke břehu až skoro k Winterton Ness.

Z lodi jsme nebyli déle než čtvrt hodiny, když jsme viděli, jak se potápí; a tehdy jsem poprvé pochopil, co se myslí tím, že se loď potopí v moři. Musím přiznat, že jsem stěží měl sílu zvednout oči, když mi námořníci oznámili, že se potápí; neboť od chvíle, kdy mě spíše do člunu nasadili, než že bych mohl říci, že jsem do něj vstoupil, bylo mé srdce jakoby umrtvené, zčásti strachem, zčásti hrůzou mysli a myšlenkami na to, co mě ještě čeká.

Zatímco jsme byli v tomto stavu – muži se stále ještě lopotili u vesel, aby přiblížili člun ke břehu – mohli jsme vidět, pokaždé když se nám podařilo vyjet na hřeben vlny, že po pobřeží běží množství lidí, aby nám pomohli, až se přiblížíme; k pobřeží jsme se však blížili jen

pomalu, a nedostali jsme se k němu, dokud jsme neminuli maják u Wintertonu, kde se pobřeží lomí k západu směrem k Cromeru, a země trochu zlomila divokost větru. Zde jsme přistáli, a ačkoli ne bez značných obtíží, dostali jsme se všichni v bezpečí na břeh; a potom jsme pěšky došli do Yarmouthu, kde s námi, jakožto s nešťastnými lidmi, zacházeli s velkou lidskostí jak městští úředníci, kteří nás ubytovali v dobrých kvartýrech, tak jednotliví kupci a majitelé lodí; a dali nám tolik peněz, abychom se mohli dostat buď do Londýna, nebo zpět do Hullu, jak uznáme za vhodné.

Kdybych nyní měl tolik soudnosti, abych se vrátil do Hullu a odtud domů, byl bych býval šťastný, a otec, jako v podobenství našeho požehnaného Spasitele, by býval pro mě zabil vykrmené tele; neboť když se doslechl, že loď, na níž jsem odjel, se potopila na yarmouthské rejdě, trvalo velmi dlouho, než se dozvěděl, že jsem se neutopil.

Můj zlý osud mě však nyní hnal dál s takovou zarputilostí, že nic jí nemohlo odolat; a ačkoli jsem často a hlasitě slýchal volání svého rozumu i uváženějšího úsudku, abych se vrátil domů, neměl jsem k tomu sílu. Nevím, jak to nazvat, ani netvrdím, že je to tajný neodvolatelný výnos, který nás popohání, abychom byli nástroji své vlastní zkázy, i když je přímo před námi a my na ni s otevřenýma očima běžíme. Jistě však pouze nějaká taková předurčená nevyhnutelná bída, jíž mi bylo nemožné uniknout, mě mohla popohnat vpřed proti klidným úvahám a přesvědčováním mých nejskrytějších myšlenek a proti dvěma tak zřejmým naučením, s jakými jsem se setkal už při svém prvním pokusu.

Můj druh, který mě předtím pomáhal utvrdit ve vzdoru a který byl synem velitelovým, byl teď méně odhodlaný než já. Když se mnou poprvé promluvil – a bylo to až dva nebo tři dny po přistání, neboť nás ve městě ubytovali odděleně – pravím, když mě poprvé zahlédl, zdálo se, že má jiný tón; a maje tvář velmi smutnou a vrtě hlavou se mě ptal, jak se mi daří. A pověděv otci, kdo jsem a jak jsem tuto plavbu podnikl jen

jako zkoušku v úmyslu plavit se dále do ciziny, obrátil se ke mně otec s velmi vážným a ustaraným tónem a pravil: „Mladý muži, nikdy už byste neměl jít na moře; měl byste to brát jako jasné a zřetelné znamení, že z vás nemá být mořeplavec.“ „A pročpak, pane,“ pravím já, „nepůjdete už vy sám na moře?“ „To je jiná věc,“ řekl, „to je mé povolání, a tedy má povinnost; ale protože jste tuto plavbu podnikl na zkoušku, vidíte, jakou ochutnávku vám Nebesa dala toho, co máte čekat, budete-li setrvávat. Snad to na nás na všechny přišlo kvůli vám, jako na Jonáše v lodi tarsiské. Prosím,“ pokračoval, „co jste zač a z jakého důvodu jste šel na moře?“ Načež jsem mu něco ze svého příběhu pověděl; a na konci se obořil zvláštním způsobem rozohněn: „Co jsem učinil,“ pravil, „že takový nešťastný ničema měl vstoupit na mou loď? Nevkročil bych s tebou na tutéž loď podruhé ani za tisíc liber.“ To byl ovšem, jak jsem řekl, výron jeho rozrušené duše, kterou ještě svírala tíseň z utrpěné ztráty, a šel v tom dál, než k čemu měl vlastně právo. Avšak potom mi mluvil velmi vážně a nabádal mě, abych se vrátil k otci a nepokoušel Prozřetelnost ke své zkáze, pravě mi, že proti sobě vidím zřetelnou ruku Nebes. „A, mladý muži,“ pravil, „spolehněte se, nevrátíte-li se, pak kamkoli půjdete, nenaleznete nic než pohromy a zklamání, dokud se na vás nenaplní otcova slova.“

Záhy nato jsme se rozešli; neboť jsem mu toho málo odpověděl a víckrát jsem ho neviděl; kudy odešel, nevím. Co se týče mne, mezi tím co jsem měl v kapse nějaké peníze, jsem po souši cestoval do Londýna; a tam, stejně jako cestou, jsem o sobě vedl mnoho zápasů, k jakému způsobu života bych se měl obrátit a zda se mám vrátit domů, nebo jít na moře.

Co se vracení domů týče, stud přemáhal nejlepší pohnutky, jaké se v mých myšlenkách objevovaly, a hned mě napadlo, jak by se mi sousedé smáli, a jak bych se musel stydět pohledět nejen na otce a matku, ale i na kohokoli jiného; z čehož jsem si potom často všiml, jak nedůsledná a nerozumná je obecná povaha lidí, zvláště mládeže, oproti ro-

zumu, který by je v takových případech měl vést – totiž že se nestydí za hřích, a přece se stydí za pokání; nestydí se za čin, pro který by právem měli být považováni za hlupáky, ale stydí se za ten návrat, který jediný je může učinit považovanými za moudré.

V takovém životním rozpoložení jsem zůstal po jistou dobu, nejist, jaké kroky učinit a jakou životní cestu zvolit. Neodolatelná nechuť k návratu domů mě neopouštěla; a jak jsem zůstával v dáli, vzpomínka na strádání, které jsem prožil, se stírala, a jak slábla, slábla s ní i ta slabá pohnutka, kterou jsem k návratu v sobě měl, až jsem konečně myšlenky na návrat zcela odložil a začal se poohlížet po plavbě.

II. Otroctví a útěk

Onen zlý vliv, který mě poprvé odnesl z otcovského domu – který mě vehnal do oné divoké a nestrávené představy o vzmachu mého jmění a který mi vtiskl ty bludy tak mocně, že jsem byl hluchý ke všem dobrým radám i k prosbám a ba i rozkazům otce – pravím, týž vliv, ať to bylo cokoli, mi předložil nejnešťastnější ze všech podniků; a nastoupil jsem na loď mířící k pobřeží Africkému, nebo jak tomu naši námořníci lidově říkají, na plavbu do Guineje.

Mým velkým neštěstím bylo, že jsem při všech těchto dobrodružstvích nejel jako námořník; byl bych sice pracoval o něco tvrději než obvykle, ale zato bych se naučil povinnosti a úřadu předního plavce a časem bych se byl mohl kvalifikovat pro druhého důstojníka nebo poručíka, ne-li pro velitele. Avšak jako bylo vždy mým osudem volit si to horší, tak i zde: maje v kapse peníze a dobré šaty na zádech, nastupoval jsem na loď vždy v šatu gentlemana; a tak jsem neměl na lodi žádnou práci ani se žádné nenaučil.

Mým údělem bylo nejprve dostat se v Londýně do docela dobré společnosti, což se takovým prostopášným a zbloudilým mladíkům, jakým jsem tehdy byl, nestává vždy; ďábel obvykle nezanedbá nalíčit jim nějakou past velmi záhy; se mnou tomu tak ovšem nebylo. Nejprve jsem se seznámil s velitelem lodi, který byl na pobřeží Guinejském a kterému se tam velmi dobře dařilo, takže se rozhodl, že se tam vypraví znovu. Tento kapitán, poněvadž mu padla do oka moje rozmluva, která tenkrát nebyla vůbec nepříjemná, uslyšev mě říkat, že mám chuť vidět svět, mi pověděl, že pojedu-li s ním, nebude mě to nic stát;

budu jeho spolustolovníkem a společníkem; a budu-li s sebou moci něco vzít, budu mít z toho veškerý zisk, který obchod umožňuje; a snad se mi dostane povzbuzení.

Nabídku jsem přijal; a vstoupiv v pevné přátelství s tímto kapitánem, který byl muž čestný a poctivě jednající, vykonal jsem s ním tu plavbu a vzal s sebou malou obchodní investici, kterou jsem nezištnou poctivostí svého přítele kapitána značně rozmnožil; neboť jsem s sebou vezl asi čtyřicet liber ve zboží – v hračkách a cetkách, které mi kapitán poradil nakoupit. Těch čtyřicet liber jsem si dal dohromady s pomocí některých svých příbuzných, s nimiž jsem si dopisoval; a kteří, mám za to, přiměli mého otce, nebo aspoň matku, aby na mou první výpravu takovou částkou přispěli.

To byla jediná plavba, o níž mohu říci, že byla v mých dobrodružstvích zdařilá, a za niž vděčím bezúhonnosti a poctivosti svého přítele kapitána; pod ním jsem také získal slušnou znalost matematiky a pravidel plavby, naučil se vést záznam o lodním kurzu, provádět pozorování, zkrátka rozumět některým věcem, které námořník rozumět má; neboť jak on měl potěšení mě vyučovat, já jsem měl potěšení se učit; a jedním slovem, tato plavba ze mě udělala jak námořníka, tak kupce; neboť jsem si přivezl pět liber a devět uncí zlatého prachu z mého podniku, který mi při návratu v Londýně vynesl téměř tři sta liber; a to mě naplnilo těmi vzletnými myšlenkami, které od té doby mou zkázu dovršily.

Avšak i při této plavbě mě nemíjely nehody; zvláště jsem byl nepřetržitě nemocen, pohroužen do prudké tropické horečky nadměrným vedrem onoho podnebí; neboť naše hlavní obchodování bylo při pobřeží, od patnácté rovnoběžky severní šířky až po samotný rovník.

Byl jsem nyní uveden jako guinejský obchodník; a protože můj přítel, k mému velkému neštěstí, krátce po návratu zemřel, umínil jsem si, že vykonám tutéž plavbu znovu; a nalodil jsem se na touž loď s mužem, který byl na předešlé cestě jeho druhým důstojníkem a nyní do-

stal velení lodi. Byla to nejnešťastnější plavba, jakou kdo kdy vykonal; neboť ačkoli jsem si s sebou nebral ani sto liber ze svého nového jmění, takže mi zbývalo dvě stě liber, které jsem svěřil vdově po svém příteli, jež se ke mně chovala velmi spravedlivě, přece jsem upadl do strašných neštěstí. První bylo toto: naše loď, směřujíc ke Kanárským ostrovům, nebo spíše mezi ty ostrovy a africké pobřeží, byla za úsvitu překvapena tureckým korzárem ze Sallee (Sallee, pirátské město na pobřeží Maroka), který nás pronásledoval se vším plachtovím, které mohl rozvinout. I my jsme napjali tolik plátna, kolik naše ráhna dokázala rozprostřít a kolik naše stěžně unesly, abychom unikli; shledavše však, že nás pirát dohání a za pár hodin nás jistě doběhne, připravili jsme se k boji; naše loď měla dvanáct děl a ten lotr osmnáct. Kolem třetí hodiny odpolední nás dohnal, a maje v úmyslu nám přijít podél zádě, přišel omylem napříč před náš bok; my jsme na tu stranu obrátili osm děl a vypálili na něj celou boční salvu, která ho donutila odbočit, poté co opětoval naši palbu a zasypal nás také střelbou z lehkých zbraní téměř dvou set mužů, které měl na palubě. Nikdo z nás však nebyl zasažen, všichni naši muži zůstali v krytu. Chystal se nás napadnout znovu, a my se chystali bránit. Když nás ale příště napadl z druhé strany, nalodil na naši palubu šedesát mužů, kteří se okamžitě pustili do sekání a rubání plachet a lanoví. Pálili jsme do nich z lehkých zbraní, poloviční píkou, prachovými krabicemi a podobnými věcmi, a dvakrát jsme palubu od nich vyklidili. Avšak abych tuto smutnou část příběhu zkrátil: naše loď byla vyřazena z činnosti, tři naši muži padli a osm bylo zraněno; byli jsme nuceni se vzdát a byli jsme všichni odvezeni jako zajatci do Sallee, přístavu patřícího Maurům.

Zacházení, kterého se mi tam dostalo, nebylo tak strašné, jak jsem se zpočátku obával; ani mě nevyvezli do vnitrozemí k císařovu dvoru, jako ostatní z našich mužů, nýbrž mě ponechal velitel korzárské lodi jako svou vlastní kořist a učinil ze mne svého otroka, jsa já mladý a hbitý a schopný jeho záležitostem. Při této překvapivé změně mých

poměrů z kupce v ubohého otroka jsem byl zcela zdrcen; a tu jsem vzpomněl na otcovu prorockou řeč ke mně, že budu bídný a nebude nikoho, kdo by mi ulevil, což se, jak jsem si myslel, nyní tak účinně naplnilo, že horší to být nemůže; neboť nyní mě dostihla ruka Nebes a byl jsem bez naděje na vykoupení ztracen. Avšak, běda! toto byla jen ochutnávka té bídy, kterou jsem měl projít, jak se ukáže v dalším příběhu.

Protože mě můj nový pán, nebo chcete-li majitel, odvedl k sobě domů, choval jsem naději, že mě vezme s sebou, až zase vypluje; věřil jsem totiž, že se mu dřív nebo později stane osudem, že ho zajme nějaká španělská nebo portugalská válečná loď, a pak že budu propuštěn na svobodu. Ale této naděje jsem byl brzy zbaven; neboť když vyplul, nechal mě na břehu, abych se staral o jeho malou zahradu a vykonával obvyklou otrockou dřinu kolem domu; a když se vrátil z plavby, nařídil mi, abych ležel v kajutě a staral se o loď.

Zde jsem rozjímal jen o útěku a o způsobech, jak jej uskutečnit; nenacházel jsem však cestu, která by měla sebemenší naději; nic se nenabízelo, co by učinilo tuto myšlenku rozumnou; neboť jsem neměl nikoho, s kým bych se o tom radil, nikoho, kdo by se mnou vyplul – žádného spoluotroka, žádného Angličana, Ira ani Skota tam kromě mě nebylo; takže dva roky, ačkoli jsem se v představách utěšoval, jsem nikdy neměl ani nejmenší povzbudivou vyhlídku, že svůj plán uskutečním.

Asi po dvou letech se naskytla podivná okolnost, která mi stará snění o nějakém pokusu o svobodu znovu uvedla do hlavy. Můj pán zůstával doma déle než obvykle, aniž by svou loď vystrojoval, a to, jak jsem slyšel, z nedostatku peněz; měl ve zvyku jednou nebo dvakrát v týdnu, někdy častěji, pokud bylo pěkné počasí, brát si lodní pinasu a vyjet si na rejdu lovit ryby; a protože mě vždy bral s sebou spolu s mladým moriskem, abychom veslovali, a já jsem se ukázal velmi obratným v chytání ryb, bavili jsme ho; a tak mě někdy posílal s jedním

Maurem, svým příbuzným, a s tím chlapcem – moriskem, jak mu říkali – abychom mu nalovili na mísu ryb.

Jednou se stalo, že když jsme vyjeli lovit ryby v tichém jitru, zvedla se mlha tak hustá, že jsme ztratili břeh z očí, přestože jsme nebyli ani půl mořské míle (asi dva a půl kilometru) od pobřeží; a veslujíce nevěděli kam ani kterým směrem, dřeli jsme se celý den a celou následující noc; a když přišlo ráno, zjistili jsme, že jsme místo ke břehu veslovali na moře; a byli jsme nejméně dvě mořské míle od pobřeží. Přece jsme se dobře dostali zpět, i když s velkou námahou a s určitým nebezpečím; neboť ráno vítr začal foukat dost svěže; a všichni jsme byli velmi hladoví.

Náš pán, poučen touto nehodou, se rozhodl, že v budoucnu bude dbát větší opatrnosti; a maje u sebe velký člun z anglické lodi, kterou kořistil, usoudil, že nikdy nepůjde lovit ryby bez kompasu a nějakých zásob; nařídil tedy svému lodnímu tesaři, který byl také anglickým otrokem, aby doprostřed velkého člunu postavil malý pokoj neboli kajutu jako na nákladním člunu, s místem vzadu, kde by se stálo při kormidlování a vytahování hlavní otěže; a prostor vpředu, kde by jeden nebo dva mohli stát a pracovat s plachtami. Plula pod tím, čemu říkáme skopová-plec plachta; a ráhno přesahovalo nad kajutou, která byla velmi nízká a pěkně zastrčená a měla v sobě místo pro něho, aby si lehl, s jedním nebo dvěma otroky, a stůl k jídlu, s malými skříňkami, do nichž mohl ukládat lahve toho pití, které mu zrovna přišlo chutnat; a jeho chléb, rýži a kávu.

Chodili jsme s tímto člunem často rybařit; a protože já jsem byl nejobratnější v chytání ryb pro něj, nikdy nejel beze mne. Stalo se, že si naplánoval vyjet si tímto člunem, buď pro zábavu nebo pro ryby, se dvěma nebo třemi Maury vznešenějšího postavení z onoho místa, pro něž vše obstaral mimořádně; a proto poslal na palubu předchozí večer větší zásobu provizí než obvykle; a nařídil mi, abych připravil tři puš-

ky s prachem a brokem, které byly na jeho lodi, neboť zamýšleli vedle rybolovu i trochu lovu ptactva.

Vše jsem připravil, jak nařídil, a druhého rána jsem čekal s člunem vymytým do čista, s vlajkou a praporci vztyčenými a se vším připraveným pro jeho hosty; když tu najednou přišel můj pán sám a řekl mi, že jeho hosté odložili výlet pro jakousi záležitost, která jim do toho vlezla, a nařídil mi, abych s mužem a chlapcem jako obvykle vyjel s člunem a nachytal mu ryb, neboť jeho přátelé budou u něj večeřet; a přikázal mi, abych, jakmile ulovím nějaké ryby, přinesl mu je domů; vše jsem se chystal splnit.

V té chvíli se mi do myšlenek vrhly dávné představy o vysvobození, neboť nyní jsem shledal, že budu mít k dispozici malou loď; a jakmile se můj pán vzdálil, chystal jsem se opatřit sebe, ne k rybaření, ale k plavbě; ač jsem nevěděl, ba ani neuvažoval, kam mám plout – kamkoli jen pryč z toho místa, bylo mé jediné přání.

Nejprve jsem si usmyslel, že si vymyslím záminku a promluvím s tím Maurem, abych získal něco k naší obživě na palubě; řekl jsem mu totiž, že si nesmíme dovolit sníst chléb pánův. Pravil, že to je pravda; a tak přinesl do člunu velký koš suchárů neboli biskvitů a tři džbány čerstvé vody. Věděl jsem, kde stojí pánova skříňka s lahvemi, které podle vyvedení byly zjevně kořistí z nějaké anglické lodi; a dopravil jsem ji do člunu, zatímco Maur byl na břehu, jako by tam už byly pro našeho pána. Dopravil jsem také do člunu velký kus včelího vosku, který vážil asi půl centu (asi dvacet pět kilogramů), spolu se svazkem motouzu nebo nitě, sekerkou, pilou a kladivem, což vše nám bylo později k velkému užitku, zvláště vosk na výrobu svíček. Zkusil jsem na něm ještě jednu lest, do níž také nevinně vstoupil: jmenoval se Ismael, říkají mu Muley neboli Moely; zavolal jsem tedy: „Moely," pravím, „pánovy pušky jsou na palubě; nemůžeš nám přinést trochu prachu a broků? Snad bychom mohli zastřelit nějaké alkamie – pták podobný našemu koliháči – pro sebe, vím, že pán má zásoby střeliva

na lodi uložené.“ „Ano,“ pravil, „něco přinesu;“ a vskutku přinesl velký kožený váček, který obsahoval libru a půl prachu, snad i víc; a jiný s broky, v němž bylo pět nebo šest liber, a nějaké kule; všechno dal do člunu. Zároveň jsem našel v pánově hlavní kajutě nějaký prach, kterým jsem naplnil jednu z velkých lahví ve skříňce, která byla téměř prázdná, přeliv to, co v ní bylo, do jiné; a takto vybaveni vším potřebným jsme vypluli z přístavu lovit ryby. Pevnůstka, která je u vjezdu do přístavu, věděla, kdo jsme, a nevšímala si nás; a nebyli jsme ani míli za přístavem, když jsme stáhli plachtu a usedli k rybolovu. Vítr foukal od severoseverovýchodu, což bylo proti mému přání, neboť kdyby byl vál z jihu, byl bych jistě dosáhl pobřeží Španělska a alespoň došel do zátoky Cádizské; mé předsevzetí však bylo takové, že ať foukal kterýmkoli směrem, pryč z toho strašného místa, kde jsem byl, odejdu, a zbytek nechám osudu.

Když jsme nějaký čas lovili a nic jsme nechytili – neboť když jsem měl rybu na háčku, nechtěl jsem ji vytáhnout, aby ji Maur nespatřil – řekl jsem mu: „Takhle to nepůjde; náš pán by se s tím nespokojil; musíme vyplout dál.“ On, netuše nic zlého, souhlasil, a jsa na přídi, nasadil plachty; a protože jsem měl kormidlo, zajel jsem s člunem téměř o mořskou míli dál, pak ho zastavil, jako bych chtěl lovit; a dav chlapci kormidlo, postoupil jsem kupředu, kde byl Maur, a dělaje, že se shýbám pro něco za ním, zaskočil jsem ho tím, že jsem mu dal paži pod pas, a převrhl ho přes bok přímo do moře. Vynořil se hned, neboť plaval jako korek, a volal na mě, prosil, abych ho vzal nazpět, pravil, že se mnou půjde na kraj světa. Plaval za člunem tak zdatně, že by mě velmi brzy dohnal, neboť větru bylo málo; nato jsem vstoupil do kajuty, vzal jednu z loveckých pušek a namířil jsem na něj; a řekl mu, že jsem mu neublížil, a bude-li klidný, neublížím mu. „Ale,“ pravím, „plaveš dost dobře, abys dorazil ke břehu, a moře je klidné; plav se nejlepší cestou ke břehu, a já ti neublížím; ale přijdeš-li blíž ke člunu, prostřelím ti hlavu, neboť jsem rozhodnut dosáhnout své svobody;“ tak se otočil

a plaval ke břehu, a nepochybuji, že se tam dostal lehko, neboť byl výborný plavec.

Byl bych se mohl spokojit s tím, že vezmu tohoto Maura s sebou a chlapce utopím, ale nebylo možné mu důvěřovat. Když byl pryč, obrátil jsem se k chlapci, jemuž říkali Xury, a řekl: „Xury, budeš-li mi věrný, udělám z tebe velkého muže; nebudeš-li ale přejíždět rukou po tváři, že budeš ke mně upřímný," – to jest přísahat na Mohameda a vous svého otce – „musím tě hodit také do moře." Chlapec se mi usmál do tváře a mluvil tak nevinně, že jsem mu nemohl nedůvěřovat, a přísahal, že mi bude věrný a půjde se mnou na kraj světa.

Dokud jsem toho plavajícího Maura ještě viděl, mířil jsem se člunem rovnou na širé moře, spíše se stavěje k větru, aby si mysleli, že jsem odjel k ústí Úžiny (jak by každý při smyslech musel předpokládat): neboť kdo by si pomyslel, že jsme vypluli k jihu, k opravdu barbarskému pobřeží, kde by nás jistě obklopily celé národy černochů ve svých kánoích a zahubily nás; kde jsme na břeh vystoupit nemohli, aniž by nás pohltila divá zvěř, nebo ještě nemilosrdnější divoši z lidského rodu.

Avšak jakmile se v podvečer stmívalo, změnil jsem kurz a kormidloval přímo na jih k východu, ohýbaje svůj kurz lehce k východu, abych zůstal podél pobřeží; a maje čerstvý příznivý vítr a hladké tiché moře, jel jsem pod takovými plachtami, že jsem, mám za to, následujícího dne ve tři hodiny odpoledne, kdy jsem poprvé spatřil zemi, byl nejméně sto padesát mil jižně od Sallee; docela mimo panství marockého císaře, ba mimo jakéhokoli jiného zdejšího krále, neboť jsme neviděli živou duši.

Přesto jsem se tak lekl Maurů a tak hrozně se bál padnout jim do rukou, že jsem se nezastavil, ani nepřistál, ani nespustil kotvu; vítr byl příznivý, dokud jsem takto neplul pět dní; a když se potom vítr otočil k jihu, usoudil jsem, že kdyby mě pronásledovaly nějaké naše lodě, také teď by to vzdaly; odvážil jsem se tedy přirazit ke břehu a spustil

kotvu v ústí malé řeky, aniž jsem věděl, které, ani kde to je, ani v jaké šířce, v jaké zemi, u jakého národa, u jaké řeky. Ani jsem neviděl, ani jsem si nepřál vidět nikoho z lidí; hlavní, co jsem potřeboval, byla sladká voda. Doveslovali jsme do této zátoky k večeru s úmyslem, že jakmile se setmí, doplaveme ke břehu a prozkoumáme kraj; sotva se však docela stmělo, uslyšeli jsme tak strašlivé hluky, štěkání, řvaní a vytí divokých tvorů, nevěděli jsme jakých druhů, že chudák chlapec byl ze strachu málem mrtvý, a prosil mě, abych nevystupoval na břeh, dokud nebude den. „Dobrá, Xury," pravil jsem, „nepůjdu; může se ale stát, že spatříme ve dne lidi, kteří nám budou stejně nebezpeční jako ti lvi." „Pak jim my dát ten střel puška," povídá Xury se smíchem, „oni utíkat pryč." Takovou angličtinou mluvil Xury z toho, co pochytil v hovoru mezi námi otroky. Byl jsem rád, že chlapce vidím tak veselého, a dal jsem mu lok (ze skříňky s lahvemi našeho pána), abych ho povzbudil. Konec konců, Xuryho rada byla dobrá, a já ji poslechl; spustili jsme svou malou kotvu a leželi klidně celou noc; pravím klidně, neboť jsme vůbec nespali; za dvě tři hodiny jsme spatřili obrovské tvory (nevěděli jsme, jak je nazvat) rozmanitých druhů, jak sestupují na mořské pobřeží a vcházejí do vody, válejíce se a koupajíce pro potěšení z osvěžení; a vydávali tak hrozné vytí a vřeštění, jaké jsem opravdu nikdy neslyšel.

Xury byl strašně vyděšen, a vskutku i já; ale ještě víc jsme se vyděsili, když jsme uslyšeli, jak jeden z těch mocných tvorů připlouvá k našemu člunu; nemohli jsme ho vidět, ale podle jeho supění jsme poznali, že je to obludně obrovská a divá bestie. Xury pravil, že je to lev, a mohlo tomu tak být, pokud vím; chudák Xury mi však volal, abych zvedl kotvu a vesloval pryč. „Ne," pravím, „Xury; můžeme uvolnit kabel se signální bójí a vyjet si na moře; za námi daleko nemohou." Sotva jsem to řekl, vnímal jsem to stvoření (ať to bylo cokoli) ve vzdálenosti dvou vesel, což mě trochu překvapilo; nicméně jsem okamžitě stoupl

ke dveřím kajuty, vzal pušku a vystřelil na něho; načež se okamžitě obrátil a plaval zpět ke břehu.

Není však možné popsat ty strašné hluky a hrozné výkřiky a vytí, které se zvedly jak při okraji břehu, tak hlouběji ve vnitrozemí při hřmění výstřelu – věc, o níž mám jisté důvody se domnívat, že ji ta stvoření nikdy předtím neslyšela. To mě přesvědčilo, že na břeh v noci na tomto pobřeží jít nemůžeme; a jak se odvážit na břeh ve dne, byla také otázka; neboť padnout do rukou kterýchkoli divochů by bylo stejně zlé jako padnout do rukou lvům a tygrům; přinejmenším jsme se obávali stejně nebezpečí jedněch jako druhých.

Buď jak buď, museli jsme někde na břeh pro vodu, neboť nám ve člunu nezbývala ani pinta; kdy a kde ji sehnat, byla otázka. Xury pravil, že dovolím-li mu, aby šel na břeh s jedním ze džbánů, zjistí, zda tam je voda, a nějakou mi přinese. Zeptal jsem se ho, proč chce jít on? proč bych neměl jít já a on nezůstal ve člunu? Chlapec odpověděl s takovou náklonností, že jsem si ho zamiloval už navždy. Pravil: „Když divý mužové přijít, oni sníst mě, vy pryč jet." „Dobrá, Xury," pravím, „půjdeme oba, a přijdou-li divoši, zabijeme je, nikoho z nás nesežerou." Dal jsem tedy Xurymu kousek suchárového chleba a lok ze skříňky s lahvemi našeho pána, kterou jsem už zmínil; a přitáhli jsme člun tak blízko ke břehu, jak se nám zdálo vhodné, a brodili jsme se na břeh, nesouce jen své zbraně a dva džbány na vodu.

Nechtěl jsem ztratit člun z očí, obávaje se, že připlují kánoe s divochy po řece; ale chlapec, uviděv nížinu asi míli ve vnitrozemí, se tam vydal, a za chvíli jsem ho viděl, jak ke mně běží. Myslel jsem, že ho pronásleduje nějaký divoch, nebo že se vyděsil nějakého divokého zvířete, a běžel jsem mu vstříc, abych mu pomohl; když jsem však k němu přišel blíž, uviděl jsem, že mu něco visí přes rameno; byl to tvor, kterého zastřelil, podobný zajíci, ale jiné barvy a s delšími nohami; byli jsme z toho velmi rádi, bylo to velmi dobré maso; největší ra-

dost však chudák Xury přinesl v tom, že mi řekl, že našel dobrou vodu a žádné „divé mužové" neviděl.

Později jsme shledali, že si nemusíme s vodou dávat takovou práci, neboť kousek proti proudu zátoky, u níž jsme byli, jsme nalezli vodu sladkou, když byl odliv – příliv totiž sahal jen malý kousek proti proudu. Naplnili jsme tedy džbány a hostili se zajícem, kterého ulovil, a chystali jsme se pokračovat v cestě, nespatřivše v té části země žádné stopy po lidském tvoru.

Protože jsem k tomuto pobřeží už vykonal jednu plavbu, dobře jsem věděl, že Kanárské ostrovy a také ostrovy Kapverdské leží od pobřeží nedaleko. Protože jsem však neměl žádné přístroje k pozorování, abych věděl, v jaké šířce jsme, a nevěda přesně, nebo přinejmenším nepamatuje, v jaké šířce ony ostrovy leží, nevěděl jsem, kde je hledat, ani kdy se obrátit směrem k nim; jinak bych snadno některý z těch ostrovů našel. Mojí nadějí však bylo, že budu-li pokračovat podél tohoto pobřeží, až přijdu k té části, kde Angličané obchodují, zastihnu některé jejich lodě při obvyklém obchodním poslání, které mě vezmou na palubu a zachrání nás.

Dle mého nejlepšího výpočtu, místo, kde jsem nyní byl, muselo být tou zemí, která leží mezi panstvím marockého císaře a černochy, země pustá a neobydlená kromě divokých zvířat; černoši ji opustili a šli dál na jih ze strachu před Maury, a Maurové ji nepovažovali za hodnou obydlení pro její neplodnost; a vskutku, oba národy ji opustily i pro úžasný počet tygrů, lvů, leopardů a jiných divokých tvorů, kteří tam přebývají; takže ji Maurové používají jen k lovu, kam jezdí jako na vojenské tažení, dva nebo tři tisíce mužů najednou; a vskutku na skoro sto mil tohoto pobřeží jsme neviděli nic než pustou, neobydlenou krajinu ve dne, a neslyšeli nic než vytí a řvaní divokých zvířat v noci.

Jednou nebo dvakrát za dne se mi zdálo, že vidím Pico de Teneriffe, totiž vysoký vrchol hory Teneriffe na Kanárských ostrovech, a měl jsem velkou chuť se tam odvážit v naději, že tam doplujeme; ale když

jsem to dvakrát zkusil, byl jsem silou protivných větrů zahnán zpět, a moře šlo pro mou malou loď také příliš vysoko; umínil jsem si tedy, že budu pokračovat ve svém prvním záměru a držet se podél pobřeží.

Několikrát jsem byl, po tom, co jsme opustili ono místo, nucen přistát pro sladkou vodu; a jednou obzvlášť, za časného rána, jsme spustili kotvu pod malým výběžkem země, který byl dost vysoký; a protože začínal příliv, leželi jsme klidně, abychom si vjeli dál dovnitř. Xury, jehož oči byly bystřejší než se zdály moje, mě tiše zavolal a řekl mi, že nejlépe uděláme, když se dostaneme dál od břehu; „Neboť," povídá, „podívejte, tam na úbočí toho pahorku leží strašlivá nestvůra a tvrdě spí." Podíval jsem se, kam ukazoval, a vskutku jsem spatřil strašlivou nestvůru, neboť to byl ohromný, strašný lev, který ležel na úbočí břehu ve stínu kusu kopce, který se nad ním jakoby trochu nachýlil. „Xury," pravím, „vylez na břeh a zabij ho." Xury se vylekal a řekl: „Já zabít! On mě sníst na jedno sousto!" – jedno sousto myslel. Nemluvil jsem víc, ale řekl mu, aby zůstal klidný, a vzal jsem naši největší pušku, která byla téměř mušketové ráže, naložil ji dobrou dávkou prachu a dvěma kulemi, a položil ji; pak jsem naložil druhou pušku dvěma kulemi; a třetí (neboť jsme měli tři kusy) jsem naložil pěti menšími kulemi. Co nejlépe jsem s první zbraní zamířil, abych ho zasáhl do hlavy, ale ležel tak, že měl nohu lehce zdviženou přes nos, a kule mu zasáhly nohu asi u kolene a zlomily kost. Vyskočil, nejprve zavrčel, ale zjistiv, že má zlomenou nohu, zase upadl; pak povstal na třech nohou a vydal ten nejstrašnější řev, který jsem kdy slyšel. Byl jsem trochu překvapen, že jsem ho nezasáhl do hlavy; vzal jsem však druhou pušku ihned, a ačkoli se začal pohybovat pryč, znovu jsem vystřelil a prostřelil mu hlavu; a měl jsem to potěšení ho vidět padnout, a vydal už jen málo zvuku, ale ležel a zápasil o život. Xury pak vzal odvahu a chtěl, abych ho pustil na břeh. „Dobrá, běž," řekl jsem; chlapec skočil do vody a vzav jednou rukou malou pušku, plaval ke břehu druhou; a přišed těsně ke

stvoření, přitiskl mu ústí zbraně k uchu a vystřelil ho do hlavy znovu, což ho zcela dorazilo.

Byla to pro nás vskutku zvěř, ale nebyla to potrava; a mrzelo mě, že jsem na stvoření, které nám k ničemu nebylo, promrhal tři dávky prachu a broků. Xury však pravil, že by si z něj něco vzal; a tak nastoupil na palubu a požádal mě, abych mu dal sekerku. „K čemu, Xury?" povídám. „Já mu useknout hlava," pravil. Xury však nedokázal useknout hlavu, ale usekl tlapu a přinesl ji s sebou, a byla to tlapa obludně velká.

Napadlo mě však, že by nám snad kůže toho zvířete mohla být tak či onak k nějaké hodnotě; a umínil jsem si, že ji z něho stáhnu, jak jen dokážu. Pustili jsme se tedy s Xurym do práce; Xury byl v tom však mnohem lepší řemeslník, neboť já jsem to dělat neuměl. Vskutku, trvalo nám to celý den; nakonec jsme z něj kůži sedřeli, rozprostřeli ji na vrchu naší kajuty, slunce ji za dva dny důkladně vysušilo, a potom mi sloužila jako podložka k ležení.

III. Ztroskotání na pustém ostrově

Po této zastávce jsme nepřetržitě směřovali k jihu po deset nebo dvanáct dní, žijíce velmi střídmě ze svých zásob, které začínaly velmi ubývat, a ke břehu jsme chodili jen tehdy, když jsme byli nuceni pro sladkou vodu. Mým záměrem při tom bylo dosáhnout řeky Gambie nebo Senegalu, to jest někde v okolí Kapverdy, kde jsem doufal, že narazím na nějakou evropskou loď; a kdybych nenarazil, nevěděl jsem, jakým jiným směrem bych se měl ubírat, než hledat ostrovy nebo zahynout tam mezi černochy. Věděl jsem, že všechny lodě z Evropy, které plují buď k pobřeží Guinejskému, nebo do Brazílie, nebo do Východní Indie, směřují k tomuto mysu nebo k těm ostrovům; a slovem, vsadil jsem celý svůj osud na tento jediný bod – že buď potkám nějakou loď, nebo musím zahynout.

Když jsem sledoval toto rozhodnutí ještě asi deset dní, jak jsem řekl, začal jsem vidět, že země je obydlená; a na dvou nebo třech místech, jak jsme pluli kolem, jsme viděli lidi stojící na břehu a dívající se na nás; mohli jsme také rozeznat, že jsou úplně černí a nazí. Jednou jsem byl nakloněn vystoupit k nim na břeh; ale Xury byl mým lepším rádcem a řekl mi: „Nejít, nejít." Nicméně jsem přirazil blíž ke břehu, abych s nimi mohl mluvit, a shledal, že po břehu běží podél mě dost dlouho. Všiml jsem si, že neměli v ruce zbraně, kromě jednoho, který měl dlouhou tenkou hůl, o níž Xury pravil, že je to kopí a že je mohou vrhnout velmi daleko a s dobrým cílem; držel jsem se tedy v odstupu, ale mluvil jsem s nimi znameními, jak jen jsem uměl; a zvláště jsem naznačoval, že chceme něco k jídlu: pokynuli mi, abych zastavil člun,

a oni že mi přinesou nějaké maso. Spustil jsem tedy vrch plachty a lehl do bezvětří, a dva z nich běželi do vnitrozemí, a za necelou půlhodinu se vrátili a přinesli s sebou dva kusy sušeného masa a nějaké obilí, jaké rodí jejich země; nevěděli jsme sice, co to je a co ono, ochotně jsme to však přijali, ale jak se k tomu dostat, byla otázka další, neboť já jsem se k nim na břeh neodvážil a oni se nás báli stejně; našli však pro nás pro všechny bezpečnou cestu, totiž přinesli to na břeh, položili to tam a šli daleko stát, dokud jsme to nevzali na palubu, a potom se k nám zase přiblížili.

Udělali jsme na ně znamení díku, neboť jsme neměli, čím bychom se jim odvděčili; ale naskytla se nám hned ta chvíle příležitost zavázat si je skvěle; neboť zatímco jsme leželi u břehu, přiřítili se dva mocní tvorové, jeden pronásledující druhého (jak jsme to pochopili) ve velké zuřivosti z hor směrem k moři; zda byl samec, který honil samici, nebo zda si hráli, nebo byli vzteky, jsme nedovedli říci, stejně jako jsme nedovedli říci, zda to bylo obvyklé nebo zvláštní, ale myslím, že to druhé; neboť za prvé se tito dravci jen zřídka ukazují jindy než v noci, a za druhé jsme shledali, že lidé byli strašně vyděšeni, zvláště ženy. Muž, který měl kopí nebo šíp, od nich neutíkal, ale ostatní ano; nicméně, protože ta dvě stvoření se vrhla přímo do vody, nenabídli se, že by napadli některého z černochů, ale ponořili se do moře a plavali kolem, jako kdyby přišli pro svou kratochvíli; nakonec se jedno z nich začalo přibližovat k našemu člunu více, než jsem zprvu očekával; ale já jsem ležel pro něj připraven, neboť jsem s nejvyšším spěchem nabil svou pušku a kázal Xurymu nabít ostatní dvě. Jakmile se dostal zcela do mého dostřelu, vystřelil jsem a trefil ho přímo do hlavy; okamžitě se ponořil do vody, ale ihned se vynořil, a potápěl se a vynořoval, jako by zápasil o život, a vskutku zápasil; hned se vydal ke břehu; ale mezi tou ránou, která byla jeho smrtelným zraněním, a dušením vodou, zemřel těsně předtím, než se dostal ke břehu.

Nelze popsat úžas těch chudáků nad hřměním a ohněm mé pušky: někteří z nich byli dokonce připraveni zemřít strachem a padli k zemi jako mrtví pouhou hrůzou; ale když viděli stvoření mrtvé a potopené ve vodě, a když jsem jim dal znamení, aby přišli ke břehu, vzali odvahu a přišli a začali to stvoření hledat. Nalezl jsem ho podle jeho krve, která barvila vodu; a s pomocí provazu, který jsem mu uvázal kolem a dal černochům táhnout, ho dovlekli na břeh, a shledali, že to byl nejvzácnější leopard, skvrnitý a krásný do obdivuhodné míry; a černoši spínali ruce v údivu, přemýšlejíce, čím jsem ho zabil.

Druhé zvíře, vyděšené zábleskem výstřelu a hřmotem pušky, plavalo ke břehu a utíkalo rovnou k horám, odkud oba sestoupili; na onu vzdálenost jsem ani nerozeznal, co to vlastně bylo. Rychle jsem postřehl, že by černoši rádi snědli maso oné bestie, a byl jsem ochoten přenechat jim je jako dar; a když jsem jim pokyny naznačil, že si ji mohou odnést, byli mi za to velmi vděčni. Ihned se do ní pustili; a třebaže neměli nůž, přece zaostřeným kouskem dřeva ji stáhli stejně hbitě, ba hbitěji, než bychom to dokázali my s nožem. Nabídli mi něco z masa, což jsem odmítl, naznačuje, že jim je dávám; dožadoval jsem se však kůže, kterou mi velmi ochotně dali, a přinesli mi nadto hodně dalších svých zásob, kterým jsem sice nerozuměl, ale přijal jsem je. Pak jsem jim posunky ukázal, že chci vodu, a podal jim jeden ze svých džbánů, obrátiv jej dnem vzhůru, abych naznačil, že je prázdný a že si přeji, aby mi jej naplnili. Zavolali hned na své přátele, a přišly dvě ženy a přinesly velkou nádobu z pálené hlíny – jak se domnívám, pálené na slunci – a postavily mi ji na zem jako prve; já jsem poslal Xuryho na břeh s džbány a všechny tři jsme nabrali. Ženy byly nahé stejně jako muži.

Měl jsem teď kořínky a jakousi obilninu, i vodu; a opustiv ty přátelské černochy, pokračoval jsem dál ještě asi jedenáct dní, aniž jsem se pokoušel přiblížit ke břehu, až jsem spatřil, jak se země daleko vybíhá do moře, asi čtyři pět mořských mil přede mnou; a jelikož bylo moře

docela klidné, držel jsem se v hojné vzdálenosti, abych onen mys obeplul. Když jsem jej konečně obešel, asi dvě míle od pevniny, jasně jsem viděl zemi i na druhé straně, k otevřenému moři; a tu jsem usoudil – a ono tomu tak zajisté bylo – že je to Cape de Verde a že ony druhé jsou Kapverdské ostrovy, jež podle onoho mysu dostaly své jméno. Byly však ve velké dálce a nedovedl jsem dobře říci, co bych měl nejlépe učinit; neboť kdyby mě zastihl náhlý poryv větru, nedosáhl bych snad ani jednoho, ani druhého břehu.

V těchto rozpacích, kdy jsem byl velmi zamyšlen, vstoupil jsem do kajuty a usedl, zatímco Xury držel kormidlo; vtom chlapec znenadání vykřikl: „Pane, pane, loď s plachtou!" – a ten pošetilý hoch byl ze strachu bez sebe, maje za to, že to jistě musí být některá z lodí jeho pána poslaná za námi; já však věděl, že jsme už dávno z jejich dosahu. Vyskočil jsem z kajuty a ihned uviděl nejen tu loď, ale i to, že je to lod portugalská; a jak jsem usuzoval, mířila ke guinejskému pobřeží pro černochy. Když jsem však pozoroval, jakým kurzem pluje, brzy jsem se přesvědčil, že má namířeno jinam a nehodlá se k pobřeží přibližovat; i vyrazil jsem co nejvíc na širé moře, pevně odhodlán je oslovit, bude-li to možné.

Při vší plachtě, kterou jsem jen mohl rozvinout, zjistil jsem, že se jim do cesty nedostanu a že proplují, dřív než jim stihnu dát jakékoli znamení; po tom, co jsem se napjal do krajnosti a začínal zoufat, oni, jak se zdá, přece svými kukátky zpozorovali, že je to nějaký evropský člun, patrně patřící k nějaké lodi, která zmizela; i stáhli plachty, aby mě nechali dohnat. To mě povzbudilo; a protože jsem měl na palubě starou vlajku svého pána, zamával jsem jim jí na znamení nouze a vypálil ránu, a obojí uviděli; neboť mi později řekli, že spatřili kouř, ačkoli ránu neslyšeli. Na ta znamení velmi laskavě přitočili a čekali na mě; a asi za tři hodiny jsem je dohnal.

Zeptali se mě, kdo jsem, portugalsky, španělsky i francouzsky, ale já ani jednomu nerozuměl; nakonec na mě promluvil skotský námořník,

který byl na palubě, a já jsem mu odpověděl a řekl mu, že jsem Angličan, že jsem uprchl z otroctví u Maurů v Sallee; nato mě vyzvali, abych přešel na palubu, a velmi laskavě mě přijali i se vším mým majetkem.

Byla to pro mě nevýslovná radost – každý to pochopí – že jsem byl takto vysvobozen, jak jsem to vnímal, z tak bídného a téměř beznadějného postavení, v němž jsem se ocitl; a hned jsem nabídl kapitánovi lodi vše, co jsem měl, jako odměnu za své vysvobození; on mi však velkoryse řekl, že ode mne nic nevezme, nýbrž že mi bude všecko v Brazílii odevzdáno v pořádku. „Neboť," pravil, „zachránil jsem vám život za týchž podmínek, za jakých bych si přál být sám zachráněn: a může se docela stát, že budu někdy v témže postavení vyzvednut sám. Mimoto," pokračoval, „když vás přivezu až do Brazílie, tak daleko od vaší vlasti, a vezmu-li vám to, co máte, zemřete tam hladem; a já bych tak vzal pouze onen život, který jsem vám daroval. Nikoli, nikoli," pravil, „seňore Inglese" (pane Angličane), „povezu vás tam z lásky k bližnímu, a tyto věci vám pomohou obstarat si tam živobytí a cestu domů."

A jak byl ve svém návrhu laskavý, tak byl i v jeho plnění spravedlivý do písmene; neboť přikázal námořníkům, že se nikdo nesmí dotknout ničeho, co mi patří; potom vzal všechno do své vlastní péče a vrátil mi přesný soupis, abych všechno dostal zpět, až po mé tři hliněné džbány.

Pokud šlo o můj člun, byl to velmi dobrý člun; viděl to a řekl mi, že jej ode mne koupí pro potřebu své lodi; a zeptal se, co za něj chci. Odvětil jsem, že ke mně byl ve všem tak velkorysý, že si netroufám určovat jeho cenu, nýbrž ponechávám ji zcela na něm; nato mi řekl, že mi vystaví úpis na osmdesát realů osmeráků (španělský stříbrný real osmerák), splatných v Brazílii; a dojde-li tam a nabídne-li někdo víc, přidá rozdíl. Nabídl mi také dalších šedesát realů osmeráků za mého chlapce Xuryho, což jsem se zdráhal přijmout; ne že bych nechtěl, aby ho kapitán měl, ale velmi se mi příčilo prodat chudákovi hochovi svobodu, když mi tak věrně pomohl získat moji vlastní. Když jsem mu

však svůj důvod sdělil, uznal, že je spravedlivý, a navrhl mi tento prostředek: dá chlapci závazek, že jej po deseti letech propustí na svobodu, obrátí-li se na křesťanskou víru; na to, a protože Xury sám byl ochoten k němu jít, jsem jej kapitánovi přenechal.

Měli jsme do Brazílie velmi dobrou plavbu a já jsem dorazil do Bay de Todos los Santos, čili zátoky Všech svatých, asi za dvaadvacet dní. A nyní jsem byl znovu vysvobozen z toho nejbídnějšího ze všech životních postavení; a bylo třeba uvážit, co se sebou podniknout dál.

Štědré zacházení, které mi kapitán prokázal, nikdy nedokážu dost ocenit: nic ode mne nechtěl za cestu, dal mi dvacet dukátů za leopardí kůži a čtyřicet za lví kůži, kterou jsem měl ve svém člunu, a nechal mi přesně odevzdat vše, co jsem měl na lodi; a co jsem byl ochoten prodat, to ode mne koupil, totiž bedničku lahví, dvě z mých pušek a kus hroudy včelího vosku – ze zbytku jsem si totiž udělal svíčky; zkrátka utržil jsem asi dvě stě dvacet realů osmeráků za všechen svůj náklad; a s tímto kapitálem jsem vystoupil v Brazílii na břeh.

Nebyl jsem tu dlouho, když mě doporučili do domu dobrého, poctivého muže, podobného jemu, který měl *ingenio*, jak tomu říkají (to jest plantáž a cukrovar). Žil jsem u něho nějaký čas, a tak jsem se obeznámil se způsobem pěstování cukrové třtiny a výroby cukru; a vida, jak dobře se plantážníkům daří a jak rychle bohatnou, umínil jsem si, dostanu-li povolení se tam usadit, že se stanu plantážníkem mezi nimi: zároveň jsem si předsevzal, že si najdu nějaký způsob, jak si nechat zaslat peníze, které jsem nechal v Londýně. Za tím účelem jsem získal jakýsi list o naturalizaci a koupil tolik dosud neobdělané půdy, kolik jsem si za své peníze mohl pořídit, a sestavil plán své plantáže a usedlosti – takový, aby odpovídal kapitálu, který jsem si od příbuzných v Anglii hodlal vyžádat.

Měl jsem souseda, Portugalce z Lisabonu, ale narozeného z anglických rodičů, jenž se jmenoval Wells, a byl v poměrech podobných mým. Říkám mu můj soused, protože jeho plantáž přiléhala k mé a my

dva jsme spolu vycházeli velmi družně. Můj kapitál byl skrovný, stejně jako jeho; a asi dva roky jsme pěstovali spíš pro stravu než pro cokoli jiného. Nicméně jsme začali růst a půda se nám začala přivádět do pořádku; takže jsme třetí rok zasadili trochu tabáku a každý si připravil velký kus pole pro třtinu v roce příštím. Oba jsme však potřebovali pomoc; a tehdy mi víc než předtím došlo, jakou chybu jsem udělal, když jsem se vzdal svého chlapce Xuryho.

Avšak běda! Není velkým divem, že jsem já, který jsem nikdy neudělal nic správně, zase udělal chybu. Nebylo pomoci než jít dál: dostal jsem se do zaměstnání naprosto vzdáleného mému nadání a přímo opačného životu, v němž jsem si liboval, pro který jsem opustil otcovský dům a prolomil všechny jeho dobré rady. Ba vstupoval jsem rovnou do onoho prostředního stavu, čili horní vrstvy nižšího života, jejž mi otec dřív doporučoval – a mínil-li jsem v něm vytrvat, mohl jsem stejně dobře zůstat doma a nenamáhat se po světě, jak jsem to učinil; a říkával jsem si v duchu, že jsem tohle mohl zrovna tak dobře dělat v Anglii mezi přáteli, místo abych táhl pět tisíc mil daleko a dělal to mezi cizinci a divochy v pustině, a tak daleko, že jsem neslyšel zpráv z žádné části světa, která by o mně aspoň něco věděla.

Takto jsem se díval na své postavení s krajní lítostí. Neměl jsem s kým rozmlouvat, leda tu a tam s tímto sousedem; žádná práce se neobstarala jinak než mýma vlastníma rukama; a říkával jsem si, že žiju docela jako člověk vyvržený na nějakém pustém ostrově, kde není nikoho krom něho samého. Jak však spravedlivé to bylo – a jak by měli všichni lidé uvažovat, že když srovnávají své nynější poměry s jinými, horšími, Nebesa je mohou donutit k té výměně, aby je zkušenost přesvědčila o jejich dřívějším štěstí – pravím, jak spravedlivé bylo, že právě ten opravdu samotářský život, o němž jsem uvažoval na ostrově naprosté pustoty, se stal mým údělem, mně, který jsem jej tak často nespravedlivě přirovnával k životu, jaký jsem tenkrát vedl, a v němž,

kdybych byl setrval, byl bych se vší pravděpodobností nesmírně zámožný a bohatý.

Ve svých plánech ohledně pokračování plantáže jsem byl do jisté míry zařízen, než se můj laskavý přítel, kapitán lodi, která mě vzala na moře, vracel domů – loď totiž zůstala v přístavu bezmála tři měsíce, než si obstarala náklad a připravila se k plavbě – a tu, když jsem se mu zmínil, jaký skromný majetek jsem zanechal v Londýně, mi dal tuto přátelskou a upřímnou radu: „Seňore Inglese," pravil (vždy mě tak oslovoval), „dáte-li mi dopisy a formální plnou moc s pokyny pro toho, kdo má v Londýně vaše peníze, aby zaslal váš majetek do Lisabonu, osobám, které určím, a v takovém zboží, jaké je zde vhodné, přivezu vám při svém návratu, dá-li Pán, výnos; ale protože všechny lidské záležitosti podléhají změnám a nehodám, chtěl bych, abyste dal pokyn jen na sto liber šterlinků, což je, jak říkáte, polovina vašeho jmění; nechte to riziko podstoupit nejdřív s touto polovinou, aby, dojde-li to v pořádku, bylo možné stejně objednat zbytek, a selže-li to, byste měl druhou polovinu jako záchranu, k níž byste se mohl utéct."

Byla to tak zdravá rada a vypadala tak přátelsky, že jsem se nemohl ubránit přesvědčení, že je to nejlepší postup, který mohu zvolit; a tak jsem připravil dopisy pro paní, u níž jsem své peníze zanechal, a plnou moc pro portugalského kapitána, jak si přál.

Napsal jsem vdově po anglickém kapitánovi úplný popis všech svých dobrodružství – otroctví, útěku, i toho, jak jsem na moři potkal portugalského kapitána, jeho lidské chování a v jakém jsem nyní postavení – spolu se všemi ostatními potřebnými pokyny ohledně mých financí; a když tento poctivý kapitán dorazil do Lisabonu, našel skrze některé tamní anglické obchodníky způsob, jak nejen příkaz, ale i úplné vylíčení mého příběhu zaslat jistému obchodníkovi v Londýně, který to oné paní účinně předložil; nato nejen že peníze vydala, ale ze své vlastní kapsy poslala portugalskému kapitánovi velmi slušný dárek za jeho lidskost a milosrdenství vůči mně.

Londýnský obchodník za oněch sto liber nakoupil anglické zboží, jaké mu kapitán napsal, a poslal je rovnou do Lisabonu; a kapitán je dovezl v pořádku ke mně do Brazílie; mezi nímž, aniž jsem to objednal (byl jsem totiž na své věci příliš mladý, než abych na to pomyslel), se postaral i o nejrůznější nářadí, železářské zboží a náčiní potřebné pro mou plantáž, které mi bylo k velkému užitku.

Když ten náklad došel, pomyslel jsem si, že jsem si zajistil budoucnost, tak jsem se z toho radoval; a můj dobrý správce, kapitán, utratil těch pět liber, které mu přítel poslal jako dar, za to, aby mi obstaral a přivezl sluhu, upsaného k šestileté službě, a nehodlal přijmout nic na oplátku, krom troška tabáku, který by si rád vzal, poněvadž byl z mé vlastní úrody.

A to nebylo všechno; neboť jelikož mé zboží bylo veskrze anglické výroby, například sukna, látky, bazy a věci v této zemi zvlášť ceněné a žádané, nalezl jsem způsob, jak je prodat s velmi velkým ziskem; takže mohu říci, že jsem měl víc než čtyřnásobek hodnoty svého prvního nákladu, a nyní jsem byl nekonečně dál než můj chudý soused – mám na mysli co do rozvoje své plantáže; neboť první, co jsem udělal, bylo, že jsem si koupil černošského otroka a také evropského sluhu – mám na mysli dalšího krom toho, kterého mi kapitán přivezl z Lisabonu.

Ale jako se často právě ze zneužitého blahobytu stává nástroj našeho největšího protivenství, tak se to stalo i mně. Příští rok jsem na své plantáži pokračoval s velkým úspěchem: vypěstoval jsem na vlastní půdě padesát velkých štůčků tabáku, nad to, co jsem u sousedů směnil za nezbytnosti; a těch padesát štůčků, z nichž každý vážil přes centýř, bylo pěkně vysušených a odloženo s čekáním na návrat lisabonské flotily; a jak jsem se nyní rozrůstal v obchodu i bohatství, hlava se mi začala plnit plány a podniky nad mé možnosti – takovými, které bývají skutečně záhubou i nejlepších hlav v obchodě. Kdybych byl setrval v postavení, v němž jsem byl, byl bych měl prostor pro všechny ty

šťastné věci, které mě měly ještě potkat a kvůli nimž mi otec tak vroucně doporučoval klidný, ústraní obrácený život a jejichž hojnost v onom středním stavu života tak citlivě popisoval; mě však čekaly věci jiné, a já jsem měl stále svévolně působit svá vlastní neštěstí; a to tak, aby se má vina ještě víc tížila a mé úvahy o sobě v příštích zármutcích zdvojnásobily: všechna ta pochybení přišla přes mé zjevné tvrdošíjné lpění na pošetilém sklonu toulat se po světě a tento sklon následovat navzdory nejjasnějším vyhlídkám, že si prospěju poctivým a snadným sledováním oněch cest a onoho životního uspořádání, které mi příroda i Prozřetelnost shodně nabízely a činily mou povinností.

Jako jsem se tak jednou prokázal, když jsem se odtrhl od rodičů, nemohl jsem se spokojit ani nyní; musel jsem opustit šťastný výhled na to, že budu bohatým a vzkvétajícím mužem na své nové plantáži, jen abych sledoval ukvapenou a nemírnou touhu stoupat rychleji, než to povaha věci připouštěla; a tak jsem se znovu vrhl do nejhlubší propasti lidské bídy, do jaké kdy člověk upadl, nebo která snad vůbec mohla být slučitelná s životem a zdravým postavením na světě.

Abych tedy, krok za krokem, přešel k podrobnostem této části svého příběhu. Můžete se domnívat, že když jsem už žil v Brazílii téměř čtyři roky a začínal na své plantáži pěkně prospívat a bohatnout, nejenže jsem se naučil jazyku, ale navázal jsem známosti a přátelství mezi spoluplantážníky i mezi obchodníky v Salvadoru, což byl náš přístav; a že jsem v hovorech s nimi často líčil své dvě plavby ke guinejskému pobřeží: způsob, jak se tam s černochy obchoduje, a jak snadné je na pobřeží nakoupit za pouhé drobnůstky – jako jsou korálky, hračičky, nože, nůžky, sekerky, kousky skla a podobné – nejen zlatý prach, guinejské zrní, sloní zuby a tak dále, ale i černochy ve velkém počtu pro potřebu Brazílie.

Vždy mě pozorně poslouchali, obzvláště pak tu část, která se týkala nákupu černochů, což byl tehdy obchod jednak málo zavedený, a jednak, pokud byl, probíhal přes assientos neboli povolení králů Španěl-

ska a Portugalska a byl vyhrazen státní pokladně: takže se nakupovalo jen málo černochů, a ti nesmírně draho.

Stalo se tak, že když jsem byl ve společnosti několika obchodníků a plantážníků z okruhu mých známých a hovořil s nimi o těchto věcech velmi vážně, přišli ke mně tři z nich druhé ráno a řekli mi, že se včera večer nad mými slovy hodně zamýšleli, a že mi přišli učinit tajný návrh; a když mi zavázali mlčenlivostí, prozradili mi, že mají chuť vystrojit loď a vypravit se do Guineje; že mají plantáže stejně jako já a že nouzí trpí nejvíc o služebníky; a jelikož je to obchod, který se nemůže vést veřejně, protože nemohou po návratu černochy veřejně prodávat, byli by rádi, kdybychom učinili jen jednu cestu, přivezli černochy na břeh potají a rozdělili si je mezi vlastní plantáže; a zkrátka otázka zněla, zda půjdu na lodi jako jejich superkargo, abych vedl obchodní stránku věci na guinejském pobřeží; a nabídli mi, že budu mít stejný díl na černoších, aniž bych musel skládat jakýkoli podíl kapitálu.

Byla to, přiznávám, slušná nabídka, kdyby byla učiněna někomu, kdo neměl na starosti svou vlastní usedlost a plantáž, která slibovala stát se velmi slušnou, s pěkným kapitálem k ní; ale pro mě, který jsem byl takto zavedený a usazený a neměl co dělat, než pokračovat, jak jsem začal, ještě tři nebo čtyři roky, a nechat si poslat oněch druhých sto liber z Anglie; a který bych v té době, s tím malým přídavkem, sotva nedosáhl jmění tří nebo čtyř tisíc liber šterlinků, a to stále rostoucího – pro mě pomýšlet na takovou plavbu bylo tím nejnesmyslnějším činem, jakého se v takových poměrech kdy mohl kdo dopustit.

Já však, který jsem se narodil ke své vlastní zkáze, jsem onomu návrhu odolal zrovna tak málo jako kdysi svým prvním toulavým záměrům, když dobrá otcova rada u mne přišla nazmar. Zkrátka řekl jsem jim, že s nimi s velkou radostí půjdu, zavážou-li se, že se v mé nepřítomnosti postarají o mou plantáž a naloží s ní, jak určím, kdybych snad zahynul. K tomu se všichni zavázali a sepsali o tom listiny neboli úmluvy; a já jsem sepsal řádnou závěť, kterou jsem rozdělil

svou plantáž a majetek pro případ své smrti, ustanoviv kapitána lodi, který mi, jak už bylo řečeno, zachránil život, svým jediným dědicem, avšak se závazkem, že s mým majetkem naloží podle mých pokynů ve závěti; polovina výnosu měla připadnout jemu, druhá se měla odeslat do Anglie.

Zkrátka jsem učinil všemožná opatření, abych svůj majetek uchoval a plantáž udržel při plné síle. Kdybych byl použil jen poloviču té prozíravosti k tomu, abych se podíval na své vlastní zájmy a rozvážil, co jsem měl učinit a čeho se vyvarovat, zcela jistě bych nikdy neopustil tak slibný podnik a nenechal za sebou veškeré pravděpodobné vyhlídky na vzkvétající poměry, abych se vydal na plavbu na moři se všemi jejími obvyklými nebezpečími – nemluvě o důvodech, proč jsem mohl očekávat zvláštní nehody právě sám pro sebe.

Já jsem se však řítil kupředu a slepě poslouchal pokynů svého výmyslu spíše než rozumu; a tak, když byla loď vystrojena a náklad doplněn a všechno vykonáno, jak se smluvilo, mými společníky v plavbě, nalodil jsem se v neblahou hodinu, prvního září šestnáctistého padesátého devátého, což byl týž den, kdy jsem před osmi lety v Hullu opustil otce a matku, abych se vzbouřil proti jejich autoritě a sám sobě hrál blázna.

Naše loď měla asi sto dvacet tun nosnosti, nesla šest děl a čtrnáct mužů, mimo kapitána, jeho chlapce a mne. Neměli jsme na palubě žádný velký náklad zboží, kromě drobností vhodných pro náš obchod s černochy, jako jsou korálky, kousky skla, mušle a jiné cetky, zvláště malá zrcátka, nože, nůžky, sekerky a podobné.

Téhož dne, co jsem se nalodil, jsme vypluli, drželi se směrem na sever podél vlastního pobřeží s úmyslem obrátit k africkému břehu, až budeme asi na deseti nebo dvanácti stupních severní šířky, což byl, jak se zdá, tehdy obvyklý postup. Měli jsme velmi pěkné počasí, jen nesnesitelně horké, celou cestu podél našeho pobřeží, až jsme dospěli na výši mysu svatého Augustina; odtud jsme se drželi dál od pevniny

a ztratili zemi z dohledu, mířili, jako bychom byli namířeni k ostrovu Fernando de Noronha, s kurzem severovýchod čtvrtobrat na sever a oněmi ostrovy na východ od nás. V tomto směru jsme asi za dvanáct dní překročili rovník a byli jsme podle posledního pozorování na sedmi stupních a dvaadvaceti minutách severní šířky, když nás vytrhlo z naší jistoty prudké tornádo neboli hurikán. Začal od jihovýchodu, obešel na severozápad a potom se usadil na severovýchodě; a odtud zavál tak hrozným způsobem, že jsme dvanáct dní v jednom kuse nemohli dělat nic jiného než hnát se před ním, a nést se, kam nás osud a zuřivost větrů vedly; a během těchto dvanácti dnů – netřeba to říkat – jsem každý den očekával, že budu pohlcen; a nikdo na lodi nedoufal, že si život zachrání.

V této tísni nám, krom hrůzy z bouře, zemřel jeden z mužů na kalenturu a další muž i chlapec byli smeteni přes palubu. Asi dvanáctého dne, když vichr poněkud polevil, kapitán učinil, jak nejlépe mohl, pozorování, a shledal, že je na jedenáctém stupni severní šířky, ale že je o dvaadvacet stupňů délky západněji od mysu svatého Augustina; takže zjistil, že jsme u pobřeží Guayany, čili severní části Brazílie, za řekou Amazonkou, směrem k řece Orinoku, obecně zvané Veliká řeka; a začal se se mnou radit, jaký kurs má zvolit, neboť loď protékala a byla značně poškozená, a sám se chystal mířit rovnou zpátky k brazilskému pobřeží.

Já jsem byl rozhodně proti tomu; a prohlížejíce spolu námořní mapy amerického pobřeží, usoudili jsme, že k žádné obydlené zemi se nedostaneme, dokud se nedostaneme do okruhu Karibských ostrovů, a proto jsme se rozhodli vyrazit k Barbadosu; a toho jsme snadno dosáhli – jak jsme doufali – asi za patnáct dní plavby tím, že se budeme držet daleko od pobřeží, abychom se vyhnuli tažení proudu Mexického zálivu; neboť k africkému pobřeží jsme bez pomoci lodi i sobě plavbu nemohli vykonat.

S tímto záměrem jsme změnili kurz a zamířili na severozápad čtvrtobrat na západ, abychom dosáhli některého z našich anglických ostrovů, kde jsem doufal v záchranu. Naše plavba však byla rozhodnuta jinak; neboť na dvanáctém stupni a osmnácti minutách zeměpisné šířky nás přepadla druhá bouře, která nás stejnou prudkostí hnala na západ a zahnala nás tak mimo veškerou lidskou plavbu, že kdybychom i všichni byli zachránili životy co do moře, přece spíš nám hrozilo, že nás pozřou divoši, než že se kdy vrátíme do vlasti.

V této tísni, když vítr stále zuřivě dul, jeden z našich mužů časně ráno vykřikl: „Země!" a sotva jsme vyběhli z kajuty, abychom se podívali, kde se na světě octáváme, loď najela na pískovou mělčinu, a jak se tím pohyb okamžitě zastavil, moře se přes ni valilo takovou měrou, že jsme očekávali, že okamžitě všichni zahyneme; a my jsme byli ihned zahnáni do uzavřených komor, abychom se ukryli před pěnou a tříští moře.

Není snadné popsat nebo si jen představit zděšení lidí v takových okolnostech někomu, kdo sám podobnou věcí nikdy neprošel. Nevěděli jsme nic o tom, kde jsme, ani na jakou zemi nás to zaneslo – zda ostrov, nebo pevninu, zda obydlenou, či neobydlenou. Jelikož zuřivost větru byla stále velká, byť už poněkud menší než na začátku, nemohli jsme ani doufat, že se loď bez okamžitého, jakoby zázračného obratu větru udrží mnoho minut, aniž se rozlomí na kusy. Zkrátka seděli jsme a dívali se jeden na druhého, očekávali každou chvíli smrt a každý se podle toho připravoval na jiný svět; neboť na tomto nám zbývalo pramálo nebo vůbec nic. Útěchou nám bylo – a jedinou útěchou, kterou jsme měli – že proti našemu očekávání se loď dosud nerozlomila a že kapitán řekl, že vítr začíná slábnout.

Nuže, i když jsme měli za to, že vítr trochu polevuje, přesto, jelikož loď takto najela na písek a vězela příliš pevně, než abychom čekali, že se uvolní, byli jsme ve strašlivém stavu a nezbývalo nám než pomýšlet, jak si zachránit životy, jak jen dovedeme. Měli jsme za zádí člun ještě

před bouří, ten však byl nejprve vyražen o lodní kormidlo, a pak se utrhl a buď se potopil, nebo byl zahnán na moře; z něho tudíž žádná naděje. Měli jsme na palubě ještě jiný člun, ale jak jej spustit na moře, bylo pochybné. Nicméně nebyl čas na debatu, neboť jsme každou chvíli očekávali, že se loď rozlomí, a někteří nám tvrdili, že už opravdu rozlomená je.

V této tísni se druhý důstojník naší lodi chopil člunu a s pomocí ostatních mužů jej dostal přes bok lodi; a všichni jsme do něho vlezli, odvázali jej a svěřili se, celkem jedenáct nás bylo, milosti Boží a divoké vodě; neboť ačkoli bouře značně ustala, přece se moře u břehu zvedalo úděsně, a dobře se mu dalo říci *den wild zee*, jak Holanďané říkají moři v bouři.

A nyní byl náš stav vskutku skličující; neboť všichni jsme jasně viděli, že moře se tak zvedá, že člun v něm nevydrží a že se nevyhnutelně utopíme. Co se týkalo plachty, žádnou jsme neměli, a i kdybychom byli měli, nic bychom s ní nezmohli; a tak jsme se opírali do vesel směrem k zemi, byť s těžkým srdcem, jako muži jdoucí na popravu; neboť všichni jsme věděli, že až se člun přiblíží ke břehu, bude od vln roztříštěn na tisíc kousků. Nicméně jsme co nejvroucněji svěřili své duše Bohu; a jelikož nás vítr hnal k břehu, pomáhali jsme svou vlastní rukou své zkáze a veslovali, jak jen jsme mohli, k pevnině.

Jaký ten břeh byl – zda skalní, nebo písčitý, zda příkrý, nebo mělký – jsme nevěděli. Jediná naděje, která nám rozumně mohla dát aspoň stín vyhlídky, byla v tom, že snad najdeme nějakou zátoku, nebo záliv, nebo ústí nějaké řeky, kam bychom mohli velkou šťastnou náhodou člun zavést, nebo se dostat do závětří pevniny, a snad mít klidnější vodu. Nic takového se však neukazovalo; naopak, čím blíže jsme byli břehu, tím hrozivěji zem vypadala než moře.

Když jsme veslovali, nebo spíše byli hnáni, asi mořskou míli a půl, jak jsme to odhadovali, přivalila se za námi zuřivá vlna, veliká jako hora, a dala nám jasně na vědomí, že máme očekávat *coup de grâce*.

Zasáhla nás s takovou prudkostí, že člun jediným rázem převrátila; a rozdělila nás jak od člunu, tak od sebe navzájem, nedávši nám ani čas říci: „Ó Bože!" – neboť jsme byli všichni v jediném okamžiku pohlceni.

Nelze popsat zmatek v mysli, který jsem pocítil, když jsem se zabořil do vody; neboť ačkoli jsem plaval velmi dobře, přece jsem se nemohl zbavit vln natolik, abych nabral dech; dokud mě ona vlna neunesla, či spíše neodnesla, obrovský kus dál ke břehu, a vyčerpavši se, ustoupila a zanechala mě na pevnině skoro suchého, ale napolo mrtvého od spolknuté vody. Zachoval jsem si tolik duchapřítomnosti i dechu, že když jsem viděl, že jsem blíž pevné zemi, než jsem čekal, postavil jsem se na nohy a snažil se postupovat k zemi co nejrychleji, dřív než se vrátí další vlna a znovu mě zvedne. Brzy jsem však shledal, že se jí nedá uniknout; viděl jsem, že se za mnou valí moře vysoké jako obrovský kopec, zuřivé jako nepřítel, s nímž nemám sil ani prostředků se měřit: mou prací bylo zadržet dech, pokud možno se nad vodou nadnést, a plaváním si uchránit dýchání a mířit, bude-li to možné, ke břehu; mou největší starostí bylo nyní, aby mě moře, jak mě nese daleko k pobřeží, až se přivalí, neneslo zase zpět s sebou, až se bude vracet do hlubin.

Vlna, která na mě opět narazila, mě naráz pochovala dvacet nebo třicet stop hluboko ve svém těle, a cítil jsem se být unášen velkou silou a rychlostí ke břehu – pořádný kus; já však držel dech a pomáhal si plavat stále kupředu vší silou. Právě jsem už div nepraskal zadržováním dechu, když jsem se cítil stoupat, a k mému okamžitému ulehčení mi hlava i ruce vyrazily nad hladinu; a ačkoli jsem se takto neudržel ani dvě vteřiny, přece mě to velmi občerstvilo, dalo mi dech i novou odvahu. Byl jsem opět na dlouhou chvíli zalit vodou, ale ne tak dlouho, abych to nevydržel; a shledav, že vlna se vyčerpala a začíná se vracet, vrhl jsem se vpřed proti návratu vln a nahmátl pevnou zemi pod nohama. Postál jsem chvíli, abych popadl dech a abych nechal vodu ode-

jít, a potom jsem se dal do běhu a utíkal, co mi síly stačily, dál ke břehu. Ani to mě však nevysvobodilo před zuřivostí moře, které se opět valilo za mnou; a ještě dvakrát jsem byl vlnami zvednut a nesen vpřed jako dřív, poněvadž břeh byl velmi plochý.

Posledně mě to málem připravilo o život, neboť moře mě odneslo jako prve, ale přistálo mnou, či spíše mnou mrštilo o kus skály, a to s takovou silou, že mě to zbavilo smyslů a vskutku i pomoci k vlastnímu vysvobození; neboť úder zasáhl můj bok i hruď a dech mi takřka vyhnal z těla; a kdyby se vlna byla hned vrátila, musel bych se ve vodě udusit; vzpamatoval jsem se však něco před návratem vln, a vida, že mě voda zase pokryje, odhodlal jsem se pevně se držet kusu skály a zadržet, pokud možno, dech, dokud vlna neodejde. Protože vlny nebyly nyní blíže břehu tak vysoké jako prve, držel jsem se, dokud vlna neopadla, a pak jsem se znovu rozběhl, a to mě přivedlo tak blízko ke břehu, že další vlna sice přese mě přešla, ale už mě tak nepohltila, aby mě odnesla; a při dalším rozběhu jsem se dostal na souš, kde jsem, k své veliké útěše, vylezl na pobřežní srázy a usedl do trávy, mimo nebezpečí a docela mimo dosah vody.

Byl jsem nyní vysazen a v bezpečí na břehu a začínal jsem vzhlédnout a děkovat Bohu, že můj život byl zachován v případě, kdy ještě pár minut předtím skoro nebylo kam vložit naději. Myslím, že nelze slovy vystihnout do života, jaká vytržení a jaké uchvácení duše to jsou, když je takto zachráněna, abych tak řekl, z hrobu samého; a nedivím se již obyčeji, že když zločinci, který už má oprátku na krku a je přivázán a zrovna má být shozen, přinesou odklad, přivedou k tomu i ranhojiče, aby mu v tu chvíli, kdy je mu to oznámeno, pustil žilou, aby překvapení nevyhnalo z jeho srdce životní duchy a nezahltilo ho.

„Neboť náhlé radosti, jak i žaly, zprvu matou."

Chodil jsem po břehu, zdvíhal ruce i celou svou bytost, jak bych tak řekl, pohroužen do rozjímání o svém vysvobození; dělal jsem tisíc gest a pohybů, které nedovedu popsat; přemýšlel jsem o všech svých dru-

zích, kteří se utopili, a o tom, že se neměla zachránit ani jediná duše kromě mé; neboť pokud šlo o ně, nikdy jsem je víc neviděl, ani žádnou po nich stopu, kromě tří klobouků, jedné čepice a dvou bot, které si nebyly párem.

Pohlédl jsem na zpustošenou loď, když – protože průlom a pěna moře byly tak velké – jsem ji sotva viděl, tak daleko ležela; a uvažoval jsem: Pane! jak to vůbec bylo možné, že jsem se dostal na břeh?

Když jsem si mysl potěšil utěšující stránkou svého stavu, začal jsem se dívat kolem sebe, abych viděl, v jakém místě to vlastně jsem a co je dalším úkolem; a brzy jsem shledal, že má útěcha opadává, a že zkrátka mám strašlivé vysvobození; neboť jsem byl promočený, bez šatů na převlečení, bez jídla i pití ke své útěše; aniž jsem před sebou viděl nějakou vyhlídku kromě té, že buď zahynu hladem, nebo mě sežerou divoká zvířata; a co mě trápilo zvlášť, bylo to, že jsem neměl žádnou zbraň – ani k lovu a zabití nějakého tvora pro svou obživu, ani k obraně proti jinému tvorovi, který by mě pro svou obživu mohl chtít zabít. Zkrátka neměl jsem u sebe nic než nůž, dýmku a trochu tabáku v krabičce. To byly všechny mé zásoby; a to mě vrhlo do takových strašných duševních muk, že jsem chvíli pobíhal jako šílený. Když padala noc, s těžkým srdcem jsem začal uvažovat, jaký bude můj úděl, budou-li v této zemi nějací dravci, neboť ti v noci vždy vycházejí na kořist.

Jediný prostředek, který mě tehdy napadl, bylo vylézt do hustého, košatého stromu, podobného jedli, ale trnitého, který rostl blízko mě, a kde jsem se rozhodl prosedět celou noc a druhý den si rozmyslit, jakou smrtí mám zemřít, neboť zatím jsem žádnou vyhlídku na život neviděl. Odkráčel jsem asi furlong (osmina míle, asi dvě stě metrů) od břehu, abych zjistil, jestli najdu nějakou sladkou vodu k pití, což se mi, k mé veliké radosti, podařilo; a napiv se a vzav si do úst trochu tabáku na zahnání hladu, šel jsem ke stromu, vylezl jsem do něj a snažil se umístit tak, abych v případě, že usnu, nespadl. A uřezav si krátkou hůl jako kyj na svou obranu, uložil jsem se k spánku; a protože jsem byl

nesmírně unaven, usnul jsem tvrdě a spal jsem tak klidně, jak by, věřím, málokdo mohl v mém stavu, a cítil jsem se tím občerstven víc, než jsem při podobné příležitosti myslím kdy byl.

IV. První týdny na ostrově

Když jsem se probudil, byl bílý den, počasí jasné a bouře polevila, takže se moře nehnalo a nebouřilo jako dřív. Co mě však nejvíc překvapilo, bylo, že loď byla v noci přílivem zdvižena z písku, kde ležela, a zahnána skoro až k té skále, o kterou jsem se prve otloukl, když mnou vlna hodila. Jelikož to bylo asi míli od břehu, kde jsem byl, a loď jako by stále stála zpříma, přál jsem si být na palubě, abych si aspoň něco potřebného zachránil pro svou potřebu.

Když jsem slezl ze svého příbytku ve stromě, znovu jsem se podíval kolem sebe, a první, co jsem našel, byl náš člun, který ležel, jak jej vítr a moře vyhodily, na pevnině, asi dvě míle po mé pravé ruce. Šel jsem po břehu, co jsem jen mohl, abych se k němu dostal; ale našel jsem mezi sebou a člunem úzkou mořskou úžinu či záliv asi půl míle široký; vrátil jsem se tedy pro ten čas zpět, zaměřený spíš na to, abych se dostal k lodi, kde jsem doufal, že najdu něco pro svou nynější obživu.

Krátce po poledni jsem shledal moře velmi klidné a odliv tak vzdálený, že jsem se mohl dostat na čtvrt míle od lodi. A tam mě přepadl nový zármutek; neboť jsem jasně viděl, že kdybychom byli zůstali na palubě, byli bychom všichni v bezpečí – to jest, byli bychom se všichni bezpečně dostali na břeh a nemusel bych být tak bídný, abych byl zcela zbaven veškeré útěchy i společnosti, jak jsem byl teď. To mi znovu vehnalo slzy do očí; ale jelikož v tom bylo málo úlevy, odhodlal jsem se, bude-li to možné, dostat se k lodi; svlékl jsem si tedy šaty – počasí bylo totiž nesnesitelně horké – a vrhl se do vody. Když jsem však dorazil k lodi, byla moje potíž ještě větší, abych věděl, jak se dostat na

palubu; neboť jak ležela na mělčině a vysoko nad hladinou, nebylo v mém dosahu nic, čeho bych se mohl chytit. Dvakrát jsem ji obeplul a podruhé zahlédl kousek lana, kterého jsem si napoprvé nevšiml, visícího od předních řetězů tak nízko, že jsem se ho s velkou obtíží chytil, a jeho pomocí jsem se dostal na kastel přídě. Zjistil jsem, že loď je proboulá a v podpalubí má spoustu vody, ale leží tak na kraji nánosu tvrdého písku, čili spíše hlíny, že její záď je vyzvednuta na mělčině a příď má nízko, skoro až u vody. Tím pádem byla celá její záďová část volná a vše, co bylo v té části, bylo suché; neboť si můžete být jisti, že mou první prací bylo prohlédnout a podívat se, co je zkažené a co ne. A nejprve jsem shledal, že všechny lodní zásoby jsou suché a vodou nedotčené, a protože jsem měl notný hlad, šel jsem do spíže na chléb a naplnil si kapsy suchary a jedl je, zatímco jsem se zabýval ostatními věcmi, neboť nebylo času nazbyt. Našel jsem také v hlavní kajutě trochu rumu, z něhož jsem si pořádně usrkl, a toho jsem opravdu měl zapotřebí, aby mě to posilnilo pro to, co leželo přede mnou. Teď mi scházel jen člun, abych si opatřil mnoho věcí, které jsem předvídal, že budou pro mě nezbytné.

Nemělo smysl sedět na místě a přát si to, co nebylo k mání; a tato tíseň mě pobízela k činu. Měli jsme na lodi několik náhradních ráhen, dvě tři velké trámy a jeden dva náhradní vrcholové stěžně; umínil jsem si, že se do nich pustím, a vyházel jsem jich přes palubu tolik, kolik jsem jich pro jejich váhu dokázal zvládnout, přivazuje každý provazem, aby neuplavaly. Když to bylo hotovo, slezl jsem po boku lodi dolů, přitáhl si je k sobě a svázal čtyři z nich dohromady na obou koncích, jak jsem jen uměl, do podoby voru, a položiv na ně napříč dvě tři krátká prkna, zjistil jsem, že se po voru dá dobře chodit, že však neunese žádnou větší zátěž, poněvadž ty kusy byly příliš lehké. Tak jsem se pustil do práce, tesařskou pilou jsem rozřezal jeden náhradní vrcholový stěžeň na tři kusy a přidal je ke svému voru, s velkou náma-

hou a bolestí. Avšak naděje, že se vybavím potřebnými věcmi, mě poháněla dál, než bych byl schopen při jiné příležitosti vydržet.

Můj vor byl nyní dost silný, aby unesl rozumnou zátěž. Mou další starostí bylo, čím jej naložím a jak uchovám to, co na něj naložím, před přívalem moře; nad tím jsem však dlouho neuvažoval. Nejprve jsem na něj položil všechna prkna nebo desky, které jsem sehnal, a pak jsem si rozmyslel, co nejvíce potřebuji, vybral tři námořnické truhly, které jsem rozbil a vyprázdnil, a spustil je dolů na svůj vor; první z nich jsem naplnil zásobami – totiž chlebem, rýží, třemi holandskými sýry, pěti kusy sušené kozlečí (té jsme hodně jídali), a troškem zbylé evropské obilniny, kterou jsme uložili pro drůbež, co jsme vzali s sebou na moře, ale ta drůbež byla pobita. Byl tam dohromady ječmen i pšenice; ale, k mému velkému zklamání, zjistil jsem později, že to všechno sežraly nebo zkazily krysy. Pokud šlo o pití, našel jsem několik beden lahví patřících našemu skiperovi, v nichž byly nějaké kordiální vody; a celkem asi pět nebo šest galonů araku. Ty jsem uložil zvlášť, nebylo třeba je dávat do truhly, a také tam nebylo pro ně místo. Zatímco jsem to dělal, zjistil jsem, že začíná příliv, byť velmi klidný; a měl jsem bolest vidět, jak mi plavou pryč kabát, košile a vesta, které jsem nechal na břehu, na písku. Pokud šlo o mé spodky, byly jen plátěné a volné u kolen; vyplaval jsem k lodi v nich a v punčochách. Toto mě však přimělo prohledat šaty, kterých jsem našel dost, ale vzal jsem si jen tolik, kolik jsem potřeboval pro nynější použití, protože jsem měl oči na jiných věcech – nejprve na nástrojích pro práci na břehu. Teprve po dlouhém hledání jsem objevil tesařskou truhlu, která byla pro mě skutečně vzácnou kořistí, cennější než lodní náklad zlata by v té chvíli byl. Dostal jsem ji celou dolů na svůj vor, aniž jsem ztrácel čas s nahlížením dovnitř, neboť jsem obecně věděl, co obsahuje.

Mou další starostí byly nějaká munice a zbraně. V hlavní kajutě byly dvě velmi dobré lovecké pušky a dvě pistole. Ty jsem si zajistil nejprve, spolu s několika rohy na prach a malým váčkem broků a dvěma starý-

mi rezavými meči. Věděl jsem, že na lodi jsou tři sudy střelného prachu, ale nevěděl jsem, kam je náš střelmistr uložil; po dlouhém hledání jsem je však objevil, dva z nich suché a dobré, třetí nabral vodu. Ty dva jsem dostal na vor spolu se zbraněmi. A teď jsem se cítil docela slušně naložen a začal uvažovat, jak se s nimi dostanu na břeh, nemaje ani plachtu, ani veslo, ani kormidlo; i sebemenší poryv větru by mi celou mou plavbu převrhl.

Měl jsem tři ulehčení: za prvé hladké, klidné moře; za druhé stoupající příliv, nesoucí mě ke břehu; za třetí ten slabý vítr, který foukal, mě hnal k zemi. A tak, když jsem našel dvě tři zlomená vesla patřící člunu – a kromě nástrojů, které byly v truhle, i dvě pily, sekeru a kladivo – s tímto nákladem jsem se vydal na moře. Asi na jednu míli či tak nějak šel můj vor velmi dobře, jenom jsem shledal, že se mi vzdaluje poněkud od místa, kde jsem předtím vystoupil; podle toho jsem usoudil, že tam je nějaký protiproud, a tedy jsem doufal, že najdu nějakou zátoku nebo řeku, kterou bych mohl využít jako přístav k vylodění nákladu.

Jak jsem si představoval, tak to i bylo. Objevil se přede mnou drobný otvor země a já jsem shledal, že do něho táhne silný proud přílivu; tak jsem si vor vedl, jak nejlépe jsem mohl, aby byl uprostřed proudu.

Zde jsem však málem utrpěl druhé ztroskotání, které, nemýlím-li se, by mi určitě zlomilo srdce; neboť, nevěda nic o pobřeží, můj vor najel jedním koncem na mělčinu, a jelikož druhým koncem na mělčině nebyl, chybělo málo, aby se celý můj náklad sesmekl ke konci, který plaval, a spadl do vody. Dělal jsem co nejvíc, opíraje se zády o truhly, abych je udržel na jejich místě, ale nemohl jsem s vorem pohnout ze všech svých sil; aniž jsem se mohl odvážit změnit polohu, v níž jsem byl; nýbrž držel jsem truhly ze všech sil a stál tak téměř půl hodiny, během níž mě stoupající voda poněkud srovnala; a chvíli nato, když voda stále stoupala, mi vor znovu plaval, a já jsem jej veslem, které jsem měl, zatlačil do koryta, a plavaje výš, octl jsem se nakonec v ústí

malé řeky, se zemí na obou stranách a silným proudem přílivu, který tekl proti proudu. Rozhlížel jsem se po obou stranách po vhodném místě k vylodění, neboť jsem se nechtěl nechat zahnat příliš daleko po proudu nahoru: doufaje časem spatřit nějaké lodě na moři, odhodlal jsem se umístit co nejblíže ke pobřeží.

Konečně jsem spatřil malou zátočinu na pravém břehu zálivu, k níž jsem s velikou námahou a nesnází vor dovedl, až jsem se dostal tak blízko, že jsem veslem dosáhl na dno a mohl jsem jej strčit přímo dovnitř. I zde však jsem si málem zase ponořil náklad do moře; neboť ten břeh byl dost strmý – to jest šikmý – a nebylo tam místa k vylodění, kromě toho, že by jeden konec mého voru, kdyby najel na břeh, ležel tak vysoko a druhý se potopil tak nízko jako prve, že by to opět ohrozilo můj náklad. Jediné, co jsem mohl dělat, bylo počkat, až bude příliv nejvýš, drže vor veslem jako kotvou, abych bok voru držel přitlačený ke břehu, blízko plochého kusu země, kterou, jak jsem čekal, voda zatopí; a tak se i stalo. Jakmile jsem shledal, že je dost vody – můj vor sahal asi stopu pod hladinu –, vrazil jsem jej na onen plochý kus země a tam jsem jej upevnil či spíše uvázal tím, že jsem zapíchl do země svá dvě zlámaná vesla, jedno na jedné straně blízko jednoho konce a druhé na druhé straně blízko druhého konce; a tak jsem čekal, až voda opadla, a zůstavila mi vor i celý můj náklad v bezpečí na břehu.

Mou další prací bylo prohlédnout si krajinu a hledat vhodné místo pro svůj příbytek a kam uložit své věci, abych je zabezpečil před čímkoli, co by se mohlo přihodit. Kde jsem byl, jsem dosud nevěděl; zda na pevnině, nebo na ostrově; zda v obydlené zemi, nebo neobydlené; zda v nebezpečí od divokých zvířat, či nikoli. Ani ne míli ode mě se zvedal kopec, velmi strmý a vysoký, který, jak se zdálo, převyšoval jiné kopce, jež se od něho táhly jako hřeben na sever. Vytáhl jsem jednu z loveckých pušek, jednu z pistolí a roh prachu; a takto ozbrojen jsem se vydal na průzkum na vrchol onoho kopce, kde, poté co jsem se s velkou námahou a nesnází dostal nahoru, jsem spatřil, k svému veli-

kému zármutku, svůj osud – totiž, že jsem na ostrově zcela obklopeném mořem; žádná země v dohledu kromě několika skal, které ležely daleko odtud; a dvou malých ostrovů, menších než tento, které ležely asi tři mořské míle na západ.

Shledal jsem také, že ostrov, na němž jsem byl, je pustý a, jak jsem viděl dobré důvody se domnívat, neobydlený kromě divokých zvířat – z nichž však žádné jsem nespatřil. Viděl jsem však hojnost ptactva, ale neznal jsem jejich druhy; ani když jsem je zabil, jsem neuměl rozeznat, co je vhodné k jídlu, a co ne. Při zpáteční cestě jsem střelil po velikém ptáku, kterého jsem viděl sedět na stromě na kraji velkého lesa. Mám za to, že to byla první rána z pušky, která tam padla od stvoření světa. Sotva jsem vystřelil, zvedlo se ze všech částí lesa nespočetné množství ptáků všelikého druhu, kteří pokřikovali a volali svůj obvyklý hlas, a každý po svém, ale ani jeden z nich nebyl druh, který bych znal. Co se týkalo onoho tvora, kterého jsem střelil, usoudil jsem, že je to jakýsi druh jestřába, barvou i zobákem to připomínalo jestřába, ale drápy či paráty neměl větší než obyčejné. Jeho maso bylo mršinou a hodilo se jen na nic.

Spokojen s tímto objevem jsem se vrátil ke svému voru a pustil se do práce, abych dopravil náklad na břeh, což mě zaměstnalo zbytek dne. Co se sebou udělat v noci, jsem nevěděl, ba ani kde si odpočinout, neboť jsem se bál ulehnout na zem, poněvadž jsem nevěděl, zda mě nějaké divoké zvíře nepožere, ačkoli, jak jsem později zjistil, nebylo pro ty obavy skutečného důvodu.

Nicméně, jak jsem jen mohl, zahradil jsem se dokola truhlou a prkny, které jsem přinesl na břeh, a udělal si jakousi chatrč pro noční odpočinek. Pokud šlo o jídlo, nevěděl jsem dosud, jak si je opatřím, kromě toho, že jsem viděl dva nebo tři tvory, podobné zajícům, vybíhat z lesa, kde jsem střelil toho ptáka.

Nyní jsem začal uvažovat, že bych z lodi mohl dostat ještě mnoho věcí, které by mi byly užitečné, zvláště něco z lanoví a plachet a jiných

věcí, které by se mohly dostat na břeh; a odhodlal jsem se vykonat další plavbu k vraku, bude-li to možné. A jelikož jsem věděl, že první bouře, která zavane, musí nutně rozlomit loď na kusy, umínil jsem si, že všechno ostatní odložím stranou, dokud z lodi nedostanu všechno, co dostat mohu. Pak jsem svolal poradu – to jest ve svých myšlenkách – zda si mám vzít zpátky vor; ale to se zdálo neproveditelné: tak jsem se rozhodl jít jako prve, až bude odliv; a tak jsem i učinil, jen jsem se před odchodem z chatrče svlékl a zůstala na mně jen kostkovaná košile, pár plátěných spodek a pár střevíců na nohou.

Dostal jsem se na palubu lodi jako prve a připravil druhý vor; a jelikož jsem už měl zkušenost s prvním, nedělal jsem jej tak nemotorný, ani jsem jej tak těžce nenaložil, přesto však jsem si odnesl několik velmi užitečných věcí: nejprve z tesařovy výbavy jsem našel dva nebo tři pytle plné hřebíků a skob, velký šroubový zvedák, tucet nebo dva sekerek, a nade vše onu nejužitečnější věc zvanou brousek. To všechno jsem si zajistil, spolu s několika věcmi, které patřily střelmistrovi, zvláště dvěma nebo třemi železnými páky a dvěma sudy mušketových kulí, sedmi mušketami, další loveckou puškou s nějakým menším množstvím prachu navíc, velkým váčkem drobných broků a velikým rolem plechového olova; ten však byl tak těžký, že jsem jej nemohl zvednout, abych jej dostal přes bok lodi.

Krom toho jsem vzal všechny mužské šaty, které jsem našel, náhradní přední vrchní plachtu, hamaku a nějaké postelní prádlo; a tím jsem naložil svůj druhý vor a všechno dovezl v pořádku na břeh, k svému velkému uspokojení.

Měl jsem jakési obavy po dobu své nepřítomnosti ze země, že mi aspoň zásoby na břehu nějaké zvíře sežere; když jsem se však vrátil, nenašel jsem žádnou stopu po návštěvníkovi; jen na jedné z truhel seděl tvor podobný divoké kočce, který, když jsem k němu přišel, odběhl kousek dál, a pak zůstal stát. Seděla velmi klidně a bezstarostně a hleděla mi přímo do tváře, jako by si přála se se mnou seznámit. Namířil

jsem na ni pušku, ale protože jí nerozuměla, byla k ní dokonale lhostejná, a také se nepohnula; načež jsem jí hodil kousek suchara, i když, mimochodem, jsem ho moc neoplýval, neboť má zásoba nebyla veliká; nicméně jsem jí trošek dopřál – pravím – a ona šla k němu, očichala jej, snědla a dívala se (jako by byla potěšena) po dalším; já jsem jí však poděkoval a víc jsem nemohl ušetřit; tak se vzdálila.

Když jsem dostal druhý náklad na břeh – ačkoli jsem byl nucen otevřít sudy prachu a nosit je po částech, poněvadž byly příliš těžké, jsouce to velké káděˇ – pustil jsem se do práce, abych si udělal malý stan z plachty a tyčí, které jsem k tomu účelu nařezal; a do toho stanu jsem přinesl všechno, co jsem věděl, že by se mohlo zkazit buď deštěm, nebo sluncem; a všechny prázdné truhly a sudy jsem nakupil kolem stanu do kruhu, abych jej opevnil proti jakémukoli náhlému útoku, ať by přišel od člověka, nebo od zvěře.

Když jsem to dokončil, zahradil jsem vchod do stanu zevnitř prkny a vně prázdnou truhlou postavenou na konec; rozestřev si pod sebe jedno z lůžek na zemi, položil jsem si obě pistole těsně k hlavě a pušku podél sebe, šel jsem poprvé spát a spal velmi klidně celou noc, neboť jsem byl velmi unavený a těžký; předchozí noc jsem totiž spal málo a celý den jsem tvrdě pracoval, abych přenesl všechny ty věci z lodi a dostal je na břeh.

Měl jsem teď největší sklad všeho druhu, jaký byl kdy, mám za to, nahromaděn pro jednoho muže; stále jsem však nebyl spokojen, neboť dokud loď stála v té poloze zpříma, pokládal jsem za povinnost dostat z ní všechno, co jsem jen mohl; a tak jsem každý den při odlivu šel na palubu a vždy něco přinesl; zvláště potřetí jsem si odnesl co nejvíce lanoví a také všechny menší provazy a provazec, co jsem jen sehnal, s kusem náhradního plátna, které bylo na opravy plachet při příležitosti, i sud mokrého střelného prachu. Zkrátka přinesl jsem všechny plachty, od první po poslední; jen jsem je musel krájet na kusy a od-

nášet najednou, kolik se dalo, neboť už nebyly k užitku jako plachty, nýbrž jen jako plátno.

A co mě potěšilo ještě víc, bylo, že nakonec, poté co jsem vykonal pět nebo šest takových plaveb a myslel si, že z lodi už nemohu očekávat nic, co by stálo za nahlédnutí – pravím, po tom všem jsem našel velký hogshead (velký sud asi 240 litrů) chleba, tři velké soudky rumu či pálenky, bedničku cukru a sud jemné mouky; to mě překvapilo, protože jsem už přestal očekávat nějaké další zásoby, krom těch, co voda zkazila. Hogshead chleba jsem brzy vyprázdnil, zabalil jej kus po kuse do kusů plachet, které jsem k tomu účelu nařezal; a zkrátka všechno jsem i tohle dostal v pořádku na břeh.

Příští den jsem vykonal další plavbu; a nyní, když jsem loď připravil o všechno přenosné a dosažitelné, pustil jsem se do kabelů. Krájel jsem velký kabel na kusy, které jsem mohl zvládnout, dostal jsem dva kabely a jedno vodicí lano na břeh, se všemi železnými věcmi, které jsem jen sehnal; a uřezal jsem ráhno vzpěry a mezanové ráhno a všechno, co jsem mohl, abych si udělal velký vor, naložil jsem jej všemi těmi těžkými věcmi a vydal se na cestu. Ale štěstí mě začalo nyní opouštět; neboť tento vor byl tak nemotorný a tak přetížený, že když jsem vstoupil do té malé zátočiny, kde jsem složil ostatní věci, nedokázav jej řídit tak obratně jako prve, převrhl se a vyhodil mě i celý můj náklad do vody. Pokud jde o mě samotného, nebyla to velká škoda, neboť jsem byl blízko břehu; co se však týká mého nákladu, byl z větší části ztracen, zvláště železo, o kterém jsem čekal, že mi bude velmi užitečné; nicméně, když byl odliv, dostal jsem většinu kusů kabelu na břeh a také něco železa, byť s nekonečnou námahou; neboť jsem se musel pro to potápět do vody, což mě velmi vyčerpalo. Potom jsem chodil každý den na palubu a přinášel, co jsem jen mohl.

Byl jsem už třináct dní na břehu a jedenáctkrát na palubě lodi, během kterých jsem odnesl vše, co pár rukou mohlo rozumně unést; ačkoli věřím, že kdyby bylo bývalo pokračovalo klidné počasí, byl bych

odnesl celou loď, kus po kuse. Když jsem se však podvanácté chystal na palubu, zjistil jsem, že vítr začíná sílit; nicméně při odlivu jsem na palubu šel, a ačkoli jsem si myslel, že jsem prohledal kajutu tak důkladně, že už se nic nenajde, přece jsem objevil skříňku se zásuvkami, v jedné z nichž jsem našel dvě tři břitvy a jeden pár velkých nůžek, s nějakými deseti dvanácti dobrými noži a vidličkami; v jiné jsem našel asi za šestatřicet liber v penězích – nějaké evropské mince, nějaké brazilské, nějaké realy osmeráky, nějaké zlato a nějaké stříbro.

Usmál jsem se při pohledu na ty peníze: „Ó marný balast!" řekl jsem nahlas. „Nač jsi dobrý? Pro mě nemáš ani tolik ceny, abych tě ze země sebral; jeden z těch nožů má větší cenu než celá tato kupa; k ničemu mi nejsi – zůstaň, kde jsi, a jdi ke dnu jako tvor, jehož život nestojí za záchranu." Nicméně, po druhé úvaze, jsem je přece jen vzal; zabalil jsem to všechno do kusu plachty a začal pomýšlet, že udělám další vor; zatímco jsem to však připravoval, všiml jsem si, že se obloha zatahuje, vítr začíná sílit, a za čtvrt hodiny foukal čerstvý vítr od břehu. Hned mě napadlo, že je marné předstírat, že udělám vor, když vítr fouká od břehu; a že je mojí věcí být pryč, než začne příliv, jinak bych se k břehu vůbec nemohl dostat. Spustil jsem se tedy do vody a přeplaval koryto, které leželo mezi lodí a mělčinami, a to s notnou obtíží, zčásti pro váhu věcí, které jsem měl u sebe, a zčásti pro rozbouřenou vodu; neboť vítr se zvedal velmi rychle a než stoupla voda, foukal už vichr jak bouře.

Já jsem však dorazil domů do svého stanu, kde jsem ležel se vším svým bohatstvím kolem sebe, velmi v bezpečí. Foukalo velmi silně celou noc, a když jsem se ráno podíval ven, hle – žádnou loď nebylo vidět! Trochu mě to překvapilo, ale uklidnil jsem se potěšující úvahou, že jsem neztratil čas ani neumenšil pílí, abych z ní dostal vše, co by mi mohlo být užitečné; a že, vskutku, zbylo v ní málo, co bych byl schopen odnést, i kdybych měl víc času.

Dalších myšlenek na loď, nebo na cokoli z ní, jsem se nyní vzdal, až na to, co by snad z trosek vyplavilo na břeh; jak se také skutečně stalo, že mnoho jejích částí později vyplavilo; mně však byly ty věci k malému užitku.

Mé myšlenky se nyní cele upíraly k tomu, jak se zabezpečit bud proti divochům, kdyby se nějací objevili, anebo proti divé zvěři, byla-li jaká na ostrově; a nemálo jsem přemítal o způsobu, jak to zařídit a jaký druh obydlí si zřídit – zda si vyhloubit jeskyni v zemi, či postavit stan na zemi; a zkrátka jsem se rozhodl pro obojí; o způsobu a podobě toho se, mám za to, sluší podat zprávu.

Brzy jsem shledal, že místo, na němž jsem byl, nebylo pro mé usídlení vhodné, poněvadž leželo na nízké, bažinaté půdě při moři, a já věřil, že by nebylo zdravé, a zvláště proto, že tu nebyla žádná sladká voda; i rozhodl jsem se vyhledat zdravější a vhodnější kus země.

Uvážil jsem několik věcí ve svém postavení, které jsem shledal pro sebe přiměřenými: za prvé, zdraví a sladkou vodu, jak jsem právě zmínil; za druhé, ochranu před žárem slunce; za třetí, bezpečí před dravými tvory, ať lidmi či šelmami; za čtvrté, výhled na moře, aby, pošle-li Bůh nějakou loď na dohled, mi neunikla žádná výhoda pro mé vysvobození, jehož očekávání jsem si zatím nechtěl zcela zapovědět.

Při hledání místa k tomu příhodného jsem našel malou rovinku při úbočí vyvýšeného kopce, jehož stěna k této malé rovince byla strmá jako zeď domu, takže na mě shora nemohlo nic padnout. Na jedné straně skály byla prohlubeň, jen trochu vyhloubená dovnitř, jako vchod či dveře do jeskyně; ve skutečnosti tam však žádná jeskyně ani vchod do skály nebyl.

Na rovinaté ploše zeleně, hned před touto prohlubní, jsem se rozhodl postavit svůj stan. Tato rovinka nebyla širší než sto yardů (yard, necelý metr) a asi dvakrát tolik dlouhá, a prostírala se jako trávník přede dveřmi; a na jejím konci se nepravidelně svažovala do nížiny u moře. Byla na severoseverozápadní straně kopce; takže byla uchrá-

něna před žárem po celý den, dokud slunce nedoputovalo do polohy západ-k-jihu, čili tam někam, což v oněch krajích znamená blízko západu.

Dříve než jsem stan postavil, obkreslil jsem před prohlubní půlkruh, který měl ve svém poloměru od skály asi deset yardů a v průměru od začátku ke konci yardů dvacet.

Do tohoto půlkruhu jsem zarazil dvě řady silných kůlů, zatloukal je do země, až stály velmi pevně jako piloty, přičemž tlustší konec vyčníval nad zem o více než pět a půl stopy a byl nahoře zahrocen. Obě řady nestály dál než šest palců od sebe.

Potom jsem vzal kusy lana, které jsem na lodi nařezal, a kladl je v řadách, jeden na druhý, dovnitř kruhu, mezi těmito dvěma řadami kůlů, až nahoru; a zevnitř jsem k nim přistavil další kůly, nakloněné proti nim, asi dva a půl stopy vysoké, jako vzpěry ke sloupu; a tato hradba byla tak pevná, že se jí nemohl ani člověk, ani zvíře dostat dovnitř ani přes ni. Stálo mě to mnoho času a práce, zvláště kácet piloty v lese, přitahovat je na místo a zatloukat je do země.

Vchod do tohoto místa jsem si udělal, ne dveřmi, nýbrž krátkým žebříkem, po němž se dalo přelézt horem; a ten žebřík, když jsem byl uvnitř, jsem zdvihl za sebe nahoru; a tak jsem byl, jak jsem se domníval, zcela ohrazen a opevněn před celým světem, a tudíž jsem v noci spal v bezpečí, což by jinak nebylo možné; ačkoli, jak se později ukázalo, veškerá tato opatrnost nebyla před nepřáteli, z nichž jsem se obával nebezpečí, zapotřebí.

Do tohoto plotu či pevnosti jsem s nekonečnou námahou snesl všechno své bohatství, všechny zásoby, střelivo a potraviny, o nichž jste výše slyšeli; a zřídil jsem si velký stan, který jsem, abych se ochránil před dešti, jež jsou tam v jedné části roku velmi prudké, udělal dvojitý – jeden menší stan uvnitř a jeden větší stan nad ním; a vrchní jsem zakryl velkou dehtovou plachtou, kterou jsem si zachoval mezi plachtami.

A tak jsem už nějaký čas neležel v posteli, kterou jsem přinesl na břeh, nýbrž v houpací síti, která byla vskutku velmi dobrá a patřila druhému důstojníkovi lodi.

Do toho stanu jsem přinesl všechny zásoby a všechno, co by se vlhkem zkazilo; a když jsem takto uzavřel všechen svůj majetek, zavřel jsem vchod, který jsem až dosud nechával otevřený, a vcházel a vycházel, jak jsem již řekl, po krátkém žebříku.

Když jsem toto hotovo, začal jsem si prokopávat cestu do skály, a všechnu zeminu i kameny, které jsem vykopal, jsem si odnášel skrz stan ven a skládal uvnitř svého plotu na způsob terasy, takže se půda uvnitř zvedla asi o stopu a půl; a tak jsem si zřídil jeskyni rovnou za svým stanem, která mi sloužila jako sklep k mému domu.

Stálo mě mnoho práce a mnoho dní, než se tyto věci přivedly k dokonalosti; a proto se musím vrátit k některým jiným věcem, které zaměstnávaly moje myšlenky. V téže době se stalo, poté co jsem si rozvrhl plán na postavení stanu a vyhloubení jeskyně, že spadl prudký liják z hustého temného mraku, náhle udeřil blesk a po něm mohutná rána hromu, jak je toho přirozený následek. Nebyl jsem tak zděšen bleskem, jako myšlenkou, která mi hlavou prolétla rychlostí blesku samého – Ach, můj prach! Srdce mi kleslo, když jsem si pomyslel, že jediným zábleskem by mohl být zničen všechen můj prach; a na tom, jak jsem se domníval, zcela závisela nejen má obrana, ale i opatřování potravy. Zdaleka tolik jsem se neznepokojoval o vlastní bezpečnost, neboť kdyby se byl prach vzňal, nikdy bych se nedověděl, kdo mi ublížil.

Takový dojem to na mě učinilo, že jakmile bouře přestala, odložil jsem všechny své práce, stavění i opevňování, a dal jsem se do zhotovování pytlíků a bedniček, abych prach rozdělil a uchovával ho po troškách v samostatných balíčcích, s nadějí, že ať se stane cokoli, nevznítí se všechen najednou; a abych ho uložil tak odděleně, aby nebylo možné, aby jedna část zapálila druhou. Tuto práci jsem skončil asi za čtrnáct dní; a myslím, že můj prach, kterého bylo celkem asi dvě stě čty-

řicet liber váhy, byl rozdělen do neméně než sta balíčků. Pokud šlo o sud, který se namočil, z toho jsem se žádného nebezpečí neobával; i uložil jsem jej ve své nové jeskyni, které jsem si ve své fantazii říkal kuchyně; a zbytek jsem poschovával sem a tam do děr mezi skalami tak, aby se k němu nemohla dostat vlhkost, a velmi pečlivě jsem si označil, kam jsem co uložil.

Mezitím, co se toto dělo, chodil jsem alespoň jednou denně ven s puškou, jednak abych se rozptýlil, jednak abych se podíval, zda bych neskolil něco vhodného k jídlu; a abych se co nejvíc seznámil s tím, co ostrov vydává. Hned při prvním vyjití jsem zjistil, že na ostrově jsou kozy, což mi bylo velkým uspokojením; tato zpráva však byla provázena i tím neštěstím, totiž že byly tak plaché, tak lstivé a tak rychlonohé, že k nim bylo nejtěžší věcí na světě se přiblížit; ale neodradilo mě to, neboť jsem nepochyboval, že čas od času nějakou skolím, jak se také brzy stalo; neboť když jsem si trochu obhlédl jejich obvyklá místa, číhal jsem na ně tímto způsobem: zpozoroval jsem, že když mě spatřily v údolích, i kdyby byly na skalách, prchaly, jako by měly strašlivý strach; byly-li však na pastvě v údolích a já na skalách, nevšímaly si mě vůbec; z čehož jsem vyvodil, že podle polohy jejich očí je jejich zrak natolik obrácen dolů, že snadno nevidí předměty nad sebou; proto jsem si potom osvojil tento způsob – vždy jsem nejprve vystoupil na skály, abych byl nad nimi, a často jsem tak měl pěkný terč.

Prvním výstřelem, který jsem mezi tyto tvory vypálil, jsem zabil kozu, u níž bylo malé kůzle, které sála; a to mě hluboce zarmoutilo; neboť když stará padla, kůzle zůstalo stát jako přibité u ní, dokud jsem nepřišel a nevzal matku; a nejen to, ale když jsem si starou nesl na ramenou, kůzle mě sledovalo až k mé ohradě; nato jsem matku složil a vzal kůzle do náručí a přenesl je přes palisádu, s nadějí, že si je vychovám ochočené; nechtělo však jíst; i musel jsem je zabít a sníst sám. Tyto dva kusy mě zásobily masem na dlouhou dobu, protože jsem jedl střídmě a šetřil zásobami, zvláště chlebem, jak jen jsem mohl.

Když jsem si nyní zřídil obydlí, shledal jsem naprosto nutným zařídit si místo k rozdělávání ohně a palivo; co jsem pro to udělal a také jak jsem si rozšířil jeskyni a jaká pohodlí jsem si zřídil, o tom podám úplnou zprávu na pravém místě; teď však musím podat malou zprávu o sobě a o svých myšlenkách o tomto životě, kterých, lze se právem domnívat, bylo nemálo.

Měl jsem na své postavení pochmurný pohled; neboť když jsem na onen ostrov nebyl vržen jinak, než jak bylo řečeno, poháněn prudkou bouří zcela mimo kurz naší zamýšlené plavby, a velmi daleko, totiž o několik set mořských mil, mimo obvyklou obchodní dráhu lidstva, měl jsem všechny důvody považovat to za rozhodnutí Nebes, že v tomto pustém místě a tímto pustým způsobem mám skončit svůj život. Slzy mi hojně tekly po tvářích, když jsem o tom takto uvažoval; a někdy jsem si sám přel, proč by měla Prozřetelnost takto docela ničit své tvory, a činit je tak zcela ubohými; tak bez pomoci, opuštěnými, tak zcela sraženými, že by sotva bylo rozumné být za takový život vděčný.

Vždy se však ve mně rychle ozvalo něco, co takové myšlenky zarazilo a napomenulo mě; a zvláště jednoho dne, když jsem šel s puškou v ruce podél mořského břehu, byl jsem velmi zádumčiv nad věcí svého nynějšího postavení, když tu rozum, jak už to bývá, se mnou začal přít z druhé strany: „Nuže, jsi vskutku v pustých poměrech; prosím však, pamatuj, kde jsou ti druzí? Nenasedlo vás jedenáct do onoho člunu? Kde je zbývajících deset? Proč nebyli zachráněni oni, a ty jsi nezahynul? Proč sis byl vybrán právě ty? Je lépe být zde, nebo tam?" A ukázal jsem na moře. Všechno zlé je třeba uvážit spolu s tím dobrým, co v něm je, a s tím horším, co s ním mohlo přijít.

Pak mi znovu připadlo na mysl, jak dobře jsem byl vybaven pro své živobytí, a jaké by to bylo mé postavení, kdyby se byla nestala ta věc (což bylo sto tisíc k jedné), že loď odplula z místa, kde nejprve narazila, a byla hnána tak blízko ke břehu, že jsem měl čas z ní všechny ty věci vynést; jaké by to bylo mé postavení, kdybych byl musel žít v tom sta-

vu, v jakém jsem na břeh přišel, bez nejnutnějších potřeb k životu, nebo bez prostředků, jak si je opatřit a získat? „Zvláště," řekl jsem nahlas (ačkoli pro sebe), „co bych počal bez pušky, bez střeliva, bez jakéhokoli nářadí, kterým bych cokoli zhotovil nebo něco opracoval, bez šatů, bez lůžka, bez stanu nebo nějakého přístřeší?" a nyní jsem toto vše měl v dostatečném množství a byl jsem na dobré cestě postarat se o sebe takovým způsobem, abych žil bez pušky, až se mé střelivo vyčerpá; takže jsem měl snesitelný výhled na živobytí bez nouze, pokud budu živ; neboť jsem už od počátku uvažoval, jak se postarat o nehody, které mě mohou potkat, a o budoucí čas, ba nejen o dobu, kdy se mi vyčerpá střelivo, nýbrž i o dobu, kdy mi zdraví a síla upadnou.

Přiznávám, že jsem nikdy nepomyslel na to, že by mé střelivo mohlo být zničeno jediným zábleskem – mám na mysli to, že by můj prach mohl vyletět do vzduchu zasažením blesku; a to mi, jak jsem právě poznamenal, při blýskání a hřmění takové myšlenky činilo tak zarážejícími.

A nyní, chystaje se vstoupit do smutného vylíčení osamělého života, jaký možná nikdy předtím na světě nebyl slyšen, vezmu to od začátku a budu v tom pokračovat po pořádku. Podle mého počítání bylo třicátého září, když jsem, jak bylo řečeno výše, poprvé vkročil na tento hrozný ostrov; kdy slunce, které stálo pro nás na podzimní rovnodennosti, bylo mi takřka přímo nad hlavou; neboť jsem si z pozorování odvodil, že jsem na devátém stupni dvaceti dvou minutách severní šířky od rovníku.

Když jsem tam byl asi deset nebo dvanáct dní, přišlo mi na mysl, že ztratím počet času pro nedostatek knih, pera a inkoustu a že zapomenu i na dny sváteční; ale abych tomu předešel, vyřezal jsem si nožem do velkého kůlu, velkými písmeny – a udělav z něho veliký kříž, postavil jsem jej na břeh tam, kde jsem poprvé přistál – „Zde jsem přistál na břeh dne třicátého září tisíc šest set padesát devět."

Na strany tohoto čtyřhranného kůlu jsem si každý den vyřezával nožem vrub, a každý sedmý vrub byl tak dlouhý jako ty ostatní dohromady, a každý první den měsíce zas tak dlouhý jako onen dlouhý; a tak jsem si vedl kalendář, čili týdenní, měsíční a roční počet času.

Dále je třeba podotknout, že mezi mnoha věcmi, které jsem vynesl z lodi při oněch několika cestách, které jsem na ni, jak bylo zmíněno, podnikl, získal jsem i některé méně cenné, ale pro mne neméně užitečné, které jsem výše opomněl zaznamenat; jako zvláště pera, inkoust a papír, několik balíčků v péči kapitána, druhého důstojníka, dělostřelce a tesaře; tři nebo čtyři kompasy, nějaké matematické přístroje, sluneční hodiny, dalekohledy, mapy a knihy o plavbě, které jsem všechny bez ladu a skladu nahrnul dohromady, ať bych je potřeboval nebo ne; nalezl jsem také tři velmi dobré bible, které mi přišly v mém nákladu z Anglie, a já je zabalil mezi své věci; dále nějaké portugalské knihy; a mezi nimi dvě nebo tři papežské modlitební knihy, i několik jiných knih, které všechny jsem si pečlivě zajistil. A nesmím opomenout, že jsme měli na lodi psa a dvě kočky, o jejichž pozoruhodné historii budu mít možná příležitost něco říci na pravém místě; neboť jsem si obě kočky s sebou vzal; a pokud jde o psa, ten sám z lodi seskočil a přeplaval na břeh ke mně druhého dne poté, co jsem vystoupil se svým prvním nákladem, a byl mi věrným sluhou po mnoho let; nic mi nescházelo, co by mi mohl přinést, ani žádná společnost, kterou by mi mohl dělat; chtěl jsem si s ním jen povídat, ale to nešlo. Jak jsem již podotkl, nalezl jsem pera, inkoust a papír, a hospodařil jsem s nimi do krajnosti; a ukážu, že pokud mi vydržel inkoust, vedl jsem si věci velmi přesně, ale potom, když došel, už jsem si je vést nemohl, neboť jsem si inkoust nedovedl žádným způsobem, který mě napadl, vyrobit.

A to mi připomnělo, že mi mnohé věci chyběly, přes to vše, co jsem si nahromadil; a z nich jedna byl inkoust; dále rýč, krumpáč a lopata,

abych kopal nebo přenášel zeminu; jehly, špendlíky a nitě; pokud šlo o plátno, snadno jsem se naučil obejít se bez něho bez velkých obtíží.

Tento nedostatek nářadí způsobil, že se mi každá práce vlekla; a trvalo to skoro celý rok, než jsem úplně dokončil svou malou palisádu, čili obklopil obydlí. Piloty čili kůly, které byly tak těžké, kolik jsem jen unesl, zabraly dlouhý čas na kácení a opracovávání v lesích, a mnohem víc na dovezení domů; takže jsem někdy strávil dva dny kácením a dopravováním jednoho z těchto sloupů domů a třetí den zatloukáním do země; k tomuto účelu jsem si zpočátku pořídil těžký kus dřeva, až jsem si nakonec vzpomněl na jeden z železných sochorů; i když jsem jej našel, zatloukání těch sloupů čili pilotů jím bylo stále velmi namáhavé a zdlouhavé.

Ale proč bych se měl trápit zdlouhavostí čehokoli, co jsem měl dělat, když jsem na to měl dost času? ani jsem neměl žádné jiné zaměstnání, až bych s tím skončil, aspoň pokud jsem dohlédl, kromě procházení ostrova za potravou, což jsem dělal, víc či méně, každý den.

Nyní jsem začal vážně uvažovat o svém postavení a o okolnostech, do kterých jsem byl uvržen; a sestavil jsem si stav svých věcí písemně, ne tolik proto, abych je zanechal někomu, kdo by měl přijít po mně – vždyť jsem pravděpodobně měl mít jen málo dědiců – jako proto, abych své myšlenky osvobodil od každodenního hloubání nad nimi a trápení mysli; a jak můj rozum začínal nabývat vrchu nad mou sklíčeností, počal jsem se utěšovat, jak jsem jen uměl, a stavět dobré proti zlému, abych měl něco, čím odlišit svůj případ od horšího; a sepsal jsem velmi nestranně, jako dlužník a věřitel, výhody, které mi byly dopřány, proti bědám, které jsem snášel, takto:

Zlo.

Dobro.

Jsem vržen na strašlivý, pustý ostrov, bez vší naděje na záchranu.

Zato jsem živ; a neutopil jsem se, jako všichni ostatní z lodní posádky.

Jsem oddělen a jaksi odloučen od celého světa, abych byl bídný.

Zato jsem i vybrán ze všech lodních mužů, abych byl ušetřen smrti; a Ten, kdo mě zázračně zachránil ze smrti, mě může vysvobodit i z tohoto stavu.

Jsem oddělen od lidstva – samotář; jeden vyobcovaný z lidské společnosti.

Zato však nehynu hlady, nehynu na pustém místě, které by neposkytovalo žádné živobytí.

Nemám šaty, které by mě přikryly.

Zato jsem v horkém podnebí, kde bych šaty, kdybych je měl, stěží mohl nosit.

Jsem bez vší obrany a bez prostředků, jak se bránit násilí člověka nebo šelmy.

Zato jsem vržen na ostrov, kde nevidím divé zvěře, která by mi ublížila, jako jsem viděl na afrických pobřežích; a což kdybych tam ztroskotal?

Nemám duši, s kterou bych mluvil nebo jež by mi ulehčila.

Zato však Bůh podivuhodně poslal loď dost blízko ke břehu, abych z ní vynesl tolik nezbytných věcí, kolik buď uspokojí mé potřeby, nebo mi umožní starat se o sebe, dokud budu živ.

Vcelku to bylo nepochybným svědectvím o tom, že na světě sotva je tak bídné postavení, aby v něm nebylo něco záporného či kladného, zač by člověk mohl být vděčný; a nechť toto zůstane jako naučení ze zkušenosti nejbídnějšího ze všech postavení na tomto světě: že v něm vždy najdeme něco, čím se potěšit, a co, při popisu dobra a zla, položit na stranu příjmů.

Když jsem svou mysl trochu přivedl k tomu, aby okoušela chuť mého postavení, a vzdal se vyhlížení na moře, zda bych nespatřil loď –

pravím, když jsem se těchto věcí vzdal, dal jsem se do uspořádání svého způsobu života a činění si věcí tak snadnými, jak jsem jen uměl.

Své obydlí jsem už popsal, byl to stan při úbočí skály, obklopený silnou palisádou z kůlů a lan; nyní bych tomu však mohl spíš říkat zeď, neboť jsem k ní zvenčí navršil jakousi zeď z drnů, asi dvě stopy tlustou; a po nějakém čase (myslím, že to bylo rok a půl) jsem k ní od skály vzepřel krokve a pokryl ji větvemi stromů a vším, co jsem mohl získat, aby to zadrželo déšť; shledal jsem totiž, že v některých dobách roku je velmi prudký.

Už jsem řekl, jak jsem všechen svůj majetek přinesl do této palisády a do jeskyně, kterou jsem si za sebou vyhloubil. Musím však také uvést, že zprvu to byla zmatená hromada věcí, které, jak ležely bez pořádku, mi zabíraly všechno místo; neměl jsem se kam otočit: i dal jsem se do rozšiřování jeskyně a kopání dál do země; byla to totiž sypká pískovcová skála, která snadno povolovala práci, kterou jsem na ni vynaložil: a tak, když jsem shledal, že před dravou zvěří jsem docela v bezpečí, pracoval jsem stranou, směrem napravo, do skály; a potom, obraceje se znovu doprava, jsem si prokopal cestu ven a udělal si dveře, abych vycházel ven, mimo svou palisádu neboli opevnění. To mi dalo nejen vstup a výstup, jakožto zadní cestu k mému stanu a ke skladišti, ale i prostor pro uložení majetku.

A nyní jsem se dal do zhotovování takových nezbytných věcí, které jsem shledal nejpotřebnějšími, zejména židle a stolu; neboť bez nich jsem se nedovedl těšit z toho mála pohodlí, které jsem na světě měl; nemohl jsem bez stolu s takovým potěšením ani psát, ani jíst, ani dělat několikerou práci: i pustil jsem se do díla. A tu musím podotknout, že jako je rozum podstatou a původem matematiky, tak když každý člověk všechno rozumem vyměří a vyvodí a činí nejrozumnější úsudek o věcech, může se časem stát mistrem každého mechanického řemesla. Nikdy v životě jsem nedržel v ruce nástroj; a přece jsem se časem prací, pílí a vynalézavostí dopracoval k tomu, že mi nic nescházelo, co

bych si nedovedl zhotovit, zvláště kdybych měl nářadí. Udělal jsem si však hojnost věcí i bez nářadí; a některé jen s teslicí a sekerou, které snad nikdy předtím takto nebyly udělány, a to s nekonečnou námahou. Například, chtěl-li jsem prkno, neměl jsem jiný způsob než porazit strom, postavit si jej na hranu před sebe a sekerou jej z obou stran otesávat, dokud jsem jej nezeslabil na tloušťku prkna, a pak jej teslicí uhladit. Pravda, tímto způsobem jsem z celého stromu dostal jen jedno prkno; neměl jsem však na to jiný prostředek než trpělivost, stejně jako jsem neměl jiný prostředek proti ohromnému množství času a práce, který mě to stálo než udělat prkno či desku: ale můj čas a moje práce měly málo cenu, a tak byly stejně dobře zaměstnány jedním způsobem jako druhým.

Nicméně jsem si, jak jsem výše uvedl, nejprve udělal stůl a židli; a to jsem učinil z krátkých kusů prken, které jsem si na voru přivezl z lodi. Když jsem si pak nějaká prkna, jak jsem výše popsal, vytesal, zhotovil jsem si velké police, široké stopu a půl, jedny nad druhými podél celé jedné stěny své jeskyně, abych na ně mohl ukládat všechno své nářadí, hřebíky a železné věci; a zkrátka abych každou věc oddělil na její místo, abych k ní měl snadný přístup. Do stěny skály jsem natloukl kolíky, abych pověsil svoje pušky a všechno, co šlo pověsit; takže kdyby bylo možné mou jeskyni spatřit, vypadala jako obecné skladiště všech potřebných věcí; a měl jsem všechno tak při ruce, že mi dělalo velké potěšení prohlížet si svůj majetek v takovém pořádku, a zvláště shledávat, že mám zásobu všech potřeb tak velikou.

A tehdy jsem začal vést deník každodenního zaměstnání; neboť zpočátku jsem byl ve spěchu, a nejen ve spěchu, pokud šlo o práci, ale i v příliš velkém zmatku ducha; a můj deník by býval plný velmi nudných věcí; například bych musel říci toto: „Třicátého. – Když jsem se dostal na břeh a unikl utonutí, místo abych děkoval Bohu za své vysvobození, nejdřív jsem zvracel pro velké množství slané vody, která se mi dostala do žaludku, a sotva jsem se trochu vzpamatoval, běhal

jsem po břehu, lomil rukama a tloukl se do hlavy i do tváře, naříkaje nad svou bídou a volaje: ‚Jsem ztracen, ztracen!' až jsem byl, unaven a vysílen, nucen ulehnout na zem k odpočinku, netroufal jsem si však usnout ze strachu, že budu pozřen."

Několik dní poté, a když jsem byl už na lodi a vynesl z ní všechno, co jsem mohl, nemohl jsem si přesto odpustit vyjít na vrcholek malého vrchu a vyhlížet k moři s nadějí, že spatřím loď; pak si v nekonečné dálce namluvit, že vidím plachtu, těšit se nadějí z toho, a potom, když jsem se dívával stále, až jsem byl bezmála slepý, ztratit ji docela, usednout a plakat jako dítě, a takto zvětšovat svou bídu vlastní pošetilostí.

Když jsem však toto do jisté míry překonal a usadil svůj domácí nábytek a obydlí, zhotovil si stůl a židli, a všechno kolem sebe upravil tak hezky, jak jsem jen uměl, začal jsem si vést svůj deník; z něhož vám zde uvedu opis (ačkoli budou v něm všechny tyto podrobnosti znovu vylíčeny), dokud trval; protože už jsem neměl inkoust, byl jsem nucen jej nechat.

V. Staví dům – Deník

30. září 1659. – Já, ubohý bídný Robinson Crusoe, poté co jsem při strašlivé bouři ve volném moři ztroskotal, dostal jsem se na břeh na tomto smutném, nešťastném ostrově, který jsem nazval „Ostrovem zoufalství"; všichni ostatní z lodní posádky se utopili a já sám byl bezmála mrtvý.

Zbytek dne jsem strávil trápením se nad smutnými okolnostmi, do kterých jsem byl uvržen – totiž neměl jsem ani jídlo, ani dům, ani šaty, ani zbraň, ani kam uprchnout; a v zoufalství nad vší pomocí jsem neviděl před sebou nic než smrt – buď že budu pozřen divou zvěří, zavražděn divochy, či zemřu hlady pro nedostatek potravy. Když se blížila noc, spal jsem na stromě ze strachu před divými tvory; ale spal jsem tvrdě, ačkoli celou noc pršelo.

1. října. – Ráno jsem k svému velkému překvapení viděl, že lod s přílivem odplavala a byla znovu vržena na břeh mnohem blíž k ostrovu; což bylo jednak jakousi útěchou – vida ji státi vzpřímeně a nerozbitou na kusy, doufal jsem, zmírní-li se vítr, že se budu moci dostat na palubu a získat z ní něco k jídlu a nějaké nezbytnosti ke své úlevě – ale jednak to ve mně znovu rozjitřilo zármutek nad ztrátou mých druhů, kteří, jak jsem se domníval, kdybychom byli všichni zůstali na palubě, byli by snad loď zachránili, nebo alespoň by se nebyli všichni utopili, jak se stalo; a kdyby byli muži zachráněni, byli bychom si snad z trosek lodi mohli postavit člun, který by nás dopravil do nějaké jiné části světa. Velkou část dne jsem strávil tím, že jsem se těmito věcmi trápil; nakonec však, když jsem viděl loď skoro suchou, šel jsem po pí-

sku tak blízko, jak jen jsem mohl, a pak jsem k ní přeplaval. Tohoto dne také stále pršelo, byť vítr nebyl žádný.

Od 1. října do 24. – Všechny tyto dny jsem úplně strávil mnoha a mnoha plavbami, abych z lodi dostal, co jsem mohl, a dovezl to při každém přílivu na vorech na břeh. Mnoho deště také v oněch dnech, byť s občasnými intervaly jasného počasí; ale zdá se, že toto byla dešťová doba roku.

20. října. – Vor jsem překlopil, i s veškerým zbožím, které jsem na něm měl; jelikož však to bylo v mělké vodě a věci byly převážně těžké, mnoho z nich jsem při odlivu znovu získal.

25. října. – Celou noc a celý den pršelo, s občasnými poryvy větru; za tu dobu se loď rozlomila na kusy, neboť vítr foukal o něco silněji než předtím, a nebylo ji už vidět, až na její trosky, a i ty jen při odlivu. Tento den jsem strávil přikrýváním a zabezpečováním zboží, které jsem zachránil, aby je déšť nezničil.

26. října. – Chodil jsem po břehu takřka celý den, abych našel místo pro své obydlí, velmi znepokojen tím, abych se zajistil proti jakémukoli nočnímu útoku, ať divé zvěře, či lidí. K večeru jsem se rozhodl pro vhodné místo pod skalou a vyznačil si půlkruh pro svůj tábor; který jsem umínil posílit dílem, zdí či opevněním z dvojitých kůlů, obložených zevnitř lany a zvenčí drny.

Od 26. do 30. jsem velmi pilně pracoval na přenášení všeho svého zboží do nového obydlí, ačkoli se po část té doby velmi silně rozpršelo.

Dne 31. jsem ráno vyšel do ostrova s puškou hledat něco k jídlu a prozkoumat kraj; i zabil jsem kozu, a kůzle mě sledovalo domů, které jsem potom také zabil, protože se nechtělo žrát.

1. listopadu. – Postavil jsem si stan pod skálou a lehl si tam poprvé přes noc; udělal jsem jej tak velký, jak jsem mohl, s kůly zaraženými dovnitř, abych si na ně mohl zavěsit houpací síť.

2. listopadu. – Postavil jsem všechny své truhly a prkna a kusy trámů, které tvořily mé vory, a udělal jsem si z nich plot kolem sebe, tro-

chu uvnitř místa, které jsem si vyznačil pro opevnění.

3. listopadu. – Šel jsem ven s puškou a zabil dva ptáky podobné kachnám, kteří byli velmi dobrým jídlem. Odpoledne jsem se dal do práce na stolu.

4. listopadu. – Toto ráno jsem začal rozvrhovat své časy práce, chození ven s puškou, dobu spánku a dobu zábavy – totiž každé ráno jsem vyšel s puškou na dvě či tři hodiny, nepršelo-li; pak jsem se zaměstnal prací asi do jedenácti; potom jsem pojedl, co jsem měl k živobytí; a od dvanácté do druhé jsem si lehal spát, poněvadž počasí bylo nesmírně horké; a potom večer znovu do práce. Pracovní část tohoto dne a dne příštího byla úplně věnována zhotovování mého stolu, neboť jsem byl zatím velmi mizerný řemeslník, i když čas a potřeba ze mne brzy nato učinily hotového přirozeného mechanika, jako by, věřím, učinily z každého jiného.

5. listopadu. – Tohoto dne jsem šel ven s puškou a svým psem a zabil divokou kočku; její kožešina byla docela měkká, ale maso k ničemu; z každého tvora, kterého jsem zabil, jsem si bral kůži a uchovával ji. Při návratu podél mořského pobřeží jsem viděl mnoho druhů mořských ptáků, kterým jsem nerozuměl; byl jsem však překvapen a bezmála poděšen dvěma nebo třemi tuleni, kteří, zatímco jsem na ně hleděl, dobře nevěda, co to je, se dostali do moře a tentokrát mi unikli.

6. listopadu. – Po své ranní procházce jsem šel znovu pracovat na stole a dokončil jej, i když ne ke své spokojenosti; a netrvalo dlouho a naučil jsem se ho opravit.

7. listopadu. – Nyní se počasí začínalo ustalovat jasné. Sedmého, osmého, devátého, desátého a část dvanáctého (jedenáctého byla totiž neděle) jsem úplně strávil zhotovováním židle, kterou jsem s velkou námahou přivedl do snesitelného tvaru, ale ne tak, aby mě potěšila; i při zhotovování jsem ji několikrát rozebral.

Poznámka. – Brzy jsem přestal světit neděle; neboť když jsem zanedbával dělat si pro ně na kůlu zvláštní znamení, zapomněl jsem, který

je který.

13. listopadu. – Toho dne pršelo, což mě nesmírně osvěžilo a ochladilo zemi; bylo to však provázeno strašlivým hromem a bleskem, které mě hrozně vyděsily, strachem o můj prach. Jakmile to přešlo, umínil jsem si rozdělit zásobu prachu do co nejvíce malých balíčků, aby nebyla v nebezpečí.

14., 15., 16. listopadu. – Tyto tři dny jsem strávil zhotovováním malých čtvercových bedniček nebo krabic, které by pojaly asi libru či nejvýš dvě libry prachu; a tak, dav do nich prach, jsem je uložil na místa co nejbezpečnější a co nejdál od sebe. Jednoho z těchto tří dnů jsem zabil velkého ptáka, který byl dobrý k jídlu, ale nevěděl jsem, jak jej nazvat.

17. listopadu. – Toho dne jsem začal kopat za stanem do skály, abych si udělal místa pro další pohodlí.

Poznámka. – Tři věci jsem k této práci nutně potřeboval – totiž krumpáč, lopatu a kolečko nebo koš; i upustil jsem od své práce a začal uvažovat, jak si ten nedostatek nahradit a udělat si nějaké nářadí. Co se krumpáče týká, posloužil jsem si železnými sochory, které byly dostatečně vhodné, ačkoli těžké; další věcí však byla lopata nebo rýč; ten byl tak naprosto nezbytný, že vskutku bez něho jsem nemohl nic účinně dělat; ale jaký si udělat, to jsem nevěděl.

18. listopadu. – Druhého dne jsem při prohlížení lesů našel strom onoho dřeva, nebo mu podobného, jemuž v Brazílii říkají železné dřevo pro jeho mimořádnou tvrdost. Z něho jsem s velkou námahou, bezmála si zničiv svou sekeru, odsekl kus a s potížemi jej přinesl domů, protože byl nesmírně těžký. Přílišná tvrdost toho dřeva a to, že jsem neměl jiný způsob, mě drželo dlouhý čas u této věci, neboť jsem jej po troškách opracovával do tvaru lopaty neboli rýče; násada byla přesně vyvedena do tvaru, jaký má u nás v Anglii, jen ta plochá část, nemajíc dole žádný železný kryt, mi neměla vydržet tak dlouho; posloužila mi však dostatečně dobře pro účely, k nimž jsem ji potřeboval; nikdy

však, věřím, nebyla lopata udělána tímto způsobem ani tak dlouho zhotovována.

Pořád jsem byl v nouzi, protože mi scházel koš nebo kolečko. Koš jsem si nedovedl žádným způsobem udělat, nemaje takové věci jako proutky, které by se daly ohýbat, aby se splétaly do pletiva – alespoň jsem je ještě nenalezl; a co se kolečka týká, představoval jsem si, že bych vše udělal krom kola; o tom jsem však neměl ponětí; ani jsem nevěděl, jak se do toho pustit; krom toho jsem neměl ani možnost zhotovit železné pouzdro, v němž má běhat osa čili čep kola; i vzdal jsem to; a tak, pro odnášení zeminy, kterou jsem z jeskyně vykopal, jsem si udělal věc podobnou nůši, v jaké nosí dělníci maltu, když obsluhují zedníky. To mi nebylo tak obtížné jako udělat lopatu; a přesto mi tato věc, lopata a také marný pokus udělat kolečko zabraly nic méně než čtyři dny – mám tím na mysli vždy s výjimkou své ranní procházky s puškou, kterou jsem jen zřídka vynechal a jen zřídka jsem také nepřinesl něco vhodného k jídlu.

23. listopadu. – Má další práce teď stála pro zhotovování těchto nástrojů; a když byly hotové, pokračoval jsem a pracoval den co den, jak mi síla a čas dovolovaly, a strávil jsem osmnáct dní rozšiřováním a prohlubováním své jeskyně, aby pohodlně pojala mé věci.

Poznámka. – Po celou tuto dobu jsem pracoval na tom, aby ta místnost čili jeskyně byla dost prostorná, aby mi sloužila jako skladiště neboli zbrojnice, jako kuchyně, jídelna a sklep. Co se mého spánku týká, zůstával jsem ve stanu; až na to, že někdy v mokré části roku pršelo tak silně, že jsem se nedovedl uchránit sucha, což mě potom vedlo k tomu, abych uvnitř celého prostoru své palisády pokryl místo dlouhými tyčemi na způsob krokví, opřených o skálu, a položil na ně rákosí a velké listy stromů jako střechu z došků.

10. prosince. – Začínal jsem si myslet, že má jeskyně čili sklep je hotov, když tu najednou (zdá se, že jsem jej udělal příliš velký) spadlo z vrchu na jedné straně velké množství země; tolik, že mě to zkrátka

vylekalo, a to právem, neboť kdybych byl pod tím býval, nebyl bych potřeboval hrobníka. Nyní jsem měl zase mnoho práce k vykonání, protože bylo třeba sypkou zem vynést; a co bylo důležitější, bylo třeba podepřít strop, abych měl jistotu, že víc nespadne.

11. prosince. – Toho dne jsem se do toho tedy pustil a zasadil kolmo nahoru dvě podpěry neboli sloupky, s dvěma kusy prken napříč nad každým sloupem; to jsem dokončil příštího dne; a stavě další sloupky s prkny jsem si asi za týden strop zabezpečil, a sloupy, stojící v řadách, mi sloužily jako příčky k rozdělení domu.

17. prosince. – Od tohoto dne do dvacátého jsem rozmísťoval police a natloukal hřebíky na sloupy, abych pověsil všechno, co se dalo zavěsit; a nyní jsem začal mít uvnitř jakýs takýs pořádek.

20. prosince. – Nyní jsem všechno přenesl do jeskyně a začal zařizovat svůj dům, a postavil několik kusů prken jako kredenc, abych si na ně rozkládal potraviny; prkna mi však začínala být velmi vzácná; udělal jsem si také další stůl.

24. prosince. – Celou noc a celý den vydatný déšť. Žádné vycházení ven.

25. prosince. – Celý den déšť.

26. prosince. – Žádný déšť, a země mnohem chladnější než předtím, a příjemnější.

27. prosince. – Zabil jsem mladou kozu a druhou jsem zchromil, takže jsem ji chytil a vedl si ji domů na provaze; když jsem ji měl doma, obvázal jsem a zpevnil třískami jí nohu, která byla zlomená.

Pozn. bene. – Pečoval jsem o ni tak, že se uzdravila, a noha srostla a byla stejně silná jako dřív; ale mým dlouhým ošetřováním se ochočila a živila se na trávníčku u mých dveří a nechtěla odejít. Toto bylo poprvé, co mi hlavou prolétla myšlenka, že bych si choval nějaké ochočené tvory, abych měl co jíst, až mi dojde prach a broky.

28., 29., 30. prosince. – Veliká horka a žádný vánek, takže se nedalo ven, leda večer, pro potravu; tento čas jsem strávil tím, že jsem si

uvnitř všechno uváděl do pořádku.

1. ledna. – Pořád velmi horko: ale šel jsem ven brzy ráno i pozdě večer s puškou a v poledne jsem si lehl v klidu. Toho večera, zacházeje dál do údolí ležících směrem ke středu ostrova, jsem shledal, že je tu množství koz, byť nesmírně plachých a nesnadných k přiblížení; umínil jsem si však vyzkoušet, zda bych nemohl přinutit svého psa, aby je uštval.

2. ledna. – A tak jsem druhého dne vyšel se svým psem a poštval jsem ho na kozy, zmýlil jsem se však, neboť se na psa všechny postavily čelem, a on, znaje své nebezpečí příliš dobře, nechtěl k nim přistoupit blízko.

3. ledna. – Začal jsem svůj plot neboli zeď; kterou jsem umínil, protože jsem byl stále nedůvěřivý, že budu někým napaden, udělat velmi tlustou a silnou.

Pozn. bene. – Tuto zeď jsem popsal už dříve a schválně vynechávám to, co bylo v deníku; stačí poznamenat, že mi nezabralo nic méně než od 2. ledna do 14. dubna práce na dokončení a zdokonalování této zdi, přestože nebyla delší než asi čtyřiadvacet yardů, byla půlkruhem z jednoho místa na skále k druhému, asi osm yardů od ní, přičemž vchod do jeskyně byl ve středu za ní.

Po celou tu dobu jsem velmi pilně pracoval, deště mi však mnoho dní, ba někdy po celé týdny překážely; ale myslel jsem si, že nikdy nebudu dokonale v bezpečí, dokud ta zeď nebude hotova; a je sotva uvěřitelné, s jakou nevýslovnou námahou se vše dělalo, zvláště přinášení kůlů z lesů a jejich zatloukání do země; neboť jsem je udělal mnohem větší, než bylo třeba.

Když byla tato zeď hotová a zvenčí dvojnásobně obložena, s drnovou stěnou vztyčenou těsně k ní, uvědomil jsem si, že kdyby tam snad někdo vystoupil na břeh, nerozpoznal by nic, co by vypadalo jako obydlí; a bylo velmi dobře, že jsem to tak udělal, jak to lze později pozorovat při jedné velmi pozoruhodné příležitosti.

Během této doby jsem denně, kdykoli mi déšť dovolil, obcházel lesy za zvěří, a při těchto procházkách jsem často objevil to či ono ke své výhodě; zvláště jsem našel jakési divoké holuby, kteří si nestavějí hnízda, jako holubi lesní, na stromě, nýbrž spíš jako holubi domácí, v dírách skal; a vzav si několik mladých, snažil jsem se je vychovat jako krotké, a také se mi to zpočátku dařilo; ale když povyrostli, uletěli, což bylo možná zprvu proto, že jsem je nekrmil, neboť jsem jim neměl co dát; často jsem však nalézal jejich hnízda a odnášel mladé, kteří byli velmi dobrou pochoutkou. A tak při obstarávání svých domácích věcí jsem shledával, že mi chybí mnoho věcí, o nichž jsem si zprvu myslel, že mi je bude nemožné zhotovit; a tak tomu u některých vskutku bylo: například jsem si nikdy nedovedl udělat sud s obručemi. Měl jsem jeden či dva malé soudky, jak jsem již podotkl; ale nikdy jsem se nedobral toho, abych podle nich dovedl udělat sud, ačkoli jsem tím strávil mnoho týdnů; nedovedl jsem ani vsadit dna, ani spojit duhy tak přesně, aby držely vodu; i tohoto jsem se vzdal. Dále mi velmi scházely svíčky; takže jakmile se setmělo, což bývalo obvykle v sedm hodin, byl jsem nucen jít spát. Vzpomínal jsem na kus včelího vosku, z něhož jsem si při své africké pouti dělal svíčky; nic takového jsem však ted neměl; jedinou pomocí mi bylo, že když jsem skolil kozu, uschoval jsem si lůj, a s malou miskou z hlíny, kterou jsem si upálil na slunci, a knotem z koudele jsem si udělal lampu; a ta mi dávala světlo, byť ne jasné a stálé jako svíčka. Uprostřed všech těchto prací se mi stalo, že jsem při přehrabování svých věcí našel pytlík, který, jak jsem již naznačil, býval naplněn obilím pro krmení drůbeže – ne pro tuto plavbu, ale před ní, jak se domnívám, kdy loď přijela z Lisabonu. Ten malý zbyteček obilí, který v pytli zůstal, sežraly úplně krysy, a já v pytli neviděl nic než plevy a prach; a chtěje mít pytel k nějakému jinému použití (myslím, že k dání prachu do něho, když jsem jej rozděloval ze strachu před bleskem, nebo nějakému podobnému užití), jsem plevy obilí z něho vysypal na jedné straně svého opevnění, pod skalu.

Bylo to krátce před velkými dešti, které jsem právě zmínil, kdy jsem tu věc odhodil, aniž bych si toho všiml, a aniž bych si vůbec vzpomněl, že jsem tam něco odhodil, když tu asi o měsíc později, nebo tak nějak, jsem viděl pár stébel čehosi zeleného vyrůstat ze země, o čem jsem si myslel, že by mohlo být rostlinou, kterou jsem neviděl; byl jsem však překvapen a dokonale ohromen, když jsem po delším čase viděl, jak z nich vyráží deset či dvanáct klasů dokonalého zeleného ječmene, téhož druhu jako náš evropský – ba jako náš anglický ječmen.

Je nemožné vyjádřit úžas a zmatek mých myšlenek při této příležitosti. Dosud jsem nejednal na žádném náboženském základě; vskutku jsem měl jen velmi málo pojmů o náboženství v hlavě, ani jsem si o žádné věci, která mě potkala, nemyslel nic jiného, než že je to náhoda nebo, jak se lehce říká, co se Bohu zlíbí, aniž bych se ptal po účelu Prozřetelnosti v těchto věcech, nebo po Jejím řádu ve správě světových událostí. Když jsem však viděl, že tam, v podnebí, o němž jsem věděl, že není vhodné pro obilí, roste ječmen, a zvláště, že jsem nevěděl, jak se tam dostal, podivně mě to vylekalo, a začal jsem si namlouvat, že Bůh zázračně způsobil, aby Jeho zrno vzešlo bez pomoci zasévání, a že to bylo zařízeno čistě k mému obživení na tomto divokém, bídném místě.

To se mi dotklo srdce trochu a vehnalo mi slzy do očí, a já se počal považovat za požehnaného, že se kvůli mně stal takový div přírody; a to pro mne bylo o to podivnější, že jsem u toho ještě spatřil, podél strany skály, jakási jiná rozházená stébla, která se ukázala být stébly rýže, a já to poznal, protože jsem viděl, jak roste v Africe, když jsem tam vystoupil na břeh.

Nejen že jsem to pokládal za ryzí plody Prozřetelnosti k mé podpoře, ale nepochybuje, že na onom místě bude ještě víc, prošel jsem celou tu část ostrova, kde jsem předtím byl, nahlížeje do každého koutu a pod každou skálu, zda bych našel ještě víc; nenašel jsem však nic. Nakonec mi připadlo na mysl, že jsem na tom místě vytřásl pytel s kr-

menším pro slepice; a tu začal zázrak ustávat; a musím přiznat, že má zbožná vděčnost Boží prozřetelnosti začala také opadávat, když jsem zjistil, že toto vše není nic než obyčejná věc; ačkoli bych měl být za tak zvláštní a nepředvídané řízení Prozřetelnosti stejně vděčný, jako kdyby bylo zázračné; neboť pro mne to vskutku bylo dílem Prozřetelnosti, že se postarala, aby deset nebo dvanáct zrn obilí zůstalo neporušených, zatímco krysy zničily všechno ostatní, jako by byla spadla z nebe; a také že jsem je vytřásl právě na onom místě, kde, jsouce ve stínu vysoké skály, hned vzešla; neboť kdybych je byl toho času vysypal kamkoli jinam, byla by sežehnuta a zahynula.

Pečlivě jsem si uschoval klasy tohoto obilí, můžete si být jisti, v jejich pravém čase, kterýmžto byl konec června; a odkládaje stranou každé zrno, umínil jsem si je všechna znovu zasít, doufaje, že časem budu mít dostatečné množství, aby mě zásobilo chlebem. Avšak teprve ve čtvrtém roce jsem si mohl dovolit sníst z tohoto obilí jediné zrno, a i tehdy jen střídmě, jak povím později, v příslušném pořádku; neboť jsem první sklizeň všechnu, co jsem zasel, ztratil, protože jsem nepozoroval pravý čas; zasel jsem je totiž těsně před suchým obdobím, takže vůbec nevzešlo, alespoň ne tak, jak by mělo; o tom na pravém místě.

Krom tohoto ječmene bylo tam, jak jsem výše uvedl, dvacet nebo třicet stébel rýže, kterou jsem uchoval se stejnou péčí a k témuž užitku, čili k témuž účelu – abych si udělal chléb, či spíše stravu; neboť jsem našel způsob, jak ji připravit bez pečení, ačkoli jsem to po nějaké době dělal také.

Ale abych se vrátil ke svému Deníku.

Pracoval jsem tyto tři nebo čtyři měsíce nesmírně pilně na dokončení své zdi; a 14. dubna jsem ji uzavřel, vymysliv si, že do ní budu vcházet ne dveřmi, nýbrž přes zeď po žebříku, aby na mém obydlí nebylo zvenčí žádné stopy.

16. dubna. – Dokončil jsem žebřík; vylezl jsem po něm na vrchol a pak jsem jej vytáhl za sebou a spustil dovnitř. Toto byla pro mne úplná ohrada; neboť uvnitř jsem měl místa dost a nic ke mně zvenčí nemohlo, pokud by neslezlo nejdřív přes mou zeď.

Hned nazítří po dokončení této zdi jsem bezmála přišel o veškerou svou práci a byl jsem bezmála zabit. Přihodilo se to takto: Když jsem byl zaměstnán uvnitř, za svým stanem, přímo u vchodu do jeskyně, byl jsem strašlivě vylekán tou nejhroznější, nejpřekvapivější věcí; neboť docela nenadále jsem viděl, jak se mi ze stropu jeskyně a z okraje kopce nad hlavou drolí země dolů a jak dva ze sloupů, které jsem v jeskyni postavil, hrozivým způsobem praskají. Byl jsem opravdu vyděšen; ale nic jsem si nemyslel o tom, co bylo pravou příčinou, mysle jen, že se mi strop jeskyně zřítil, jak se mu něco již dříve stalo; a ze strachu, abych v tom nebyl pohřben, jsem běžel ke svému žebříku, a nemysle si, že jsem ani tam v bezpečí, přelezl jsem přes zeď ze strachu před kusy kopce, které, jak jsem čekal, by se mohly na mne skutálet. Sotva jsem stanul na pevné zemi, jasně jsem viděl, že je to strašlivé zemětřesení, neboť zem, na které jsem stál, se třikrát otřásla v rozestupu asi osmi minut, s třemi takovými otřesy, že by převrátily nejpevnější budovu, jakou si lze představit, že stojí na zemi; a velký kus vrchu skály, která stála asi půl míle ode mne při moři, spadl s tak strašlivým hlukem, jaký jsem v celém svém životě neslyšel. Pozoroval jsem také, že samo moře bylo tím uvedeno do prudkého pohybu; a věřím, že otřesy byly pod vodou silnější než na ostrově.

Byl jsem tou věcí tak ohromen, nikdy jsem nic podobného neprožil ani nemluvil s nikým, kdo by to prožil, že jsem byl jako mrtvý nebo zpitomělý; a pohyb země způsobil, že se mi dělalo špatně od žaludku, jako někomu, s nímž pohazuje moře; ale hluk padajícího skaliska mě jaksi probudil, a vytrhnuv mě z toho omámeného stavu, naplnil mě hrůzou; a myslel jsem tehdy jen na to, jak kopec padne na můj stan

a na celý můj domácí majetek a vše pohřbí najednou; a to mi srazilo samu duši podruhé.

Když třetí otřes přešel a nějakou dobu jsem už žádný necítil, počal jsem nabývat odvahy; a přece jsem neměl dost srdce, abych znovu přelezl přes svou zeď, ze strachu, že budu zaživa pohřben, nýbrž seděl jsem docela klidně na zemi, velmi sklíčen a bezútěšný, nevěda, co dělat. Po celou tu dobu jsem neměl ani jednu vážnou náboženskou myšlenku; nic než obyčejné „Pane, smiluj se nade mnou!“; a když to přestalo, zmizelo i to.

Zatímco jsem tak seděl, zjistil jsem, že se vzduch zatahuje a oblačí, jako by chtělo pršet. Brzy nato se pozvedl vítr maličko po maličku, takže za méně než půl hodiny vál nejstrašlivější vichr; moře bylo náhle pokryto pěnou a kalem; břeh byl zalit převalující se vodou, stromy byly vyvráceny s kořeny, a byla to strašlivá bouře. Trvala asi tři hodiny, pak se začala tišit; a za další dvě hodiny bylo úplné bezvětří a začalo velmi silně pršet. Po celou tu dobu jsem seděl na zemi velmi vystrašen a sklíčen; když tu mě napadla myšlenka, že protože tyto větry a deště jsou následky zemětřesení, zemětřesení samo že již pominulo a já se mohu odvážit znovu do své jeskyně. S touto myšlenkou se mi vzmáhala srdnatost; a déšť také napomohl mě přesvědčit, i vešel jsem a usadil se ve svém stanu. Ale déšť byl tak prudký, že můj stan byl na spadnutí; a já byl nucen zajít do jeskyně, byť velmi vystrašený a neklidný, ze strachu, aby mi nespadla na hlavu. Tento prudký déšť mě přinutil k nové práci – totiž proseknout dírou skrz nové opevnění jakýsi odtok, aby voda, která by jinak zatopila jeskyni, mohla odtékat. Když jsem byl v jeskyni nějaký čas a shledal jsem, že žádné další otřesy zemětřesení již nenásledují, počal jsem se uklidňovat. A nyní, abych posilnil ducha, který toho opravdu velmi potřeboval, jsem šel ke své malé zásobě a vzal si malý doušek rumu; což jsem však tehdy, a vždy, dělal velmi střídmě, věda, že víc nebudu moci mít, až tento dojde. Pršelo celou tu noc a velkou část druhého dne, takže jsem se nemohl

pohnout ven; mysl mi však byla klidnější a začal jsem uvažovat, co bude nejlépe udělat; usuzuje, že je-li ostrov vystaven těmto zemětřesením, nebude pro mne žádný život v jeskyni, nýbrž že musím pomyslet na postavení malé chatrče na otevřeném místě, kterou bych mohl obklopit zdí, jako jsem učinil zde, a tak se zabezpečil před divou zvěří nebo lidmi; neboť jsem usoudil, že zůstanu-li, kde jsem, budu určitě dřív či později pohřben zaživa.

S těmito myšlenkami jsem se umínil přemístit svůj stan z místa, kde stál, totiž přímo pod visutým srázem kopce; neboť kdyby se znovu otřáslo, jistě by na stan spadl; a strávil jsem dva následující dny, byly to 19. a 20. dubna, vymýšlením, kam a jak své obydlí přemístit. Strach, že budu zaživa pohřben, byl příčinou toho, že jsem nikdy nespal klidně; a přesto obava z ležení venku bez jakéhokoli plotu byla téměř tak velká; ale přece, když jsem se rozhlédl kolem a viděl, jak je všechno uspořádáno, jak příjemně jsem skryt a jak bezpečně před nebezpečím, bylo mi velmi zatěžko se stěhovat. Mezitím mi připadlo na mysl, že by mi to vyžadovalo nesmírně mnoho času, a že musím být spokojen a odvážit se zůstat, kde jsem, dokud si neutvořím tábor a nezabezpečím jej tak, abych se tam mohl přestěhovat. S tímto rozhodnutím jsem se na nějaký čas uklidnil a umínil si, že se dám do práce co nejrychleji, abych si postavil zeď s kůly a lany a tak dále, do kruhu, jako předtím, a svůj stan v ní postavil, až bude hotová; že ale zůstanu, kde jsem, dokud nebude dokončena a vhodná ke stěhování. Toto bylo 21.

22. dubna. – Druhého rána jsem začal přemýšlet o prostředcích, jak toto rozhodnutí uskutečnit; ale byl jsem ve velkých rozpacích se svým nářadím. Měl jsem tři velké sekery a hojnost sekerek (sekerky jsme totiž vezli pro obchod s Indiány); ale mnoho štípáním a sekáním do suků a tvrdého dřeva byly všechny plné zubů a tupé; a ačkoli jsem měl brusný kámen, nemohl jsem jej otáčet a zároveň si brousit nástroje. Toto mě stálo tolik přemýšlení, kolik by vynaložil státník na velký politický bod nebo soudce na život a smrt člověka. Nakonec jsem si vymyslel

kolo s provazem, aby se dalo otáčet nohou, abych mohl mít obě ruce volné. *Pozn.* – Nikdy jsem v Anglii nic takového neviděl, nebo alespoň jsem si toho nevšiml, jak se to dělá, ačkoli jsem od té doby zpozoroval, že to tam je velmi obvyklé; krom toho byl můj brusný kámen velmi velký a těžký. Tento stroj mě stál plný týden práce, než jsem jej přivedl k dokonalosti.

28. a 29. dubna. – Celé tyto dva dny jsem strávil broušením svých nástrojů, přičemž můj stroj na otáčení brusného kamene velmi dobře sloužil.

30. dubna. – Když jsem si už dávno všiml, že chléb mi dochází, prohlédl jsem si jeho zásobu a omezil se na jeden suchar denně, což mi velmi zarmoutilo srdce.

1. května. – Ráno, dívaje se směrem k mořskému břehu – byl odliv – jsem viděl, že na břehu leží něco většího než obvykle, a vypadalo to jako sud; když jsem k tomu přišel, shledal jsem, že je to malý soudek a dvě nebo tři kusy trosek z lodi, které byly vyhozeny na břeh pozdní bouří; a dívaje se směrem k samotným troskám, zdálo se mi, že vystupují z vody výš, než obvykle. Prohlédl jsem soudek, který byl vyhozen na břeh, a brzy jsem shledal, že je to soudek střelného prachu; ale vnikla do něho voda, a prach byl ztvrdlý jako kámen; nicméně jsem jej odvalil dál na břeh prozatím, a šel po písku tak blízko, jak jsem jen mohl, k troskám lodi, abych vyhledal další.

VI. Nemocen a hryzen svědomím

Když jsem došel dolů k lodi, shledal jsem ji podivně přemístěnou. Přední část, která předtím byla pohřbena v písku, byla zdvižena nejméně o šest stop, a záď, která se rozlomila na kusy a odtrhla od zbytku silou moře, krátce poté, co jsem v ní přestal přehrabovat, byla vrhnuta jaksi vzhůru a hozena stranou; a písek byl na té straně blíže zádě navršen tak vysoko, že zatímco předtím tam bylo velké místo vody, takže jsem nemohl přijít k troskám blíž než na čtvrt míle, aniž bych plaval, mohl jsem k nim teď úplně dojít suchou nohou, když byl odliv. Zpočátku jsem byl tím překvapen, ale brzy jsem usoudil, že to muselo způsobit zemětřesení; a jelikož tímto násilím se loď rozlámala víc než předtím, mnoho věcí se denně dostávalo na břeh, které moře uvolnilo a které vítr a voda postupně valily k zemi.

Toto zcela odvrátilo mé myšlenky od úmyslu přestěhovat obydlí, a já se mocně zabýval, zvláště toho dne, hledáním, zda bych se nedostal do nitra lodi; ale shledal jsem, že nic takového nelze očekávat, neboť celé nitro lodi bylo ucpáno pískem. Avšak protože jsem se naučil o ničem nezoufat, umínil jsem si rozebrat z lodi vše, co jsem mohl, usuzuje, že vše, co z ní získám, mi bude k nějakému užitku.

3. května. – Začal jsem s pilou a prořízl kus trámu skrz naskrz, o kterém jsem si myslel, že drží část horní paluby pohromadě, a když jsem ho prořízl, odhrabal jsem písek, jak nejlépe jsem mohl, se strany, která ležela výš; ale protože přicházel příliv, byl jsem pro tento čas nucen přestat.

4. května. – Šel jsem na ryby, ale nechytil jsem ani jednu rybu, kterou bych si troufal sníst, až jsem byl svým pokusem unaven; když jsem už se chystal přestat, chytil jsem mladého delfína. Udělal jsem si dlouhou šňůru z provazových pramenců, háčky jsem však neměl; přesto jsem často ulovil tolik ryb, kolik jsem chtěl sníst; všechny jsem je sušil na slunci a jedl je nasucho.

5. května. – Pracoval jsem na troskách; prořízl jsem další trám a odnesl z paluby tři velká jedlová prkna, která jsem svázal dohromady a nechal splavat na břeh, až přijde příliv.

6. května. – Pracoval jsem na troskách; vytáhl jsem z nich několik železných čepů a jiných kusů kování. Pracoval jsem velmi tvrdě a přišel domů velmi unaven, a měl jsem chuť to vzdát.

7. května. – Šel jsem k troskám opět, ne s úmyslem pracovat, ale zjistil jsem, že se váhou trosek loď sama rozlomila dolů, trámy byly přeřezány; že několik kusů lodi zdánlivě leželo volně a vnitřek nákladového prostoru ležel tak otevřeně, že jsem do něho viděl; byl však plný vody a písku skoro až po okraj.

8. května. – Šel jsem k troskám a vzal železný sochor, abych páčil palubu nahoru, která teď byla úplně mimo vodu a písek. Vypáčil jsem dvě prkna a přinesl je také na břeh s přílivem. Železný sochor jsem nechal v troskách na druhý den.

9. května. – Vydal jsem se k vraku a páčidlem jsem si prorazil cestu do jeho těla; nahmatal jsem několik sudů a páčidlem jsem je uvolnil, ale rozlámat se mi je nepodařilo. Nahmatal jsem také svitek anglického olova a dovedl jsem jím pohnout, byl však příliš těžký, než abych jej odstranil.

10.–14. května. – Chodil jsem k vraku každý den; získal jsem mnoho kusů dřeva, prken i fošen a dva tři centýře železa.

15. května. – Vzal jsem si dvě sekerky, abych zkusil, zda bych nedokázal ze svitku olova odseknout kus tak, že bych ostří jedné sekerky

přiložil a druhou do něj udeřil; ale protože olovo leželo asi stopu a půl pod vodou, nedovedl jsem ránu zasadit tak, aby se sekerka zarazila.

16. května. – V noci silně vál vítr a vrak se zdál sílou vody více rozlámaný; v lese jsem se však tak zdržel sháněním holubů k jídlu, že mi příliv zabránil toho dne k vraku jít.

17. května. – Spatřil jsem několik kusů vraku vyvrhnutých na břeh v hodné dálce, bezmála dvě míle ode mne; umínil jsem si zjistit, co to je, a shledal, že je to kus přídě – příliš těžký, než abych jej odnesl.

24. května. – Až do tohoto dne jsem na vraku denně pracoval; tvrdou dřinou jsem páčidlem leccos tak uvolnil, že při prvním přílivu vyplulo několik sudů a dvě lodnické truhlice; vítr však vál od břehu, a tak toho dne nic na pevninu nedoplulo kromě kusů dřeva a jednoho hogsheadu, v němž bylo brazilské vepřové; slaná voda a písek je však zkazily. V této práci jsem pokračoval každý den až do patnáctého června, s výjimkou času nutného k obstarávání potravy, který jsem si vždy – během této části svého zaměstnání – ukládal na dobu, kdy byl příliv, abych byl pohotově, až voda opadne; a tou dobou jsem už měl dost dřeva, prken i železa, abych si z toho postavil slušný člun, kdybych to jen uměl; získal jsem také, při různých cestách a po kouscích, kolem centýře plechového olova.

16. června. – Když jsem sestupoval k moři, našel jsem velkou mořskou želvu. Byla to první, kterou jsem spatřil – šlo tedy, jak se zdá, jen o mou vlastní smůlu, ne o nedostatek místa či vzácnost toho tvora; neboť kdybych se byl ocitl na druhé straně ostrova, mohl bych jich mít denně stovky, jak jsem shledal později; snad bych však za to platil draho.

17. června. – Strávil jsem jej vařením želvy. Nalezl jsem v ní šedesát vajec; a její maso bylo pro mne tehdy to nejchutnější a nejpříjemnější, jaké jsem kdy v životě ochutnal, neboť od chvíle, co jsem se vylodil na tomto strašném místě, jsem nejedl žádné jiné maso než kozí a drůbeží.

18. června. – Celý den pršelo a já zůstal uvnitř. Déšť mi v té době připadal studený, bylo mi poněkud zima, což jsem věděl, že v této zeměpisné šířce není obvyklé.

19. června. – Velmi mi je zle, chvěju se, jako by bylo chladno.

20. června. – Celou noc žádný odpočinek; prudké bolesti hlavy a horečka.

21. června. – Velmi mi je zle; jsem bezmála k smrti vyděšen z toho, v jakém jsem bědném stavu – být nemocen, a nikdo k pomoci. Modlil jsem se k Bohu, poprvé od oné bouře před Hullem, ale sotva jsem věděl, co a proč říkám, neboť mé myšlenky byly samý zmatek.

22. června. – Trochu lépe; ale pod strašnou obavou z nemoci.

23. června. – Opět velmi zle; chlad a chvění, pak prudká bolest hlavy.

24. června. – Mnohem lépe.

25. června. – Prudká zimnice; záchvat mě držel sedm hodin; chladná fáze a horká, s mdlými poty po ní.

26. června. – Lépe; a protože jsem neměl nic k jídlu, vzal jsem si pušku, ale shledal jsem se velmi slabým. Přesto jsem skolil kozu a s velikými obtížemi ji dovlekl domů, pak jsem z ní něco upekl na uhlí a snědl; byl bych ji rád podusil a udělal si vývar, ale neměl jsem hrnec.

27. června. – Zimnice opět tak prudká, že jsem celý den proležel na lůžku a ani nejedl, ani nepil. Byl jsem na pokraji zahynutí žízní; byl jsem však tak slabý, že jsem neměl sílu se postavit ani si přinést vody k napití. Modlil jsem se znovu k Bohu, ale byl jsem jako omámený; a když jsem omámený nebyl, byl jsem tak nevědomý, že jsem nevěděl, co říci; jen jsem ležel a volal: „Pane, pohleď na mě! Pane, slituj se nade mnou! Pane, smiluj se nade mnou!" Mám za to, že jsem nic jiného nedělal po dvě tři hodiny; až záchvat ustal, upadl jsem v spánek a nevzbudil se dřív než hluboko v noci. Když jsem procitl, cítil jsem se mnohem svěžejší, ale slabý a nesmírně žíznivý. Protože jsem však ve svém příbytku neměl vody, byl jsem nucen ležet až do rána a znovu

usnul. V tomto druhém spánku se mi zdál tento strašlivý sen: zdálo se mi, že sedím na zemi venku u své hradby, tam, kde jsem seděl, když se po zemětřesení přihnala bouře, a že vidím muže sestupovat z velikého černého mraku v jasném plameni ohně a dopadnout na zem. Byl celý tak jasný jako plamen, takže jsem k němu stěží dovedl pohledět; jeho tvář byla nevýslovně hrozná, nemožná slovy popsat. Když stanul nohama na zemi, zdálo se mi, že se země zachvěla přesně tak jako předtím při zemětřesení, a všechen vzduch – jak jsem to vnímal – vypadal, jako by byl plný zášlehů ohně. Sotva přistál na zemi, pohnul se vpřed ke mně s dlouhým kopím či zbraní v ruce, aby mě zabil; a když došel na vyvýšené místo v jisté vzdálenosti, promluvil ke mně – či spíš jsem zaslechl hlas tak hrozný, že nelze vyslovit, jaká z něj šla hrůza. Všechno, co mohu říci, že jsem porozuměl, bylo toto: „Když tě ani všechny tyto věci nepřivedly ku pokání, teď máš zemřít;" při těch slovech, jak se mi zdálo, pozvedl kopí, které měl v ruce, aby mě zabil.

Nikdo, kdo si kdy přečte tuto zprávu, nebude čekat, že budu s to popsat hrůzy své duše při tomto strašlivém vidění. Mám tím na mysli to, že i když to byl sen, ty hrůzy jsem i ve snu snil. A stejně málo lze popsat dojem, který mi utkvěl v mysli, když jsem se probudil a shledal, že to byl jen sen.

Neměl jsem – běda! – žádné poznání Boha. To, co jsem od otce dobrým vedením přijal, bylo tehdy zahlazeno nepřerušenou řadou osmi let námořnické zkaženosti a stálým obcováním s nikým jiným než s lidmi, kteří byli, stejně jako já, do nejvyšší míry zlí a bezbožní. Nevzpomínám si, že bych v celé té době měl byť jedinou myšlenku, která by směřovala vzhůru k Bohu nebo dovnitř k zamyšlení nad vlastními cestami; naopak jakási otupělost duše, bez touhy po dobru či svědomí ze zla, mě docela zahltila; a byl jsem vším, čím jen může být nejzatvrzelejší, nemyslící, zlý tvor mezi našimi obyčejnými námořníky; neměl jsem ani nejmenší pocit, ať už bázně před Bohem v nebezpečí, ať vděčnosti vůči Bohu ve vysvobození.

Při vyprávění toho, co z mého příběhu již proběhlo, se tomu snadněji uvěří, dodám-li, že přes veškerou rozmanitost běd, které mě dosud potkaly, nikdy mě ani nenapadlo, že by to byla ruka Boží či spravedlivý trest za můj hřích – za mé vzpurné chování vůči otci – nebo za mé přítomné hříchy, které byly velké – ba ani trest za celkový běh mého hříšného života. Když jsem se vydal na zoufalou výpravu po pustých břehech Afriky, neměl jsem ani jedinou myšlenku na to, co se se mnou stane, ani jediné přání k Bohu, aby mě vedl, kam mám jít, nebo mě chránil před nebezpečím, které mě patrně obklopovalo – jak od hltavé zvěře, tak od krutých divochů. Já však na Boha a Prozřetelnost prostě nemyslel, jednal jsem jako pouhé zvíře, podle zásad přírody a jediné podle příkazů obyčejného rozumu, ba sotva podle nich. Když mě vysvobodil a vzal na moři portugalský kapitán, dobře se mnou nakládal, zacházel se mnou spravedlivě a čestně, ba milosrdně, neměl jsem v myšlenkách ani tu nejmenší vděčnost. Když jsem opět ztroskotal, byl zničen a v nebezpečí utonutí u tohoto ostrova, byl jsem stejně daleko od lítosti či pohledu na věc jakožto na soud. Jen jsem si často říkal, že jsem nešťastný pes a že jsem se narodil k tomu, abych byl pořád bídný.

Je pravda, že když jsem se tu poprvé dostal na břeh a shledal, že celá posádka mé lodi utonula a já sám byl ušetřen, zachvátilo mě jakési vytržení a jisté pohnutí duše, které, kdyby mu bylo pomohla milost Boží, mohlo dojít až k pravé vděčnosti; jenže skončilo tam, kde začalo – v pouhém obyčejném vzlétnutí radosti, totiž, abych tak řekl, v radosti, že jsem naživu, bez nejmenšího zamyšlení nad výjimečnou dobrotou té ruky, která mě zachovala a vyvolila, abych byl zachován, zatímco všichni ostatní zahynuli; či otázky, proč ke mně Prozřetelnost takto prokázala milosrdenství. Byla to právě tatáž obyčejná radost, kterou mívají námořníci, když se bezpečně dostanou po ztroskotání na břeh a kterou v nejbližší míse punče utopí a zapomenou téměř hned, jak pomine; a všechen zbytek mého života byl takový. I když

jsem se pak náležitou úvahou dobral k tomu, abych pochopil svůj stav – jak jsem byl vržen na toto strašlivé místo, mimo dosah lidského pokolení, mimo veškerou naději na úlevu či vyhlídku na vysvobození – jakmile se mi jen ukázala vyhlídka, že budu žít a že neumřu hladem, pominula ve mně veškerá tíseň nad mým osudem; začal jsem si vést docela zvesela, pustil se do prací vhodných k mé obživě a byl jsem daleko od toho, abych svůj stav bral jako soud nebeský nebo jako ruku Boží proti sobě: takové myšlenky mi do hlavy přicházely jen velmi zřídka.

Vzrůst obilí, jak jsem už naznačil ve svém deníku, mě zprvu trochu pohnul a začal mě přivádět k vážnosti, dokud jsem si myslel, že je v tom cosi zázračného; ale jakmile tato část myšlenky odpadla, pominul i všechen dojem, který z ní povstal, jak jsem už uvedl. I ono zemětřesení, ačkoli nic nemůže být svou podstatou strašlivější, ani přímočaře nemůže ukazovat k neviditelné Moci, která jediná takové věci řídí, přece jakmile pominulo první leknutí, pominul i dojem, který ve mně zanechalo. Měl jsem o Bohu a jeho soudech – natož o tom, že by přítomná tíseň mých poměrů byla z jeho ruky – zrovna tak málo cítění, jako bych žil v nejblahobytnějším postavení. Ale nyní, když jsem začal stonat a kdy se přede mnou v klidu rozprostřel pohled na bídu smrti; když mi síla ducha začala klesat pod břemenem silné nemoci a přirozenost byla vyčerpána zuřivostí horečky; svědomí, které tak dlouho spalo, se začalo probouzet a já jsem si začal vyčítat svůj minulý život, v němž jsem zjevně nezvyklou zlobou popudil spravedlnost Boží, aby na mě dopustila nezvyklé rány a nakládala se mnou tak mstivě. Tyto úvahy mě tížily druhý nebo třetí den mé nemoci; a v prudkosti jak horečky, tak hrozných výčitek svědomí mi vynutily z úst nějaká slova, podobná modlitbě k Bohu – ačkoli nemohu říci, že by to byla buď modlitba provázená touhou, či nadějí: byl to spíš hlas pouhého zděšení a úzkosti. Myšlenky byly zmatené, přesvědčení v mé mysli velké a hrůza, že zemřu v tak bídném stavu, mi už pouhým stra-

chem vháněla mlhy do hlavy; a v tomto zmatku duše jsem nevěděl, co by mi mohl jazyk vyslovit. Byla to spíš jen zvolání jako: „Pane, jak bídný jsem to tvor! Jestli budu nemocen, zemřu jistě pro nedostatek pomoci; a co se se mnou stane!" Pak mi do očí vhrkly slzy a dlouho jsem nemohl říci nic dalšího. V té přestávce mi přišla na mysl dobrá otcova rada a vzápětí jeho předpověď, kterou jsem zmínil na začátku tohoto příběhu – totiž že učiním-li tento pošetilý krok, Bůh mi nepožehná a budu mít později dost času uvažovat o tom, jak jsem zavrhl jeho radu, až tu snad nebude nikoho, kdo by mi pomohl se vzpamatovat. „A hle," řekl jsem nahlas, „slova mého drahého otce došla naplnění; spravedlnost Boží mě dohonila, a nemám nikoho, kdo by mi pomohl nebo mě vyslyšel. Zavrhl jsem hlas Prozřetelnosti, která mě milostivě postavila do takového postavení v životě, v němž jsem mohl být šťasten a klidný; ale nechtěl jsem to sám vidět, ani se poučit od rodičů, jak velké je to požehnání. Opustil jsem je, aby plakali nad mým bláznovstvím, a teď jsem opuštěn, abych oplakával jeho následky. Zneužil jsem jejich pomoci a jejich podpory, protože oni by mě byli ve světě pozvedli a všechno mi usnadnili; a nyní musím zápasit s obtížemi příliš velkými, aby je mohla snést sama přirozenost, a nemám žádnou pomoc, žádnou útěchu, žádnou radu." Pak jsem zvolal: „Pane, buď mi pomocníkem, neboť jsem ve veliké tísni." To byla první modlitba, mohu-li ji tak nazvat, jakou jsem po mnoho let pronesl.

Ale vraťme se k mému deníku.

28. června. – Spánek, který jsem měl, mě poněkud občerstvil a záchvat byl docela pryč; vstal jsem; a ačkoli hrůza a leknutí z mého snu byly velmi veliké, přece jsem uvážil, že záchvat zimnice se nazítří zase vrátí, a že je právě teď čas obstarat si něco, co by mě posilovalo a živilo, až budu znovu nemocen; a první, co jsem udělal, bylo, že jsem naplnil velikou čtvercovou lahev vodou a postavil ji na stůl, na dosah lůžka; a abych odstranil chlad a mdlobnou povahu vody, přilil jsem do ní asi čtvrt pinty rumu a smíchal to. Pak jsem vzal kus kozího masa

a opekl je na uhlíkách, mohl jsem však jíst jen velmi málo. Prošel jsem se, ale byl jsem velmi slabý a navíc velmi smutný a stísněný pocitem své bídné situace a strachem z návratu nemoci druhého dne. Večer jsem si k večeři udělal tři želví vejce, která jsem si upekl v popelu a jedl, jak říkáme, ve skořápce; a to bylo první sousto, u kterého jsem si, pokud se pamatuji, kdy v celém životě vyprosil Boží požehnání. Když jsem pojedl, zkusil jsem se projít, ale shledal jsem se tak slabým, že jsem sotva unesl pušku, neboť jsem bez ní nikdy nevycházel; i šel jsem jen kousek a usedl na zem a hleděl na moře, které bylo přede mnou, velmi klidné a hladké. Jak jsem tak seděl, přišly mi na mysl asi takovéto myšlenky: Co je tato země a toto moře, z nichž jsem tolik viděl? Odkud se bere? A co jsem já i všichni ostatní tvorové, divocí i krotcí, lidští i zvířecí? Odkud jsme? Jistě nás všechny udělala jakási tajemná Moc, která vytvořila zemi i moře, vzduch i oblohu. A kdo to je? Pak přirozeně následovalo: je to Bůh, kdo všechno učinil. Dobrá, ale pak mě podivně napadlo: jestliže Bůh učinil všechny tyto věci, pak je také všechny vede a řídí, a všechny věci, které se jich týkají; neboť ta Moc, která může vše udělat, musí mít jistě i moc vést je a řídit. A je-li tomu tak, nemůže se v celém velikém okruhu jeho díla nic stát ani bez jeho vědomí, ani bez jeho ustanovení.

A jestliže se nic nestane bez jeho vědomí, pak ví, že jsem zde a že jsem v tomto strašlivém stavu; a jestliže se nic nestane bez jeho ustanovení, pak ustanovil, aby mě všechno toto postihlo. Nic mi nenapadlo, co by těmto závěrům odporovalo, a proto spočinulo na mém nitru s tím větší silou, že muselo nutně být tak, že Bůh ustanovil, aby mě toto všechno postihlo; že jsem byl do této bídné situace přiveden jeho řízením, neboť má jedinou moc nejen nade mnou, ale i nad vším, co se ve světě děje. Hned nato následovalo: Proč mi Bůh toto činí? Co jsem učinil, abych byl takto chován? Mé svědomí mě při tom tázání okamžitě zarazilo, jako bych se dopustil rouhání, a zdálo se mi, že ke mně promlouvá jako hlas: „Bídáku! Ty se ptáš, co jsi učinil? Pohleď zpět na

hrozný promrhaný život, a zeptej se sám sebe, co jsi *ne*učinil? Ptej se, proč jsi už dávno nezahynul? Proč jsi neutonul v rejdě Yarmouthské; nebyl zabit v boji, když loď dobyla sallejská válečná loď; sežrán divou zvěří na pobřeží africkém; nebo utopen *zde*, když zahynula celá posádka kromě tebe? To se *ty* ptáš, co jsi učinil?" Oněměl jsem při těchto myšlenkách jako ohromen a neměl slova k odpovědi – ne, dokonce ani sám sobě; ale vstal jsem zamyšlený a smutný, vrátil se do svého útočiště a přelezl zeď, jako bych šel spát; mé myšlenky však byly tak smutně rozrušeny, že se mi vůbec nechtělo spát; usedl jsem tedy do své židle a zažehl lampu, neboť se začínalo stmívat. A protože mě obava z návratu nemoci velmi děsila, přišlo mi na mysl, že Brazilci neužívají proti téměř všem neduhům jiný lék než tabák; a já měl v jedné z truhlic kus svitku tabáku, který byl zcela vysušený, a také nějaký zelený, nedosušený.

Šel jsem – patrně veden Nebem, neboť v této truhlici jsem našel lék pro duši i tělo. Otevřel jsem truhlici a nalezl, co jsem hledal, totiž tabák; a protože tam ležely i ty nemnohé knihy, které jsem zachránil, vyňal jsem jednu z Biblí, které jsem už dříve zmínil a do nichž jsem až do té doby neměl ani čas, ani chuť nahlédnout. Vyňal jsem ji tedy a přinesl si ji spolu s tabákem ke stolu. K čemu užiju tabák, jsem nevěděl, zda je pro mou nemoc dobrý, či ne; udělal jsem s ním několik pokusů, jako bych byl odhodlán, aby zabral tak či onak. Nejprve jsem si vzal kousek listu a žvýkal jej v ústech, což mě ovšem zpočátku skoro omráčilo, neboť tabák byl zelený a silný, a já na něj příliš zvyklý nebyl. Pak jsem vzal nějaký a nechal ho hodinu či dvě louhovat v rumu, s tím, že si vezmu dávku, až budu uléhat; a konečně jsem něco spálil na pánvi s uhlíky a držel nos co nejblíž k dýmu, jak dlouho jsem to vydržel – jak pro žár, tak málem pro dušení. V přestávce této operace jsem vzal Bibli a začal číst; ale hlavu jsem měl tabákem příliš rozrušenou, než abych snesl čtení, aspoň v té chvíli; jen jsem knihu otevřel nahodile a první slova, která mi padla do oka, byla tato: „Vzývej mě v den sou-

žení, a vysvobodím tě, a budeš mě oslavovat." Tato slova se velmi přiléhavě hodila na můj případ a zanechala jistý dojem v mých myšlenkách, když jsem je četl, ačkoli ne tak veliký, jaký ve mně vzbudila později; neboť pokud šlo o *vysvobození*, to slovo pro mne, abych tak řekl, nemělo zvuk; ta věc byla tak vzdálená, tak nemožná v mém pochopení věcí, že jsem si začal říkat, jako synové Izraele, když jim bylo slíbeno maso k jídlu: „Zdali může Bůh v pustině prostřít stůl?" – tak jsem i já začal říkat: „Zdali mě sám Bůh může z tohoto místa vysvobodit?" A protože po mnoho let žádná naděje nepřišla, tato věc často přemáhala mé myšlenky; nicméně ta slova ve mně zanechala veliký dojem a já na ně často rozjímal. Nyní se už připozdilo a tabák mi, jak jsem řekl, hlavu tak otupil, že se mi klížily oči; nechal jsem tedy lampu hořet v jeskyni, pro případ, že bych něco v noci potřeboval, a šel jsem spát. Ale než jsem ulehl, udělal jsem to, co jsem v celém životě ještě nikdy neudělal – poklekl jsem a modlil se k Bohu, aby mi naplnil slib, totiž že budu-li ho vzývat v den soužení, on mě vysvobodí. Když jsem skončil svou roztříštěnou a nedokonalou modlitbu, vypil jsem ten rum, v němž jsem louhoval tabák, který tak silně a palčivě tabákem páchl, že jsem ho sotva dokázal spolknout; hned nato jsem šel na lože. Pocítil jsem, jak mi to prudce stouplo do hlavy; ale upadl jsem do tvrdého spánku a nevzbudil se dřív než, podle slunce, muselo být kolem třetí hodiny odpolední druhého dne – ba, až do této hodiny jsem zčásti toho mínění, že jsem prospal celý ten den i následující noc a pak až téměř do třetí hodiny dne po tom; neboť jinak nevím, jak jsem mohl ztratit jeden den ve svém počítání dní v týdnu, jak jsem o několik let později zjistil; protože kdybych jej byl ztratil přejezdem a opětovným přejezdem rovníku, byl bych ztratil víc než jen jeden den; ale jistě jsem jeden den ve svém počtu ztratil a nikdy jsem nezjistil, kudy. Ať to však bylo tak či onak, když jsem procitl, shledal jsem se velmi občerstvený, s duchem živým a veselým; a když jsem vstal, byl jsem silnější než předešlého dne a žaludek lepší, neboť jsem měl hlad; a zkrátka,

druhého dne už jsem záchvat neměl a cítil jsem se mnohem lépe. Toto bylo devětadvacátého.

Třicátého byl, jak se dalo čekat, můj den, kdy mi bylo dobře, i vyšel jsem s puškou ven, ale nerad bych byl putoval příliš daleko. Zastřelil jsem jednoho dva mořské ptáky, cosi podobného divoké huse, a přinesl je domů, nebyl jsem však příliš dychtivý je jíst; snědl jsem tedy ještě trochu želvích vajec, která byla velmi dobrá. Toho večera jsem obnovil lék, o němž jsem předpokládal, že mi den předtím prospěl – tabák louhovaný v rumu; jen jsem si jej nevzal tolik jako prve, ani jsem nežvýkal list, ani nedržel hlavu nad kouřem; přesto mi druhého dne, tedy prvního července, nebylo tak dobře, jak jsem doufal; měl jsem totiž nepatrný náznak chladné fáze, nebyl však silný.

2. července. – Obnovil jsem lék všemi třemi způsoby; dávkoval jsem si jej jako poprvé a zdvojnásobil množství, které jsem vypil.

3. července. – Zbavil jsem se záchvatu nadobro, i když jsem po několik týdnů ještě nenabyl plné síly. Zatímco jsem takto síly sbíral, mé myšlenky se nesmírně pohybovaly kolem onoho místa Písma: „Vysvobodím tě"; a nemožnost mého vysvobození mi na mysli hluboko ležela, takže mi to bránilo, abych v ně kdy doufal; ale jak jsem si těmito myšlenkami podlamoval odvahu, přišlo mi na mysl, že se tolik zahledím na vysvobození z hlavního soužení, a nedbám vysvobození, kterého se mi již dostalo; a byl jsem jaksi veden k tomu, abych si kladl otázky: Což jsem nebyl vysvobozen, a to zázračně, z nemoci – z nejbědnějšího stavu, jaký jen mohl být a jenž mě tak děsil? A jak jsem si toho všiml? Vykonal jsem svůj díl? Bůh mě vysvobodil, ale já jsem ho neoslavil – to jest, nepřiznal jsem to a nebyl za to jako za vysvobození vděčný; a jak mohu očekávat větší vysvobození? To se mě velmi dotklo; hned nato jsem poklekl a vzdal Bohu hlasitě díky za uzdravení z nemoci.

4. července. – Ráno jsem vzal Bibli; a začal jsem Novým zákonem, dal jsem se do vážného čtení, uloživ si číst každé ráno a každý večer; nevázal jsem se počtem kapitol, nýbrž tak dlouho, pokud mě myšlen-

ky poutaly. Nebylo to dlouho poté, co jsem se k tomu dílu vážně dal, než jsem shledal, že se mé srdce hlouběji a opravdověji dotýká zlo mého minulého života. Dojem ze snu se znovu zjitřil; a slova: „Když tě ani všechny tyto věci nepřivedly ku pokání," mi vážně prolétala myslí. Horoucně jsem Boha prosil, aby mi dal pokání, když se prozřetelně stalo, že téhož dne jsem při čtení Písma narazil na tato slova: „Vyvýšen jest co Kníže a Spasitel, aby dal pokání a dal odpuštění hříchů." Odhodil jsem knihu; a s rukama i srdcem pozdviženými k nebi, v jakémsi vytržení radosti, jsem hlasitě zvolal: „Ježíši, synu Davidův! Ježíši, vyvýšený Kníže a Spasiteli! Dej mi pokání!" Toto bylo poprvé, kdy jsem mohl v pravém smyslu slova říci, že jsem se v celém životě modlil; neboť nyní jsem se modlil s cítěním svého stavu a s pravým biblickým výhledem naděje, založeným na povzbuzení Slova Božího; a od té chvíle, mohu říci, jsem začal doufat, že mě Bůh vyslyší.

Nyní jsem začal vykládat výše zmíněná slova: „Vzývej mě, a vysvobodím tě," v jiném smyslu, než jsem to kdy předtím činil; neboť do té chvíle jsem si nedovedl pod *vysvobozením* představit nic jiného než své vysvobození z toho zajetí, v němž jsem byl; neboť ačkoli jsem byl na tom místě vskutku na svobodě, byl mi ten ostrov v tom nejhorším smyslu slova vězením. Nyní však jsem se naučil chápat to jinak: nyní jsem se ohlížel zpět na svůj minulý život s takovou hrůzou a mé hříchy se mi jevily tak strašné, že má duše nehledala u Boha nic než vysvobození z břemene viny, které mi deptalo veškerou útěchu. Co se mého osamělého života týká, nebyl ničím. Ani jsem se nemodlil, aby mě z něj vysvobodil, ani jsem na něj nemyslel; v porovnání s oním vysvobozením od viny to nestálo za uvážení. A připojuji tuto část zde, abych naznačil tomu, kdokoli to kdy bude číst: jakmile dojdou pravého cítění věcí, shledají, že vysvobození od hříchu je mnohem větší požehnání nežli vysvobození ze soužení.

Ponechme však tuto část a vraťme se k mému deníku.

Můj stav začínal nyní být, ač nikoli méně bídný co do způsobu života, přece mnohem snazší pro mou mysl: a protože mé myšlenky byly ustavičným čtením Písma a modlitbou k Bohu obráceny k věcem vznešenějším, zakoušel jsem uvnitř veliké útěchy, o jaké jsem až dosud nic nevěděl; také zdraví a síla se mi vracely, přičinil jsem se, abych si opatřil všechno, co jsem potřeboval, a svůj život co nejpravidelněji uspořádal.

Od čtvrtého do čtrnáctého července jsem byl zaměstnán hlavně chozením po okolí s puškou v ruce, zprvu po troškách, jako člověk, který po záchvatu nemoci znovu sbírá síly; neboť si lze stěží představit, jak jsem byl zesláblý a k jaké slabosti jsem byl přiveden. Lék, kterého jsem užil, byl něco docela nového a snad nikdy předtím zimnici nevyléčil; nemohu nikomu touto zkouškou doporučit, aby jej vyzkoušel: a ačkoli záchvat zahnal, přispěl spíš k mému oslabení; měl jsem totiž po jistou dobu časté křeče v nervech a údech. Poznal jsem z toho také zvláště to, že být venku v dešťové sezóně je pro mé zdraví nejzhoubnější, zejména v deštích, které přicházejí s bouřkami a vichry; neboť jak déšť, který přicházel v době sucha, byl téměř vždy provázen takovými bouřemi, shledal jsem, že je mnohem nebezpečnější než déšť, který padal v září a v říjnu.

VII. Zkušenosti s pěstováním

Pobýval jsem už na tomto nešťastném ostrově déle než deset měsíců. Veškerá možnost vysvobození z tohoto stavu se zdála být ode mne docela odňata; a pevně jsem věřil, že nikdy lidská noha na toto místo nevkročila. Protože jsem své obydlí měl, jak jsem se domníval, zcela po své chuti zajištěné, pojal jsem velikou touhu podniknout dokonalejší obhlídku ostrova a podívat se, jaké jiné plody bych tu mohl najít, o nichž jsem dosud nic nevěděl.

Patnáctého července jsem se dal do podrobnějšího prozkoumávání ostrova. Vydal jsem se nejprve proti potoku, kde jsem, jak jsem už naznačil, přivážel své vory na břeh. Shledal jsem, když jsem asi dvě míle postoupil proti proudu, že výš už příliv nedosahuje a že to není nic víc než malá tekoucí bystřina, voda velmi čerstvá a dobrá; protože však bylo období sucha, nebylo v některých jejích úsecích skoro žádné vody – aspoň ne tolik, aby to v nějakém proudu bylo znát. Na březích tohoto potoka jsem našel mnoho příjemných savan či luk, rovných, hladkých a porostlých trávou; a na jejich vyvýšených částech, směrem k vyššímu okolí, kde, jak se dalo předpokládat, voda nikdy nezaplavovala, jsem shledal mnoho tabáku, zeleného a vyrostlého do velikého a velmi silného stonku. Byly tam i rozličné jiné rostliny, o nichž jsem neměl ponětí ani porozumění, které by snad mohly mít své vlastní účinky, jež jsem nedovedl rozpoznat. Hledal jsem kořen manioku, z něhož si Indiáni v celém tomto podnebí dělají chléb, ale nenašel jsem žádný. Viděl jsem veliké trsy aloe, ale nerozuměl jsem jim. Viděl jsem několik cukrových třtin, byly však plané, a pro nedostatek pěstění nedokonalé.

Spokojil jsem se pro tentokrát s těmito objevy a vracel se, přemítaje v duchu, jakým způsobem bych mohl zjistit sílu a dobré vlastnosti plodů a rostlin, které objevím, ale k žádnému závěru jsem nedošel; neboť, zkrátka, dokud jsem byl v Brazílii, dělal jsem si tak málo pozorování, že jsem o rostlinách na poli věděl málo; v každém případě velmi málo, co by mohlo v mé nynější tísni posloužit k nějakému účelu.

Druhého dne, šestnáctého, jsem šel toutéž cestou znovu; a když jsem postoupil o něco dál než den předtím, shledal jsem, že potok a savany končí a kraj se stává zalesněnějším než předtím. V této části jsem našel různé plody, zvláště jsem našel melouny na zemi, ve velké hojnosti, a hrozny na stromech. Révy se vskutku rozprostřely přes stromy a hrozny byly právě v plné zralosti, velmi zralé a šťavnaté. Byl to překvapivý objev a já jsem je přijal s nesmírnou radostí; svou vlastní zkušeností jsem však byl varován, abych je jedl střídmě; vzpomínal jsem si, že když jsem byl na břehu v Barbarii, mnoho našich Angličanů, kteří tam byli otroky, zahynulo tím, že se najedli hroznů, a dostali průjmy a horečky. Našel jsem však pro tyto hrozny výborné využití; a to v tom, že jsem je vyléčil či usušil na slunci a uchovával tak, jak se uchovávají sušené hrozny neboli rozinky; myslel jsem si, a tak tomu vskutku bylo, že budou zdravé a chutné k jídlu v době, kdy se čerstvé hrozny nedají mít.

Celý ten večer jsem tam strávil a nevracel se k svému příbytku; byla to, mimochodem, první noc, abych tak řekl, kterou jsem strávil mimo domov. V noci jsem užil svého prvního nápadu a vyšplhal na strom, kde se mi dobře spalo; a druhého rána jsem pokračoval ve svém zkoumání; putoval jsem téměř čtyři míle, jak jsem mohl soudit podle délky údolí, drže se stále přesně severního směru, s hřebenem kopců po jižní i severní straně. Na konci tohoto pochodu jsem došel k rozevření, kde se krajina zdála klesat k západu; a malý pramínek čerstvé vody, který vyvěral z úbočí vrchu u mne, tekl opačně, totiž přesně na východ; a kraj se zdál být tak svěží, tak zelený, tak kvetoucí, všechno bylo

v neustálé zeleni či rozkvětu jara, že to vypadalo jako sázená zahrada. Sestoupil jsem kousek po svahu toho líbezného údolí, prohlížeje si je s jakousi tajnou slastí, ač smíšenou s jinými trýznivými myšlenkami – pomyšlením, že toto všechno je mé; že jsem králem a pánem celé této země nezadatelně a mám k ní vlastnické právo; a kdybych ji mohl odevzdat, mohl bych ji mít v dědictví tak dokonale jako kterýkoli pán panství v Anglii. Spatřil jsem zde hojnost kokosovníků, pomerančovníků, citroníků a limetovníků; všechny byly však plané a jen velmi málo z nich neslo plody, aspoň ne tehdy. Zelené limety však, které jsem si natrhal, byly nejen příjemné na jídlo, ale velmi zdravé; a jejich šťávu jsem později míchal s vodou, což z ní dělalo nápoj velmi zdravý a velmi chladivý a občerstvující. Shledal jsem nyní, že mám co nasbírat a odnést domů; a umínil jsem si uložit si zásobu jak hroznů, tak limet a citronů, abych se zajistil pro mokré období, které, jak jsem věděl, se blížilo. Abych to učinil, snesl jsem velkou hromadu hroznů na jedno místo, menší hromadu na jiné místo a velký balík limet a citronů na místo třetí; a vzav s sebou několik z každého, putoval jsem k domovu; umínil jsem si, že se vrátím a přinesu si pytel nebo vak či co si dovedu udělat, abych zbytek odnesl domů. V souladu s tím jsem po třech dnech této cesty dorazil domů (tak teď musím nazývat svůj stan a jeskyni); ale než jsem tam došel, hrozny se zkazily; jejich bohatství a tíha šťávy je protrhly a pomačkaly, takže už za nic nestály; co se limet týká, byly dobré, ale přinést jsem jich mohl jen pár.

Druhého dne, totiž devatenáctého, jsem se vrátil, zhotoviv si dva malé pytle, abych si přinesl svou úrodu domů; byl jsem však překvapen, když jsem došel ke své hromadě hroznů, které byly tak bohaté a krásné, když jsem je sbíral, a shledal jsem, že jsou všechny rozházené, pošlapané a roztahané – něco sem, něco tam – a hojně snědené a sežrané. Z toho jsem usoudil, že tam někde jsou nějací divocí tvorové, kteří to udělali; co to však bylo, jsem nevěděl. Protože jsem však shledal, že na hromady je ukládat nelze, ani je nelze odnášet v pytli,

ale jedním způsobem budou zničeny a druhým se vlastní tíhou rozmačkají, zvolil jsem jinou cestu; neboť jsem natrhal velké množství hroznů a pověsil je na vnější větve stromů, aby se tam na slunci vyléčily a usušily; co se limet a citronů týká, odnesl jsem si jich tolik, kolik jsem jen dovedl unést.

Když jsem se z této cesty vrátil domů, s velkou radostí jsem rozjímal nad úrodností onoho údolí a nad příjemností jeho polohy; nad bezpečím před bouřemi na té straně vody, a nad lesem: a došel jsem k závěru, že jsem pro svůj příbytek vybral místo, které je zdaleka nejhorší částí celého kraje. V úhrnu jsem začal uvažovat o přestěhování svého obydlí a o vyhledání místa stejně bezpečného, jako je to, kde jsem nyní, bude-li to možné, v oné příjemné a úrodné části ostrova.

Tato myšlenka mi dlouho vrtala v hlavě a nějakou dobu jsem si ji nesmírně liboval, neboť mě ta libost místa lákala; ale když jsem si to blíž rozmyslel, uvážil jsem, že jsem nyní u moře, kde je aspoň možné, že by se něco mohlo stát k mému prospěchu; a stejným zlým osudem, který mě sem přivedl, by mohl přivést nějakého jiného nešťastníka na totéž místo; a ačkoli nebylo pravděpodobné, že by se něco takového kdy stalo, uzavřít se mezi vrchy a lesy ve středu ostrova by znamenalo předbíhat své zajetí a činit takovou záležitost nejen nepravděpodobnou, nýbrž nemožnou; a že se tedy nemám v žádném případě stěhovat. Nicméně jsem byl do onoho místa tak zamilován, že jsem tam strávil mnoho času po celou zbývající část července; a ačkoli jsem se po dalším uvažování rozhodl nestěhovat, přece jsem si tam postavil jakousi malou besídku a obehnal ji v jisté vzdálenosti silným plotem – byl to dvojitý živý plot, tak vysoký, kam až jsem dosáhl, dobře zapřený kolíky a vyplněný mezi nimi houštím; a tady jsem spal velmi bezpečně, někdy i dvě nebo tři noci za sebou; vždy jsem to přelézal po žebříku; takže jsem si teď namlouval, že mám svůj „venkovský dům" a „pobřežní dům"; a tato práce mě zaměstnávala až do počátku srpna.

Sotva jsem svůj plot dokončil a začal si užívat ovoce své práce, přišly deště a připoutaly mě k mému prvnímu příbytku; neboť ačkoli jsem si tam udělal stan jako druhde, z kusu plachty, a dobře jej napnul, přece jsem neměl krytí vrchu, které by mě chránilo před bouřemi, ani jeskyni za sebou, do níž bych se uchýlil, až budou deště mimořádné.

Kolem začátku srpna, jak jsem řekl, jsem svou besídku dokončil a začal si užívat. Třetího srpna jsem shledal, že hrozny, které jsem pověsil, jsou dokonale vysušené, a byly to vskutku výborné rozinky sušené na slunci; i začal jsem je ze stromů snášet; a bylo veliké štěstí, že jsem to udělal, neboť deště, které následovaly, by je zkazily a ztratil bych nejlepší část své zimní zásoby; měl jsem jich totiž přes dvě stě velkých trsů. Sotva jsem je všechny sundal a většinu z nich odnesl domů do jeskyně, začalo pršet; a odtud, od čtrnáctého srpna, pršelo – víc nebo méně – každý den až do poloviny října; a někdy tak prudce, že jsem po několik dní nemohl ani vyjít ven z jeskyně.

V té době jsem byl velmi překvapen přírůstkem své rodiny; mrzelo mě, že jsem přišel o jednu ze svých koček, která mi utekla, nebo, jak jsem se domníval, byla zabita, a víc jsem o ní neslyšel, až se mi ke konci srpna, k mému úžasu, vrátila domů se třemi koťaty. To mi připadalo tím zvláštnější, že jsem sice puškou zastřelil jednu divokou kočku, jak jsem jí říkal, ale myslel jsem si, že je to zcela jiný druh než naše evropské kočky; mláďata však byla téhož domácího plemene jako stará kočka; a protože obě mé kočky byly samice, zdálo se mi to velmi zvláštní. Z těchto tří koček však ke mně později kočky napadaly do takové hojnosti, že jsem je musel zabíjet jako havěť nebo jako divokou zvěř a vyhánět je od svého domu, jak jen jsem mohl.

Od čtrnáctého srpna do dvacátého šestého – nepřetržitý déšť, takže jsem se nemohl hnout, a nyní jsem si dával dobrý pozor, abych nemokl. V tomto uzavření jsem se začal dostávat do úzkých s jídlem: ale dvakrát jsem se odvážil ven, jednoho dne jsem zastřelil kozu; a po-

sledního dne, totiž šestadvacátého, jsem našel velmi velkou želvu, která mi byla pochoutkou, a mé jídlo bylo takto rozděleno: trs rozinek k snídani; kus kozího masa, nebo želvy, k obědu, opečený – neboť k mé velké nehodě jsem neměl nádobu, v níž bych něco uvařil či podusil; a dvě nebo tři želví vejce k večeři.

Během tohoto pobytu v mém krytu kvůli dešti jsem denně dvě nebo tři hodiny pracoval na rozšiřování své jeskyně a postupně jsem ji vyhloubil směrem do jedné strany, až jsem se dostal ven k vnějšku vrchu, a udělal si dveře čili průchod ven, který vedl za můj plot nebo zeď; a tudy jsem pak chodil ven a dovnitř. Nebyl jsem však docela klidný, že ležím tak otevřeně; neboť předtím jsem se zařídil tak, že jsem byl v dokonalém uzavření; kdežto nyní jsem si připadal vystavený a otevřený, aby na mě cokoli mohlo přijít; a přece jsem si nemohl všimnout, že by tu bylo nějaké živé stvoření, kterého by se bylo třeba bát, protože největší tvor, kterého jsem na ostrově dosud viděl, byla koza.

30. září. – Přišel jsem nyní k nešťastnému výročí svého vylodění. Spočítal jsem si vruby na kůlu a shledal, že jsem na břehu tři sta šedesát pět dní. Tento den jsem držel jako slavnostní půst, zasvětiv jej náboženskému cvičení, poklonil jsem se tváří k zemi s nejvážnějším pokořením, vyznával své hříchy Bohu, uznával jeho spravedlivé soudy nade mnou a modlil se k němu, aby se nade mnou smiloval skrze Ježíše Krista; a neokusil jsem ani nejmenšího občerstvení dvanáct hodin, dokonce až do západu slunce, a potom jsem snědl sucharovou placku a trs hroznů a odebral se k spánku, zakončiv den tak, jak jsem jej začal. Celou tuto dobu jsem nedržel žádný den sváteční; neboť jak jsem zprvu neměl v mysli žádný smysl pro náboženství, přestal jsem po čase rozlišovat týdny tím, že bych udělal pro den sabatní vrub větší než jiný, a tak jsem vlastně nevěděl, který den je který; ale nyní, když jsem si dny spočítal, jak jsem řekl, shledal jsem, že jsem tu rok; i rozdělil jsem si čas na týdny a každý sedmý den jsem si zvláště odkládal

pro sabat; i když jsem na konci svého počtu shledal, že jsem jeden den či dva ve svém počítání ztratil. Krátce poté mi začalo docházet inkoust, a tak jsem se spokojil s tím, že jej budu užívat šetrněji, a zapisovat si jen nejvýznamnější události svého života, aniž bych pokračoval v denním záznamu ostatních věcí.

Období dešťů a období sucha mi nyní začaly vycházet pravidelně a já se naučil je rozdělovat tak, abych se podle toho na ně zařídil; všechnu svou zkušenost jsem si však vykupoval, než jsem ji měl, a to, co se chystám vyprávět, byl jeden z nejvíce odrazujících pokusů, které jsem učinil.

Zmínil jsem se, že jsem uchoval těch několik klasů ječmene a rýže, které jsem tak překvapivě shledal vyrůstat, jak jsem se domníval, samy od sebe; a bylo tam, myslím, asi třicet stébel rýže a asi dvacet ječmene; nyní se mi zdálo, že je vhodný čas je zasít, po deštích, když slunce stálo na jihu a vzdalovalo se ode mne. V souladu s tím jsem svým dřevěným rýčem rozkopal, jak jsem jen uměl, kus země, rozdělil ji na dvě části a zrno zasel; ale jak jsem sel, náhodou mě napadlo, že nemám zasít všechno naráz, protože nevím, který čas je k tomu správný, i zasel jsem asi dvě třetiny zrna a nechal si od každého hrst. Byla pro mne velká útěcha později, že jsem tak učinil, neboť ani zrnko z toho, co jsem tenkrát zasel, nic nevzešlo: v suchých měsících, které následovaly, nemělo zrno žádnou vláhu, která by jeho růstu pomohla, protože po zasetí nepřišel žádný déšť, a nevzešlo vůbec, až se opět vrátilo vlhké období, a tehdy vyrašilo, jako by bylo právě čerstvě zaseto. Když jsem shledal, že mé první semeno nevyrůstá, což jsem si snadno vysvětlil suchem, hledal jsem vlhčí kus země, abych učinil další pokus, i rozkopal jsem kus země nedaleko své nové besídky a zbytek svého semene zasel v únoru, krátce před jarní rovnodenností; a tomu dešťové měsíce březen a duben pomohly k vláze, i vzešlo velmi pěkně a dalo velmi dobrou úrodu; protože jsem však měl jen část semene a neodvažoval jsem se zasít všechno, co jsem měl, nakonec jsem jí měl

jen malé množství, celá má úroda nečinila víc než půl peku (pek, čtvrt bušle) od každého druhu. Tímto pokusem jsem se však stal mistrem svého díla a věděl jsem přesně, kdy je vhodné sít a že mohu každý rok očekávat dvě doby setí a dvě sklizně.

Zatímco toto obilí rostlo, učinil jsem malý objev, který mi byl později užitečný. Jakmile deště ustaly a počasí se začalo ustalovat, což bylo asi v listopadu, podnikl jsem výpravu do vnitrozemí ke své besídce, kde jsem sice několik měsíců nebyl, ale shledal jsem všechno tak, jak jsem to opustil. Kruh neboli dvojitý živý plot, který jsem si zhotovil, byl nejenže pevný a celý, ale i kůly, které jsem vysekal z některých stromů, jež tam rostly, všechny vyrašily a byly obrostlé dlouhými větvemi, jaké obvykle vyhání vrba první rok po seříznutí koruny. Nedovedl jsem říci, který strom to byl, z něhož jsem ty kůly nasekal. Překvapilo mě to, a zároveň mě velmi potěšilo, vidět ty mladé stromky růst; i ořezával jsem je a vedl, aby rostly co nejvíc stejně; a je sotva k uvěření, do jak krásné podoby za tři roky vyrostly; takže ačkoli živý plot tvořil kruh asi pětadvaceti yardů v průměru, přece ho stromy, neboť tak jsem je už mohl nazvat, brzy pokryly, a byl to dokonalý stín, dostatečný k ulehnutí po celou dobu sucha. To mě přimělo rozhodnout se, že naseku víc kůlů a udělám si podobný živý plot v polokruhu kolem své zdi (myslím té u svého prvního obydlí), což jsem učinil; a když jsem stromky nebo kůly zasadil ve dvou řadách, asi osm yardů od svého prvního plotu, hned rostly a byly zprvu krásným krytem mému obydlí a potom sloužily i jako obrana, jak uvedu ve svém pořadí.

Shledal jsem nyní, že roční období lze obecně rozdělit, nikoli na léto a zimu jako v Evropě, nýbrž na dobu deštů a dobu sucha, které byly obecně takto:—Polovina února, celý březen a polovina dubna – deštivé, slunce bylo tehdy na rovnodennosti nebo nablízku.

Polovina dubna, celý květen, červen a červenec a polovina srpna – suché, slunce bylo tehdy severně od rovníku.

Polovina srpna, celé září a polovina října – deštivé, slunce se tehdy vracelo.

Polovina října, celý listopad, prosinec a leden a polovina února – suché, slunce bylo tehdy jižně od rovníku.

Deštivá období někdy trvala déle nebo kratší dobu podle toho, jak vály větry, ale toto bylo obecné pozorování, které jsem učinil. Když jsem zkušeností poznal zlé následky toho, být za deště venku, dával jsem si pozor opatřit si zásoby předem, abych nebyl nucen vycházet, a za mokrých měsíců jsem co nejvíc seděl doma. V té době jsem našel mnoho zaměstnání, a velmi vhodného té době, neboť jsem shledal velikou nutnost mnoha věcí, které jsem si nedovedl opatřit jinak než tvrdou prací a vytrvalým úsilím; zvláště jsem zkoušel mnoha způsoby zhotovit si koš, ale veškeré proutí, které jsem mohl k tomu účelu sehnat, se ukázalo tak křehké, že nebylo k ničemu. Vyšlo mi tehdy znamenitě vhod, že když jsem byl chlapec, s velkou radostí jsem stával u košíkáře ve městě, kde můj otec bydlel, a díval se, jak dělají proutěné zboží; a protože, jak chlapci bývají, jsem byl velmi ochotný pomoci a bedlivý pozorovatel způsobu, jak ty věci dělali, a občas jsem i přiložil ruku k dílu, získal jsem touto cestou dokonalou znalost postupů; a nescházelo mi nic než materiál, když mi přišlo na mysl, že proutky toho stromu, z něhož jsem nasekal kůly, které vyrostly, by snad mohly být tak pružné jako vrby a jívy a vrbové proutí v Anglii, a umínil jsem si to zkusit. V souladu s tím jsem šel druhého dne ke svému venkovskému domu, jak jsem jej nazval, a když jsem si nařezal nějaké tenčí proutky, shledal jsem je svému účelu vyhovující, jak jsem si mohl jen přát; nato jsem přišel příště připraven se sekerkou, abych nasekal množství, které jsem brzy našel, neboť jich tam byla velká hojnost. Postavil jsem je k uschnutí uvnitř svého kruhu neboli živého plotu, a když se hodily k užití, odnesl jsem si je do své jeskyně; a tady jsem se po příští období zaměstnával tím, že jsem si, jak jsem jen dovedl, zhotovoval mnoho košů, jak k nošení hlíny, tak k nošení či ukládání čehokoli, dle potřeby;

a ačkoli jsem je nedokončoval příliš krásně, přece jsem je udělal dostatečně užitečnými k svému účelu; takto jsem si potom hleděl, abych nebyl nikdy bez nich; a jak mi mé proutěné zboží zestárlo, dělal jsem víc, zvláště silné, hluboké koše, abych do nich uložil své obilí místo pytlů, až ho budu mít nějaké množství.

Když jsem překonal tuto obtíž a strávil na ní nekonečně mnoho času, přičinil jsem se, abych viděl, zda bych mohl zajistit dvě potřeby. Neměl jsem žádné nádoby, které by pojaly cokoli tekutého, kromě dvou soudků, které byly skoro plné rumu, a několika skleněných lahví – některé běžné velikosti a jiné, které byly čtvercové „bedničkové" lahve, k uchování vody, lihu a tak dále. Neměl jsem ani hrnec, abych v něm cokoli uvařil, kromě velkého kotle, který jsem zachránil z lodi a který byl příliš velký pro to, co jsem si přál – totiž vařit vývar či dusit kousek masa samostatně. Druhou věc, kterou bych byl rád měl, byla kuřácká dýmka, ale bylo mi nemožné nějakou si vyrobit; nicméně jsem i pro to nakonec našel vynález. Zaměstnával jsem se sázením druhé řady kůlů neboli pilířů a touto proutěnou prací celé léto neboli dobu sucha, až mi jiná záležitost zabrala víc času, než by si člověk mohl pomyslet, že bych mohl postrádat.

VIII. Prohlíží si své postavení

Zmínil jsem už, že jsem měl velikou chuť vidět celý ostrov a že jsem šel proti potoku a tak až tam, kde jsem si postavil besídku a kde jsem měl otevřený výhled na moře z druhé strany ostrova. Nyní jsem si umínil, že se vydám až napříč k mořskému břehu na oné straně; i vzal jsem si pušku, sekerku a psa a větší množství prachu a broků než obvykle, s dvěma sucharovými plackami a velkým trsem rozinek v brašně na zásobu, a vydal se na cestu. Když jsem překročil údolí, kde stála má besídka, jak uvedeno, dostal jsem se na dohled k moři na západě, a protože byl velmi jasný den, jasně jsem rozeznal zemi – zda ostrov, nebo pevninu, jsem nedovedl říci; ležela však velmi vysoko, táhla se od západu k západu-jihozápadu ve velmi veliké vzdálenosti; podle mého odhadu nemohlo to být méně než patnáct nebo dvacet mořských mil odtud.

Nedovedl jsem říci, která to je část světa, snad jen tolik, že to musí být nějaká část Ameriky, a jak jsem usoudil ze všech svých pozorování, musí to být poblíž španělských držav, a snad to vše obývají divoši, mezi nimiž bych, kdybych přistál, byl v horším stavu než nyní; i podrobil jsem se ustanovením Prozřetelnosti, kterou jsem nyní začal uznávat a věřit, že vše řídí k nejlepšímu; pravím, uklidnil jsem svou mysl touto myšlenkou a přestal jsem se trápit marnými přáními být tam.

Mimoto, po jistém uvažování o této věci, jsem uvážil, že kdyby tato pevnina byla pobřežím španělským, uvidím zajisté někdy nějakou lod proplouvat tím či oním směrem; ne-li tak, pak je to pobřeží divošské,

mezi zeměmi španělskými a Brazílií, kde se nalézají ti nejhorší divoši; neboť jsou to kanibalové čili lidojedi a nikdy neopominou zavraždit a sežrat všechna lidská těla, která jim padnou do rukou.

S těmito úvahami jsem šel velmi klidně kupředu. Shledal jsem, že ta strana ostrova, na níž jsem nyní byl, je mnohem příjemnější než má – otevřená pole neboli savany sladká, krášlená květinami a trávou a plná překrásných lesů. Spatřil jsem hojnost papoušků a byl bych rád některého, pokud možno, chytil, abych jej mohl mít a vychovat jej jako krotkého a naučit, aby ke mně mluvil. Po jistém úsilí jsem skutečně mladého papouška chytil, neboť jsem jej srazil holí k zemi, a když jsem jej zvedl, přinesl si ho domů; trvalo však ještě několik let, než jsem jej dokázal naučit mluvit; nakonec jsem jej však naučil volat mě docela důvěrně mým jménem. Avšak příhoda, která následovala, ač je sama o sobě maličkostí, bude ve svém pořadí velmi zábavná.

Touto cestou jsem byl nesmírně obveselen. Nalezl jsem v nížinách zajíce (jak jsem je uhodl) a lišky; velmi se však lišili od všech jiných druhů, s nimiž jsem se setkal, a nedovedl jsem se přemoci k tomu, abych je jedl, ačkoli jsem jich několik zabil. Nebylo však třeba být odvážným, neboť neměl jsem nedostatek jídla, a to velmi dobrého, zvláště tří druhů, totiž koz, holubů a želv, k nimž když se připočtou mé hrozny, ani Leadenhallský trh by nebyl prostřel stůl lépe než já, v poměru k počtu stolovníků; a ačkoli byl můj stav dost žalostný, přece jsem měl veliký důvod k vděčnosti, že jsem nebyl vehnán k žádným krajnostem co do jídla, ale měl jsem spíše hojnost, ba až k lahůdkám.

Nikdy jsem na této cestě neurazil za den víc než dvě míle vcelku, nebo tak nějak; dělal jsem však tolik odboček a návratů, abych se podíval, jaké objevy bych mohl učinit, že jsem došel dost unavený na místo, kde jsem se rozhodl na noc usednout; a tam jsem buď odpočíval na stromě, nebo se obklopil řadou kůlů zaražených svisle do země, buď od jednoho stromu ke druhému, nebo tak, aby ke mně žádný divoký tvor nemohl, aniž by mě probudil.

Jakmile jsem došel k mořskému břehu, byl jsem překvapen, když jsem spatřil, že jsem si svůj úděl vzal na horší straně ostrova, neboť zde byl břeh pokryt nespočetnými želvami, zatímco na druhé straně jsem jich za rok a půl našel jen tři. Zde bylo také nekonečné množství ptactva mnoha druhů, některé jsem viděl i předtím, jiné jsem viděl poprvé, a mnozí z nich byli velmi dobrým masem, ale takoví, jejichž jména jsem neznal, s výjimkou těch, kterým se říká tučňáci.

Mohl jsem jich zastřelit, kolik jsem chtěl, ale velmi jsem šetřil svůj prach a broky, i chtěl jsem spíše zabít kozu, kdybych mohl, kterou jsem lépe uživil; a ačkoli bylo koz zde víc než na mé straně ostrova, přece bylo s mnohem větší obtíží dostat se k nim nablízko, neboť kraj byl plochý a rovný, a ony mě spatřily mnohem dřív, než když jsem byl na kopcích.

Doznávám, že tato strana ostrova byla mnohem příjemnější než má; přesto jsem neměl ani nejmenší chuť přestěhovat se, neboť jsem byl již připoután k svému obydlí a stalo se mi přirozeným, a všechen čas, co jsem tu byl, mi připadalo, jako bych byl jaksi na cestách, mimo domov. Nicméně jsem šel po mořském břehu směrem na východ, předpokládám asi dvanáct mil, a potom, zasadiv na břeh velkou tyč jako znamení, uzavřel jsem, že se vrátím domů a že má příští cesta povede na druhou stranu ostrova východně od mého obydlí, a tak dokola, až dojdu zase ke svému sloupu.

Vybral jsem si na zpáteční cestu jinou cestu než tu, kterou jsem šel, myslel jsem, že snadno budu mít celý ostrov tak dobře před očima, že nebudu moci minout své první obydlí při pohledu po kraji; shledal jsem se však na omylu, neboť když jsem urazil asi dvě nebo tři míle, octl jsem se v sestupu do velmi velikého údolí, které však bylo tak obklopeno vrchy, a ty vrchy pokryty lesem, že jsem nemohl žádným jiným směrem vidět, kudy mám jít, než podle slunce, a ani tím ne, pokud bych přesně neznal jeho postavení v onu dobu dne. Mé další neštěstí stálo v tom, že počasí bylo tři nebo čtyři dny, co jsem byl v tom

údolí, zamlžené, a protože jsem neviděl slunce, bloudil jsem velmi nepohodlně a nakonec jsem byl donucen vyhledat mořský břeh, hledat svou tyč a vrátit se touž cestou, kterou jsem šel: potom jsem se pohodlnými pochody obracel k domovu, počasí bylo nesmírně horké, a má puška, střelivo, sekerka a jiné věci velmi těžké.

Na této cestě můj pes přepadl malé kůzle a popadl je; a já, přiběhnuv, abych je uchopil, chytil jsem je a zachránil je psu živé. Měl jsem velikou chuť přinést si je domů, kdybych mohl, neboť jsem často přemítal, zda by nebylo možné dostat kůzle nebo dvě a chovat tak plemeno krotkých koz, které by mě obstarávaly, až bych vystřílel všechen prach a broky. Udělal jsem tomuto malému tvorečkovi obojek a provazem, který jsem si udělal z nějakých konopných lanových vláken, které jsem vždy nosíval při sobě, vedl jsem je, ačkoli s jistou obtíží, až jsem došel ke své besídce, a tam jsem je uzavřel a nechal, neboť jsem byl velmi netrpělivý být doma, odkud jsem byl nepřítomen přes měsíc.

Nedovedu vyjádřit, jaké mi bylo zadostiučinění vrátit se do své staré boudy a lehnout si do svého lůžka v houpací síti. Tato malá bloudivá cesta, bez stálého místa k pobytu, byla pro mne tak nepříjemná, že se mi můj vlastní dům, jak jsem jej sám sobě nazýval, zdál být dokonalou usedlostí oproti ní; a činila mi to vše kolem tak příjemným, že jsem si umínil, že se už nikdy nebudu od něho vzdalovat na větší vzdálenost, dokud mi bude úděl zůstat na ostrově.

Odpočíval jsem zde týden, abych si odpočinul a občerstvil se po své dlouhé cestě; při čemž mi většinu času zabrala závažná záležitost zhotovení klece pro mého Póla, který byl nyní už úplně domácí a dobře se se mnou seznámil. Pak jsem začal myslet na ubohé kůzle, které jsem zavřel ve svém malém kruhu, a umínil jsem si, že půjdu a přinesu je domů, nebo mu dám trochu krmiva; i šel jsem a nalezl je tam, kde jsem je nechal, neboť se vskutku odtud nemohlo dostat, ale bylo bezmála vyhladovělé pro nedostatek krmiva. Šel jsem a nasekal větvičky stromů a větve takových keřů, jaké jsem mohl najít, a přehodil mu je

přes plot, a když jsem je nakrmil, přivázal jsem je jako prve, abych je odvedl; bylo však tak krotké z hladu, že jsem je ani nemusel přivazovat, neboť šlo za mnou jako pes: a jak jsem je stále krmil, stal se mi tento tvor tak milujícím, tak jemným a tak oddaným, že se od té doby stal jedním z mých „domácích", a nikdy mě pak už neopustil.

Dešťové období podzimní rovnodennosti nyní nastalo a já jsem zachoval třicátý září týmž slavnostním způsobem jako prve, byl to výroční den mého vylodění na ostrově, kde jsem byl již dva roky, a nebylo o nic víc vyhlídky na vysvobození než prvního dne, kdy jsem sem přišel; strávil jsem celý den pokorným a vděčným uznáváním mnoha podivuhodných milostí, jimiž byl můj osamělý stav provázen, a bez nichž by býval mohl být nekonečně bídnějším. Vzdával jsem pokorné a srdečné díky, že se Bohu zalíbilo mi odkrýt, že je možné, abych byl v tomto osamělém stavu šťastnější, než bych byl ve svobodě společnosti a ve všech potěšeních světa; že by mi mohl plně nahradit nedostatky mého osamělého stavu a nedostatek lidské společnosti svou přítomností a sdělováním své milosti mé duši; podpíraje, utěšuje a povzbuzuje mě, abych se zde spoléhal na jeho prozřetelnost a doufal v jeho věčnou přítomnost potom.

Tehdy jsem začal citelně pociťovat, oč šťastnější je tento život, který nyní vedu, se všemi jeho bědnými okolnostmi, než zlý, zlořečený a ohavný život, který jsem vedl všechny minulé dny; a nyní jsem se změnil jak co do svých zármutků, tak co do svých radostí; mé samy touhy se změnily, mé náklonnosti změnily své sklony a mé rozkoše byly dokonale jiné než na začátku mého tu příchodu, nebo vlastně za uplynulé dva roky.

Předtím, když jsem chodil po ostrově, buď na lovu nebo abych si prohlédl kraj, úzkost mé duše nad mým stavem na mne znenadání doléhala a srdce mi v nitru umíralo, když jsem pomyslel na lesy, hory a pustiny, v nichž jsem, a jak jsem vězněm uzamčeným mezi věčné závory a zámky oceánu, v neobydlené pustině, bez vykoupení. Uprostřed

největšího klidu mé mysli to vyráželo na mne jako bouře a nutilo mě lomit rukama a plakat jako dítě. Někdy mě to zastihlo uprostřed práce a hned jsem si sedl a vzdychal a díval se hodinu či dvě vcelku na zem; a to mi bylo tím horší, neboť kdybych mohl propuknout v slzy nebo se zbavit té tíhy slovy, odešlo by to, a zármutek, vyčerpav se, by polevil.

Nyní jsem se však začal cvičit v nových myšlenkách: denně jsem četl Slovo Boží a všechnu útěchu z něho jsem vztahoval na svůj nynější stav. Jednoho rána, jsa velmi smuten, otevřel jsem Bibli na těchto slovech: „Nikdy, nikdy tě neopustím, aniž tě zanechám." Hned mi blesklo myslí, že ta slova jsou pro mne; proč jinak by měla být takto zacílena, zrovna v tu chvíli, kdy jsem truchlil nad svým stavem jako člověk opuštěný od Boha i od lidí? „Nuže tedy," pravil jsem si, „neopustí-li mě Bůh, jak zlé následky to pro mne může mít, čili co na tom záleží, byť by mě celý svět opustil, když naopak, kdybych měl celý svět, a ztratil přízeň a požehnání Boží, nebylo by v té ztrátě žádného srovnání?"

Od oné chvíle jsem si začal v mysli uvědomovat, že je možné, abych byl v tomto opuštěném a osamělém stavu šťastnější, než jsem kdy pravděpodobně v jiném konkrétním postavení ve světě být mohl; a s touto myšlenkou jsem se chystal vzdát Bohu díky, že mě na toto místo přivedl. Nevím, co to bylo, ale cosi mnou při té myšlence otřáslo, a já se neodvážil ta slova vyslovit. „Jak se můžeš stát takovým pokrytcem," pravil jsem si, docela nahlas, „abys předstíral vděčnost za stav, od něhož, byť se o to snažíš, aby ses s ním smířil, přece bys se vroucně modlil, aby ses z něho vysvobodil?" Tam jsem se zastavil; a ačkoli jsem nemohl říci, že děkuji Bohu za to, že jsem zde, přece jsem Bohu upřímně děkoval, že mi otevřel oči, byť jakýmikoli trestajícími řízeními Prozřetelnosti, abych viděl předchozí stav svého života, truchlil nad svou zkažeností a činil pokání. Nikdy jsem Bibli neotevřel ani nezavřel, aniž má duše sama ve mně nedobrořečila Bohu za to, že vedl mého přítele v Anglii, bez jakéhokoli mého rozkazu, aby ji přibalil k mým věcem; a že mi pak pomohl ji zachránit z vraku lodi.

Takto, a v tomto rozpoložení mysli, jsem začal třetí rok; a ačkoli jsem čtenáři nenaložil tolik potíží s podrobným líčením svých prací v tomto roce jako v prvním, přece lze obecně podotknout, že jsem velmi zřídka zahálel, nýbrž pravidelně jsem si rozdělil čas podle rozličných denních zaměstnání, která mě čekala, totiž: za prvé, povinnost k Bohu a čtení Písma, čemuž jsem stále odkládal nějaký čas třikrát denně; za druhé, chození s puškou za jídlem, které mi obvykle zabralo tři hodiny každé ráno, pokud nepršelo; za třetí, obstarávání, porcování, uchovávání a vaření toho, co jsem ulovil či chytil pro svou obživu; tyto věci zabraly velkou část dne. Rovněž je třeba uvážit, že uprostřed dne, když stálo slunce v nadhlavníku, byla prudkost horka příliš velká na to, aby se dalo vycházet; takže asi čtyři hodiny k večeru byly veškerý čas, o němž se dalo předpokládat, že budu pracovat, s tou výjimkou, že jsem někdy prohazoval hodiny lovu a práce a dával se ráno do práce a s puškou ven šel odpoledne.

K této krátké době, dopřávané pro práci, prosím, aby se připočetla nesmírná pracnost mého díla; i množství hodin, které mi každá věc, pro nedostatek nástrojů, pomoci a dovednosti, zabrala z času. Například jsem byl plných čtyřicet dva dny s výrobou prkna na dlouhou polici, kterou jsem potřeboval ve své jeskyni; kdežto dva pilaři, se svými nástroji a pilařskou jámou, by jich z téhož stromu vyřízli šest za půl dne.

Můj případ byl takový: měl se porazit velký strom, neboť mé prkno mělo být široké. Tento strom jsem porážel tři dny a další dva jsem urážel větve a redukoval jej na kládu či kus dřeva. S nevýslovným sekáním a tesáním jsem obě jeho strany zredukoval na třísky, až byl natolik lehký, aby se dal pohnout; potom jsem jej obrátil a jednu stranu urovnal a vyrovnal jako prkno od konce ke konci; pak, s touto stranou dolů, jsem osekával druhou stranu, až jsem desku dostal asi na tři palce silnou a hladkou po obou stranách. Každý může posoudit, co mě taková práce ručně stála; ale trpělivost a práce mě vedly tím, i mno-

hým jiným. Podotýkám to tu zvláště jen proto, abych ukázal důvod, proč jsem na tak málo práce potřeboval tolik času – totiž že to, co by s pomocí a nástroji bylo malou věcí, bylo pro mne obrovskou dřinou a vyžadovalo úžasný čas, aby to bylo uděláno samotným, ručně. Avšak navzdory tomu jsem s trpělivostí a prací prošel vším, co mi mé okolnosti nezbytně ukládaly, jak se ukáže z toho, co následuje.

Byl jsem nyní, v měsících listopadu a prosinci, v očekávání sklizně ječmene a rýže. Půda, kterou jsem pro ně pohnojil a zryl, nebyla velká; neboť, jak jsem již podotkl, mého osiva od každého nebylo nad půl peku, protože jsem jednu celou sklizeň ztratil setím v době sucha. Nyní však má úroda slibovala velmi dobře, když tu jsem najednou zjistil, že mi hrozí, abych o ni znovu přišel kvůli nepřátelům různého druhu, které od ní bylo sotva možné odehnat; jako jsou především kozy a divoká stvoření, kterým jsem říkal zajíci, kteří, okusivše sladkost mladých klasů, v ní dnem i nocí leželi, jakmile vzešla, a tak nízko ji sžírali, že nemohla mít čas vyhnat se do stébla.

Pro to jsem neviděl jiného léku, než že nasadím kolem ohradu z plotu; což jsem s mnoha útrapami udělal, a tím větší, že to vyžadovalo rychlost. Nicméně, protože má orná půda byla malá, přiměřená mé úrodě, oplotil jsem ji úplně dobře asi za tři týdny; a postřílev některá z těch stvoření ve dne, nasadil jsem svého psa, aby ji střežil v noci, uvázav jej u kolíku u vrat, kde celou noc stál a štěkal; takže za krátký čas nepřátelé místo opustili, a obilí sílilo pěkně a rychle a začalo zrát.

Ale jako mě dobytek zničil před tím, kdy mé obilí bylo ještě v listí, tak nyní mě měli zničit ptáci, teď když bylo v klasu; neboť když jsem šel kolem toho místa, abych viděl, jak roste, viděl jsem svou malou úrodu obklopenou ptáky, nevím kolika druhů, kteří tam stáli, jako by vyčkávali, až odejdu. Hned jsem mezi ně vystřelil, neboť pušku jsem měl stále s sebou. Sotva jsem vystřelil, zvedl se zevnitř obilí malý oblak ptáků, kterých jsem dosud vůbec neviděl.

Toto mě citelně zasáhlo, neboť jsem předvídal, že za pár dní pohltí všechny mé naděje; že budu vyhladověn a nikdy nebudu moci vypěstovat vůbec žádnou úrodu; a co dělat, jsem nedovedl říci; nicméně jsem si umínil, že své obilí neztratím, bude-li to možné, i kdybych na ně měl hlídat ve dne v noci. Nejprve jsem šel mezi ně, abych se podíval, jaká škoda již byla napáchána, a shledal jsem, že ho zkazili notný díl; ale protože bylo pro ně ještě příliš zelené, ztráta nebyla tak veliká, aby zbytek pravděpodobně nedal dobrou úrodu, dalo-li by se zachránit.

Zůstal jsem u něj, abych si nabil pušku, a pak, odcházeje, jsem snadno viděl ty zloděje posedávat na všech stromech kolem mě, jako by jen čekali, až budu pryč; a vývoj věcí ukázal, že tomu tak bylo; neboť když jsem odcházel, jako bych byl pryč, nebyl jsem jim ještě ani z dohledu, a oni se po jednom snášeli zpět do obilí. Byl jsem tím tak popuzen, že jsem neměl trpělivost čekat, až jich přiletí víc, věda, že každé zrno, které teď sežerou, bylo pro mne, dalo-li by se tak říci, v důsledku celým pekem chleba; i přišel jsem k plotu, znovu vystřelil a tři z nich zabil. To bylo přesně, co jsem si přál; i sebral jsem je a naložil s nimi, jak nakládáme s notorickými zloději v Anglii – pověsil jsem je v řetězech, pro postrach ostatním. Je nemožné si představit, že by to mohlo mít takový účinek, jaký to mělo; neboť ptáci nejenže už nepřilétali k obilí, nýbrž, zkrátka, opustili celou tu část ostrova, a já jsem po celou dobu, kdy tam mí strašáci viseli, u toho místa nespatřil ani ptáka. Z toho jsem byl, buďte si jisti, velmi rád, a asi ke konci prosince, což byla naše druhá sklizeň roku, jsem své obilí sklidil.

Dával jsem si velkou práci se získáním kosy či srpu, abych je žal, a vše, co jsem mohl udělat, bylo vyrobit si jeden, jak nejlépe jsem uměl, z jednoho ze širokých mečů čili tesáků, které jsem si zachránil mezi zbraněmi z lodi. Nicméně, protože má první úroda byla malá, neměl jsem s jejím žetím žádnou velkou potíž; zkrátka jsem ji sklidil po svém, neboť jsem neuřezával nic než klasy, odnášel je ve velkém

koši, který jsem si udělal, a tak jsem je drtil rukama; a na konci celé sklizně jsem shledal, že z mého půlpeku osiva mám téměř dva bušly rýže a asi dva a půl bušle ječmene – to jest, podle odhadu, neboť jsem v tu dobu neměl žádnou míru.

Nicméně to pro mne bylo velké povzbuzení, a já předvídal, že časem se zalíbí Bohu, aby mě zásoboval chlebem. A přece jsem byl i tu znovu v rozpacích, neboť jsem nevěděl ani jak své obilí semlít či z něho dělat mouku, ba vůbec jak je čistit a oddělovat; ani, bude-li z něho mouka, jak z toho dělat chléb; a kdybych uměl, jak jej dělat, přece jsem neuměl, jak jej péct. Když se k těmto věcem připojila má touha mít dobré množství do zásoby a zajistit si stálý přísun, umínil jsem si neokusit nic z této úrody, nýbrž uchovat ji celou jako osivo pro příští sezónu; a mezitím veškeré své studium a hodiny práce věnovat tomu, abych dovedl do konce toto velké dílo opatřit si obilí a chléb.

Dalo by se vskutku říci, že nyní jsem pracoval pro svůj chléb. Věřím, že jen málo lidí si poctivě promyslilo tu podivnou spoustu drobných věcí, které jsou nezbytné k opatření, vypěstování, sklizení, upravení, výrobě a dokončení tohoto jediného výrobku – chleba.

Já, který jsem byl uveden do pouhého přírodního stavu, jsem to shledával ke svému dennímu zoufání; a byl jsem si toho vědom každou hodinou víc a víc, i poté, co jsem získal onu první hrstku zrní na setí, které, jak jsem řekl, vzešlo nečekaně, a vskutku k mému překvapení.

Za prvé: neměl jsem pluh, kterým bych převrátil zem – ani rýč či lopatu, abych kopal. Nuže, toto jsem překonal tím, že jsem si udělal dřevěný rýč, jak jsem již podotkl; ten mi však vykonával práci jen po dřevěnu; a ačkoli mě stál mnoho dní, přece se, pro nedostatek železa, nejenže brzy opotřeboval, nýbrž činil mou práci těžší a zhoršoval její provedení. Nicméně jsem to snášel a byl spokojen s tím, že si to odpracuji trpělivostí a smířím se se slabostí výkonu. Když bylo obilí zaseto, neměl jsem brány, nýbrž jsem byl nucen přejít je sám a vléci po něm velikou těžkou větev stromu, abych je, dalo-li by se to tak nazvat,

poškrabal, spíše než shrabával nebo bránil. Když rostlo a vyrostlo, všiml jsem si už, kolik věcí mi scházelo k tomu, abych je oplotil, zajistil, pokosil nebo požal, vysušil a odvezl domů, vymlátil, oddělil od plev a uskladnil. Dále jsem potřeboval mlýn, abych jej semlel, síta, abych jej připravil, kvasnice a sůl, abych z něho udělal chléb, a pec, abych jej upekl; ale všechny tyto věci jsem obešel bez nich, jak bude pozorováno; a přesto bylo obilí nedocenitelnou útěchou a výhodou. To všechno, jak jsem řekl, mi činilo vše pracným a únavným; ale v tom se nedalo nic dělat. Ani můj čas pro mě nebyl tak veliká ztráta, protože, jak jsem si jej rozdělil, určitá jeho část byla každý den určena těmto pracím; a protože jsem si umínil neužít z obilí nic na chléb, dokud nebudu mít větší množství při sobě, mohl jsem se v příštích šesti měsících zcela věnovat, prací a vymýšlením, tomu, abych si opatřil nástroje vhodné pro provedení všech operací nutných k tomu, abych obilí, až je budu mít, upravil ke své potřebě.

IX. Loďka

Nejprve jsem však musel připravit víc půdy, neboť jsem teď měl osiva dost, abych jím osel přes akr země. Než jsem se k tomu dostal, měl jsem před sebou nejméně týden práce, abych si vyrobil rýč, který, když byl hotov, byl vskutku jen ubohý, a velmi těžký, a vyžadoval dvojnásobnou práci. Nicméně jsem i tím prošel a zasel své osivo do dvou velkých plochých kusů země, co nejblíže svému domu, jak jsem je k své spokojenosti nalezl, a oplotil je dobrým živým plotem, jehož kolíky byly všechny z onoho dřeva, které jsem předtím zasadil a o němž jsem věděl, že poroste; takže v roce z nich bude rychlý čili živý plot, který bude vyžadovat jen málo oprav. Tato práce mi zabrala nejméně tři měsíce, protože valnou část toho času byla dešťová sezóna, kdy jsem nemohl ven. Doma, totiž když pršelo a já nemohl ven, jsem si našel zaměstnání v následujících činnostech – vždy pozoruje, že po celou dobu, co jsem byl v práci, jsem se bavil tím, že jsem mluvil se svým papouškem a učil ho mluvit; a brzy jsem ho naučil znát své jméno a nakonec je dost hlasitě vyslovit: „Pól" – což bylo první slovo, jež jsem na tom ostrově zaslechl vyslovené jinými ústy než mými. Toto tedy nebyla má práce, ale pomoc při mé práci; neboť nyní, jak jsem řekl, jsem měl velkou práci na rukou, totiž tuto: dlouho jsem studoval, jak si nějakým způsobem opatřit nějaké hliněné nádoby, které jsem vskutku bolestně postrádal, ale nevěděl jsem, kde k nim přijít. Nicméně, zváživ žár podnebí, nepochyboval jsem, že najdu-li nějakou hlínu, mohl bych udělat několik hrnců, které by, usušené na slunci, mohly být dost tvrdé a dost pevné, aby snesly manipulaci a aby držely cokoli

suchého, co se mělo udržovat v suchu; a protože to bylo nezbytné při přípravě obilí, mouky a tak dále, což byla věc, kterou jsem dělal, umínil jsem si udělat jich pár tak velikých, jak jen jsem mohl, a vhodných jen k tomu, aby stály jako džbery a držely to, co se do nich dá.

Čtenáře by muselo pojmout politování, nebo spíš smích, kdybych vyprávěl, kolik neohrabanými způsoby jsem se o to kypré těsto pokoušel; jaké divné, znetvořené, ošklivé věci jsem dělal; kolika mi jich spadlo dovnitř a kolika mi jich spadlo ven, protože hlína nebyla dost tuhá, aby unesla svou vlastní váhu; kolik mi jich prasklo přehnaným žárem slunce, protože byly vystaveny příliš uspěchaně; a kolik se jich rozpadlo na kusy pouhým přemístěním, jak před usušením, tak po něm; a slovem, jak, poté co jsem usilovně hledal hlínu – kopal ji, upravoval, přinášel domů a zpracovával – jsem za nějaké dva měsíce práce nedovedl udělat víc než dvě velké hliněné ošklivé věci (nemohu je nazvat džbery).

Nicméně, protože je slunce velmi vysušilo a vytvrdilo, zvedl jsem je velmi opatrně a postavil zase do dvou velkých proutěných košů, které jsem udělal přímo pro ně, aby se nerozbily; a protože bylo mezi hrncem a košem trochu místa, vycpal jsem je rýžovou a ječnou slámou; a tyto dva hrnce, jsouce určeny k stálému suchému stání, snad udrží mé suché obilí, pomyslel jsem si, a snad i mouku, až bude obilí namačkáno.

Ačkoli jsem ztroskotal v záměru s velkými hrnci, přece se mi s lepším úspěchem dařilo udělat několik menších věcí; jako jsou malé kulaté hrnky, ploché misky, džbánky a hliněné hrnečky, a kterékoli věci, k nimž se má ruka obrátila; a horko slunce je upeklo úplně natvrdo.

Toto však neuspokojilo můj cíl, kterým bylo získat hliněný hrnec, který by udržel tekutinu a snesl oheň, což žádný z těchto neuměl. Stalo se po nějaké době, že jsem si rozdělal pořádný oheň na vaření masa, a když jsem jej po skončení chtěl uhasit, nalezl jsem v ohni ulomený kus jedné ze svých hliněných nádob, vypálený tvrdý jako kámen a rudý

jako cihla. Byl jsem tím mile překvapen a řekl jsem si, že se jistě dají udělat tak, aby se vypálily celé, mohou-li se vypálit rozbité.

To mě přivedlo k přemýšlení, jak si zařídit oheň, abych mohl pár hrnců vypálit. Neměl jsem ani ponětí o peci, v jaké hrnčíři vypalují, ani o glazování olovem, ačkoli jsem na to měl trochu olova; ale postavil jsem si tři velké hrnečky a dva nebo tři hrnce na hromadu, jeden na druhém, a kolem toho jsem naskládal palivo, a pod to velkou hromadu žhavých uhlíků. Přikládal jsem čerstvé palivo kolem vnějšku a nahoře, až jsem viděl, že jsou hrnce uvnitř skrznaskrz rozpálené dočervena, a všiml jsem si, že vůbec neprasknou. Když jsem je viděl rozžhavené dočista doruda, nechal jsem je v tom žáru stát asi pět nebo šest hodin, až jsem shledal, že jeden z nich, ačkoli nepraskl, se roztápí či rozpouští; neboť písek, který byl smísen s hlínou, se prudkostí žáru roztavil a stekl by do skla, kdybych pokračoval; i začal jsem oheň postupně zmírňovat, až hrnce začaly ztrácet rudou barvu; a hlídaje je celou noc, abych nenechal oheň zhasnout příliš rychle, měl jsem ráno tři velmi dobré (nechci říci pěkné) hrnečky a dva další hliněné hrnce, vypálené tak natvrdo, jak jen bylo možno žádat, a jeden z nich dokonale polévaný stečeným pískem.

Po tomto pokusu nemusím říkat, že jsem nepostrádal žádné hliněné zboží k svému užitku; ale musím říci, pokud jde o jejich tvary, že byly velmi nijaké, jak každý předpokládá, když jsem je neuměl dělat jinak než jako děti dělají bábovky z hlíny, nebo jako žena, která se nikdy nenaučila vypracovat těsto, dělá pirohy.

Žádná radost z věci tak nízké povahy se nikdy nevyrovnala mé, když jsem shledal, že jsem udělal hliněný hrnec, který snese oheň; a sotva jsem měl trpělivost čekat, až vychladnou, než jsem jeden znovu postavil na oheň s vodou v něm, abych si uvařil kus masa, což udělal obdivuhodně dobře; a s kusem kůzlete jsem si uvařil velmi dobrý vývar, ačkoli mi scházela ovesná krupice a několik dalších přísad potřebných k tomu, aby byl tak dobrý, jak bych si přál, aby byl.

Mou další starostí bylo opatřit si kamenný moždíř, abych v něm obilí mohl rozdrtit či roztlouci; neboť pokud šlo o mlýn, nebylo pomyšlení, že bych s jedním párem rukou dospěl k té dokonalosti umění. V opatření této potřeby jsem byl v nemalých rozpacích; neboť ze všech řemesel na světě jsem byl pro kameníka tak dokonale nekvalifikován jako pro kterékoli jiné; ani jsem k tomu neměl žádné nástroje. Strávil jsem nejeden den hledáním velkého kamene, dost velkého, aby se dal vydlabat a upravit do moždíře, ale nenalezl jsem žádný, kromě toho, co bylo v pevné skále a který jsem nijak nedovedl odkopat ani odtesat; a vskutku ani skály na ostrově nebyly dostatečné tvrdosti, nýbrž byly všechny z písčitého, drolivého kamene, který by neunesl váhu těžkého tlouku, ani by nerozbil obilí, aniž by jej naplnil pískem. Nuže, po mnoha dnech ztracených hledáním kamene jsem to vzdal a umínil si poohlédnout se po velkém špalku tvrdého dřeva, který jsem shledal snazším; a vzav si jeden tak velký, jak jsem měl sílu jím pohnout, zaoblil jsem jej a venku jsem jej vytvaroval sekerou a sekerkou, a potom jsem si v něm, s pomocí ohně a nesmírné práce, vyhloubil otvor, jako Indiáni v Brazílii dělají své kánoe. Potom jsem si udělal velký těžký tlouk či pěstník ze dřeva, kterému říkají železné dřevo; a tento jsem si připravil a odložil pro okamžik, až budu mít příští sklizeň obilí, kterou jsem si předsevzal semlít, nebo spíše roztlouci na mouku, abych udělal chléb.

Mou další potíží bylo zhotovit si síto čili prohazovač, abych upravoval svou mouku a oddělil ji od otrub a slupek; bez něho jsem neviděl možné, abych měl nějaký chléb. Toto bylo věcí, nad kterou bylo nejobtížnější i přemýšlet, neboť zcela jistě jsem neměl nic podobného tomu, co bylo k jeho výrobě potřeba – myslím jemnou tenkou plachetinu či látku, kterou by se mouka prosívala. Tak jsem zůstal na mnoho měsíců úplně zaražen; a nevěděl jsem opravdu, co dělat. Lněné jsem už neměl nic než pouhé cáry; měl jsem kozí srst, ale neuměl jsem ji ani utkat, ani upříst; a i kdybych uměl, neměl jsem k tomu žádné nástroje. Jedi-

ným lékem, který jsem na to nalezl, bylo, že jsem si nakonec vzpomněl, že mezi oblečením námořníků, které bylo zachráněno z lodi, mám několik šátků na krk z kalika či mušelínu; a z několika kousků z nich jsem si udělal tři malá síta, pro tu práci dost vhodná; a tak jsem si na pár let vypomohl: jak jsem to dělal potom, to ukáži na náležitém místě.

Dalším, co se mělo uvážit, bylo pečení a jak budu dělat chléb, až se dostanu k obilí; neboť za prvé jsem neměl žádné kvasnice. Co se té stránky týká, nedalo se ten nedostatek nijak doplnit, takže jsem si tím hlavu příliš nelámal. Ale pro pec jsem byl vskutku ve velké tísni. Nakonec jsem i pro to vymyslel pokus, totiž tento: Udělal jsem si několik hliněných nádob velmi širokých, ale ne hlubokých, totiž asi dvě stopy v průměru a ne víc než devět palců hluboké. Tyto jsem vypálil v ohni, jak jsem už udělal s těmi druhými, a odložil stranou; a když jsem chtěl péct, rozdělal jsem velký oheň na krbu, který jsem si vydláždil několika čtvercovými dlaždicemi vlastního upečení a vypálení; ale neměl bych je nazývat čtvercovými.

Když se palivo propálilo pořádně na žhavé uhlíky či řeřavé uhlí, nahrnul jsem je dopředu po krbu, tak aby jej celý pokryly, a tam jsem je nechal ležet, až byl krb velmi horký. Potom, odmetaje všechny uhlíky, položil jsem si tam svůj bochník či bochníky a převrátil přes ně hliněný hrnec, a žhavé uhlíky jsem nahrnul všude kolem venku, abych v nich udržel a doplnil žár; a tak, stejně dobře jako v nejlepší peci na světě, jsem si pekl své ječné bochníky a za krátký čas se ze mne stal navíc i dobrý cukrář; neboť jsem si dělal několik koláčů a nákypů z rýže; ale nedělal jsem žádné masové pirohy, ani jsem neměl do nich nic dát, i kdybych uměl, než maso drůbeže nebo koz.

Nemusí se nikdo divit, jestliže mi všechny tyto věci zabraly větší část třetího roku mého zdejšího pobytu; neboť je třeba uvážit, že v mezidobích těchto věcí jsem měl na starost svou novou sklizeň a hospodářství; neboť jsem obilí v jeho čase žal a přinášel domů, jak nejlé-

pe jsem mohl, a ukládal je v klasu, do svých velkých košů, dokud jsem neměl čas je vyrubat, protože jsem neměl mlat, kde bych je vymlátil, ani nástroj, kterým bych je mlátil.

A nyní vskutku, protože se má zásoba obilí zvětšovala, jsem opravdu potřeboval postavit stodoly větší; potřeboval jsem místo, kam je ukládat, neboť přírůstek obilí mi teď poskytoval tolik, že jsem měl ječmene asi dvacet bušlů a rýže tolik či víc; takže jsem si teď umínil, že je začnu užívat volně; neboť mi už dávno docházel chleba; umínil jsem si také, podívat se, jaké množství bude pro mne na celý rok dostatečné, a sít jen jednou do roka.

Celkem jsem shledal, že těch čtyřicet bušlů ječmene a rýže je o mnoho víc, než bych mohl za rok sníst; umínil jsem si tedy sít přesně totéž množství každý rok, co jsem zasel posledně, v naději, že mě takové množství plně zásobí chlebem a tak dále.

Po celou tu dobu, co se tyto věci dělaly, můžete si být jisti, že mi myšlenky mnohokrát utíkaly k vyhlídce na pevninu, kterou jsem viděl z druhé strany ostrova; a nebyl jsem bez tajných přání, abych tam byl na břehu, představuje si, že při pohledu na pevninu a na obydlenou zemi bych snad našel nějaký způsob, jak se dopravit dál, a snad bych nakonec nalezl nějaký prostředek k úniku.

Po celou tu dobu jsem si však nedělal žádný odpočet nebezpečí takového podniku a toho, jak bych mohl padnout do rukou divochů, a snad takových, které bych měl důvod pokládat za daleko horší než lvi a tygři africké: že kdybych se dostal jednou do jejich moci, podstoupil bych riziko tisíc ku jedné, že budu zabit, a snad také sežrán; neboť jsem slyšel, že lidé na karibském pobřeží jsou kanibalové čili lidojedi, a věděl jsem podle zeměpisné šířky, že nemůžu být daleko od toho pobřeží. Dále, i kdyby to kanibalové nebyli, mohli mě přesto zabít, jako mnoho Evropanů, kteří padli do jejich rukou a kterým se tak vedlo, a to i tehdy, když jich bylo deset nebo dvacet pohromadě – a tím spíše mne, který jsem byl pouze jeden a mohl jsem klást jen malý či žádný

odpor; všechny tyto věci, pravím, které jsem měl pořádně uvážit; a vskutku mi přišly na mysl později, a přece ve mně zpočátku nevzbuzovaly žádné obavy, a hlava mi mocně běhala za myšlenkou, jak se dostat na břeh naproti.

Nyní jsem si přál svého chlapce Xuryho a dlouhý člun s plachtou „na skopovou lopatku", s nímž jsem splul přes tisíc mil u pobřeží afrického; ale to bylo marné: pak jsem si pomyslel, že se půjdu podívat na náš lodní člun, který byl, jak jsem již řekl, při bouři, když jsme byli zprvu zahnáni na břeh, vymrštěn na břeh pěkně daleko. Ležel skoro tam, kde zprvu, ale ne docela; a byl silou vln a větrů obrácen téměř dnem vzhůru proti vysokému hřebeni zrnitého, hrubého písku, ale kolem něho už nebyla žádná voda. Kdybych měl ruce, které by jej byly schopny opravit a spustit na vodu, byl by člun docela dobrý a já bych s ním mohl snadno zpátky do Brazílie; mohl jsem však předvídat, že nemohu o nic víc jej obrátit a postavit na jeho dno, než bych mohl odstranit ostrov; nicméně jsem šel do lesa, nařezal páky a válce, přinesl je k člunu a odhodlal se zkusit, co dokážu; napadlo mne, že kdybych jej mohl jen převrátit, mohl bych spravit škodu, kterou utrpěl, a byl by to velmi dobrý člun, a mohl bych v něm snadno vyjet na moře.

Nešetřil jsem opravdu námahou v této bezvýsledné dřině, a strávil jsem jí, myslím, tři nebo čtyři týdny; nakonec, shledaje, že nemohu svou slabou silou člun zvednout, dal jsem se do odhrabávání písku, abych jej podkopal, a tak zařídil, aby spadl, kladl jsem kusy dřeva, aby jej při pádu tlačily a vedly rovně.

Ale když jsem to udělal, nebyl jsem schopen jej opět pohnout, nebo pod něj vlézt, natož jej posunout vpřed k vodě; i byl jsem nucen se toho vzdát; a přece, ačkoli jsem se naděje na člun vzdal, moje touha odvážit se na pevninu rostla, spíše než klesala, i když se prostředky k tomu zdály nemožné.

Toto mě nakonec přivedlo k přemýšlení, zda by nebylo možné udělat si kánoi, čili pirogu, jaké si dělají domorodci v oněch podnebích,

i bez nástrojů, anebo, dalo-li by se tak říci, bez rukou, z kmene velkého stromu. Toto jsem nejen pokládal za možné, nýbrž za snadné, a nesmírně se mi líbily myšlenky, že si ji udělám, a že k tomu mám daleko víc pohodlí než kteříkoli černoši nebo Indiáni; ale vůbec jsem si neuvědomoval ty zvláštní nevýhody, pod kterými jsem byl víc než Indiáni – totiž nedostatek rukou, abych ji, až bude udělaná, přemístil na vodu – obtíž pro mě daleko těžší k překonání, než jsou pro ně všechny následky nedostatku nástrojů; neboť co bylo pro mne platné, kdybych si v lesích vybral obrovský strom a s mnoha útrapami jej porazil, a kdybych svými nástroji dokázal otesat a opracovat jeho vnějšek do náležitého tvaru člunu, a vypálit nebo vyřezat vnitřek, abych jej dostal dutý, a udělal z něho tak člun – kdybych jej, po tom všem, musel nechat zrovna tam, kde jsem jej našel, a nebyl schopen jej spustit na vodu?

Člověk by si pomyslel, že mi v mysli nemohlo chybět ani nejmenší uvážení mých poměrů, zatímco jsem tento člun dělal, a hned bych pomyslel, jak jej dostanu na moře; ale mé myšlenky byly tak upřeny na mou plavbu přes moře v něm, že jsem ani jednou neuvážil, jak jej dostanu ze souše: a skutečně, svou povahou by pro mne bylo snazší převézt jej přes pětačtyřicet mil moře než asi pětačtyřicet sáhů země, kde ležel, abych jej spustil na vodu.

Dal jsem se do práce na tomto člunu způsobem co nejpošetilejším, do jakého se kdy pustil člověk při zdravých smyslech. Těšil jsem se tím záměrem, aniž jsem určil, jestli vůbec jsem schopen jej podniknout; nikoli že by mi do hlavy často nevstupovala obtíž spuštění svého člunu; ale zarazil jsem své dotazy k ní tou hloupou odpovědí, kterou jsem si dal: „Udělejme ho nejdřív; ručím, že najdu nějaký způsob, jak jej potom dostat, až bude hotový."

Toto byla naprosto nesmyslná metoda; ale převládla horečka mé obraznosti, a já se dal do práce. Pokácel jsem cedr, a velmi pochybuji, že Šalomoun kdy měl takový na stavbu Chrámu jeruzalémského; měl pět stop a deset palců v průměru dole u pařezu a čtyři stopy a jede-

náct palců v průměru na konci dvaceti dvou stop; potom se na chvíli zúžil a pak se rozestoupil do větví. Nebylo bez nesmírné práce, že jsem ten strom porazil; sekal a tesal jsem u paty dvacet dní; dalších čtrnáct jsem urážel větve a končetiny a tu obrovskou rozprostřenou korunu, které jsem sekal a tesal sekerou a sekerkou s nevýslovnou námahou; potom mě stálo měsíc, abych jej otesal a opracoval do úměrného tvaru, do něčeho jako dno člunu, aby mohl plout vzpřímeně, jak se patří. Stálo mě to blízko další tři měsíce, abych vyklidil vnitřek a vypracoval jej tak, abych z něho udělal pořádný člun; to jsem vskutku dělal bez ohně, pouhou palicí a dlátem a silou tvrdé práce, až jsem jej přivedl do velmi pěkné pirogy a dost velké, aby unesla šestadvacet mužů, a tedy dost velké, aby unesla mě a všechen můj náklad.

Když jsem touto prací prošel, byl jsem jí nesmírně nadšen. Člun byl vskutku o mnoho větší než jakákoli kánoe či piroga, kterou jsem kdy ve svém životě viděl, udělaná z jediného stromu. Mnohou unavenou ránu mě to stálo, můžete si být jisti; a kdybych jej byl dostal na vodu, bez pochyby bych byl začal plavbu nejpošetilejší a nejméně pravděpodobnou, že se vykoná, jaká byla kdy podniknuta.

Avšak všechny mé prostředky, jak jej dostat do vody, mi selhaly; ačkoli mě také stály nesmírnou práci. Ležel asi sto yardů od vody, ne víc; ale první nepohodlí bylo, že to bylo do kopce směrem ke zátoce. Nuže, abych tuto překážku odstranil, umínil jsem si prokopat povrch země a tak udělat svah: toto jsem začal a stálo mě to obrovské množství námahy (ale kdo šetří námahou, kdo má vysvobození na dohled?); ale když to bylo prokopáno a tato obtíž zvládnuta, bylo to stále skoro to samé, neboť jsem nemohl kánoí pohnout o nic víc než tím druhým člunem. Potom jsem změřil vzdálenost země a umínil si vykopat dok či kanál, abych přivedl vodu ke kánoi, protože jsem kánoi nemohl přivést k vodě. Nuže, dal jsem se do této práce; a když jsem se do ní dal a vypočítal jsem, jak hluboký má být výkop, jak široký, jak se má vyházet zemina, shledal jsem, že při počtu rukou, které jsem měl, totiž

žádných než svých vlastních, by to muselo trvat deset či dvanáct let, než bych tím prošel; neboť břeh ležel tak vysoko, že na horním konci by musel být nejméně dvacet stop hluboký; takže nakonec, ačkoli velmi nerad, jsem i tento pokus vzdal.

Toto mě zarmoutilo z celého srdce; a nyní jsem viděl, byť příliš pozdě, pošetilost toho, pouštět se do díla dřív, než spočteme náklady, a dřív, než správně odhadneme svou vlastní sílu k tomu, abychom jím prošli.

Uprostřed této práce jsem dokončil svůj čtvrtý rok na tomto místě a slavil své výročí s touž zbožností a s tolikerou útěchou jako kdy předtím; neboť stálým studiem a vážnou pozorností k Slovu Božímu a s pomocí Jeho milosti jsem získal jiné poznání, než jaké jsem měl předtím. Vznikala ve mně jiná pojetí věcí. Nyní jsem pohlížel na svět jako na věc odlehlou, s níž nemám nic společného, od níž nemám žádná očekávání, a vskutku žádné touhy po ní: jedním slovem, neměl jsem s ním vskutku nic společného, aniž je někdy mít měl, i myslel jsem, že tak vypadá, jak snad budeme my po jisté době na něj pohlížet – totiž jako na místo, v němž jsem žil, ale z něhož jsem vyšel; a dobře bych mohl říci, jako otec Abraham k boháčovi: „Mezi mnou a tebou je upevněna velká propast."

Za prvé jsem byl zbaven veškeré neřesti světa zde; neměl jsem ani žádostivost těla, ani žádostivost očí, ani pýchu života. Neměl jsem čeho dychtit, neboť jsem měl vše, čeho jsem byl schopen užívat; byl jsem pánem celého panství; či pokud by se mi tak líbilo, mohl jsem se nazvat králem či císařem celé té země, kterou jsem měl v držení: nebyli zde žádní rivalové; neměl jsem konkurenta, nikoho, kdo by se mnou mohl spor vést o vládu či rozkazy: mohl jsem vypěstovat celé lodní náklady obilí, ale neměl jsem pro ně užití; i nechal jsem růst jen málo, kolik jsem pokládal za dost pro svou příležitost. Měl jsem mořských i pevninských želv dost, ale sem tam nějakou užít bylo tolik, kolik jsem dokázal spotřebovat; měl jsem dřeva dost na stavbu flotily

lodí; a hroznů jsem měl dost na výrobu vína či na nasušení v rozinkách, abych tu flotilu, až by byla postavena, naložil.

Avšak vše, co jsem mohl použít, bylo vše, co bylo cenné: měl jsem dost k jídlu a k uspokojení svých potřeb, a co mi byl veškerý ten zbytek? Zabil-li jsem víc masa, než jsem mohl sníst, musel to sníst pes nebo havěť; zasil-li jsem víc obilí, než jsem mohl sníst, muselo se zkazit; stromy, které jsem porazil, ležely na zemi a hnily; nemohl jsem je používat k ničemu než na palivo, a to jsem nepotřeboval než k přípravě jídla.

Jedním slovem: povaha a zkušenost věcí mi, při spravedlivém rozjímání, diktovaly, že všechny dobré věci tohoto světa nám nejsou dobré víc než natolik, nakolik je potřebujeme; a že ať nahromadíme cokoli pro ostatní, užíváme právě tolik, kolik dokážeme použít, a nic víc. Nejhrabivější, nejsvírající lakomec světa by byl ze svého lakomství vyléčen, kdyby byl v mém případě; neboť jsem vlastnil nekonečně víc, než jsem věděl, co s tím. Neměl jsem místo pro touhu, leda jen po věcech, které jsem neměl, a byly to drobnosti, ačkoli vskutku pro mne značného užitku. Měl jsem, jak jsem již naznačil, nějakou částku peněz, zlatých i stříbrných, asi šestatřicet liber šterlinků. Žel! Tam ta trudná, zbytečná věc ležela; neměla pro mě žádný smysl; a často jsem si říkal, že bych dal hrst toho za jeden tucet tabákových dýmek; nebo za ruční mlýnek, abych si mlel obilí; ba, dal bych všechno za semena tuřínu a mrkve za šest pencí z Anglie, nebo za hrst hrachu a bobů a láhev inkoustu. Takto, jak to bylo, jsem z toho neměl ani nejmenší výhodu či prospěch; nýbrž tam leželo v zásuvce a plesnivělo vlhkem jeskyně v mokrých sezónách; a kdybych měl zásuvku plnou diamantů, bylo by to totéž – neměly by pro mě žádnou hodnotu, protože by neměly žádný užitek.

Nyní jsem si přivedl svůj životní stav k tomu, že byl mnohem snazší sám o sobě, než byl zpočátku, a mnohem snazší jak pro mou mysl, tak pro mé tělo. Často jsem si zasedl k jídlu s vděčností a obdivoval ruku

Boží prozřetelnosti, která mi takto prostřela stůl v pustině. Naučil jsem se hledět víc na jasnou stránku své situace a méně na její temnou stránku, a uvažovat, čeho se mi dostává, spíš než čeho mi schází; a to mi někdy dávalo tak tajné útěchy, že je nedovedu vyjádřit; a toho zde beru v potaz, abych ty nespokojené lidi, kteří nedovedou s radostí užívat toho, co jim Bůh dal, protože vidí a žádají něco, co jim nedal, přivedl k rozpomenutí. Všechna naše nespokojenost nad tím, co nám schází, se mi jevila jako vyrůstající z nedostatku vděčnosti za to, co máme.

Jiná úvaha mi byla veliké pomoci, a bezpochyby by byla komukoli, kdo by upadl do takové tísně, jako byla má; a byla to tato: srovnávat svůj nynější stav s tím, který jsem původně očekával, že budu mít; ba, s tím, který by býval určitě měl, kdyby dobrá prozřetelnost Boží podivuhodně nezařídila, aby loď byla vržena blíž ke břehu, kde jsem k ní nejen mohl přijít, nýbrž mohl i to, co jsem z ní vytáhl, dopravit na břeh, k svému úlevě a útěše; bez čehož by mi scházely nástroje k práci, zbraně k obraně, střelný prach a broky k opatření jídla.

Strávil jsem celé hodiny, mohu říci celé dny, představováním si v těch nejživějších barvách, jak bych musel jednat, kdybych nebyl dostal nic z lodi. Jak bych nedovedl ani získat žádné jídlo, kromě ryb a želv; a že protože dlouho uběhlo, než jsem je objevil, musel bych nejprv zahynout; že bych žil, kdybych nebyl zahynul, jako pouhý divoch; že kdybych nějakou lstí zabil kozu či drůbež, neměl bych způsob, jak ji stáhnout či otevřít, nebo oddělit maso od kůže a vnitřností, nebo je naporcovat; nýbrž bych je musel ohryzávat zuby a trhat drápy jako zvíře.

Tyto úvahy mě udělaly velmi vnímavým k dobrotě Prozřetelnosti ke mně a velmi vděčným za svůj nynější stav, se všemi jeho útrapami a nehodami; a ani tuto část nemohu nedoporučit úvaze těch, kdo jsou ve své bídě náchylní říkat: „Je nějaké soužení jako to mé?" Ať uváží, jak

mnohem horší jsou případy některých lidí a jaký by byl jejich vlastní případ, kdyby Prozřetelnost shledala za vhodné.

Měl jsem ještě jinou úvahu, která mi také pomohla utěšit mysl nadějemi; a byla to tato: srovnávat svůj nynější stav s tím, co jsem si zasloužil, a tedy co jsem měl důvod od ruky Prozřetelnosti očekávat. Žil jsem strašlivý život, dokonale zbaven znalosti a bázně Boží. Byl jsem dobře poučen otcem i matkou; a oni mi od malička nešetřili snahou vdechnout do mé mysli zbožnou úctu k Bohu, pocit mé povinnosti a toho, co povaha a účel mého bytí ode mne vyžadují. Ale, žel! upadl jsem brzy do námořnického života, který je ze všech životů nejvíc zbaven bázně Boží, ačkoli Jeho hrůzy jsou vždy před nimi; pravím, upadl jsem brzy do námořnického života a námořnické společnosti, a všechen ten nepatrný smysl pro náboženství, který jsem choval, byl ze mne společníky vysmán; zatvrzelým pohrdáním nebezpečími a pohledem na smrt, které mi zevšedněly, dlouhou mou nepřítomností ode všech příležitostí hovořit s čímkoli jiným než se sobě podobnými nebo slyšet cokoli, co bylo dobré nebo k dobrému směřovalo.

Tak jsem byl zbaven všeho dobrého, i jakéhokoli nejmenšího smyslu pro to, kdo jsem a kým mám být, že při největších vysvobozeních, kterých se mi dostávalo – jako byl můj útěk ze Sallee; mé přijetí na palubu portugalským kapitánem; mé tak dobré usazení v Brazílii; obdržení nákladu z Anglie a tak dále – nikdy jsem ani jednou neměl slov „Dík Bohu!" ani na mysli, ani v ústech; aniž jsem v největší tísni měl byť jen myšlenku se k Němu modlit, nebo byť jen říci: „Pane, smiluj se nade mnou!"; ne, ba ani zmínit jméno Boží, leda abych jím zaklel a je urazil.

Měl jsem na mysli strašlivé úvahy po mnoho měsíců, jak jsem již podotkl, kvůli svému bezbožnému a zatvrzelému předchozímu životu; a když jsem se rozhlédl kolem a uvážil, jaká zvláštní řízení Prozřetelnosti mě provázela od mého příchodu na toto místo a jak štědře se mnou Bůh naložil – nejen že mě potrestal méně, než si zasluhovala

moje nepravost, ale i tak hojně se o mě postaral – dávalo mi to velké naděje, že mé pokání bylo přijato a že Bůh pro mě má ještě milost v zásobě.

S těmito úvahami jsem svou mysl vypracoval nejen k podřízení se vůli Boží v nynějším uspořádání svých poměrů, ale dokonce k upřímné vděčnosti za svůj stav; a že já, který jsem byl stále naživu, jsem si neměl stěžovat, když jsem neměl zasloužený trest za své hříchy; že jsem se těšil tolikerým milostem, které jsem na onom místě neměl žádný důvod očekávat; že si už nikdy nemám stěžovat na svůj stav, nýbrž radovat se a denně vzdávat díky za ten denní chléb, který mi mohl donést jen zástup divů; že mám uvážit, že jsem byl živen zázrakem, stejně velkým jako to, že Pán živil Eliáše skrze havrany, ba, dlouhou řadou zázraků; a že bych stěží dokázal vyjmenovat místo v neobydlené části světa, kde bych byl mohl být vržen ke své větší výhodě; místo, kde, jako jsem neměl žádnou společnost – což bylo mé soužení na jedné straně – tak jsem na druhé straně nenalezl žádné dravé šelmy, žádné zuřivé vlky či tygry, kteří by mi ohrožovali život; žádné jedovaté tvory či jedy, které bych mohl pozřít ke svému zranění; žádné divochy, aby mě vraždili a sžírali. Jedním slovem, jako byl můj život životem zármutku jedním způsobem, tak byl životem milosti způsobem jiným; a nic mi nescházelo k tomu, aby byl životem útěchy, než abych svůj pocit Boží dobroty ke mně a Jeho péče o mě v tomto stavu dokázal udělat svou denní útěchou; a poté co jsem tyto věci opravdu zúročil, jsem odešel, a už jsem nebyl smutný. Byl jsem už tu tak dlouho, že mnohé věci, které jsem si na břeh přinesl ke své pomoci, byly buď úplně pryč, nebo velmi opotřebované a téměř vyčerpané.

Můj inkoust, jak jsem již podotkl, mi už nějakou dobu došel, až na nepatrné zbytky, které jsem trošičku po trošičce ředil vodou, až byl tak bledý, že nezanechával na papíře téměř žádnou stopu černi. Dokud vydržel, používal jsem ho k zapisování oněch dnů v měsíci, kdy se mi stalo něco pozoruhodného; a za prvé, při sčítání minulých časů

jsem si vzpomněl, že v rozličných řízeních Prozřetelnosti, která mě postihla, byla podivná shoda dnů, a kdybych byl pověrčivě nakloněn pozorovat dny jako osudné či šťastné, mohl bych na to pohlížet s velkou zvědavostí.

Za prvé jsem si všiml, že téhož dne roku, kdy jsem se vytrhl od otce a přátel a utekl do Hullu, abych se vydal na moře, téhož dne jsem byl později zajat sallejskou válečnou lodí a stal se otrokem; téhož dne roku, kdy jsem unikl z vraku té lodi na yarmouthské rejdě, téhož dne jsem potom učinil svůj útěk ze Sallee v člunu; téhož dne roku, kdy jsem se narodil – totiž třicátého září – téhož dne mi byl o šestadvacet let později tak zázračně zachráněn život, když jsem byl vyvržen na břeh tohoto ostrova; takže můj bezbožný život a můj osamělý život oba počaly v tentýž den.

Další věcí, která se vyčerpávala po mém inkoustu, byl můj chléb – myslím suchary, které jsem vzal z lodi; ty jsem šetřil do krajnosti, dopřávaje si jen jeden koláč chleba denně přes rok; a přece jsem byl asi rok úplně bez chleba, než jsem si vypěstoval nějaké své vlastní obilí, a měl jsem velký důvod být vděčný, že jsem vůbec nějaký měl, neboť získání ho bylo, jak už bylo zmíněno, téměř zázračné.

Mé šaty také začaly chátrat; co se plátna týká, neměl jsem už dobrou dobu žádné, kromě několika kostkovaných košil, které jsem nalezl v truhlách druhých námořníků a které jsem pečlivě uchovával; neboť mnohdy jsem nemohl mít na sobě žádný jiný oděv než košili; a bylo mi velikou pomocí, že jsem měl mezi oděvem lodních mužů téměř tři tucty košil. Byly tam vskutku také tlusté námořnické kabáty, které zůstaly, ale byly příliš horké, aby se daly nosit; a ačkoli je pravda, že počasí bylo tak prudce horké, že nebylo třeba šatů, přece jsem nemohl chodit úplně nahý – ne, i kdybych k tomu byl nakloněn, čehož jsem nebyl – ani jsem snést pomyšlení na to nemohl, ačkoli jsem byl sám. Důvod, proč jsem nemohl chodit nahý, byl ten, že jsem úplně nahý nesnášel žár slunce tak dobře jako s nějakým oděvem; ba, ten horký

žár mi na kůži často dělal puchýře; kdežto s košilí na sobě vzduch sám trochu obíhal, a hvízdaje pod košilí, dvakrát mě chladil, než bez ní. Právě tak jsem se nikdy nemohl odhodlat jít ven do horka slunce bez čepice nebo klobouku; žár slunce, bijící s takovou prudkostí, jak to na onom místě dělá, mi okamžitě způsobil bolest hlavy, bodaje tak přímo do mé hlavy bez čepice nebo klobouku, že jsem to nemohl snést; naopak, kdyby na mně byl klobouk, hned to pominulo.

Z těchto důvodů jsem začal uvažovat o uvedení těch mála cárů, kterým jsem říkal šaty, do jakéhosi pořádku; nosil jsem všechny vesty, které jsem měl, a mou prací teď bylo vyzkoušet, zda bych nedovedl udělat kabátky z těch velkých námořnických kabátů, které jsem měl při sobě, a s dalšími materiály, které jsem měl; a tak jsem se dal do práce, krejčovat, nebo lépe řečeno, vskutku flikovat, neboť jsem si u toho vedl nejžalostnějším způsobem. Nicméně jsem si vypomohl, abych udělal dvě nebo tři nové vesty, o nichž jsem doufal, že mi budou sloužit dlouhou dobu: co se týkalo kalhot či spodků, vypomohl jsem si vskutku jen velmi uboze až napozději.

Zmínil jsem se, že jsem uchoval kůže všech tvorů, které jsem zabil – myslím čtyřnohých – a nechal jsem je viset, roztažené klackami na slunci, čímž některé z nich tak uschly a ztvrdly, že byly k ničemu, ale jiné byly velmi užitečné. První věc, kterou jsem z nich vyrobil, byla veliká čepice pro mou hlavu, se srstí navenek, aby odrážela déšť; a toto jsem vykonal tak dobře, že jsem si potom vyrobil celý oblek zcela z těchto kůží – totiž vestu a kalhoty otevřené u kolen, a oboje volné, neboť spíš měly udržovat chlad než teplo. Nesmím opominout přiznat, že byly bídně udělané; neboť byl-li jsem špatný tesař, byl jsem ještě horší krejčí. Nicméně byly takové, že jsem si s nimi velmi dobře vypomohl, a když jsem byl venku, kdyby se stalo, že by pršelo, srst mé vesty a čepice byly navrchu, a já zůstával úplně suchý.

Potom jsem strávil mnoho času a námahy výrobou slunečníku; vskutku jsem jej velmi potřeboval a měl jsem velkou chuť si jej udělat;

viděl jsem je dělat v Brazílii, kde jsou velmi užitečné ve velkých horkech, a já cítil horka zde přesně stejná, ba větší, jsa blíže rovníku; krom toho, protože jsem byl mnoho venku, byl pro mě velmi užitečnou věcí, jak pro deště, tak pro horka. Dal jsem si s ním spoustu práce a trvalo mi dlouho, než jsem zhotovil něco, co by vydrželo pohromadě: ba, i když jsem si myslel, že jsem na to přišel, zkazil jsem dva či tři, než jsem udělal jeden ke své spokojenosti: hlavní obtíží, kterou jsem shledal, bylo udělat jej, aby se dal spustit. Dokázal jsem jej roztáhnout, ale pokud se také nespouštěl a nestáhl, nebyl pro mě nijak přenosný, leda že bych jej nesl stále nad hlavou, což by nešlo. Nicméně jsem jej nakonec, jak jsem řekl, udělal tak, že vyhovoval, a potáhl jej kůžemi, srstí nahoru, takže od sebe odrážel déšť jako stříška, a tak účinně odrážel slunce, že jsem mohl vycházet v nejhorším počasí s větší výhodou, než jsem dřív mohl v nejchladnějším, a když jsem jej nepotřeboval, mohl jsem jej zavřít a nést pod paží.

Tak jsem žil náramně pohodlně, mysl mi byla zcela složena tím, že jsem se podřídil vůli Boží a zcela se vrhl na uspořádání Jeho prozřetelnosti. Toto činilo můj život lepším než společenský, neboť když jsem začal litovat, že mi chybí rozhovor, ptal jsem se sám sebe, zda tak hovořit vzájemně se svými vlastními myšlenkami, a (jak doufám, že mohu říci) i se samotným Bohem skrze krátké modlitby, není lepší než největší potěšení z lidské společnosti ve světě.

X. Krocení koz

Nemohu říci, že by se mi po tomto, po pět let, přihodilo něco mimořádného, nýbrž jsem žil dál v témže běhu, v témže postavení a místě jako předtím; hlavní věci, kterými jsem se zaměstnával, kromě své každoroční práce sázení ječmene a rýže a sušení rozinek – obého jsem si vždy udržoval dost na to, abych měl dostatečnou zásobu na provianty pro jeden rok dopředu – pravím, kromě této každoroční práce a své denní činnosti vycházet s puškou, jsem měl jednu práci: udělat kánoi, kterou jsem nakonec dokončil. Vykopáním kanálu k ní, šest stop širokého a čtyři stopy hlubokého, jsem ji přivedl do zátoky, bezmála půl míle. Co se té první týká, která byla tak nesmírně velká, neboť jsem ji dělal, aniž bych napřed uvážil, jak jsem měl, jak ji dostanu na vodu, nebyl jsem nikdy schopen přivést ji na vodu, ani přivést vodu k ní, i byl jsem nucen nechat ji ležet, kde byla, jako památník, aby mě naučil, abych byl příště moudřejší; vskutku, příště, ačkoli jsem nemohl dostat strom na to vhodný a byl jsem na místě, kam jsem nemohl přivést vodu v menší vzdálenosti než, jak jsem řekl, blízko půl míle, přece, protože jsem viděl, že je to nakonec proveditelné, jsem to nikdy nevzdal; a ačkoli mi to trvalo blízko dvou let, přece jsem svou práci neželel, v naději, že nakonec budu mít člun, abych mohl vyjet na moře.

Avšak ačkoli byla má malá piroga dokončena, přece její velikost nijak neodpovídala úmyslu, který jsem měl na mysli, když jsem dělal tu první; mínil jsem totiž odvážit se na *terra firma*, kde to bylo víc než čtyřicet mil široké; takže malost mého člunu přispěla k tomu, aby tomu úmyslu udělala konec, a já jsem na něj už nemyslel. Protože

jsem měl člun, mým dalším záměrem bylo udělat si plavbu kolem ostrova; neboť jak jsem byl na jednom místě na druhém břehu, napříč zemí, jak jsem už popsal, tak objevy, které jsem při tom malém putování udělal, mi vložily mocnou touhu podívat se na jiné části pobřeží; a teď, když jsem měl člun, nemyslel jsem na nic než na plavbu kolem ostrova.

K tomu účelu, abych vše dělal s rozumem a uvažováním, jsem si do člunu nasadil malý stěžeň a také jsem si udělal plachtu z několika kusů lodních plachet, které ležely v mé zásobě a kterých jsem měl u sebe velkou zásobu. Když jsem nasadil stěžeň a plachtu a člun vyzkoušel, shledal jsem, že pluje velmi dobře; potom jsem si na obou koncích svého člunu udělal malé skříňky či bedny, abych do nich dával potraviny, nutnosti, střelivo a tak dále, aby se udržely v suchu, bud před deštěm, nebo před mořskou tříští; a uvnitř člunu jsem vyřezal malé, dlouhé, duté místo, kam jsem si mohl položit pušku, s klopou, která visela přes ni, aby ji udržela v suchu.

Upevnil jsem si také svůj slunečník do stupně na zádi, jako stěžeň, aby mi stál nad hlavou a odrážel ode mne žár slunce jako markýza; a tak jsem čas od času podnikal malou plavbu na moře, ale nikdy jsem nejezdil daleko, ani daleko od oné malé zátoky. Nakonec, dychtiv prohlédnout si obvod svého malého království, jsem se odhodlal ke své plavbě; podle toho jsem svou loď naložil zásobami na plavbu, dávaje do ní dva tucty bochníků (koláčů bych je měl spíš říkat) ječného chleba, hliněný hrnec plný pražené rýže (jídlo, kterého jsem jedl notný díl), malou láhev rumu, půl kozy, a prach a broky na zabití další, a dva velké námořnické kabáty z těch, které jsem, jak jsem se již zmínil, zachránil z truhel námořníků; ty jsem si vzal, jeden abych na něm ležel a druhý abych se jím v noci přikryl.

Bylo šestého listopadu, v šestém roce mé vlády – či mého zajetí, jak si libo – kdy jsem se vydal na tuto plavbu, a shledal jsem ji daleko delší, než jsem čekal; neboť ačkoli ostrov sám nebyl příliš veliký, přece

když jsem došel k jeho východní straně, shledal jsem, že se asi dvě míle do moře táhne velký výběžek skal, některé nad vodou, některé pod ní; a za nimi mělčina písku, odhalená za odlivu dalšího půl míle, takže jsem byl nucen vyjet si daleko na moře, abych onen cíp obeplul.

Když jsem je prvně objevil, chystal jsem se svůj podnik vzdát a vrátit se, nevěda, jak daleko by mě to mohlo přinutit odjet na moře; a nade vším jsa na pochybách, jak se dostanu zpět: i spustil jsem kotvu; neboť jsem si udělal jakousi kotvu z kusu rozbitého lodního háku, který jsem získal z lodi.

Zajistiv si člun, vzal jsem si pušku a vystoupil na břeh, lezl jsem na kopec, který, jak se zdálo, přehlížel ten cíp, kde jsem viděl plný jeho rozsah, a odhodlal se odvážit.

Při pohledu na moře z onoho kopce, kde jsem stál, jsem postřehl silný, a vskutku nejzuřivější proud, který táhl na východ, a dokonce došel blízko toho cípu; a všiml jsem si ho tím víc, že jsem viděl, že by mohlo být jisté nebezpečí, že až se do něho dostanu, mohl bych být jeho silou odnesen na moře a nebýt schopen dosáhnout zpátky ostrova; a vskutku, kdybych napřed nevylezl na tento kopec, věřím, že by tomu tak bylo; neboť na druhé straně ostrova byl stejný proud, jenže ten odbočoval ve větší vzdálenosti, a já viděl, že je u břehu silný vír; takže jsem neměl nic jiného na práci než dostat se z onoho prvního proudu a hned bych byl ve víru.

Zůstal jsem tu však dva dny, protože vítr vál dost svěže od východojihovýchodu, a protože to bylo přesně proti proudu, dělalo to na onom cípu veliký příboj: takže pro mě nebylo bezpečné držet se příliš blízko břehu kvůli příboji, ani jet příliš daleko kvůli proudu.

Třetího dne ráno, protože se vítr přes noc utišil, bylo moře klidné, a já se odvážil: avšak jsem výstrahou všem zbrklým a nezkušeným kormidelníkům; neboť sotva jsem došel k cípu, kdy jsem nebyl ani délku svého člunu od břehu, ocitl jsem se ve velké hloubce vody a v proudu jako proud mlýnského stavidla; nesl můj člun s sebou s ta-

kovou prudkostí, že vše, co jsem mohl dělat, mi nestačilo ani k tomu, abych jej udržel při okraji proudu; shledal jsem, že mě to řítí dál a dál ven z víru, který byl po mé levici. Nebyl tam žádný vítr, který by mi pomohl, a vše, co jsem dokázal se svými pádly, bylo marné: a já se počal považovat za ztraceného; neboť protože byl proud na obou stranách ostrova, věděl jsem, že se za několik mil musí znovu spojit, a pak jsem byl nenávratně ztracen; neviděl jsem žádnou možnost, jak se tomu vyhnout; takže jsem před sebou neviděl nic než zahynutí, ne mořem, protože to bylo dost klidné, nýbrž vyhladověním. Vskutku jsem našel želvu na břehu, skoro tak velkou, jak jsem byl schopen zvednout, a hodil jsem ji do člunu; a měl jsem veliký hrnec sladké vody, totiž jeden ze svých hliněných hrnců; ale co bylo tohle všechno proti tomu, být vehnán do nesmírného oceánu, kde zajisté nebyl žádný břeh, žádná pevnina ani ostrov na nejméně tisíc mil?

A nyní jsem viděl, jak snadné je pro prozřetelnost Boží učinit i nejbídnější stav lidstva ještě horším. Nyní jsem se ohlížel na svůj pustý, osamělý ostrov jako na nejkrásnější místo na světě, a vším štěstím, které si mohlo mé srdce přát, bylo tam zas jen být. Natahoval jsem k němu ruce s dychtivými přáními – „Ó blahoslavená pustino!" pravil jsem, „víc tě neuvidím. Ó bídný tvore! kam jdu?" Potom jsem si vyčítal svou nevděčnou povahu a to, že jsem si stěžoval nad svým osamělým stavem; a co bych teď dal za to, být tam znovu na břehu! Takto nikdy neuvidíme pravý stav svého postavení, dokud nám není objasněn jeho opakem, ani neumíme ocenit to, co užíváme, než když to postrádáme. Je sotva možné si představit zděšení, v jakém jsem teď byl, hnán od svého milovaného ostrova (neboť se mi teď zdál být takovým) do širého oceánu, bezmála dvě míle, a v největším zoufalství, zda jej někdy znovu dosáhnu. Nicméně jsem pracoval tvrdě, až, vskutku, má síla byla téměř vyčerpaná, a držel člun co nejvíc k severu, totiž ke straně toho proudu, na němž ležel vír, jak jen jsem mohl; když tu, asi v poledne, jak slunce přešlo poledník, zdálo se mi, že cítím v tváři malý vá-

nek, zdvíhající se od jihojihovýchodu. To mi srdce trochu povzbudilo, a zvláště když, asi za další půlhodiny, zavál celkem jemný vítr. Do té doby jsem se dostal do strašlivé dálky od ostrova, a kdyby se naskytlo byť i trochu zatažené či mlhavé počasí, byl bych také jinak ztracen; neboť na palubě jsem neměl žádný kompas a nikdy bych nebyl věděl, jak zamířit k ostrovu, kdybych jej jedinkrát ztratil z očí; ale protože počasí zůstávalo jasné, dal jsem se do postavení stěžně znovu a rozvinutí plachty, mířil co nejvíc k severu, abych se dostal z proudu.

Sotva jsem vztyčil stěžeň a plachtu a loďka začala nabírat chod, všiml jsem si už po průzračnosti vody, že nablízku dochází k nějaké změně proudu; neboť tam, kde byl proud tak silný, byla voda zkalená; jakmile jsem však spatřil vodu čistou, poznal jsem, že proud slábne; a vzápětí jsem k východu, asi půl míle odtud, zahlédl, jak se moře tříští o několik skal: ty skály, jak jsem shledal, znovu dělily proud, a jak hlavní síla jeho toku ubíhala jižněji, nechávajíc skály na severovýchodě, tak druhá část proudu, odražena skalami, se vracela k severozápadu v ostrém, prudkém toku.

Ti, kdo vědí, co je to dostat odpuštění už na stupních šibenice, nebo být vyrván z rukou lupičů právě v okamžiku, kdy vás jdou zavraždit, nebo kdo v takových krajnostech sami stáli, snad odhadnou, jaké bylo mé nynější překvapení z radosti, a s jakou dychtivostí jsem svou loďku zavedl do proudu toho zpětného víru; a jak vítr čerstvěl, jak dychtivě jsem napjal plachtu, pluje vesele po větru, s mocným přílivem či protiproudem pod kýlem.

Tento zpětný proud mě odnesl asi jednu míli zpět k ostrovu, ale asi o dvě míle severněji, než mě prve odnášel ten první proud; takže když jsem se k ostrovu přiblížil, zjistil jsem, že jsem otevřen proti jeho severnímu břehu, totiž proti opačnému konci ostrova, než ze kterého jsem vyplul.

Když jsem si pomocí tohoto proudu či protiproudu urazil asi něco víc než míli, zjistil jsem, že je vyčerpán a dál mi už neposlouží. Nicmé-

ně jsem shledal, že jsa mezi dvěma velkými proudy – totiž tím na jižní straně, který mě zavlekl pryč, a tím na severní, který ležel asi míli dál – pravím, mezi těmito dvěma, v závětří ostrova, jsem našel vodu alespoň klidnou, netekoucí ani jedním směrem; a maje stále příznivý vánek, držel jsem kurz přímo k ostrovu, ačkoli jsem už neplul tak svižně jako prve.

Asi ke čtvrté hodině odpoledne, jsa pak od ostrova vzdálen jednu míli, jsem viděl, že výběžek skal, který mi celé to neštěstí přivodil, se táhne, jak jsem již popsal, k jihu, a odháněje proud ještě jižněji, utvořil ovšem na severu další vír; a ten jsem shledal velmi silným, ale neběžel přímo tím směrem, kterým jsem potřeboval jít, totiž přímo k západu, nýbrž skoro úplně k severu. Nicméně, maje čerstvý vítr, přejel jsem napříč tento vír šikmo k severozápadu; a asi za hodinu jsem byl asi míli od břehu, a protože tam byla voda hladká, brzy jsem se dostal na pevnou zem.

Když jsem byl na břehu, padl jsem na kolena a vzdal Bohu díky za své vysvobození, umínil si, že nechám všechny myšlenky na vysvobození loďkou stranou; a občerstviv se tím, co jsem s sebou měl, zavezl jsem loďku těsně ke břehu, do malé zátočiny, kterou jsem si vypátral pod několika stromy, a položil se spát, zcela zmožen prací a únavou z plavby.

Byl jsem teď na velikých rozpacích, kudy se se svou loďkou dostat domů! Příliš mnoho jsem riskoval a příliš jsem o věci věděl, než abych pomýšlel na to, že se vydám cestou, kudy jsem vyplul; a co by mohlo být na druhé straně (myslím na západní), jsem nevěděl, ani jsem neměl chuti se pouštět do dalších dobrodružství; proto jsem si umínil, že se příštího rána vydám podél břehu k západu a podívám se, není-li tam nějaká zátoka, kde bych svou fregatu mohl bezpečně uložit, abych ji měl zase po ruce, kdybych ji potřeboval. Asi po třech mílích obeplutí břehu jsem došel k velmi dobrému zálivu či zátoce, asi míli širokému, který se zužoval, až se stáhl v docela maličký potůček, kde jsem pro

svou loďku nalezl velmi pohodlný přístav, a kde ležela, jako by byla v malém doku zřízeném přímo pro ni. Tady jsem zajel dovnitř, a uloživ loďku velmi bezpečně, vylezl jsem na břeh, abych se rozhlédl a zjistil, kde jsem.

Brzy jsem shledal, že jsem jen o kousek minul místo, kde jsem byl prve, když jsem k tomuto břehu putoval pěšky; a tak jsem vzal z loďky jen pušku a slunečník, neboť bylo nesmírné horko, a vyrazil na pochod. Cesta byla po té plavbě, kterou jsem absolvoval, celkem pohodlná, a večer jsem došel ke své staré besídce, kde jsem shledal vše ve stavu, v jakém jsem to zanechal; neboť jsem to vždy udržoval v dobrém pořádku, jsouc to, jak jsem řekl dříve, mé venkovské sídlo.

Přelezl jsem plot a položil se do stínu, abych si odpočinul po údech, protože jsem byl velmi unaven, a usnul; ale posuď, kdo můžeš, kdo mé vyprávění čteš, jaký jsem musel mít úžas, když mě ze spánku probudil hlas, jenž mě několikrát jménem volal: „Robin, Robin, Robin Crusoe: bídný Robin Crusoe! Kde jsi, Robin Crusoe? Kde jsi? Kdes byl?"

Prvně jsem spal tak hlubokým spánkem, zmožen jsa veslováním, čili pádlováním, jak se tomu říká, během první části dne a chůzí v části druhé, že jsem se neprobral úplně; ale skrze dřímotu jsem si myslel, že se mi zdá, že na mě někdo mluví; jak však ten hlas pokračoval opakováním „Robin Crusoe, Robin Crusoe," začal jsem se konečně probírat víc, a v první chvíli se nesmírně vyděsil a vyskočil v nejvyšším zděšení; sotva se mi však otevřely oči, uviděl jsem svého Póla sedět na vrcholu plotu; a okamžitě jsem poznal, že je to on, kdo na mě mluvil; neboť právě v takové naříkavé řeči jsem s ním mluvíval a učil ho; a on se to naučil tak dokonale, že si mi sedal na prst, přikládal zobák až k mé tváři a volal: „Robin Crusoe, bídný Robin Crusoe! Kde jsi? Kdes byl? Jak jsi se sem dostal?" a podobné věci, kterým jsem ho naučil.

Nicméně, ačkoli jsem věděl, že je to papoušek a že to vskutku nemohl být nikdo jiný, trvalo chvíli, než jsem se vzpamatoval. Nejprve jsem žasl, jak se sem to stvoření dostalo; a potom, proč se zdržuje

právě na tomto místě, a ne jinde; ale protože jsem byl plně přesvědčen, že to nemůže být nikdo jiný než poctivý Pól, překonal jsem to; a vztahuje ruku a volaje ho jménem „Póle," ten družný tvoreček ke mně přišel a usedl mi na palec, jak to dělával, a dál na mě mluvil: „Bídný Robin Crusoe! A jak jsem se sem dostal? A kde jsem byl?" – jako by byl bez sebe radostí, že mě zase vidí; a tak jsem si ho odnesl s sebou domů.

Měl jsem už po nějaký čas potulování po moři dost, a měl jsem nač myslet mnoho dní, abych v klidu seděl a rozvažoval o nebezpečí, v jakém jsem byl. Byl bych velmi rád měl svou loďku zase na své straně ostrova; nevěděl jsem však, jak by bylo možné ji sem dopravit. Co se východní strany ostrova týkalo, kolem níž jsem obeplul, dobře jsem věděl, že touto cestou se vydávat nelze; samo srdce by se mi scvrklo a sama krev stydla při pouhé myšlence na to; a co se druhé strany ostrova týkalo, nevěděl jsem, jaké to tam může být; ale za předpokladu, že proud se tam oproti břehu stejnou silou žene, jako se jí hnal podél něho na druhé straně, mohl bych běžet totéž riziko, že budu stržen proudem a odnesen kolem ostrova, jako prve, že budu odnesen od něho: a tak s těmito myšlenkami jsem se spokojil s tím, že budu bez loďky, ačkoli byla výsledkem tolika měsíců práce, co jsem ji vyráběl, a tolika dalších, co jsem ji dostával na moře.

V této vládě nad svou náladou jsem setrval téměř rok; a žil, jak si lze snadno představit, životem velmi tichým a odloučeným; a protože mé myšlenky byly velmi klidné, pokud šlo o mé poměry, a plně utěšené odevzdáním se do rukou Prozřetelnosti, soudil jsem, že žiji opravdu velmi šťastně ve všech věcech, kromě té, že nemám společnost.

Zdokonalil jsem se za tu dobu ve všech řemeslných dovednostech, ke kterým mě má nouze nutila se obracet; a věřím, že bych se, bylo-li by třeba, stal velmi dobrým tesařem, zvláště uvážíme-li, jak málo nástrojů jsem měl.

Mimo to jsem dospěl v hliněném zboží k nečekané dokonalosti, a vymyslel jsem si docela dobře, jak je dělat na kruhu, což jsem shledal nesmírně snazším a lepším; neboť jsem dělal věci kulaté a tvarované, které předtím byly k pohledání vskutku odporné. Ale myslím, že jsem nikdy nebyl více pyšný na své vlastní dílo, ani veseleji potěšen nad něčím, co jsem vymyslel, než nad tím, že jsem byl s to si udělat dýmku na tabák; a ačkoli to byla, když byla hotová, věc velmi ošklivá a neohrabaná, a vypalovala se jen do červena jako jiné hliněné zboží, přece jak byla tvrdá a pevná a jak táhla kouř, nesmírně jsem se jí potěšil; neboť jsem byl odjakživa zvyklý kouřit; a na lodi byly dýmky, ale zprvu jsem na ně zapomněl, nemysle, že by na ostrově byl tabák; a potom, když jsem loď znovu prohledal, žádné dýmky jsem už nenašel.

Také ve svém proutěném zboží jsem se značně zdokonalil, a nadělal jsem hojnost potřebných košů, jak mi má vynalézavost napovídala; ačkoli nijak krásných, přece takových, které byly velmi šikovné a vhodné k odkládání věcí nebo nošení věcí domů. Například, zabil-li jsem někde kozu, mohl jsem ji pověsit na strom, stáhnout, vyvrhnout, rozporcovat a přinést domů v koši; a podobně želvu; mohl jsem ji rozporcovat, vybrat vejce a kus či dva masa, což mi stačilo, a přinést je domů v koši a zbytek nechat za sebou. Také velké hluboké koše byly nádržemi pro mé obilí, které jsem vždy vymlátil, jakmile vyschlo a vyzrálo, a uložil ve velkých koších.

Začal jsem teď pozorovat, že můj střelný prach se značně krátí; to byla potřeba, kterou jsem nemohl ničím doplnit, a začal jsem vážně uvažovat, co budu dělat, až žádný prach mít nebudu; totiž, jak budu zabíjet nějaké kozy. Choval jsem si, jak je pozorováno ve třetím roce svého pobytu zde, mladé kůzle, a vychoval ho zkrotlé, a doufal jsem, že získám i kozla; nijak se mi to však nepodařilo dovést k zdárnému konci, až mi mé kůzle vyrostlo ve starou kozu; a protože jsem si nikdy nemohl srdcem zjednat, abych ji zabil, uhynula nakonec pouhým stářím.

Jsa však nyní v jedenáctém roce svého pobytu, a jak jsem řekl, protože mé střelivo docházelo, jal jsem se studovat nějaké umění, jak kozy chytat do pastí a oklik, abych viděl, zda bych nemohl některé z nich chytit živé; a zvláště jsem potřeboval kozu březí. K tomu účelu jsem udělal oklikové nástrahy, aby jim zamotaly nohy; a věřím, že do nich více než jednou upadly; ale mé náčiní nebylo dobré, neboť jsem neměl drát, a vždycky jsem je nalezl rozlámané a návnadu snědenou. Nakonec jsem se umínil zkusit vlčí jámu; i vykopal jsem několik velkých jam v zemi, na místech, kde jsem viděl, že se kozy pasou, a přes ty jámy jsem položil mřížoví vlastní výroby, s velkou tíhou na něm; a několikrát jsem na to položil klasy ječmene a suchou rýži, aniž bych past nastražil; a snadno jsem mohl pozorovat, že kozy prošly a obilí sežraly, neboť jsem viděl otisky jejich kopýtek. Nakonec jsem jedné noci nastražil tři pasti, a druhého rána jsem je nalezl všechny stojící a návnadu snědenou a pryč; to bylo velmi odrazující. Nicméně jsem své pasti pozměnil; a abych vás nenudil podrobnostmi, jednoho rána, když jsem šel k svým pastem, nalezl jsem v jedné z nich velkého starého kozla; a v jedné z druhých tři kůzlata, samečka a dvě samičky.

Co se toho starého kozla týká, nevěděl jsem, co s ním dělat; byl tak zuřivý, že jsem se neodvážil k němu do jámy; chci říci, abych ho odvedl živého, což jsem potřeboval. Mohl jsem ho zabít, ale to nebylo mým záměrem, ani by to neposloužilo mému účelu; i vypustil jsem ho a on utekl, jako by vyběhl ze zoufalství. Tenkrát jsem však ještě nevěděl, co jsem se poznal později: že hlad zkrotí lva. Kdybych ho byl nechal stát tři nebo čtyři dny bez potravy a pak mu donesl trochu vody k pití a potom trochu obilí, byl by se stal tak krotkým jako jedno z těch kůzlat; neboť to jsou tvorové velmi chytří a poslušní, zachází-li se s nimi dobře.

Nicméně prozatím jsem ho pustil, neznaje v té době nic lepšího: pak jsem šel ke třem kůzlatům, a bera je jedno po druhém, svázal jsem je motouzy k sobě, a s jistou námahou je přivedl všechna domů.

Trvalo značnou dobu, než začala žrát; ale když jsem jim hodil nějakého sladkého obilí, zlákalo je to, a začala krotnout. A tehdy jsem shledal, že chci-li si zajistit zásobu kozího masa, až mi dojde prach a broky, jedinou mou cestou bude vychovat si několik krotkých, kdy je pak snad budu mít kolem svého domu jako hejno ovcí. Pak mě však napadlo, že musím oddělit krotké od divokých, jinak zdivočí vždy, jakmile dorostou; a jediný způsob, jak to zajistit, byl mít nějaký ohrazený kus země, dobře obehnaný buď živým plotem, nebo tyčkami, abych v něm je udržel tak účinně, že by ty uvnitř nevyrazily ven a ty vně se nedostaly dovnitř.

To byl veliký podnik pro jeden pár rukou; nicméně, protože jsem viděl, že je to absolutně nutné, mým prvním úkolem bylo najít vhodný kus země, kde by byla nejspíš tráva, aby se měly čím pást, voda, aby se měly čím napít, a stín, aby se před sluncem skryly.

Kdo rozumí takovému ohrazování, pomyslí si, že jsem měl rozumu jen pramálo, když jsem si vybral místo pro toto všechno velmi vhodné (byl to rovný otevřený kus luční země čili savana, jak tomu říkají naši lidé v západních koloniích), kde byly dva či tři malé prameny sladké vody a jeden konec byl velmi lesnatý – pravím, usmějí se nad mou prozíravostí, až jim povím, že jsem začal tím, že jsem si tento kus země obehnal tak, že můj plot čili ohrada musela mít kolem dokola nejméně dvě míle. Nebyla ovšem ta pošetilost tak velká co do obvodu, neboť i kdyby to bylo deset mil, měl bych na to patrně času dost; neuvážil jsem ale, že na takovém prostoru by mé kozy zdivočely, jako kdyby měly celý ostrov, a že bych na jejich pronásledování měl tolik místa, že bych nikdy žádnou nechytil.

Pustil jsem se do plotu a provedl jej, jak soudím, asi padesát yardů, když mě tato myšlenka napadla; i okamžitě jsem ustal, a pro začátek jsem se umínil ohradit kus asi sto padesát yardů na délku a sto yardů na šířku, který, protože by jich uživil tolik, kolik bych jich v nějakém

rozumném čase mohl mít, by mi, až by stádo vzrostlo, dovolil přidávat další zem k své ohradě.

To bylo jednání s jistou prozíravostí a dal jsem se do práce s odvahou. Oplocováním prvního kusu jsem byl zhruba tři měsíce; a než jsem jej dokončil, uvázal jsem tři kůzlata v jeho nejlepší části a zvykal je pást se co nejblíže ke mně, aby zdomácněla; a velmi často jsem jim nosil nějaké klasy ječmene či hrst rýže a krmil je z ruky; takže když byla ohrada dokončena a já je vypustil, chodila za mnou sem a tam a bečela po mně o hrst obilí.

To splnilo můj cíl, a zhruba za rok a půl jsem měl stádo asi dvanácti koz, kůzlat a všeho; a za další dva roky jsem jich měl třiačtyřicet, kromě několika, které jsem si zabral a zabil pro jídlo. Potom jsem oplotil pět různých kusů země, abych je v nich pásl, s malými ohrádkami, do kterých jsem je mohl zahnat a chytit podle potřeby, a s brankami z jednoho kusu země do druhého.

Ale to nebylo vše; neboť teď jsem měl nejen kozí maso, abych je jedl, kdykoli jsem chtěl, ale také mléko – věc, na kterou jsem zpočátku vůbec nepomýšlel, a která, když mi vytanula, byla vskutku příjemným překvapením, neboť jsem si teď založil mléčnici a měl někdy galon nebo dva mléka denně. A jako Příroda, která dává potravu každému tvoru, i vnuká přirozeně, jak jí užívat, tak já, který jsem nikdy nedojil krávu, natož kozu, ani neviděl dělat máslo či sýr jinak, než když jsem byl chlapec, jsem po mnoha pokusech a nezdarech dělal nakonec máslo i sýr, také sůl (ačkoli jsem shledal, že jsem ji měl zčásti předpřipravenu žárem slunce na některých mořských skalách), a nikdy jsem potom neměl nouzi. Jak milostivě dovede náš Stvořitel nakládat se svými tvory, i v podmínkách, v nichž se zdáli zavaleni zkázou! Jak dovede osladit nejhořčí dopuštění a dát nám příčinu, abychom ho chválili za žaláře a vězení! Jaký stůl mi tu byl prostřen v pustině, kde jsem zprvu neviděl nic jiného než zahynout hladem!

XI. Nalezne otisk lidské nohy v písku

Stoika by to pobavilo k úsměvu, kdyby viděl mne a mou malou rodinku zasednout k večeři. Hle, mé Veličenstvo, kníže a pán celého ostrova; měl jsem životy všech svých poddaných pod svou neomezenou mocí; mohl jsem věšet, čtvrtit, dávat svobodu i brát ji, a žádných rebelů mezi mými poddanými. A hle, jak jsem po královsku večeřel, úplně sám, obsluhován svými služebníky! Pól byl, jako by byl mým oblíbencem, jediný, komu bylo dovoleno se mnou mluvit. Můj pes, který byl ted starý a sešlý a nenašel žádný druh, s nímž by své plémě rozmnožil, mi vždy seděl po pravici; a dvě kočky, jedna po jedné straně stolu a druhá po druhé, očekávajíce tu a tam sousto z mé ruky jako znamení zvláštní přízně.

Nebyly to však ty dvě kočky, které jsem původně přinesl na břeh, neboť ty byly obě mrtvé a já je pochoval poblíž svého obydlí vlastní rukou; jedna z nich se však spářila kdoví s jakým tvorem, a tyto dvě jsem si zachoval krotké; kdežto ostatní zdivočely v lesích a nakonec se mi staly vskutku na obtíž, neboť mi často chodily do domu a plenily mě, až jsem byl nucen po nich střílet, a mnoho jsem jich zabil; nakonec mě opustily. S takovou obsluhou a takto hojně jsem žil; nedalo se říci, že bych cokoli postrádal, krom společnosti; a té jsem nějaký čas poté měl mít nejspíš až příliš.

Byl jsem, jak jsem již podotkl, poněkud netrpělivý, abych si zase mohl loďku užít, ačkoli velmi nerad bych se byl pouštěl do dalších nebezpečí; a proto jsem někdy sedával a vymýšlel způsoby, jak ji dopravit kolem ostrova, a jindy jsem seděl spokojen i bez ní. Měl jsem však

v mysli zvláštní neklid, že si zajdu na výběžek ostrova, kde jsem, jak jsem řekl ve svém posledním výletu, vystoupil na kopec, abych viděl, jak leží břeh a jak jde proud, abych si mohl rozmyslet, co budu dělat: tento sklon se mi každým dnem stupňoval, až jsem se nakonec umínil, že se tam vydám po souši podél okraje břehu. Učinil jsem tak; kdyby však v Anglii někdo potkal takového muže, jakým jsem byl já, buď by to toho člověka vylekalo, nebo vyvolalo mocný smích; a jak jsem často postával a díval se na sebe, nemohl jsem se neusmát při pomyšlení, jak bych v takové výstroji a oděvu putoval Yorkshirem. Dovolte, abych vám níže načrtl svou postavu.

Měl jsem velikou vysokou beztvarou čepici, udělanou z kozí kůže, s cípem spuštěným vzadu – jak na obranu před sluncem, tak i aby odháněla dešťovou vodu, aby mi nestékala za krk, neboť v těchto podnebích není nic škodlivějšího než déšť na pleť pod šaty.

Měl jsem krátký kabátec z kozí kůže, jehož lemy sahaly asi do poloviny stehen, a pár kalhot otevřených pod koleny z téhož; kalhoty byly udělány z kůže starého kozla, jehož srst visela po obou stranách tak dlouhá, že mi, jako plandavé spodky, dosahovala do poloviny lýtek; punčochy a boty jsem žádné neměl, zato jsem si zhotovil pár jakýchsi věcí, jež jsem téměř nevěděl, jak nazvat, podobných holínkám, aby mi padaly přes nohy a aby se po stranách šněrovaly jako kamaše, ale měly tvar nejbarbarštější, jako ostatně i všechny mé další šaty.

Měl jsem na sobě široký pás ze sušené kozí kůže, který jsem svazoval dvěma řemínky z téže kůže místo přezek, a v jakési smyčce po každé jeho straně mi místo meče a dýky visela malá pilka a sekerka, jedna na jedné straně, druhá na druhé. Měl jsem druhý pás, ne tak široký, upevněný týmž způsobem, který mi visel přes rameno, a na jeho konci, pod levou paží, mi visely dva kapsáře, oba také udělané z kozí kůže; v jednom z nich mi visel můj střelný prach, ve druhém broky. Na zádech jsem nosil svůj koš a na rameni svou pušku, a nad hlavou mi stál velký neohrabaný ošklivý slunečník z kozí kůže, který však, po všem

všudy, byl mi hned po pušce nejpotřebnější věcí, kterou jsem při sobě měl. Co se mé tváře týká, barva její nebyla vskutku tak mulatská, jak by se dalo očekávat u muže, který se o ni nikterak nestaral a žil devět či deset stupňů od rovnodenní čáry. Vousy jsem si kdysi nechal narůst, až byly asi na čtvrt yardu dlouhé; ale protože jsem měl dost nůžek i břitev, zastřihl jsem je dost nakrátko, kromě toho, co mi narostlo nad horním rtem, což jsem si vytvaroval ve velký pár mahometánských licousů, jaké jsem viděl nosit některé Turky v Sallee, neboť Maurové takové nenosili, zato Turci ano; o těch knírech čili licousech nebudu říkat, že byly tak dlouhé, abych si na ně mohl pověsit klobouk, ale byly tak dlouhé a tak tvarované, že mohly plně stačit, a v Anglii by byly prohlášeny za strašidelné.

Toto však vše je mimochodem; neboť pokud šlo o mou postavu, měl jsem tak málo lidí, kteří by si mě všimli, že na tom pranic nezáleželo, i nebudu k tomu říkat víc. V tomto druhu oděvu jsem se vydal na svou novou cestu a byl venku pět nebo šest dní. Nejprve jsem šel podél mořského pobřeží, přímo k místu, kam jsem svou loďku prve zavezl, abych ji zakotvil a vylezl na skály; a protože jsem teď neměl žádnou loďku, o niž bych se musel starat, šel jsem po souši kratší cestou k téže výšině, na níž jsem byl prve, a když jsem se díval dopředu na výběžky skal, které vyčnívaly a které jsem byl nucen se svou loďkou obeplout, jak jsem výše řekl, byl jsem překvapen, když jsem viděl moře úplně hladké a klidné – žádné čeření, žádný pohyb, žádný proud, nijak víc než v jiných místech. Byl jsem z toho zvláštně v rozpacích, nerozuměje tomu, a umínil si strávit nějaký čas pozorováním, abych viděl, zda to nezpůsobuje nějaký běh přílivu a odlivu; ale za chvíli jsem se přesvědčil, jak to je – totiž že odlivový proud, běžící od západu a spojující se s proudem vod od nějaké velké řeky na pevnině, musí být příčinou tohoto proudu, a že podle toho, jak vítr vane prudčeji od západu nebo od severu, běží tento proud blíže ke břehu nebo dále od něho; neboť když jsem tam vyčkal do večera, vyšel jsem znovu na skálu,

a tehdy, protože odliv byl v plné síle, jsem opět zřetelně viděl proud jako prve, jenomže běžel dále, jsa asi půl míle od břehu, kdežto v mém případě nasedal těsně na břeh a hnal si mě i mou kánoi s sebou, což by jinou dobou nebyl učinil.

Toto pozorování mě přesvědčilo, že nemám nic jiného na práci než pozorovat odliv a příliv, a snadno si pak budu moci svou loďku zase kolem ostrova zavést; když jsem však začal pomýšlet, jak to uvést v skutek, dopadla na mou mysl taková hrůza při vzpomínce na nebezpečí, v jakém jsem byl, že jsem nemohl o tom znovu uvažovat s žádnou trpělivostí, nýbrž, naopak, jsem učinil jiný návrh, bezpečnější, ačkoli pracnější – a sice že si postavím, nebo spíše udělám, jinou pirogu či kánoi, a budu mít tak jednu pro jednu stranu ostrova a jednu pro druhou.

Rozumějte, nyní jsem měl, jak lze říci, dvě plantáže na ostrově – jednou bylo mé malé opevnění čili stan, se zdí kolem něho, pod skálou, s jeskyní za mnou, kterou jsem touto dobou rozšířil na několik komnat či jeskyní, jedna uvnitř druhé. Jedna z nich, která byla nejsušší a největší a měla dveře ven za zeď čili opevnění – to jest, za místo, kde se má zeď připojovala ke skále – byla celá naplněna velkými hliněnými hrnci, o nichž jsem podal zprávu, a čtrnácti nebo patnácti velkými koši, které by pojaly pět či šest bušlů každý, a kde jsem skladoval zásoby svých potravin, zvláště obilí – něco v klasech, odstřižené nakrátko od stébla, a jiné vymlácené mou rukou.

Co se mé zdi týká, udělané, jak už bylo řečeno, z dlouhých kůlů čili pilot, ty piloty vyrostly všechny jako stromy, a byly touto dobou tak velké a tak rozložité, že nikomu by se tam na pohled nejevilo ani stopy po nějakém obydlí za nimi.

Blízko tohoto mého obydlí, ale o něco dále do vnitrozemí a na nižším místě, ležela má dvě pole obilí, která jsem řádně obdělával a osíval a která mi řádně vydávala svou sklizeň v jejím čase; a kdykoli jsem po-

třeboval více obilí, měl jsem k dispozici další přilehlou zem, stejně vhodnou.

Mimo to jsem měl své venkovské sídlo a měl jsem tam teď také snesitelnou plantáž; neboť za prvé jsem měl svou malou besídku, jak jsem ji nazýval, kterou jsem udržoval v pořádku – to jest, udržoval jsem živý plot, který ji obkládal, soustavně vyspraven do své obvyklé výše, a žebřík stál vždy uvnitř. Stromy, které byly zpočátku jen kůly, ale ted vyrostly velmi pevné a vysoké, jsem vždy ořezával tak, aby se rozkládaly a rostly hustě a divoce a činily tak příjemnější stín, což také činily, k mé spokojenosti, zcela účinně. Uprostřed toho jsem měl stále stan, který byl kusem plachty rozprostřeným přes tyče postavené k tomu účelu, a který se nikdy neopotřebovával ani nevyžadoval obnovu; a pod ním jsem si udělal pelech čili pryčnu z kůží tvorů, které jsem zabil, a z jiných měkkých věcí, a na nich byla položena pokrývka, jaká patřila k našemu lodnímu lůžku, kterou jsem si zachránil; a velký strážní plášť k přikrytí. A sem jsem si vzal, kdykoli jsem byl mimo své hlavní sídlo, své venkovské obydlí.

Přilehlé k tomu jsem měl své ohrady pro svůj dobytek, totiž pro své kozy, a dal jsem si s oplocením a ohrazením tohoto kusu země neslýchanou práci. Byl jsem tak úzkostlivý, aby to vydrželo celistvé a aby kozy neprorazily ven, že jsem nepřestal, až jsem s nekonečnou námahou nabil zvenčí k plotu tolik malých kůlů tak hustě vedle sebe, že to byla spíše ohrada z tyčí než živý plot, a bylo mezi nimi sotva kde protáhnout ruku; a to potom, když kůly vyrostly, jak všechny vyrostly v příští dešťové sezóně, učinilo tu ohradu pevnou jako zeď, ba pevnější než kterákoli zeď.

To bude svědčit o mně, že jsem nebyl zahálčivý a že jsem si nešetřil námahy, abych dovedl do konce vše, co se jevilo nutné pro mé pohodlné živobytí, neboť jsem uvážil, že udržování chovu krotkých tvorů tímto způsobem při mé ruce by pro mě bylo živou zásobárnou masa, mléka, másla a sýra tak dlouho, jak dlouho zde budu žít, i kdyby to

bylo čtyřicet let; a že udržení jich v mém dosahu záviselo cele na tom, zda své ohrady do takové míry zdokonalím, abych si byl jist, že je udržím pohromadě; což jsem touto metodou zajistil tak účinně, že když ty malé kůly začaly růst, vysázel jsem je tak velmi hustě, že jsem byl nucen některé z nich zase vytáhnout.

Na tomto místě mi také rostlo mé víno, na které jsem především spoléhal, že mi dá zimní zásobu rozinek, a jež jsem nikdy neopomíjel velmi pečlivě sušit, jako nejlepší a nejpříjemnější lahůdku celé své stravy; a vskutku, byly nejen příjemné, ale i léčivé, zdravé, výživné a občerstvující do nejvyšší míry.

A protože to bylo také asi na půl cesty mezi mým druhým obydlím a místem, kde jsem složil svou loďku, obvykle jsem se tam na své cestě k lodi zastavoval a nocoval, neboť jsem svou loďku často navštěvoval; a udržoval jsem vše kolem ní a k ní patřící ve velmi dobrém pořádku. Někdy jsem s ní vyjížděl, abych se pobavil, ale do dalších riskantních plaveb jsem se už nepouštěl, sotva jsem kdy odjel víc než hod kamenem či dva od břehu, tak velmi jsem se obával, že budu zase proudy či větry nebo jinou nehodou odnesen mimo svůj kraj. Ale nyní přicházím k nové scéně svého života.

Stalo se jednoho dne kolem poledne, že jsem jda ke své loďce byl krajně překvapen otiskem lidské bosé nohy na břehu, který bylo v písku velmi zřetelně vidět. Stál jsem jako zasažen hromem, nebo jako bych byl viděl zjevení. Naslouchal jsem, rozhlížel se, ale neslyšel jsem nic a neviděl nic; vystoupil jsem na vyvýšené místo, abych se podíval dále; prošel jsem břehem nahoru a dolů, ale všude bylo totéž; neviděl jsem žádný jiný otisk než ten jeden. Vrátil jsem se k němu znovu, abych viděl, zda jich není víc, a abych pozoroval, zda to není můj přelud; ale pro to nebylo místa, neboť tam byl přesně otisk nohy – prsty, pata a všechny ostatní díly nohy. Jak se tam dostal, jsem nevěděl, ani jsem to v nejmenším nedovedl si představit; ale po nesčetných chvějících se myšlenkách jsem se, jako muž naprosto zmatený a sám sobě

odcizený, vrátil domů ke svému opevnění, necítě, jak se říká, zem pod nohama, nýbrž vyděšen do krajní míry, dívaje se zpět za sebe na každé dva nebo tři kroky, zaměňuje každý keř a strom, a představuje si každý pařez v dálce za člověka. Není ani možné popsat, kolika rozličnými podobami mi má splašená představivost věci předváděla, kolika divokých nápadů se objevilo každou chvíli v mé mysli, a jaké podivné, nevysvětlitelné rozmary mi po cestě přicházely na mysl.

Když jsem dorazil ke svému hradu (neboť tak jsem to, myslím, od té doby pořád nazýval), uprchl jsem do něho jako muž pronásledovaný. Zda jsem přelezl po žebříku, jak jsem jej původně zřídil, nebo zda jsem vešel otvorem ve skále, kterému jsem říkal dveře, se nepamatuji; ne, ani jsem si to druhého rána nepamatoval; neboť ani vystrašený zajíc neuprchl do úkrytu, ani liška do nory, s větší hrůzou mysli, než já do tohoto útočiště.

Té noci jsem nespal; čím dále jsem byl od příčiny své hrůzy, tím větší byly mé obavy, což je trochu v rozporu s povahou takových věcí, a zvláště s obvyklým chováním všech tvorů v strachu; ale byl jsem tak vyveden z míry vlastními děsivými představami o té věci, že jsem si vytvářel samé chmurné výmysly, i když jsem teď byl na velmi dlouhou míli vzdálen. Někdy jsem si představoval, že to musí být ďábel, a rozum se v tomto domnění ke mně připojil, neboť jak by sem jiná věc v lidské podobě přišla? Kde bylo plavidlo, které by je přivezlo? Jaké tam byly stopy nějakých jiných šlépějí? A jak by bylo možné, aby sem přišel člověk? Ale myslet, že by Satan měl na sebe v takovém místě vzít lidskou podobu, kde pro to nemohl mít žádný důvod, než aby za sebou nechal otisk své nohy, a to ještě pro žádný účel, neboť si nemohl být jist, že jej uvidím – toto bylo rozptýlení v opačném směru. Uvážil jsem, že ďábel by si byl vymyslel hojnost jiných cest, kterými by mě vyděsil, než tuto jedinou šlépěj; že protože jsem žil docela na druhé straně ostrova, nebyl by býval tak prostoduchý, aby zanechal stopu na místě, kde desetitisíckrát jedna k jedné bylo nejisté, zda ji kdy spatřím, a to

ještě v písku, který by první vlna moře při silném větru úplně smyla. To vše se zdálo nesrovnalé s věcí samou a se všemi představami, které si o jemnosti ďáblově obvykle děláme.

Hojnost takových věcí jako tyto mi pomohla vymluvit se ze všech obav, že by to byl ďábel; a usoudil jsem tedy hned, že to musí být nějaký nebezpečnější tvor – totiž, že to musí být někdo z divochů z protější pevniny, kteří se zatoulali na moře ve svých kánoích, a buď hnáni proudy, nebo opačnými větry, přistáli na ostrově a byli na břehu, ale zase odpluli na moře, zrovna tak neradi snad na tomto pustém ostrově meškajíce, jak nerad bych je byl u sebe měl já.

Zatímco se mi tyto úvahy valily hlavou, byl jsem ve svých myšlenkách velmi vděčný, že jsem byl tak šťasten, abych v té době nebyl v tamních místech, nebo že neviděli mou loďku, podle níž by byli usoudili, že na tomto místě žijí nějací obyvatelé, a byli by snad po mně pátrali dále. Potom mou představivost ztýraly hrozné myšlenky o tom, že mou loďku objevili, a že zde jsou lidé; a že, tak-li tomu je, zajisté sem přijdou znovu ve větším počtu a pohltí mě; že kdyby se stalo, že mě nenaleznou, přece naleznou mou ohradu, zničí veškeré mé obilí a odvedou všechno mé stádo krotkých koz, a já pak nakonec zahynu pro pouhý nedostatek.

Takto můj strach vyhnal všechny mé náboženské naděje, všechnu onu dřívější důvěru v Boha, která byla založena na tak podivuhodné zkušenosti, jakou jsem měl o jeho dobrotě; jako by ten, kdo mě dosud zázrakem živil, nemohl svou mocí uchránit zásobu, kterou mi svou dobrotou zjednal. Vyčítal jsem si svou lenivost, že jsem jeden rok nezasel více obilí, než aby mi stačilo právě do příští sezóny, jako by žádná nehoda nemohla přijít, aby mi zabránila užít úrody, která byla na poli; a tuto výtku jsem shledal tak oprávněnou, že jsem si umínil mít pro budoucnost obilí na dva nebo tři roky dopředu; takže, ať by se mi stalo cokoli, nezahynul bych pro nedostatek chleba.

Jak zvláštním protkáváním Prozřetelnosti je život člověka! A jakými tajnými rozličnými pérami jsou nálady sem a tam vrhány, jak se postupně vynořují různé okolnosti! Dnes milujeme, co zítra nenávidíme; dnes vyhledáváme, čemu se zítra vyhýbáme; dnes toužíme po tom, čeho se zítra bojíme, ba, při obavách z toho se chvějeme. To se na mně v této chvíli projevilo nejživějším možným způsobem; neboť já, jehož jediným soužením bylo, že jsem se zdál být vyhoštěn z lidské společnosti, že jsem sám, obklíčen bezmezným oceánem, odříznut od lidstva a odsouzen k tomu, co nazývám tichým životem; že jsem byl jako ten, koho Nebe nepokládalo za hodna, aby byl počítán mezi živé, nebo aby se objevil mezi ostatními Jeho tvory; že spatřit jednoho z vlastního druhu by mi připadalo jako povznesení ze smrti do života, a největším požehnáním, které by mi samo Nebe, hned po nejvyšším požehnání spasení, mohlo udělit; pravím, že já se měl nyní chvět při pouhé obavě, že spatřím člověka, a hotov byl klesnout do země jen při stínu či tichém zjevení toho, že na ostrově stanul lidskou nohou nějaký muž.

Takový je nerovný stav lidského života; a dal mi potom mnoho zvláštních úvah, když jsem se trochu vzpamatoval ze svého prvního úžasu. Uvážil jsem, že toto bylo postavení v životě, které mi určila nekonečně moudrá a dobrá Prozřetelnost Boží; že protože jsem nemohl předvídat, jaké jsou cíle Boží moudrosti v tom všem, nebylo mým právem pochybovat o jeho svrchovanosti; o něm, který, protože jsem byl jeho tvorem, měl stvořením nepochybné právo vládnout mi a nakládat se mnou úplně, jak za vhodné uznal; a který, protože jsem byl tvorem, který se proti němu provinil, měl rovněž soudní právo odsoudit mě k takovému trestu, jaký za vhodné uznal; a že bylo mou povinností podrobit se a nést jeho hněv, protože jsem se proti němu prohřešil. Potom jsem uvážil, že Bůh, který byl nejen spravedlivý, nýbrž i všemohoucí, uznal za vhodné mě tímto trestat a sužovat, byl zároveň schopen mě vysvobodit: že neuznal-li za vhodné tak učinit, bylo mou nepochybnou povinností zcela se a úplně odevzdat jeho vůli; a že na

druhé straně bylo mou povinností také v něho doufat, modlit se k němu a klidně dbát pokynů a návodů jeho denní Prozřetelnosti.

Tyto myšlenky mě zaměstnávaly mnoho hodin, dní, ba, mohu říci, týdnů a měsíců; a jeden zvláštní účinek svých úvah při této příležitosti nemohu opominout. Jednou časně ráno, leže na loži a jsa pln myšlenek o nebezpečí, které mi hrozí od zjevení divochů, zjistil jsem, že mě to velmi rozrušilo; na což mi do mysli přišla tato slova Písma: „Zavolej ke mně v den soužení, a já tě vyvedu, a ty mi budeš vzdávat chválu." Nato, vstanuv vesele z lože, mé srdce bylo nejen potěšeno, nýbrž byl jsem veden a povzbuzen, abych se vroucně modlil k Bohu za vysvobození: když jsem se domodlil, vzal jsem svou Bibli, a otevíraje ji ke čtení, první slova, jež mi vyvstala, byla: „Doufej v Pána, buď statečný a tvé srdce ať se vzmuží; v Pána, pravím, doufej." Není možné vyjádřit útěchu, kterou mi to dalo. V odpověď jsem vděčně knihu položil, a nebyl jsem už smuten, aspoň při této příležitosti.

Uprostřed těchto úvah, obav a rozjímání mi jednoho dne přišlo na mysl, že by to vše mohla být pouhá chiméra mého vlastního ražení, a že by ten otisk mohl být otiskem mé vlastní nohy, když jsem přišel z loďky na břeh: to mě také trochu rozveselilo, a začal jsem se přesvědčovat, že to vše byl klam; že to nebylo nic jiného než má vlastní noha; a proč bych se vlastně nemohl vracet tou cestou od loďky, stejně jako jsem šel touž cestou k loďce? Dále jsem uvážil, že nemohu nijak s jistotou říci, kde jsem šlápl a kde ne; a že pokud by to nakonec byl otisk mé vlastní nohy, zahrál jsem roli těch bláznů, kteří si vymýšlejí příběhy o strašidlech a zjeveních a pak se jich leknou víc než kdokoli jiný.

Teď jsem začínal sbírat odvahu a znovu vykukovat ven, neboť jsem se z hradu nehnul tři dny a tři noci, takže mi začínaly docházet zásoby; neboť doma jsem měl málo nebo nic, kromě pár ječných placek a vody; a pak jsem věděl, že i mé kozy je potřeba podojit, což bývalo mým večerním rozptýlením: a chudinky byly ve velké bolesti a nepo-

hodlí, protože se podojit nemohly; a vskutku to některé z nich málem zničilo a málem vysušilo jejich mléko. Povzbudiv se tedy přesvědčením, že to nebylo nic jiného než otisk jedné z mých vlastních nohou, a že se o mně dá vskutku říci, že se lekám svého vlastního stínu, začal jsem opět vycházet, a šel ke svému venkovskému domu, abych podojil stádo: ale vidět, s jakým strachem jsem šel vpřed, jak často jsem se díval za sebe, jak jsem byl co chvíli ochoten odhodit svůj koš a utíkat o život, bylo by to v kterémkoli pozorovateli vzbudilo pomyšlení, že jsem souzen zlým svědomím, nebo že jsem byl nedávno nejhrůzněji vyděšen; a vskutku, byl jsem. Nicméně jsem takto chodil dva nebo tři dny, a protože jsem nic neviděl, začal jsem být trochu smělejší a myslet si, že v tom opravdu není nic než má vlastní obraznost; ale nedovedl jsem si to zcela namluvit, dokud bych znovu nedošel na břeh a nespatřil ten otisk nohy, a nezměřil jej vlastní nohou, a neuviděl, jestli je mezi nimi nějaká podobnost či shoda, abych se ujistil, že je to má vlastní noha: ale když jsem k onomu místu došel, za prvé mi bylo evidentní, že když jsem svou loďku ukládal, nemohl jsem se nikterak nacházet na břehu kdekoli tam poblíž; za druhé, když jsem si šel otisk změřit svou vlastní nohou, shledal jsem, že má noha o pořádný kus není tak velká. Obě tyto věci mi hlavu naplnily novými představami a znovu mi rozchvěly nervy do nejvyšší míry, takže jsem se třásl chladem jako muž v zimnici; a šel jsem domů, naplněn vírou, že nějaký člověk či lidé byli na břehu zde; nebo, zkrátka, že je ostrov obydlen, a že by mě mohli překvapit dříve, než se naděju; a jakou cestu zvolit pro svou bezpečnost, jsem nevěděl.

Ó, jaké směšné předsevzetí lidé dělají, když jsou posednuti strachem! Zbavuje je užívání těch prostředků, které jim rozum nabízí k jejich úlevě. První věcí, kterou jsem si navrhl, bylo strhnout své ohrady a vyhnat všechen svůj krotký dobytek divoký do lesů, aby jej nepřítel nenalezl, a potom nenavštěvoval ostrov v naději na stejnou či podobnou kořist: pak ta prostoduchá věc rozkopat svá dvě obilná pole, aby

tam nenalezli takové zrno, a aby to je nevybídlo navštěvovat ostrov: pak zbořit svou besídku a stan, aby neviděli žádné stopy po obydlí a nebyli naváděni dívat se dále, aby zjistili osoby zde přebývající.

Toto byl předmět úvah první noci po mém návratu domů, zatímco mi obavy, které tolik zavalily mou mysl, byly ještě čerstvé v hlavě, a hlava plná výparů. Tak, strach z nebezpečí je desetitisíckrát hroznější než samo nebezpečí, když je viditelné očím; a nalézáme břemeno úzkosti o mnoho větší, než zlo, z něhož máme úzkost: a co bylo horší než vše, neměl jsem v tomto soužení onu úlevu, kterou jsem doufal mít z odevzdanosti, kterou jsem si zvykl pěstovat. Zdál jsem si, pomyslel jsem si, být jako Saul, který si stěžoval nejenom, že na něho jdou Filištíni, ale že ho Bůh opustil; neboť jsem teď nevolil náležité cesty, jak uklidnit svou mysl voláním k Bohu v soužení a spočinutím v jeho Prozřetelnosti, jak jsem činíval dříve, aby mě bránil a vysvobodil; což kdybych byl učinil, byl bych alespoň býval v tomto novém úžasu veseleji nesen, a snad bych jím byl prošel s větším odhodláním.

Toto zmatení mých myšlenek mě drželo celou noc vzhůru; ale ráno jsem usnul; a jsa jaksi vyčerpán tím, že jsem byl rozptylován svou myslí, a maje síly vysíleny, spal jsem velmi hluboce a probudil se mnohem lépe soustředěn, než jsem byl kdy předtím. A nyní jsem začal uvažovat usedle; a po rozpravě sám se sebou jsem usoudil, že tento ostrov (který byl tak nesmírně příjemný, úrodný a nebyl od pevniny vzdálen víc, než jak jsem viděl) není tak úplně opuštěn, jak bych si mohl představit; že ačkoli zde nejsou žádní stálí obyvatelé, kteří by na tom místě žili, přece sem někdy mohou přicházet lodi z pevniny, které by sem buď úmyslně, anebo snad vždy jen tehdy, když je zažene opačný vítr, mohly přijít; že jsem zde žil nyní patnáct let a dosud jsem nenarazil ani na nejmenší stín či tvar nějakých lidí; a že kdyby sem kdy byli zahnáni, pravděpodobně zase odpluli pryč, jak jen mohli, protože nikdy neuznali za vhodné se zde za žádných okolností usadit; že největší nebezpečí, které jsem mohl tušit, pocházelo z jakéhokoli náhod-

ného, případného přistání potulujících se lidí z pevniny, kteří, jsouce sem zahnáni patrně proti své vůli, nezůstávali zde, nýbrž odjeli pryč, jak jen bylo možné, zřídka trávíce jednu jedinou noc na břehu, aby přišli zase o pomoc přílivu a denního světla ke zpáteční cestě; a že tudíž nemám nic jiného udělat, než se poohlédnout po nějakém bezpečném útočišti, pro případ, že bych viděl některé divochy přistát na tomto místě.

Teď jsem začínal krutě litovat, že jsem svou jeskyni vykopal tak velikou, abych skrze ni musel vést dveře ven, kteréžto dveře, jak jsem řekl, ústily za místo, kde se mé opevnění napojovalo na skálu: po zralém uvážení jsem se tedy umínil vybudovat si druhé opevnění, do podoby půlkruhu, kus od své zdi, přímo tam, kde jsem před dvanácti lety vysázel dvojitou řadu stromů, o nichž jsem se zmínil: ty stromy, jsouce již tehdy vysázeny tak hustě, nepotřebovaly mezi sebou než málo pilot, aby byly hustější a silnější, a má zeď byla brzy hotová. Tak jsem teď měl dvě zdi; a mou vnější zeď jsem zesílil kusy klád, starými lany a vším, nač jsem si vzpomněl, abych ji učinil pevnou; měla v sobě sedm malých otvorů, asi tak velkých, abych tam mohl prostrčit paži. Zevnitř jsem zeď zesílil asi na deset stop tloušťky tím, že jsem neustále nosil zem z jeskyně a kladl ji k patě zdi a šlapal po ní; a do těch sedmi otvorů jsem umístil muškety, kterých jsem si, jak jsem poznamenal, zachránil z lodi na břeh sedm; tyto jsem postavil jako svá děla, a zasadil je do rámů, které je držely jako lafety, takže jsem mohl všech sedm pušek vystřelit za dvě minuty; na dokončení této zdi jsem strávil mnoho pracných měsíců, a přece jsem se nepovažoval za bezpečného, dokud nebyla hotová.

Když to bylo hotovo, vysázel jsem celou zem vně své zdi, do velké dálky každým směrem, tak hustě, jak jen mohly stát, kůly či pruty onoho vrbovitého dřeva, které jsem shledal tak snadno rostoucím; myslím, že jsem jich zasadil asi dvacet tisíc, nechávaje mezi nimi

a svou zdí dost prostoru, abych viděl nepřítele a aby oni neměli krytu z mladých stromů, kdyby se o přiblížení k mé vnější zdi pokusili.

Takto jsem za dva roky měl hustý háj; a za pět či šest let jsem měl před svým obydlím les, rostoucí tak nestvůrně hustě a silně, že byl vskutku dokonale neprostupný: a žádný člověk, žádného druhu, by si nemohl ani představit, že by za ním bylo cokoli, tím méně obydlí. Co se cesty, kterou jsem si navrhl, abych tam mohl vcházet a vycházet (neboť jsem si neponechal žádný průchod), tu jsem řešil tak, že jsem postavil dva žebříky, jeden na část skály, která byla nízká a vylamovala se, a nechával místo, aby se na ni mohl položit druhý žebřík; a tak když ty dva žebříky byly staženy, žádný žijící člověk se ke mně nemohl dostat dolů, aniž by si ublížil; a i kdyby se dostal dolů, byl stále ještě vně mé vnější zdi.

Tak jsem učinil všechna opatření, jaká lidská opatrnost mohla navrhnout, pro vlastní záchranu; a nakonec se ukáže, že nebyla úplně bez oprávněné příčiny; ačkoli v té době jsem nepředvídal nic víc, než co mi můj pouhý strach našeptával.

XII. Útočiště v jeskyni

Zatímco se toto dělo, nebyl jsem úplně nedbalý ostatních svých věcí; neboť jsem měl velkou starost o své malé stádečko koz: byly mi nejen pohotovou zásobou při každé příležitosti a začínaly mi stačit bez nákladů prachu a broků, nýbrž i bez námahy honby po těch divokých; a byl bych nerad ztratil tuto výhodu, a musel je všechny znovu odchovat od začátku.

Z toho důvodu jsem po dlouhé úvaze mohl vymyslet jen dva způsoby, jak si je uchovat: jeden byl, najít jiné vhodné místo, kam bych vykopal podzemní jeskyni, a každou noc je tam zahnat; a druhý byl, oplotit dva či tři malé kousky země, od sebe navzájem vzdálené a tak skryté, jak jsem jen mohl, kde bych mohl mít asi půl tuctu mladých koz na každém místě; takže kdyby stádu obecně hrozilo nějaké neštěstí, mohl bych je zase vybudovat s malou námahou a malým časem: a to, ačkoli to vyžadovalo značné množství času a práce, zdálo se mi být nejrozumnějším plánem.

Podle toho jsem strávil nějaký čas tím, že jsem vyhledával nejvíce odloučené části ostrova; a vybral jsem si jednu, která byla vskutku tak soukromá, jak si mé srdce mohlo přát: byl to malý vlhký kus země uprostřed hlubokých a hustých lesů, kde jsem se jednou málem ztratil už dříve, snaže se tudy vrátit z východní části ostrova. Zde jsem nalezl volný kus země, blížící se třem akrům, obklopený lesy tak, že to byla přirozenou cestou skoro ohrada; alespoň to nevyžadovalo zdaleka tolik práce, aby to tak bylo, jako onen druhý kus země, na němž jsem tolik dřel.

Hned jsem se do té práce na tomto kusu země pustil; a za necelý měsíc jsem jej tak obehnal, že mé stádo – či stádečko, nazvěte si to, jak chcete –, které nyní nebylo tak divoké, jak by se dalo zpočátku předpokládat, bylo v něm dostatečně zabezpečeno: a tak, bez dalšího otálení, jsem tam přemístil deset mladých koz a dva kozly, a když tam byli, pokračoval jsem v dokončování plotu, až jsem jej učinil tak bezpečným jako ten druhý; což jsem však dělal s větší volností, a zabralo mi to značně více času. Celou tuto práci jsem si naložil čistě z obav, jež mi způsoboval otisk lidské nohy; neboť dosud jsem k ostrovu neviděl přicházet žádného lidského tvora; a nyní jsem žil dva roky pod touto nespokojeností, která vskutku činila můj život daleko méně pohodlným, než byl předtím, jak si lze snadno představit od každého, kdo ví, co to je žít v neustálém osidle strachu z člověka. A musím to pozorovat, také s žalem, že rozrušení mé mysli mělo velký vliv i na náboženskou část mých myšlenek; neboť hrůza a strach, že upadnu do rukou divochů a kanibalů, dolehly na mého ducha tak, že jsem se zřídka cítil ve správné náladě, abych se obracel k svému Stvořiteli; alespoň ne s usedlým klidem a odevzdaností duše, jak jsem obvykle dělal: raději jsem se modlil k Bohu jako pod velkým soužením a tlakem mysli, obklopen nebezpečím, a v očekávání každé noci, že budu zavražděn a před ránem pohlcen; a musím zkušeností dosvědčit, že nálada míru, vděčnosti, lásky a náklonnosti je mnohem vhodnějším rámcem pro modlitbu než nálada hrůzy a rozrušení: a že pod strachem z hrozícího neštěstí člověk není o nic vhodnější pro útěšné plnění modlitební povinnosti k Bohu, než je pro pokání na smrtelné posteli; neboť tato rozrušení působí na mysl, jako ta druhá na tělo; a rozrušení mysli musí být nutně stejnou neschopností jako rozrušení těla, a mnohem větší; neboť modlitba k Bohu je vlastně úkon mysli, ne těla.

Ale pokračujme. Když jsem takto zajistil jednu část svých malých živoucích zásob, obešel jsem celý ostrov, hledaje jiné soukromé místo, abych učinil další takovou záchovu; i zatoulal jsem se víc k západnímu

výběžku ostrova, než jsem kdy dosud učinil, a dívaje se na moře, zdálo se mi, že vidím ve velké dálce loďku na moři. V jedné z námořnických beden, které jsem si z naší lodi zachránil, jsem našel dalekohled nebo dva, ale neměl jsem jej s sebou; a byla tak vzdálená, že jsem nedovedl říci, co z ní soudit, ačkoli jsem se na ni díval, dokud mé oči nemohly déle vytrvat; zda to loďka byla, nebo ne, nevím, ale jak jsem sestupoval s kopce, nemohl jsem už z ní nic vidět, a tak jsem to vzdal; jen jsem se umínil, že už nikdy nevyjdu ven bez dalekohledu v kapse. Když jsem sestoupil s kopce na konec ostrova, kde jsem vskutku předtím nikdy nebyl, byl jsem okamžitě přesvědčen, že vidět otisk lidské nohy není na ostrově tak podivná věc, jak jsem si představoval: a nebýt toho, že to byla zvláštní Prozřetelnost, jež mě vyvrhla na onu stranu ostrova, kam divoši nikdy nepřicházejí, byl bych snadno poznal, že nic není častější, než když se kánoe z pevniny dostanou trochu daleko na moře, že přestřelí k té straně ostrova za útočištěm: a také, jak se často setkávali a bojovali ve svých kánoích, že vítězové, berouce si zajatce, je sem převáželi na tento břeh, kde, podle svých strašných zvyků, jsouce všichni kanibaly, je zabíjeli a jedli; o čemž budu mluvit dále.

Když jsem sestoupil s kopce ke břehu, jak jsem výše řekl, jsa to jihozápadní výběžek ostrova, byl jsem úplně zmaten a ohromen; není mi ani možno vyjádřit hrůzu své mysli, když jsem viděl břeh posetý lebkami, rukama, nohama a jinými kostmi lidských těl; a zvláště jsem si všiml místa, kde byl rozdělán oheň, a v zemi vykopaný kruh, jako kolbiště, kde, jak jsem se domníval, ti divocí bídáci usedli ke svým lidským hodům nad těly svých bližních.

Byl jsem pohledem na tyto věci tak užaslý, že jsem si dlouhou chvíli ani neuvědomoval, že z toho může hrozit nějaké nebezpečí mně samému: všechny mé obavy byly pohlceny myšlenkami na takový vrchol nelidské, pekelné brutality, a na hrůzu zvrhlosti lidské přirozenosti, o níž, ačkoli jsem o ní často slyšel, jsem nikdy neměl tak blízký pohled předtím; zkrátka, odvrátil jsem tvář od té strašné podívané; žaludek

se mi obrátil, a byl jsem právě na pokraji mdloby, když příroda vyvrátila tu nevolnost ze žaludku; a zvraceje s neobyčejnou prudkostí, trochu se mi ulevilo, nemohl jsem však na tom místě vydržet ani okamžik; i vyšel jsem na kopec zase, co nejrychleji jsem mohl, a kráčel k svému vlastnímu obydlí.

Když jsem byl kousek od té části ostrova, zastavil jsem se chvíli jako užaslý, a potom, vzpamatovav se, pohlédl jsem vzhůru s nejvroucnější oddaností své duše a se záplavou slz v očích vzdal díky Bohu, že mi vrhl můj první úděl do části světa, kde jsem byl odlišen od tak strašlivých tvorů, jakými jsou tito; a že, ačkoli jsem si svůj nynější stav vážil jako velmi bídný, dal mi v něm tolik útěch, že jsem měl stále víc za co děkovat, než na co si stěžovat: a to ze všeho nejvíc, že mi, i v tomto bídném stavu, dopřál útěchu z poznání sebe sama a naděje na jeho požehnání: což byla blaženost víc než dostatečně vyrovnávající všechnu bídu, kterou jsem trpěl nebo mohl trpět.

V tomto rozpoložení vděčnosti jsem šel domů ke svému hradu, a začal jsem se cítit mnohem klidnější, co se bezpečnosti mých poměrů týká, než jsem byl kdy předtím: neboť jsem si všiml, že tito bídáci nikdy nepřicházeli na tento ostrov hledat, co by mohli dostat; snad nehledají, nepotřebují, ani zde nic neočekávají; a byli, bezpochyby, často v jeho lesnatých krytých částech, aniž by nalezli něco pro svůj účel. Věděl jsem, že jsem zde teď byl již téměř osmnáct let, a nikdy jsem předtím neviděl nejmenší šlépěje lidského tvora; a mohl jsem zde být dalších osmnáct let stejně úplně skryt, jak jsem byl teď, kdybych se jim neprozradil, k čemuž jsem žádnou příčinu neměl; neboť mým jediným úkolem bylo zůstat zcela skryt tam, kde jsem byl, dokud bych nenašel lepší druh tvorů než kanibaly, kterým bych se mohl prozradit. Přesto jsem choval k těm divokým bídákům, o nichž jsem mluvil, a k jejich bídnému, nelidskému zvyku vzájemně se požírat a jíst takový odpor, že jsem zůstal truchlivý a zasmušilý a držel se těsně ve svém kruhu po téměř dva roky poté: když říkám svém kruhu, mám tím na

mysli své tři plantáže – totiž svůj hrad, své venkovské sídlo (které jsem nazýval svou besídkou) a svou ohradu v lesích: ani jsem ji už nehlídal pro žádný jiný užitek než jako ohradu pro své kozy; neboť odpor, který mi dala příroda k těm pekelným bídákům, byl takový, že jsem se jich bál vidět stejně, jako kdybych viděl samotného ďábla. Dokonce jsem se za celou tu dobu nešel ani podívat na svou loďku, nýbrž začal jsem spíš uvažovat, že si udělám jinou; neboť nemohl jsem pomyslet na to, že bych kdy znovu dělal nějaké pokusy dovézt tu druhou loďku okolo ostrova za mnou, abych snad nenarazil na některé z těchto tvorů na moři; v kterémžto případě bych, kdybych se byl náhodou dostal do jejich rukou, věděl, jaký by byl můj úděl.

Čas však a jistota, kterou jsem měl, že mi nehrozí nebezpečí, že budu těmito lidmi objeven, začaly mou nespokojenost z nich zahlazovat; a začal jsem žít právě tak klidným způsobem jako dříve, jen s tím rozdílem, že jsem užíval více opatrnosti a díval se více kolem sebe než předtím, aby mě náhodou někdo z nich neuviděl; a zvláště jsem byl opatrnější v střílení z pušky, aby snad někdo z nich, kdyby byl na ostrově, to neuslyšel. Byla tedy pro mě velmi dobrou Prozřetelností, že jsem se byl vybavil krotkým chovem koz a že jsem už nemusel po lesích lovit, ani po nich střílet; a jestliže jsem po tomto nějakou chytil, bylo to pastmi a oklikami, jako prve; takže po dva roky po tomto, soudím, jsem svou pušku ani jednou nevystřelil, ačkoli jsem bez ní nikdy nevycházel; a co více, protože jsem si z lodi zachránil tři pistole, nosil jsem je vždy s sebou, nebo alespoň dvě z nich, zasunuté za svůj pás z kozí kůže. Také jsem si opravil jeden z velkých tesáků, který jsem si vzal z lodi, a udělal si pás, abych si jej mohl zavěsit; takže jsem byl ted hrozivý chlapík k podívání, když jsem šel ven, přidáte-li k předchozímu popisu sebe sama ještě dvě pistole a široký meč zavěšený na boku v pásu, byť bez pochvy.

Když tedy věci šly, jak jsem řekl, nějakou dobu dál, zdálo se, že – kromě těchto opatření – jsem se vrátil ke svému dřívějšímu klidnému,

usedlému způsobu života. To vše mi stále více ukazovalo, jak daleko je můj úděl od toho, aby byl bědný, srovnám-li jej s údělem jiných; ba spíše s mnoha jinými okolnostmi života, do nichž mohlo Bohu zalíbit se vložit můj los. Vedlo mě to k úvaze, jak málo by lidstvo reptalo nad kterýmkoli stavem života, kdyby lidé raději srovnávali svůj stav s těmi, kdo jsou na tom hůře, aby mohli být vděčni, než aby jej neustále srovnávali s těmi, kdo jsou na tom lépe, čímž podněcují své vzdechy a stížnosti.

Protože v mém nynějším postavení skutečně nebylo mnoho věcí, které bych postrádal, zdálo se mi vskutku, že úzkosti, do nichž mě přivedli ti divocí ničemové, a péče, kterou jsem si dával se zachováním vlastního života, otupily ostří mé vynalézavosti, pokud šlo o mé pohodlí; a nechal jsem padnout dobrý záměr, k němuž jsem byl kdysi obrátil své myšlenky, totiž pokusit se, zda bych nemohl z části svého ječmene udělat slad a potom se pokusit sám si navařit nějaké pivo. Byla to opravdu rozmarná myšlenka a často jsem si vyčítal, jak je prostoduchá: neboť jsem brzy uviděl, že by chybělo několik věcí nezbytných k výrobě piva, které by mi bylo nemožné opatřit; předně sudy, v nichž bych je uchoval, což byla, jak jsem již podotkl, věc, které jsem nikdy nedosáhl – ne, ačkoli jsem na tom strávil nejen mnoho dní, ale týdnů, ba měsíců, a to vše nadarmo. Dále jsem neměl chmel, aby se udrželo, ani kvasnice, aby pracovalo, ani měděný kotel, aby se vařilo; a přece, i když všechny tyto věci chyběly, věřím skutečně, že nebýt těch děsů a hrůz, v jakých jsem byl kvůli divochům, byl bych se do toho pustil a snad to i přivedl ke zdárnému konci; neboť jsem málokdy něčeho zanechal, aniž bych to dovedl do konce, jakmile jsem si vzal do hlavy, že to započnu. Avšak má vynalézavost se teď ubírala docela jiným směrem; neboť dnem i nocí jsem nedokázal myslet na nic jiného než na to, jak bych snad některé z těch netvorů mohl zahubit uprostřed jejich kruté, krvavé zábavy, a bylo-li by to možné, zachránit oběť, kterou by sem přivezli, aby ji zabili. Vyplnilo by víc svazků, než má být

celé toto dílo, kdybych měl vypsat všechny plány, které jsem vylíhl, či spíše vysedával ve svých myšlenkách, abych tyto tvory zahubil, nebo je přinejmenším tak vystrašil, aby sem už nikdy nepřišli: avšak toto vše bylo marné; nic nemohlo účinkovat, ledaže bych tam byl sám, abych to vykonal: a co může jeden muž pořídit mezi nimi, když jich třeba bývá dvacet nebo třicet pohromadě se svými oštěpy či luky a šípy, s nimiž uměli zasáhnout cíl stejně přesně, jak já se svou puškou?

Někdy jsem pomyslel na to, že bych pod místo, kde si rozdělávají oheň, vykopal díru a vložil tam pět nebo šest liber střelného prachu, který by, až by zapálili oheň, vzplanul s ním a vyhodil vše, co by bylo v jeho blízkosti, do povětří; ale protože, předně, bych tolik prachu na ně nerad obětoval, když má zásoba teď byla v rozsahu jednoho sudu, také jsem si nemohl být jist, že by vzplanul v určitou dobu, kdy by je to překvapilo; a v nejlepším případě by to sotva více než jen rozehnalo oheň kolem jejich uší a vyděsilo je, ale nestačilo by to k tomu, aby to místo opustili: proto jsem to odložil stranou; a pak jsem si navrhl, že se umístím do zálohy na nějakém příhodném místě se svými třemi puškami, všemi dvojitě nabitými, a uprostřed jejich krvavého obřadu po nich spustím palbu, při čemž bych si byl jist, že při každém výstřelu zabiji nebo zraním snad dva nebo tři; a pak, vrhnuv se na ně se svými třemi pistolemi a mečem, bych nepochyboval, že bych – i kdyby jich bylo dvacet – zabil všechny. Tato představa potěšila mé myšlenky na několik týdnů a byl jsem jí tak naplněn, že jsem o tom často snil, a někdy, že jsem po nich právě spustil palbu ve spánku. Zašel jsem s tím v představě tak daleko, že jsem strávil několik dní hledáním vhodných míst, kde bych se uložil do zálohy, jak jsem řekl, abych na ně číhal, a chodil jsem často přímo na ono místo, které mi už bylo důvěrně známé; ale zatímco má mysl byla takto naplněna myšlenkami pomsty a krvavého pobití dvaceti či třiceti z nich mečem, jak to mohu nazvat, ta hrůza, kterou jsem na tom místě pociťoval, a znamení toho, jak se barbarští ničemové navzájem požírali, posilovaly mou zlobu.

Nuže, konečně jsem našel místo ve svahu kopce, kde jsem byl spokojen, že mohu bezpečně vyčkat, dokud neuvidím některé z jejich člunů připlouvat; a mohl jsem se pak, ještě dřív, než by byli připraveni vystoupit na břeh, nepozorovaně odebrat do jakéhosi houští stromů, v jednom z nich byla dutina dost velká, aby mě úplně skryla; a tam jsem mohl sedět a sledovat všechny jejich krvavé činy a plně mířit na jejich hlavy, až budou tak blízko sebe, že by bylo téměř nemožné, abych se minul, nebo abych při prvním výstřelu nezranil tři nebo čtyři z nich. Na tomto místě jsem si tedy předsevzal splnit svůj záměr; a podle toho jsem si připravil dvě muškety a svou obyčejnou loveckou pušku. Dvě muškety jsem nabil každou dvěma velkými kulemi a čtyřmi nebo pěti menšími kulkami, zhruba velikosti pistolových kulek; a loveckou pušku jsem nabil skoro hrstí nejhrubších broků na labutě; také jsem nabil své pistole asi čtyřmi kulemi každou; a v tomto postavení, dobře zásoben střelivem pro druhou a třetí nabíječku, jsem se připravil na svůj výpad.

Když jsem si takto rozvrhl plán svého záměru a v představě jej uvedl v skutek, konal jsem neustále každé ráno svou pochůzku na vrchol kopce, který byl od mého hradu, jak jsem mu říkal, asi tři míle či více, abych viděl, zda bych nemohl pozorovat nějaké čluny na moři, jak se blíží k ostrovu nebo míří k němu; ale po dvou či třech měsících, co jsem svou stráž neúnavně držel, začínal jsem této tvrdé povinnosti být unaven, neboť jsem se vždy vracel, aniž bych cokoli zjistil; po celou tu dobu se neobjevilo nic ani na břehu, ani v jeho blízkosti, ani na celém oceánu, kam až mé oko či dalekohled dohlédly do všech stran.

Dokud jsem konal svou denní pochůzku na kopec, abych vyhlížel, tak dlouho jsem také udržoval zápal svého záměru a mé rozpoložení se po celou tu dobu zdálo být v náležitém rámci pro takový krajní čin, jakým je zabití dvaceti či třiceti nahých divochů, za přečin, do něhož jsem v myšlenkách nijak hlouběji nevnikal, než že mé vášně byly nejprve rozdmýchány hrůzou, kterou jsem pociťoval při nepřirozeném

zvyku lidí oné země, jimž Prozřetelnost, ve svém moudrém uspořádání světa, zřejmě dopustila, aby neměli jiného vůdce, než jsou jejich vlastní ohavné a zvrhlé vášně; a kteří tudíž byli, snad už po několik věků, ponecháni tomu, aby páchali takové strašné věci a přijímali tak hrozné zvyky, k jakým je nic jiného než příroda zcela opuštěná Nebem a hnaná jakousi pekelnou zvrhlostí nemohlo dohnat. Avšak nyní, jak jsem řekl, když jsem začínal být unaven marnou výpravou, kterou jsem tak dlouho a tak daleko každé ráno nadarmo konal, začal se měnit i můj názor na samotný čin; a chladnějšími a klidnějšími myšlenkami jsem začal uvažovat, čeho se chystám účastnit; jakou autoritou nebo jakým posláním si osobuji právo být soudcem a katem těchto lidí jako zločinců, jež Nebe uznalo za vhodné po tolik věků trpět nepotrestané, aby pokračovali ve svém jednání a byli, jak se zdá, vykonavateli Jeho rozsudků jeden na druhém; nakolik tito lidé byli viníky vůči mně a jaké právo jsem měl zasahovat do sporu o krev, kterou prolévali bez rozdílu jedni na druhých. Rozmlouval jsem o tom se sebou velmi často takto: „Jak já vím, co sám Bůh v tomto zvláštním případě soudí? Je jisté, že tito lidé to nepáchají jako zločin; není to proti jejich vlastnímu kárajícímu svědomí, ani jim to jejich světlo nevyčítá; nevědí, že je to přestupek, a potom to páchají navzdory Boží spravedlnosti, jak to děláme my téměř ve všech hříších, kterých se dopouštíme. Nepovažují za větší zločin zabít zajatce vzatého ve válce, než my pokládáme zabití vola; ani jíst lidské maso za větší zločin, než my jíst skopové."

Když jsem toto trochu uvážil, nutně z toho plynulo, že jsem byl zajisté na omylu; že tito lidé nebyli vrahy v tom smyslu, v jakém jsem je dříve ve svých myšlenkách odsuzoval, o nic víc, než byli vrahy křesťané, kteří často popravovali zajatce vzaté v bitvě; nebo při mnoha příležitostech ještě častěji pobíjeli mečem celé šiky lidí, aniž by jim ponechali život, byť i když ti odhodili zbraně a vzdali se. Dále mi přišlo na mysl, že ačkoli zacházení, které jedni druhým činili, bylo takto zvěrské a nelidské, přece pro mě to vskutku nebylo nic: tito lidé mi neučinili

žádné bezpráví: že kdyby se mě pokusili napadnout, nebo kdybych viděl, že je to nutné pro mé okamžité zachování na ně udeřit, dalo by se pro to leccos namítnout: avšak že jsem byl dosud mimo jejich moc a oni o mně skutečně neměli žádnou vědomost a tudíž ani proti mně žádný záměr; a proto by nemohlo být spravedlivé, abych na ně udeřil; že by to ospravedlnilo chování Španělů ve všech jejich zvěrstvech páchaných v Americe, kde zahubili milióny těchto lidí; kteří, ačkoli byli modláři a barbaři a měli ve svých zvycích některé krvavé a barbarské obřady, například obětování lidských těl svým modlám, byli přesto, ve vztahu ke Španělům, velmi nevinnými lidmi; a že vyhlazení jich ze země je i samými Španěly v této době, i všemi ostatními křesťanskými národy Evropy líčeno s nejvyšší ohavností a odsouzením, jako holé řeznictví, krvavý a nepřirozený kus ukrutnosti, neospravedlnitelný ani před Bohem, ani před člověkem; a pro který se samo jméno Španěla pokládá za hrozné a strašlivé všem lidem lidskosti nebo křesťanského soucitu; jako by království Španělské obzvláště vynikalo plodností rasy lidí, kteří jsou bez zásad něžnosti či obecné útroby soucitu s ubohými, což se pokládá za znamení ušlechtilého založení v mysli.

Tyto úvahy mě skutečně přivedly k zastavení, k jakési úplné zarážce; a pomalu a postupně jsem se odvracel od svého záměru a dospíval k závěru, že jsem učinil nesprávná opatření ve svém rozhodnutí napadnout divochy; a že nebylo mým posláním se do nich plést, pokud oni první nenapadnou mě; a tomu bylo mou věcí, pokud možno, předejít: ale že kdybych byl objeven a napaden jimi, znal jsem svou povinnost. Na druhé straně jsem si uvědomoval, že toto nebyla cesta, jak se vysvobodit, nýbrž jak se úplně zničit a zahubit; neboť pokud bych si nebyl jist, že zabiji každého, kdo se v té chvíli nejen na břeh dostaví, nýbrž i každého, kdo se tam potom kdy dostaví, kdyby jen jediný z nich unikl, aby svým krajanům vyprávěl, co se stalo, přišli by znovu po tisících, aby pomstili smrt svých druhů, a já bych si tím přivodil ji-

stou zkázu, pro niž jsem v této chvíli neměl žádný důvod. Celkem jsem došel k závěru, že bych se neměl, ani ze zásady, ani z opatrnosti, tak či onak do té věci míchat: že mým úkolem bylo všemi možnými prostředky se před nimi skrývat a nenechat jim nejmenší náznak, podle něhož by mohli uhádnout, že na ostrově jsou nějaké živé bytosti – myslím v lidské podobě. K tomuto moudrému rozhodnutí se přidalo i náboženství; a byl jsem teď mnohými způsoby přesvědčen, že jsem byl zcela mimo svou povinnost, když jsem vymýšlel všechny své krvavé plány na zničení nevinných tvorů – myslím nevinných, pokud jde o mě. Pokud jde o zločiny, kterých se dopouštěli jedni vůči druhým, s těmi jsem neměl co dělat; byly národní, a já jsem je měl ponechat spravedlnosti Boží, který je Vládcem národů a který ví, jak národními tresty učinit spravedlivou odplatu za národní přestupky a přivést veřejné soudy na ty, kdo se prohřešují veřejným způsobem, takovými cestami, jak se Jemu nejlépe líbí. Toto se mi nyní jevilo tak jasné, že mi nic nepřinášelo větší zadostiučinění, než že jsem nebyl ponechán učinit věc, o níž jsem nyní viděl tolik důvodů věřit, že by nebyla menším hříchem než úmyslná vražda, kdybych ji byl spáchal; a vzdal jsem na kolenou nejpokornější díky Bohu, že mě tak vysvobodil z viny krve; prose Ho, aby mi dopřál ochranu své prozřetelnosti, abych nepadl do rukou barbarů, nebo abych na ně nevztáhl ruce, dokud bych neměl jasnější volání z Nebe, abych tak učinil, na obranu svého vlastního života.

V tomto rozpoložení jsem setrval ještě skoro rok; a tak dalek jsem byl toho, aby si přál příležitost napadnout tyto ničemy, že jsem po celou tu dobu ani jednou nevyšel na kopec, abych se podíval, zda některý z nich není v dohledu, nebo abych zjistil, zda tam na břehu někdo z nich byl nebo nebyl, abych nebyl pokoušen obnovit některý ze svých plánů proti nim nebo abych nebyl vyprovokován nějakou příhodnou příležitostí, která by se naskytla, abych na ně udeřil; jen toto jsem učinil: šel jsem a přesunul svou loďku, kterou jsem měl na druhé straně

ostrova, a odvezl ji na východní konec celého ostrova, kde jsem ji vsunul do malé zátoky, kterou jsem našel pod jakýmisi vysokými skalami a kde jsem věděl, že vzhledem k proudům se divoši netroufají, přinejmenším nebudou chtít se svými čluny v žádném případě přistát. Spolu s loďkou jsem odvezl vše, co jsem u ní nechal a co k ní patřilo, i když to nebylo nutné pro pouhé doplutí tam – totiž stěžeň a plachtu, které jsem jí udělal, a věc podobnou kotvě, i když, abych pravdu řekl, se nedala nazvat ani kotvou, ani hákem; nicméně byla to nejlepší, jakou jsem svého druhu dokázal udělat: to vše jsem odvezl, aby zde nebyl ani nejmenší stín pro objevení, ani náznak nějaké lodě či lidského obydlí na ostrově. Mimo to jsem se, jak jsem řekl, držel ještě více v ústraní než kdy předtím a málokdy jsem opouštěl svůj příbytek, leda k své stálé činnosti – podojit své kozy a starat se o své malé stádečko v lese, které, protože bylo zcela na druhé části ostrova, bylo mimo nebezpečí; neboť je jisté, že tito divocí lidé, kteří tento ostrov občas navštěvovali, nikdy nepřišli s myšlenkou najít tu něco a tudíž nikdy nezabloudili od pobřeží, a nepochybuji, že zde mohli několikrát přistát i poté, co mě obavy z nich učinily opatrným, stejně jako předtím. Vskutku, s jakousi hrůzou jsem se ohlížel na myšlenku, jaké by bylo mé postavení, kdybych na ně narazil a byl jimi objeven dřív; kdy jsem, nahý a neozbrojený, kromě jedné pušky, a tu nabitou často jen drobnými broky, chodil všude, nahlížeje a čmuchaje po ostrově, abych viděl, co bych mohl získat; v jakém překvapení bych byl, kdybych namísto otisku lidské nohy spatřil patnáct nebo dvacet divochů a shledal je, jak mě pronásledují, a při rychlosti jejich běhu žádnou možnost, abych jim unikl! Myšlenka na to mi někdy klesala až na dno duše a tak mě sužovala, že jsem se jen pomalu z toho vzpamatovával, abych si pomyslel, co bych byl učinil a jak bych nejen nebyl schopen se jim postavit, ale ani bych nebyl měl dost duchapřítomnosti, abych udělal, co jsem udělat mohl; natož co bych teď, po tolika úvahách a přípravách, snad udělat dovedl. Vskutku, po vážném přemýšlení o těchto věcech

jsem bývával stísněný a někdy to trvalo dlouho; ale nakonec jsem to vše převedl v díky té Prozřetelnosti, která mě vysvobodila z tolika neviditelných nebezpečí a která mě ochránila před těmi pohromami, z nichž bych se nemohl žádným způsobem sám vysvobodit, protože jsem neměl ani nejmenší tušení, že by cokoli takového hrozilo, ani nejmenší předpoklad, že je to vůbec možné. To ve mně obnovilo úvahu, která mi dříve často přicházela na mysl, když jsem poprvé začínal vidět milosrdná uspořádání Nebes v nebezpečích, jimiž v tomto životě procházíme; jak podivuhodně býváme vysvobozeni, aniž o tom cokoli víme; jak, když jsme v nejistotě, jak tomu říkáme, v pochybě či váhání, zda jít tudy či tudy, tajný náznak nás nasměruje touto cestou, když jsme zamýšleli jít druhou: ba, i když nás smysly, naše vlastní náklonnost a snad i povinnost volaly jít druhou cestou, podivný dojem v mysli, z nám neznámých pramenů a nám neznámou mocí, nás přemůže, abychom šli touto cestou; a potom se ukáže, že kdybychom byli šli druhou cestou, kterou jsme měli jít a která se nám podle naší představy jít měla, byli bychom se zahubili a zahynuli. Na základě těchto a mnoha podobných úvah jsem si potom stanovil za jisté pravidlo, že kdykoli jsem zjistil takové tajné pokyny nebo nutkání mysli, abych něco učinil nebo neučinil, nebo šel tam či tam, nikdy jsem neopomněl uposlechnout tajný diktát; ačkoli jsem k tomu neznal jiný důvod, než že takový tlak nebo takový náznak lpěl na mé mysli. Mohl bych uvést mnoho příkladů úspěchu tohoto chování v průběhu svého života, zvláště však v pozdější části svého pobytu na tomto nešťastném ostrově; vedle mnoha příležitostí, jichž bych si pravděpodobně byl všiml, kdybych byl tehdy viděl stejnýma očima, jakýma vidím nyní. Avšak nikdy není příliš pozdě být moudrým; a nemohu nedoporučit všem uvážlivým lidem, jejichž životy jsou provázeny takovými neobyčejnými příhodami jako můj, nebo i ne tak neobyčejnými, aby nepřehlíželi tyto tajné pokyny Prozřetelnosti, ať přicházejí od jakékoli neviditelné bytosti. To nebudu rozebírat a snad bych to ani neuměl vysvětlit; avšak

jsou zajisté důkazem styku duchů a tajného spojení mezi těmi, kdo jsou v těle, a těmi, kdo v těle nejsou, takovým důkazem, kterému nelze odolat; o čemž budu mít příležitost uvést pozoruhodné případy ve zbytku svého osamělého pobytu v tomto chmurném místě.

Věřím, že čtenáři toho nebude připadat zvláštní, přiznám-li se, že tyto úzkosti, tato ustavičná nebezpečí, v nichž jsem žil, a starost, která mě nyní tížila, učinily konec vší vynalézavosti a všem plánům, které jsem si byl rozvrhl pro svá budoucí pohodlí a výhody. Měl jsem ted více starosti o svou bezpečnost než o svůj pokrm. Nestaral jsem se o to, abych zarazil hřebík nebo rozťal poleno, pro strach, že by hluk, který bych způsobil, mohl být slyšet: tím méně bych vystřelil z pušky z téhož důvodu: a nade vše mě nesnesitelně znepokojovalo rozdělávat jakýkoli oheň, aby mě nevyzradil kouř, který je ve dne na velkou dálku vidět. Z tohoto důvodu jsem onu část své práce, která vyžadovala oheň, jako pálení hrnců a dýmek a tak dále, přemístil do své nové komnaty v lese; kde jsem po nějakém čase, k své nevýslovné útěše, nalezl pouhou přírodní jeskyni v zemi, která se táhla velmi daleko dovnitř a kam by se, troufám si tvrdit, žádný divoch, i kdyby byl u jejího ústí, neodvážil vstoupit; ani vskutku žádný jiný člověk, kromě takového, který, jako já, nic tolik nepostrádal jako bezpečný úkryt.

Ústí této dutiny bylo na úpatí velké skály, kde jsem – náhodou bych řekl, kdybych neměl dost důvodů připisovat teď všechny takové věci Prozřetelnosti – kácel několik hustých větví stromů, abych udělal dřevěné uhlí; a než půjdu dál, musím vysvětlit, proč jsem to dřevěné uhlí dělal, a to bylo takto – obával jsem se, jak jsem řekl dříve, dělat kouř kolem svého obydlí; a přece jsem tam nemohl žít, aniž bych pekl chléb, vařil maso a tak dále; vymyslel jsem si tedy, že si tu spálím nějaké dřevo, jak jsem to viděl dělat v Anglii, pod drnem, až se změní v černé uhlí čili suché uhlí; a potom, uhasiv oheň, uchoval jsem si uhlí, abych je odnesl domů a vykonal jiné služby, k nimž byl oheň potřeba, bez nebezpečí kouře. Ale to je mimochodem. Když jsem tu kácel

nějaké dřevo, zpozoroval jsem, že za jednou velmi hustou větví nízkého křoví či houštiny je jakési duté místo: byl jsem zvědav, co uvnitř je; a prodrav se s obtížemi ústím, zjistil jsem, že je dost veliké, totiž takové, abych se v něm mohl postavit zpříma, snad i se mnou ještě jeden; ale musím vám přiznat, že jsem byl ještě rychlejší při odchodu než při vstupu, když jsem při pohledu hlouběji do onoho místa, které bylo úplně temné, uviděl dvě široké svítící oči nějakého tvora, zda ďábla či člověka jsem nevěděl, které jiskřily jako dvě hvězdy; slabé světlo od ústí jeskyně dopadalo přímo dovnitř a vytvářelo ten odraz. Avšak po jisté chvíli jsem se vzpamatoval a začal se nazývat tisícem bláznů, s pomyšlením, že ten, kdo se bojí vidět ďábla, není hoden žít dvacet let na ostrově zcela sám; a že si mohu stěží myslet, že v této jeskyni je něco strašidelnějšího než já sám. Nato, sebrav odvahu, vzal jsem hořící poleno a hnal se tam znovu, s pochodní plamenící v ruce: nebyl jsem tři kroky uvnitř, když jsem byl téměř stejně vyděšen jako prve; neboť jsem uslyšel velmi hlasité zavzdechnutí, jako muže v jakési bolesti, a po něm zpřetrhaný zvuk, jako napůl vyslovená slova, a potom znovu hluboký vzdech. Ustoupil jsem o krok zpět a byl jsem vskutku zasažen takovým překvapením, že mi to vyvolalo studený pot, a kdybych byl měl klobouk na hlavě, nemohl bych se zaručit, že by mi vlasy nebyly klobouk nadzvedly. Avšak nabývaje stále odvahy, jak jsem jen mohl, a trochu se povzbuzuje úvahou, že moc a přítomnost Boží je všude a je schopna mě ochránit, vykročil jsem znovu kupředu, a při světle hořícího polena, drže je trochu nad hlavou, jsem spatřil ležet na zemi obrovského, hrůzostrašného starého kozla, právě – jak se říká – sepisujícího závěť a chrčícího po dechu, a vskutku umírajícího jen samým stářím. Trochu jsem s ním pohnul, abych viděl, zda bych ho mohl vytáhnout ven, a on se pokusil vstát, ale nebyl s to se zvednout; a pomyslel jsem si, že jen ať tu klidně leží – neboť vyděsil-li mě, zajisté také vyděsí každého divocha, kdyby se některý z nich odvážil tam vstoupit, dokud by v něm byl život.

Nyní, když jsem se vzpamatoval ze svého překvapení, začal jsem se rozhlížet kolem a shledal jsem, že jeskyně je jen velmi malá – totiž mohla být asi dvanáct stop napříč, ale neurčitého tvaru, ani kulatá, ani čtvercová, neboť na její tvorbě nepracovaly žádné lidské ruce, nýbrž pouze ruce přírody. Všiml jsem si rovněž, že na druhé straně bylo místo, které šlo ještě dál dovnitř, ale bylo tak nízké, že jsem si tam musel lézt po rukou a kolenou, a kam vedlo, jsem nevěděl; a tak, nemaje svíčku, nechal jsem to pro tentokrát, ale předsevzal si, že druhý den půjdu znovu, vybaven svíčkami a troudníkem, který jsem si udělal z kohoutku jedné z mušket, s trochou zápalného prášku v pánvičce.

Druhého dne jsem tedy přišel vybaven šesti velkými svíčkami vlastní výroby (neboť jsem teď dělal velmi dobré svíčky z kozího loje, ale byl jsem těžce zkoušen s knoty, používaje někdy hadrů či motouzu z lan a někdy usušené kůry jakéhosi bylí podobného kopřivám); a vstupuje do tohoto nízkého místa jsem byl nucen plazit se po čtyřech, jak jsem řekl, snad deset yardů – což bylo, mimochodem, mínil jsem, dost odvážné dobrodružství, uváží-li se, že jsem nevěděl, jak daleko by to mohlo vést, ani co bylo za tím. Když jsem prošel úžinou, zjistil jsem, že se strop zvedá výš, snad až na dvacet stop; ale myslím, že nikdy nebyl na ostrově viděn tak slavný pohled, jako byl pohled kolem na stěny a strop této klenby či jeskyně – stěna mi vracela sto tisíc světel z mých dvou svíček. Co to bylo ve skále – zda diamanty nebo nějaké jiné drahé kameny, nebo zlato, což jsem spíše předpokládal – jsem nevěděl. Místo, v němž jsem byl, bylo nejpůvabnější dutinou či grottou, ačkoli dokonale temnou; podlaha byla suchá a rovná a byl na ní jakýsi drobný volný štěrk, takže tam nebylo vidět žádného nechutného či jedovatého tvora, ani nebylo stěn či stropu nijak vlhkých či mokrých. Jedinou obtíží byl vchod – který však, protože to bylo místo bezpečí a takový úkryt, jakého mi bylo potřeba, jsem pokládal za výhodu; a tak jsem se z toho objevu vskutku velice radoval a předsevzal si, že tam bez odkladu přenesu některé z věcí, o něž jsem měl největší starost: zvláště

jsem si předsevzal, že sem přenesu svůj sklad prachu a všechny své náhradní zbraně – totiž dvě lovecké pušky – neboť jsem jich měl tři – a tři muškety – neboť těch jsem měl osm; takže jsem si ve svém hradě ponechal jen pět, které stály připraveny namontovány jako kusy děl na mém vnějším plotě a byly také připraveny k vzetí na jakoukoli výpravu. Při této příležitosti stěhování svého střeliva se stalo, že jsem otevřel sud s prachem, který jsem vytáhl z moře a který byl mokrý, a shledal jsem, že voda pronikla asi tři nebo čtyři palce do prachu po všech stranách, který, zkamenělý a ztvrdlý, zachoval vnitřek jako jádro ve skořápce, takže jsem měl ve středu sudu skoro šedesát liber velmi dobrého prachu. To byl pro mne v té chvíli velmi příjemný objev; a tak jsem všechno odnesl tam, nenechávaje si u sebe v hradě víc než dvě či tři libry prachu, pro strach, že by mě něco zaskočilo; také jsem tam odnesl všechno olovo, které mi zbývalo pro kule.

Představoval jsem si teď, že jsem jako jeden z oněch starodávných obrů, o nichž se vypráví, že žili v jeskyních a dírách ve skalách, kam se k nim nikdo nemohl dostat; neboť jsem si namlouval, že dokud zde budu, kdyby mě i pět set divochů lovilo, nikdy by mě nenašli – anebo kdyby mě našli, neodvážili by se mě tu napadnout. Starý kozel, jehož jsem našel umírajícího, zemřel v ústí jeskyně druhého dne po tom, co jsem učinil tento objev; a shledal jsem, že je mnohem snadnější tam vykopat velkou díru a hodit ho dovnitř a přikrýt zemí, než ho vytáhnout ven; tak jsem ho tam pochoval, abych uchránil svůj nos před obtěžováním.

XIII. Vrak španělské lodi

Byl jsem teď ve třiadvacátém roce svého pobytu na tomto ostrově a byl jsem natolik přivyklý tomu místu a způsobu života, že – kdybych si jen mohl být jist, že žádní divoši sem nepřijdou mě vyrušit – byl bych se spokojil s tím, že bych tam strávil zbytek svého času, až do poslední chvíle, kdy bych ulehl a zemřel, jako ten starý kozel v jeskyni. Přišel jsem si také na nějaká malá rozptýlení a zábavy, které mi činily, že čas plynul mnohem příjemněji než předtím – za prvé, naučil jsem svého Póla, jak jsem už poznamenal, mluvit; a dělal to tak důvěrně a mluvil tak zřetelně a jasně, že mi to působilo velkou radost; a žil se mnou plných šestadvacet let. Jak dlouho mohl žít potom, nevím, ačkoli vím, že v Brazílii mají za to, že žijí sto let. Můj pes mi byl příjemným a milujícím druhem po celých šestnáct let mého času, a potom zemřel samým stářím. Co se mých koček týká, rozmnožily se, jak jsem již poznamenal, do té míry, že jsem byl nucen několik jich zpočátku zastřelit, abych je udržel od toho, aby mě sežraly i se vším, co jsem měl; ale nakonec, když ty dvě staré, které jsem si přivezl, byly pryč, a po nějaké době, co jsem je od sebe neustále odháněl a nedával jim u sebe žádné potravy, všechny divoce utekly do lesů, kromě dvou či tří oblíbenců, které jsem si choval krotké a jejichž mláďata, pokud nějaká měly, jsem vždy utopil; a tyto byly součástí mé rodiny. Mimo nich jsem u sebe stále choval dvě či tři domácí kůzlata, která jsem si naučil krmit si z ruky; a měl jsem ještě dva papoušky, kteří mluvili docela dobře, a oba volali „Robin Crusoe", ale ani jeden tak jako můj první; ani jsem si ovšem s žádným z nich nedal takovou práci, jako jsem si dal s ním.

Měl jsem také několik krotkých mořských ptáků, jejichž jméno jsem neznal, které jsem chytal na břehu a stříhal jim křídla; a malé kůly, které jsem byl zasadil před hradbou svého hradu, teď vyrostly v pěkně hustý háj, v němž tito ptáci všichni žili mezi těmito nízkými stromy a hnízdili tam, což mi bylo velmi milé; takže, jak jsem řekl výše, začínal jsem být velmi spokojen se životem, který jsem vedl, kdybych jen byl zajištěn před strachem z divochů. Ale bylo určeno jinak; a nebude snad od věci, aby všichni lidé, kteří narazí na můj příběh, z něj učinili tuto spravedlivou úvahu: Jak často v průběhu našich životů bývá zlo, kterému se v sobě nejvíce snažíme vyhnout a které, když do něj upadneme, je pro nás nejhroznější, často právě tím prostředkem či dveřmi našeho vysvobození, jen jimiž můžeme být opět pozvednuti z neštěstí, do něhož jsme upadli. Mohl bych uvést mnoho příkladů tohoto v průběhu svého neobyčejného života; ale v ničem to nebylo zvláště nápadnější než v okolnostech mých posledních let osamělého pobytu na tomto ostrově.

Byl teď měsíc prosinec, jak jsem řekl výše, ve třiadvacátém roce; a toto, protože byl jižní slunovrat (neboť zimou to nazvat nemohu), byl zvláštní čas mé sklizně a vyžadovalo to, abych byl hodně venku v polích; když, jda ven časně ráno, ještě než se zcela rozednilo, byl jsem překvapen tím, že jsem spatřil světlo nějakého ohně na břehu, ve vzdálenosti ode mne asi dvě míle, směrem k té části ostrova, kde jsem byl, jak jsem už dříve pozoroval, viděl bývat některé divochy, a ne na druhé straně; ale, k mému velkému zděšení, bylo to na mé straně ostrova.

Byl jsem vskutku strašlivě překvapen tím pohledem a zastavil se krátce ve svém háji, neodvažuje se vyjít, abych nebyl zaskočen; a přece jsem neměl v sobě pokoje z obav, které jsem choval, že kdyby tito divoši, bloudíce po ostrově, nalezli mé obilí stojící nebo pokosené, nebo některé z mých prací a vylepšení, hned by usoudili, že na tom místě jsou lidé, a potom by nikdy neustali, dokud by mě nenašli. V této kraj-

nosti jsem se vrátil přímo do svého hradu, přitáhl za sebou žebřík a všechno zvenčí učinil tak divokým a přirozeným, jak jsem dovedl.

Potom jsem se uvnitř připravil, uváděje se do obranného postavení. Nabil jsem všechna svá děla, jak jsem jim říkal – totiž své muškety, které byly namontovány na mém novém opevnění – a všechny své pistole, a předsevzal si bránit se do posledního dechu – nezapomínaje vážně se poručit Božské ochraně a vroucně se modlit k Bohu, aby mě vysvobodil z rukou barbarů. Setrval jsem v tomto postavení asi dvě hodiny a začal být netrpělivý, nemaje zprávy zvenčí, neboť jsem neměl žádné zvědy, které bych vyslal. Když jsem ještě chvíli poseděl a přemýšlel, co bych měl v tomto případě udělat, nebyl jsem s to déle snášet, abych seděl v nevědomosti; takže postaviv si žebřík k boku kopce, kde bylo rovné místo, jak jsem už dříve podotkl, a potom přitáhnuv žebřík k sobě, znovu jsem si jej postavil a vystoupil na vrchol kopce, a vytáhnuv svůj dalekohled, který jsem si vzal zvlášť k tomuto účelu, položil jsem se naplocho na břicho na zem a začal se dívat po tom místě. Hned jsem shledal, že tam je ne méně než devět nahých divochů, sedících kolem malého ohně, který si rozdělali, ne aby se zahřáli, neboť toho neměli potřebu, protože počasí bylo nesmírně horké, ale, jak jsem se domníval, aby si upravili něco ze své barbarské stravy z lidského masa, které si s sebou přinesli, zda živé či mrtvé jsem nedovedl říci.

Měli u sebe dvě kánoe, které vytáhli na břeh; a protože byl tehdy odliv, zdálo se mi, že čekají na návrat přílivu, aby zase odpluli. Není snadné si představit, do jakého zmatku mě tento pohled uvedl, zvláště když jsem je viděl, jak přišli na mou stranu ostrova, a tak blízko ke mně; ale když jsem uvážil, že jejich příchod musí být vždy s proudem odlivu, začal jsem potom být klidnější, uspokojen tím, že mohu bezpečně vycházet ven po celou dobu přílivu, pokud by nebyli na břehu dříve; a učiniv toto pozorování, šel jsem ven ke své sklizňové práci s větší vyrovnaností.

Jak jsem očekával, tak se také stalo; neboť jakmile se příliv obrátil na západ, viděl jsem je všechny, jak nasedli do člunu a odveslovali (nebo pádlovali, jak tomu říkáme) pryč. Měl bych podotknout, že hodinu či více předtím, než odjeli, tancovali, a při svém dalekohledu jsem mohl snadno rozeznat jejich postoje a gesta. Nemohl jsem svým nejpečlivějším pozorováním zjistit nic jiného, než že byli docela nazí a neměli na sobě ani nejmenší oděv; ale zda to byli muži či ženy, jsem rozlišit nedovedl.

Jakmile jsem je viděl nasednout a odjet, vzal jsem si dvě pušky na ramena a dvě pistole za pás a svůj velký meč k boku bez pochvy, a se vší rychlostí, jakou jsem byl schopen vynaložit, jsem se vydal na kopec, kde jsem byl poprvé spatřil to vše; a jakmile jsem tam dorazil, což nebylo za méně než dvě hodiny (neboť jsem nemohl jít rychle, tak zatížen zbraněmi, jak jsem byl), zpozoroval jsem, že na onom místě byly ještě tři další kánoe divochů; a dívaje se dále, viděl jsem je všechny na moři spolu, mířící k pevnině. To byl pro mě strašlivý pohled, zvláště když jsem, sestupuje ke břehu, viděl stopy hrůzy, které po sobě nechala pochmurná práce, kterou vykonali – totiž krev, kosti a kusy masa lidských těl, snědených a pozřených těmi ničemy s veselím a žerty. Byl jsem tím pohledem naplněn takovým rozhořčením, že jsem nyní začal předem obmýšlet záhubu příštích, které zde uvidím, ať by to byl kdokoli a v jakémkoli počtu. Zdálo se mi zřejmé, že návštěvy, které takto konali na tomto ostrově, nebyly velmi časté, neboť uplynulo přes patnáct měsíců, než zde kdokoli z nich znovu přistál – totiž, neviděl jsem je ani žádné jejich stopy či znamení po celou tu dobu; neboť pokud jde o období dešťů, pak zajisté ven nevyjíždějí, aspoň ne tak daleko. Přesto jsem po celou tu dobu žil nepohodlně, pro stálé obavy, že mě překvapí; z čehož pozoruji, že očekávání zla je horší než samo utrpení, zvláště není-li možnost ty obavy či úzkosti setřást.

Po celou tu dobu jsem byl v náladě vraždění a trávil většinu svých hodin, které měly být lépe využity, vymýšlením, jak je obejít a napad-

nout, až je příště uvidím – zvláště kdyby byli, jako posledně, rozděleni na dvě skupiny; a vůbec jsem neuvážil, že kdybych i jednu skupinu zabil – řekněme deset nebo tucet – měl bych druhý den, nebo týden, nebo měsíc zabít další, a tak znovu další, a to až do nekonečna, až bych nakonec byl neméně vrahem, než oni byli jedlíci lidí – a snad ještě daleko víc. Trávil jsem teď své dny ve velkých rozpacích a úzkosti mysli, očekávaje, že jednoho dne či druhého upadnu do rukou těch nemilosrdných tvorů; a jestliže jsem se kdy odvážil vyjít ven, nebylo to bez toho, abych se se vší myslitelnou pečlivostí a opatrností kolem sebe nerozhlížel. A nyní jsem shledal, k své velké útěše, jak šťastné bylo, že jsem si opatřil krotké stádo či stádečko koz, neboť jsem se nikterak neodvážil vystřelit ze své pušky, zvláště poblíž té strany ostrova, kam obyčejně přicházeli, abych nevyvolal poplach u divochů; a kdyby přede mnou nyní prchli, byl bych jist, že se vrátí snad se dvěma nebo třemi sty kánoí za pár dní, a potom jsem věděl, co bych mohl očekávat. Nicméně uplynul rok a tři měsíce dalších, než jsem viděl některého z divochů znovu, a tehdy jsem je zase shledal, jak zakrátko povím. Je pravda, že zde snad jednou či dvakrát byli; ale buď se tam dlouho nezdržovali, nebo jsem je přinejmenším neviděl; avšak v květnu, pokud jsem to mohl spočítat, a v mém čtyřiadvacátém roce jsem s nimi měl velmi podivné setkání; o němž na svém místě.

Rozrušení mé mysli za tento patnácti- či šestnáctiměsíční interval bylo velmi veliké; spal jsem neklidně, snil vždy děsivé sny a často jsem se v noci ze spánku s úlekem probouzel. Ve dne mi mysl zavalovaly velké starosti; a v noci jsem často snil o zabíjení divochů a o důvodech, proč bych to mohl ospravedlnit.

Avšak abych to na chvíli nechal stranou. Bylo to uprostřed května, šestnáctého dne, myslím, pokud můj ubohý dřevěný kalendář počítal správně, neboť všechno jsem si pořád zaznamenával na kůl; pravím, že to bylo šestnáctého května, kdy foukala celý den velmi silná bouře větru, s velkým množstvím blesků a hromů, a byla to velmi hnusná

noc po ní. Nevěděl jsem, co bylo zvláštní příčinou toho; ale když jsem si četl v Bibli a byl zaujat velmi vážnými úvahami o svém nynějším postavení, byl jsem překvapen hlukem nějaké pušky, jak jsem si myslel, vypálené na moři. To bylo zajisté překvapení zcela jiné povahy než jakékoli, s nímž jsem se byl dosud setkal; neboť představy, které to vložilo do mých myšlenek, byly zcela jiného druhu. Vyskočil jsem s největším možným spěchem; a v mžiku jsem přirazil svůj žebřík k střední části skály a vytáhl jej za sebou; a stoupaje po něm po druhé, dostal jsem se na vrchol kopce právě ve chvíli, kdy mi záblesk ohně nakázal poslouchat druhou puškovou ránu, kterou jsem po půl minutě také uslyšel; a podle zvuku jsem věděl, že je z té strany moře, kudy mě proud strhl v mé loďce. Hned jsem usoudil, že to musí být nějaká lod v nouzi, a že měli nějakého druha nebo nějakou jinou loď ve společnosti a stříleli tyto rány na znamení nouze a aby získali pomoc. Měl jsem v tu chvíli duchapřítomnost pomyslet, že třebaže jim nemohu pomoci, snad by oni mohli pomoci mně; i snesl jsem dohromady všechno suché dříví, které jsem mohl dostat po ruce, a udělav z toho pěknou pořádnou hromadu, zapálil jsem ji na kopci. Dřevo bylo suché a plápolalo volně; a ačkoli vítr foukal velmi silně, přece pěkně hořelo; takže jsem byl jist, že kdyby tam nějaká loď byla, musí nutně oheň vidět. A nepochybuji, že viděli; neboť jakmile můj oheň vzplanul, uslyšel jsem další výstřel, a po něm několik dalších, všechny z téže strany. Udržoval jsem svůj oheň celou noc, až do úsvitu: a když se úplně rozednilo a vzduch se vyjasnil, viděl jsem něco ve velké vzdálenosti na moři, přímo na východ od ostrova, zda plachtu nebo trup lodi jsem nedovedl rozlišit – ne, ani se svým dalekohledem: vzdálenost byla tak velká a počasí ještě trochu zamžené; aspoň to tak bylo venku na moři.

Díval jsem se tam ustavičně celý ten den a brzy jsem shledal, že se to nehýbe; z čehož jsem hned usoudil, že je to loď na kotvě; a jsa dychtivý, jak si můžete být jisti, abych byl ukojen, vzal jsem svou pušku do ruky a běžel k jižní straně ostrova ke skalám, kde jsem byl kdysi odne-

sen proudem; a vystoupiv na ně, protože počasí bylo touto dobou dokonale jasné, mohl jsem jasně, k své velké bolesti, vidět vrak lodi, odhozené v noci na ony skryté skály, které jsem byl našel, když jsem byl venku ve své loďce; a tyto skály, protože zadržovaly prudkost proudu a tvořily jakýsi protiproud či vír, byly příčinou toho, že jsem se vzpamatoval z nejzoufalejšího, nejbeznadějnějšího stavu, v jakém jsem byl v celém svém životě. Tak to, co je bezpečím jednoho muže, je zkázou druhého; neboť se zdá, že tito muži, ať to byl kdokoli, protože byli mimo své známé vody, a protože ty skály byly úplně pod vodou, byli na ně v noci hnáni, když vítr foukal silně od východoseverovýchodu. Kdyby byli viděli ostrov, jak jsem nutně musel předpokládat, že neviděli, museli se, jak jsem si myslel, snažit zachránit na břehu pomocí svého člunu; ale jejich střelba z pušek pro pomoc, zvláště když viděli, jak jsem si představoval, můj oheň, mě naplnila mnoha myšlenkami. Předně jsem si představoval, že při pohledu na mé světlo se snad usadili do svého člunu a snažili se dostat ke břehu: ale že protože moře šlo velmi vysoko, mohli ztroskotat. Jindy jsem si představoval, že snad ztratili svůj člun už dříve, jak se to mohlo stát mnoha způsoby; obzvláště lámáním moře o jejich loď, které často nutí lidi zničit či rozlámat svůj člun, a někdy jej hodit přes palubu svýma vlastníma rukama. Jindy jsem si představoval, že měli ve společnosti nějakou jinou loď či lodě, které je, při signálech nouze, které vysílali, vzaly k sobě a odvezly. Jindy jsem si představoval, že všichni odjeli na moře ve svém člunu a jsouce odneseni proudem, v němž jsem byl prve, byli vyvezeni do velikého oceánu, kde není nic než bída a zahynutí; a že snad touto dobou pomýšlejí na hladovění a na to, že jsou v postavení, aby se jedli navzájem.

Protože toto vše byly jen dohady při nejlepším, tak jsem také v postavení, v jakém jsem byl, nemohl dělat nic víc než se dívat na bídu ubohých mužů a litovat jich; což přece mělo tento dobrý účinek na mé straně, že mi to dávalo stále více důvodů vzdávat díky Bohu, který mě

tak šťastně a potěšitelně zaopatřil v mém pustém postavení; a že ze dvou lodních posádek, které teď byly odhozeny na tuto stranu světa, ani jediný život nebyl ušetřen kromě mého. Zde jsem se znovu naučil pozorovat, že je velmi zřídka, kdy nás prozřetelnost Boží vrhne do takového nízkého postavení, nebo do takové velké bídy, že nebudeme moci spatřit něco, zač bychom byli vděčni, a vidět jiné v horších okolnostech než naše vlastní. Takový byl zajisté případ těchto mužů, z nichž jsem nemohl vidět ani prostor, abych předpokládal, že některý byl zachráněn; nic nemohlo učinit rozumným aspoň přát si či očekávat, že by tam všichni nezahynuli, kromě jen možnosti, že by byli vzati jinou lodí ve společnosti; a to byla jen pouhá možnost, neboť jsem neviděl ani nejmenší známku či náznak něčeho takového. Nemohu vyložit, žádnou možnou silou slov, jakou podivnou touhu jsem pociťoval v duši při tomto pohledu, propukající někdy takto: „Ó, kdyby jen byl býval jeden či dva, ba, aspoň jedna duše zachráněna z této lodi, aby mi unikla, abych měl aspoň jednoho druha, jednoho spolutvora, aby ke mně promluvil a abych s ním rozmlouval!" Za celou dobu svého osamělého života jsem nikdy necítil tak vroucí, tak silnou touhu po společnosti svých spolutvorů, ani tak hlubokou lítost nad jejím nedostatkem.

V citech jsou jakési tajné prameny, které, když je nějaký předmět v dohledu, nebo i když není v dohledu, ale je přítomen mysli silou obraznosti, uvede do pohybu, vynesou duši svou prudkostí k tak zběsilým, dychtivým objetím toho předmětu, že jeho nepřítomnost je nesnesitelná. Taková byla tato vroucí přání, aby byl jen jeden muž zachráněn. Věřím, že jsem opakoval slova: „Ó, kdyby to byl býval jen jeden!" tisíckrát; a mé touhy tím byly tak rozpohybovány, že když jsem ta slova pronášel, mé ruce se mi křečovitě svíraly a mé prsty tiskly dlaně mých rukou tak, že kdybych byl měl v ruce něco měkkého, byl bych to mimoděk rozdrtil; a zuby v mé hlavě na sebe narážely a tiskly jedny proti druhým tak silně, že jsem je nějakou dobu nemohl rozpojit.

Nechť přírodovědci vysvětlí tyto věci, i jejich důvod a způsob. Vše, co mohu udělat, je popsat skutečnost, která mě samotného překvapila, když jsem ji shledal, ačkoli jsem nevěděl, odkud pochází; byl to nepochybně účinek vroucích přání a silných představ utvořených v mé mysli, uskutečňujících útěchu, kterou by mi rozhovor s jedním z mých spolukřesťanů byl. Avšak nemělo to tak být; buď jejich osud, nebo můj, nebo obojí tomu zabránilo; neboť do posledního roku mého pobytu na tomto ostrově jsem nikdy nevěděl, zda byl někdo z té lodi zachráněn či nikoli; a měl jsem jen to zarmoucení, několik dní nato, vidět mrtvolu utopeného chlapce vyplavenou na břeh na konci ostrova, který byl nejblíže vraku. Neměl na sobě žádný oděv kromě námořnické vesty, páru pod koleny otevřených plátěných spodků a modré plátěné košile; ale nic, co by mě vedlo třeba jen k dohadu, jaké byl národnosti. Neměl v kapsách nic kromě dvou realů osmeráků a tabákové dýmky – ta druhá mi byla desetkrát cennější než ta první.

Bylo teď bezvětří, a měl jsem velikou chuť vydat se se svou loďkou na onen vrak, nepochybuje, že najdu na palubě něco, co by mi bylo užitečné. Ale to mě netlačilo tolik jako možnost, že by snad na palubě byl ještě nějaký živý tvor, jehož život bych nejen mohl zachránit, ale mohl bych, zachráněním toho života, utěšit svůj vlastní na nejvyšší míru; a tato myšlenka tak lnula k mému srdci, že jsem nemohl být klidný ve dne ani v noci, nýbrž musel jsem se vydat se svou loďkou na tento vrak; a svěřiv ostatní Boží prozřetelnosti, pomyslel jsem si, že dojem je tak silný v mé mysli, že mu nelze odolat – že musí pocházet z nějakého neviditelného vedení a že bych byl sám sobě na škodu, kdybych nešel.

Pod silou tohoto dojmu jsem spěchal zpět ke svému hradu, připravil všechno pro svou plavbu, vzal množství chleba, velký hrnec čerstvé vody, kompas k řízení, láhev rumu (neboť toho jsem měl ještě hodně), a košík rozinek; a takto, zatíživ se vším nezbytným, sešel jsem dolů ke své loďce, vybral z ní vodu, dal jsem ji na vodu, naložil jsem do ní celý

svůj náklad a potom jsem šel znovu domů pro více. Můj druhý náklad byl velký pytel rýže, slunečník na postavení nad hlavu pro stín, další velký hrnec vody a asi dva tucty malých bochníčků či ječných placek, více než předtím, s lahví kozího mléka a sýrem; to vše jsem s velkou námahou a potem donesl ke své loďce; a modle se k Bohu, aby řídil mou plavbu, vyplul jsem a vesluje nebo pádluje svou kánoí podél břehu, dorazil jsem konečně k nejzazšímu bodu ostrova na severovýchodní straně. A nyní jsem se měl pustit do oceánu, a buď to risknout, nebo neriskovat. Pohlédl jsem na prudké proudy, které ustavičně běžely po obou stranách ostrova v dálce a které byly pro mě velmi hrozné kvůli vzpomínce na nebezpečí, v jakém jsem byl prve, a mé srdce mi začalo klesat; neboť jsem předvídal, že kdybych byl vehnán do jednoho z těch proudů, byl bych odnesen daleko do moře, a snad bych byl opět mimo dosah nebo dohled ostrova; a že tehdy, protože má loďka byla jen malá, kdyby se zvedl i trochu silnější vítr, byl bych neodvratně ztracen.

Tyto myšlenky mi tak sužovaly mysl, že jsem začínal upouštět od svého podniku; a vtáhnuv svou loďku do malého zálivu na břehu, vystoupil jsem a sedl si na trochu vyvýšený kousek země, velmi zamyšlen a úzkostlivý, mezi strachem a touhou, nad svou plavbou; když, jak jsem přemýšlel, mohl jsem pozorovat, že se příliv obrátil a nastal nástup vody; z čehož jsem seznal, že můj odchod je neuskutečnitelný na tolik hodin. Nato mi přišlo na mysl, že bych měl vystoupit na nejvyšší kus země, jaký bych mohl najít, a pozorovat, pokud bych mohl, jak jdou toky přílivu či proudů, až nastane příliv, abych mohl posoudit, zda, kdybych byl vehnán jednou cestou ven, bych mohl očekávat, že budu vehnán jinou cestou domů, se stejnou prudkostí proudů. Tato myšlenka mi stěží přišla na mysl, než jsem padl pohledem na malý kopec, který dostatečně přehlížel moře na obě strany a odkud jsem měl jasný pohled na proudy či toky přílivu, i na to, kterou cestou jsem se měl řídit při svém návratu. Zde jsem shledal, že protože proud odlivu

vycházel těsně kolem jižního bodu ostrova, tak proud přílivu vstupoval těsně kolem břehu severní strany; a že nemám nic jiného na práci, než se při svém návratu držet severní strany ostrova, a vše půjde dobře.

Povzbuzen tímto pozorováním, předsevzal jsem si, že se příštího rána vydám s prvním přílivem; a odpočinuv si přes noc ve své kánoi, pod strážním pláštěm, který jsem zmínil, vyplul jsem. Nejprve jsem se trochu vzdálil na moře, přímo na sever, až jsem začínal cítit prospěch proudu, který se nasadil k východu a který mě nesl velkou rychlostí; a přece mě nehnal tak, jako to byl proud na jižní straně učinil prve, aby mi odňal veškerou vládu nad loďkou; nýbrž maje silné řízení svým pádlem, šel jsem velkou rychlostí přímo k vraku, a za méně než dvě hodiny jsem k němu dorazil. Byl to chmurný pohled; loď, která byla podle své stavby španělská, trčela pevně, zaklíněna mezi dvěma skalami. Celá její záď a čtvrtpaluba byly rozbity mořem na kusy; a protože její příď, která trčela ve skalách, narazila s velkou prudkostí, hlavní stěžeň a přední stěžeň byly odneseny přes palubu – totiž uraženy nakrátko; ale její čelen byl neporušen, a hlava a příď se zdály pevné. Když jsem k ní přišel blízko, objevil se na ní pes, který, vida mě přicházet, zakňučel a plakal; a jakmile jsem na něj zavolal, skočil do moře, aby přišel ke mně. Vzal jsem ho do loďky, ale shledal jsem, že je téměř mrtev hladem a žízní. Dal jsem mu placku ze svého chleba, a pohltil ji jako hladový vlk, který hladověl čtrnáct dní ve sněhu; potom jsem tomu nebohému tvorovi dal trochu čerstvé vody, kterou by, kdybych mu to byl dovolil, byl pukl. Potom jsem vstoupil na palubu; ale první pohled, s nímž jsem se setkal, byli dva utopení muži v kuchyňce čili na přídi lodi, pevně objímající jeden druhého. Usoudil jsem, jak je skutečně pravděpodobné, že když loď narazila, protože byla v bouři, moře se tak vysoko a tak ustavičně valilo přes ni, že ti muži to nebyli s to snést a byli uduseni neustálým přívalem vody, stejně jako by byli pod vodou. Kromě psa nezůstalo na lodi nic, co by mělo

život; ani žádné zboží, pokud jsem mohl vidět, kromě toho, co bylo zkaženo vodou. Byly tam nějaké sudy pálenky, zda vína či kořalky jsem nevěděl, které ležely níže v nákladovém prostoru a které, protože voda už odtekla, jsem mohl vidět; ale byly příliš velké, abych si s nimi mohl zahrávat. Viděl jsem několik beden, které, jak jsem věřil, patřily některým z námořníků; a dvě z nich jsem dostal do loďky, aniž bych zkoumal, co v nich je. Kdyby záď lodi byla pevná a přední část odlomena, jsem přesvědčen, že bych byl mohl udělat dobrou plavbu; neboť podle toho, co jsem našel v těch dvou bednách, mám důvod předpokládat, že loď měla na palubě velké bohatství; a mohu-li hádat z kursu, kterým plula, musela plout z Buenos Aires nebo Rio de la Plata, v jižní části Ameriky, za Brazílií, do Havany, v Mexickém zálivu, a snad potom do Španělska. Nepochybně v sobě měla velký poklad, ale toho času nikomu k užitku; a co se stalo s posádkou, jsem tehdy nevěděl.

Shledal jsem, kromě těchto beden, malý soudek plný kořalky, asi dvaceti galonů, který jsem s velkou obtíží dostal do své loďky. V kajutě bylo několik mušket a velký prachový roh s asi čtyřmi librami prachu v něm; co se mušket týká, neměl jsem pro ně využití, tak jsem je nechal, ale vzal jsem prachový roh. Vzal jsem lopatku na oheň a kleště, které jsem nesmírně postrádal, a také dva malé mosazné kotlíky, měděný hrnec na dělání čokolády a rošt; a s tímto nákladem a se psem jsem odjel, protože se příliv začínal obracet domů – a ještě téhož večera, asi hodinu po setmění, jsem dorazil zpět na ostrov, unaven a vyčerpán do nejvyšší míry. Odpočinul jsem tu noc v loďce a ráno jsem si předsevzal, že své věci uložím do své nové jeskyně a nebudu je nosit domů do hradu. Posilniv se, dostal jsem všechen svůj náklad na břeh a začal zkoumat jednotlivosti. Soudek kořalky jsem shledal, že je to jakýsi druh rumu, ale ne takový, jaký jsme měli v Brazílii; a jedním slovem, nebyl vůbec dobrý; ale když jsem šel otevřít bedny, shledal jsem několik věcí, které mi byly velmi užitečné – například jsem v jedné našel pěkné pouzdro s lahvemi mimořádného druhu, naplněnými posi-

lujícími vodami, pěknými a velmi dobrými; láhve pojaly asi tři pinty každá a jejich hrdla byla pokována stříbrem. Našel jsem dva hrnce velmi dobrých kandovaných ovocí či cukrovinek, také na vršku pevně uzavřených, takže slaná voda jim neublížila; a dva další téhož druhu, kterým voda uškodila. Našel jsem několik velmi dobrých košil, které mi byly velmi vítané; a asi tucet a půl bílých plátěných kapesníků a barevných nákrčníků; ty první mi byly také velmi vítány, protože byly nesmírně osvěžující k otření tváře v horkém dni. Kromě toho, když jsem došel k přihrádce v bedně, našel jsem tam tři velké pytle realů osmeráků, které obsahovaly dohromady asi jedenáct set kusů; a v jednom z nich, zabaleno v papíru, šest zlatých dublónů a několik malých prutů či klínů zlata; myslím, že všechny mohly vážit skoro libru. V druhé bedně bylo nějaké šatstvo, ale malé ceny; z okolností však musela patřit pomocníku dělostřelce; i když v ní nebyl žádný prach, kromě dvou liber jemně leštěného prachu ve třech lahvičkách, uchovávaného, jak předpokládám, pro nabíjení jejich loveckých pušek při příležitosti. Celkem vzato, získal jsem touto plavbou velmi málo, co by mi bylo k nějakému užitku; neboť co se peněz týká, neměl jsem pro ně žádné využití; byly mi jako špína pod nohama a byl bych je všechny dal za tři nebo čtyři páry anglických bot a punčoch, které byly věcmi, které jsem silně postrádal, ale které jsem na nohou neměl už mnoho let. Získal jsem sice teď dva páry bot, které jsem sňal z nohou dvou utopených mužů, které jsem viděl ve vraku, a našel jsem ještě dva páry v jedné z beden, které mi byly velmi vítány; ale nebyly jako naše anglické boty, ani co do pohodlí, ani co do služby, protože byly spíše tím, čemu říkáme střevíce, než botami. V bedně toho námořníka jsem našel asi padesát realů osmeráků, v drobných, ale žádné zlato: domnívám se, že toto patřilo chudšímu muži než ten druhý, který, jak se zdálo, patřil nějakému důstojníkovi. Nuže, nicméně jsem tyto peníze odvlekl domů do své jeskyně a uložil je, jak jsem to udělal s těmi dřívějšími, které jsem byl přinesl z naší vlastní lodi; ale byla to veliká ško-

da, jak jsem řekl, že druhá část této lodi nepřipadla mně; neboť jsem přesvědčen, že bych byl mohl naložit svou kánoi několikrát za sebou penězi; a pomyslel jsem si, kdybych kdy unikl do Anglie, mohly by zde dost bezpečně ležet, dokud bych nepřišel znovu a nevzal si je.

XIV. Splněný sen

Dopraviv teď všechny své věci na břeh a zajistiv je, vrátil jsem se ke své loďce a vesloval či pádloval ji podél břehu do jejího starého přístaviště, kde jsem ji uložil, a vydal jsem se, jak nejlépe jsem mohl, ke svému starému obydlí, kde jsem shledal vše v bezpečí a klidu. Začal jsem si teď odpočívat, žít po svém starém způsobu a starat se o věci své domácnosti; a nějaký čas jsem žil celkem snadno, jen že jsem byl ostražitější, než jsem bývával, vyhlížel častěji a nechodil tolik ven; a jestliže jsem se kdy pohnul s nějakou volností, bylo to vždy k východní části ostrova, kde jsem byl celkem spokojen, že tam divoši nikdy nechodí, a kam jsem mohl jít bez tolika opatření a takového nákladu zbraní a střeliva, jaký jsem vždy nosil s sebou, kdykoli jsem šel na druhou stranu.

Žil jsem v tomto stavu ještě skoro dva roky; ale má nešťastná hlava, která se stále musela přihlásit, že se narodila proto, aby mé tělo činila bědným, byla po celé ty dva roky plna záměrů a plánů, jak bych mohl, kdyby to bylo možné, odtud utéci: neboť někdy jsem chtěl učinit další plavbu k vraku, ačkoli mi rozum říkal, že tam nezbylo nic, co by stálo za riziko mé plavby; někdy jsem byl pro putování jednou cestou, někdy jinou – a věřím skutečně, že kdybych byl měl loďku, na níž jsem byl odjel ze Sallee, byl bych se odvážil na moře, vázán kamkoli, nevěděl jsem kam.

Byl jsem, ve všech svých poměrech, mementem těm, kdo jsou zasaženi onou obecnou pohromou lidstva, odkud, co já vím, plyne polovina jejich bíd: míním to, že nejsou spokojeni s postavením, do něhož je

Bůh a příroda umístily – neboť, abych nehleděl zpět ke svému původnímu stavu a znamenité radě svého otce, odpor proti němuž byl, jak mohu tomu říkat, mým *prvotním hříchem*, mé další omyly téhož druhu byly prostředkem, jímž jsem došel do tohoto bědného postavení; neboť kdyby ta Prozřetelnost, která mě tak šťastně usídlila v Brazílii jako plantážníka, byla mě obdařila krocenými touhami, a byl bych býval spokojen jít dále postupně, mohl jsem touto dobou být – míním v době svého pobytu na tomto ostrově – jedním z nejvýznamnějších plantážníků v Brazílii – ba, jsem přesvědčen, že při zlepšeních, která jsem učinil za ten krátký čas, co jsem tam žil, a při vzrůstu, který bych pravděpodobně učinil, kdybych tam byl zůstal, mohl jsem mít cenu sto tisíc moidorů – a jakou jsem měl potřebu zanechat usedlé jmění, dobře zásobenou plantáž, zlepšující se a vzrůstající, abych se obrátil v nákladníka do Guineje pro černochy, když by trpělivost a čas naši zásobu doma tak zvýšily, že bychom je mohli koupit u našich vlastních dveří od těch, jejichž úkolem bylo je přivážet? A ačkoli by nás to stálo něco víc, přece rozdíl té ceny nikterak nestál za uspoření při tak velkém riziku.

Takový však bývá úděl mladých hlav; a úvahy nad jejich pošetilostí jsou obvykle výsadou pozdějších let, nebo draze zaplacené životní zkušenosti – a tak tomu bylo i se mnou nyní. A přece se omyl tak hluboce zakořenil v mé povaze, že jsem se nedokázal spokojit se svým postavením, nýbrž jsem neustále hloubal nad způsoby a možnostmi, jak odtud uniknout; a abych s větším potěšením pro čtenáře uvedl zbývající část svého vyprávění, snad nebude nevhodné podat zprávu o prvních myšlenkách, jež mě v této pošetilé snaze o útěk vedly, a o tom, jak a na jakém základě jsem jednal.

Nyní je nutno si mě představit, jak jsem se po oné nedávné výpravě k vraku uchýlil zpět do své pevnosti; má fregata ležela ukrytá a zajištěná pod hladinou, jako obvykle, a mé poměry se vrátily do stavu, v jakém byly dřív: byl jsem sice bohatší než předtím, ale ani o trochu bo-

hatším ve skutečnosti, neboť jsem toto bohatství potřeboval stejně tak málo, jako je potřebovali Indiáni v Peru, než tam přišli Španělé.

Jedné noci v období dešťů, v březnu, čtyřiadvacátého roku od chvíle, kdy jsem poprvé vstoupil na tento osamělý ostrov, ležel jsem na loži, vlastně v houpací síti, docela zdráv, bez bolesti, bez neduhu, bez tělesné nevolnosti i bez neklidu v mysli, který by přesahoval obvyklou míru – a přece se mi oči nedokázaly zavřít, totiž tak, abych usnul; ne, ani na mžik po celou noc, nestalo-li se to tím způsobem, jak dále povím.

Není možné vypsat ten nespočetný dav myšlenek, který se v tu noc hnal onou velkou hlavní tepnou mozku, pamětí. Probral jsem si celý svůj život v malém, jaksi ve zkratce, mohu-li to tak nazvat, až po svůj příchod na tento ostrov; a také onu část života, co jsem na ostrově strávil. V úvahách o svém osudu od chvíle, kdy jsem na tento ostrov vystoupil, jsem porovnával šťastný stav svých poměrů v prvních letech zdejšího bydlení se životem plným úzkosti, strachu a starosti, jaký jsem vedl od okamžiku, kdy jsem spatřil otisk lidské bosé nohy v písku. Ne že bych nevěřil, že divoši ostrov navštěvovali po celou tu dobu, a snad jich tu bývalo chvílemi i několik set na břehu; ale já o tom nevěděl a nebyl jsem schopen o tom mít ani tušení; mé uspokojení bylo dokonalé, přestože nebezpečí bylo stejné, a byl jsem šťasten tím, že jsem o svém nebezpečí nevěděl, jako bych mu nebyl nikdy skutečně vystaven. Z toho mi vyvstala řada velmi prospěšných úvah, a zvláště tato: Jak nekonečně dobrá je ona Prozřetelnost, která ve vládě nad lidstvem postavila lidskému zraku a vědění tak úzké hranice; a ačkoli člověk kráčí uprostřed tisíců nebezpečí, jejichž pohled by, kdyby mu byl odhalen, rozvrátil jeho mysl a srazil jeho ducha, zachovává si klid a mír tím, že má události před očima zahaleny a o nebezpečích, která ho obklopují, neví zhola nic.

Když mě tyto myšlenky nějakou chvíli zaměstnávaly, dospěl jsem k vážnému zamyšlení nad skutečným nebezpečím, v němž jsem po to-

lik let na tomto ostrově žil, a jak jsem se po něm procházel s největší bezpečností a vší možnou klidností, i když mezi mnou a nejhorším druhem záhuby stál možná jen hřeben kopce, veliký strom nebo náhodný příchod noci – totiž záhubou mám na mysli to, že jsem mohl padnout do rukou kanibalům a divochům, kteří by se mě chopili se stejným pohledem, s jakým bych já chytil kozu nebo želvu; a nepovažovali by za větší zločin mě zabít a sníst, než já považoval za zločin sníst holuba nebo kolihu. Nespravedlivě bych se očerňoval, kdybych řekl, že jsem nebyl upřímně vděčen svému velikému Ochránci, jehož zvláštní záštitě jsem s velkou pokorou přičítal všechna tato nepoznaná vysvobození, bez nichž bych nevyhnutelně padl do jejich nemilosrdných rukou.

Když ty myšlenky odezněly, hlavu mi na chvíli zaměstnávalo uvažování o povaze těchto ubohých stvoření, totiž divochů, a jak je ve světě možné, že moudrý Vládce všech věcí vydal některé ze svých tvorů tak hluboké nelidskosti – ba něčemu, co leží ještě pod úrovní zvířecí dravosti – totiž tomu, že požírají svůj vlastní druh; ale jelikož tyto úvahy skončily v tehdy marném dumání, napadlo mě ptát se, v jaké části světa ti ubožáci žijí? jak daleko je pobřeží, odkud sem připlouvají? proč se tak daleko od domova odvažují? jaké mají čluny? a proč bych si i já nemohl zařídit svou záležitost tak, abych se tam dostal, jako se oni dostávají ke mně?

Vůbec jsem se netrápil otázkou, co bych tam se sebou měl počít; co by se se mnou stalo, kdybych padl do rukou těm divochům; nebo jak jim mám uniknout, kdyby mě napadli; ne, dokonce ani tím, jak by vůbec bylo možné dostat se k pobřeží, aniž by mě přitom někdo z nich napadl, bez jakékoli možnosti se zachránit; a jestliže bych jim do rukou nepadl, co bych si opatřil k jídlu, nebo kterým směrem bych se měl dát; žádná z těchto myšlenek, pravím, mi vůbec nepřišla do cesty; mé zalíbení se cele upnulo na nápad, že se ve svém člunu přeplavím na pevninu. Považoval jsem své nynější postavení za tak bědné, že

horší už být nemůže; ničím jiným než smrtí jsem se už nemohl vrhnout do něčeho, co by se dalo nazvat horším; a dostanu-li se na břeh pevniny, snad narazím na pomoc, nebo mohu plout podél pobřeží, jak jsem to učinil u afrických břehů, dokud nedojdu do nějaké obydlené země, kde snad najdu úlevu; a nakonec snad narazím na nějakou křesťanskou loď, jež mě vezme na palubu; a v nejhorším případě mohu jen umřít, čímž bude všem těmto strastem najednou konec. Mějte prosím na paměti, že to všechno byl plod rozrušené mysli, netrpělivé povahy, zoufalé jaksi dlouhým trváním mých útrap a zklamáními, s nimiž jsem se setkal na tom vraku, k němuž jsem připlul a kde jsem byl tak blízko tomu, oč jsem tak vroucně toužil – mít někoho, s kým bych mohl promluvit, a dovědět se od něho něco o místě, kde se nacházím, a o pravděpodobných cestách svého vysvobození. Byl jsem těmito myšlenkami zcela zmítán; všechen klid mé mysli, odevzdanost Prozřetelnosti a čekání na výsledek nebeských pokynů, zdálo se, pominuly; a jaksi jsem neměl sílu obrátit své myšlenky k ničemu jinému než k plánu plavby na pevninu, jenž mě napadal s takovou silou a s tak prudkou žádostí, že se mu nedalo odolat.

Když mě tyto myšlenky zmítaly dvě hodiny i víc, a to s takovou prudkostí, že mi krev vskutku vřela a tep mi tloukl jako v horečce – pouhým neobyčejným zápalem mysli nad tou věcí – příroda, jako bych byl těmi myšlenkami vyčerpán a znaven, mě uvrhla do hlubokého spánku. Dalo by se čekat, že se mi o tom bude zdát, ale nebylo tomu tak, ani o ničem s tím spojeném; místo toho se mi zdálo, že vycházím ráno jako obvykle ze své pevnosti a vidím na pobřeží dvě kánoe a jedenáct divochů přistávajících na břehu; a že s sebou přivedli dalšího divocha, jehož se chystali zabít a sníst; vtom se divoch, kterého se chystali zabít, náhle vymrštil pryč a pelášil o život; a zdálo se mi ve snách, že vběhl do mého hustého hájku před mým opevněním, aby se tam ukryl; a já ho vida samotného a nevida, že by ho ostatní tím směrem hledali, jsem se mu ukázal, usmál se na něj a dodal mu odvahy:

načež přede mnou poklekl, jako by mě prosil o pomoc; nato jsem mu ukázal svůj žebřík, nechal ho vylézt nahoru a odvedl ho do své jeskyně, a stal se mým služebníkem; a jakmile jsem toho muže měl, řekl jsem si: „Nyní se tedy mohu s jistotou odvážit na pevninu, neboť mi tenhle chlapík bude dělat lodivoda, poví mi, co dělat, a kam jít pro potravu, a kam nejít z obavy, že budu sněden; na jaká místa se smím pustit a kterým se vyhnout." S touto myšlenkou jsem procitl; a byl jsem tak nevýslovně dojat radostí nad vyhlídkou útěku, jakou mi sen přinesl, že zklamání, které mě přepadlo, když jsem přišel k sobě a zjistil, že to nebylo nic víc než sen, bylo stejně nezměrné na druhé straně a vrhlo mě do velmi hluboké sklíčenosti ducha.

Z toho jsem však učinil tento závěr: že jediný způsob, jak se pokusit o útěk, je získat do své moci divocha; a pokud možno některého z jejich zajatců, které odsoudili k snědení a přivezli sem, aby je zabili. Ale tyto myšlenky stále doprovázela ta nesnáz, že toho nelze dosáhnout bez útoku na celou jejich tlupu a jejich pobití do jednoho; a to nebyl jen velmi zoufalý pokus, který se mohl nezdařit, ale měl jsem i vážné pochybnosti o jeho dovolenosti sám před sebou; srdce se mi třáslo při pomyšlení, že bych prolil tolik krve, i kdyby to bylo pro mé vysvobození. Nemusím opakovat námitky, které mi proti tomu přicházely na mysl, jsou totožné s těmi, o nichž jsem už mluvil; ale ačkoli jsem ted mohl uvést i jiné důvody – totiž že ti lidé jsou nepřáteli mého života a sežrali by mě, kdyby mohli; že mé zachování je v nejvyšší míře sebeobranou, mám-li se vysvobodit z této ustavičné smrti zaživa, a že jednám tak, jako bych odrážel útok, totéž jako kdyby na mě skutečně dorazili; a tomu podobné – říkám, ačkoli toto všechno hovořilo pro čin, přece myšlenka na prolévání lidské krve kvůli mému vysvobození mi byla hrozná a dlouho jsem se s ní nemohl žádným způsobem smířit. Konečně však, po mnohých tajných rozhovorech sám se sebou a po velikých zmatcích v této věci (neboť všechny ty důvody se mi v hlavě dlouho přely, jedny proti druhým), přemohla nakonec dychtivě pře-

vládající touha po vysvobození všechno ostatní; a já se rozhodl, pokud to jen půjde, získat jednoho z těch divochů do svých rukou, ať to stojí, co to stojí. Nyní šlo o to, vymyslet, jak to učinit; a to bylo věru velmi těžké rozhodnout; ale jelikož jsem na žádný pravděpodobný prostředek nepřipadl, umínil jsem si, že se postavím na stráž, uvidím je, až přistanou, a zbytek nechám na okolnostech, a užiji takových opatření, jak příležitost sama vnukne, ať se stane, co se stane.

S tímto rozhodnutím v mysli jsem se vydával na hlídku, jak jen bylo možné, ba vskutku tak často, že jsem toho upřímně měl plné zuby; čekal jsem víc než rok a půl, a po většinu té doby jsem téměř denně chodil na západní cíp a na jihozápadní roh ostrova vyhlížet kánoe, ale žádné se neobjevovaly. Bylo to velmi malomyslné a začínalo mě to tížit, ačkoli nemohu říci, že to v tomto případě (jako kdysi dříve) otupilo mou dychtivou touhu po té věci; naopak, čím delší bylo odkládání, tím dychtivěji jsem po tom toužil. Zkrátka, zpočátku jsem nehleděl tolik vyhnout se tomu, aby mě ti divoši spatřili, jako jsem byl nyní dychtivý se na ně vrhnout. Nadto jsem si namlouval, že bych si poradil s jedním, ba dvěma či třemi divochy, kdybych je získal, tak aby mi byli zcela otroky, dělali, co jim poručím, a nedokázali mi nikdy nijak uškodit. Dlouho jsem si tím zaměstnával mysl; nic se však stále neobjevovalo, všechny mé představy a plány vycházely naprázdno, neboť nablízko ke mně dlouhou dobu žádní divoši nepřišli.

Asi rok a půl poté, co jsem tyto nápady zplodil (a dlouhým přemítáním je jaksi rozpustil v nic, neboť se nenaskytla příležitost je uskutečnit), jsem byl jednoho rána překvapen tím, že jsem spatřil ne méně než pět kánoí vytažených pohromadě na břehu na mé straně ostrova, a jejich posádky byly všechny venku a mimo můj dohled. Jejich počet mi zhatil veškeré plány; neboť vida jich tolik a věda, že vždycky plují po čtyřech či šesti, a někdy i více v jedné lodi, nedovedl jsem si pomyslet, co si o tom myslet, ani jak si zařídit postup, abych sám napadl dvacet či třicet mužů; takže jsem ležel klidně ve své pevnosti, zmaten

a rozmrzen. Přesto jsem se postavil do téže polohy k útoku, kterou jsem si již dříve připravil, a byl jsem připraven k zásahu, kdyby se cokoli naskytlo. Když jsem chvíli vyčkával a naslouchal, zda nedělají hluk, nakonec, zcela netrpělivý, jsem si postavil pušky k patě žebříku a vyšplhal nahoru na vrchol kopce po svých dvou patrech, jako obvykle; stál jsem však tak, aby mi hlava nevyčnívala nad kopec, takže mě žádným způsobem nemohli zpozorovat. Odtud jsem si pomocí dalekohledu všiml, že jich není méně než třicet; že si rozdělali oheň a mají připravené maso. Jak je uvařili, jsem nevěděl, ani co to bylo; ale všichni tančili ve mně neznámých barbarských gestech a figurách, po svém, kolem ohně.

Když jsem je takto pozoroval, zahlédl jsem dalekohledem, že z člunů vlečou dva ubohé nebožáky, kteří tam, jak se zdálo, byli odloženi, a nyní je vyvedli na porážku. Zpozoroval jsem, že jeden z nich hned padá; byl, předpokládám, sražen kyjem nebo dřevěným mečem, neboť takový byl jejich způsob; a dva či tři další se hned pustili do práce a začali ho rozřezávat na jídlo, zatímco druhá oběť zůstala stát opodál, dokud nebudou pro ni připraveni. Právě v tom okamžiku ten ubohý nebožák, vida, že má kousek volnosti a není spoután, popuzen samotnou přírodou k naději na život, se jim vymkl a běžel s neuvěřitelnou rychlostí po pláži přímo ke mně, totiž k té části pobřeží, kde byl můj příbytek. Když jsem viděl, že utíká mým směrem, musím přiznat, že jsem se hrozně vyděsil; a zvláště když, jak se mi zdálo, se za ním hnalo celé jejich hejno; i očekával jsem, že se naplní ona část mého snu, totiž že nalezne útočiště v mém hájku; nemohl jsem se však naprosto spoléhat na svůj sen, že ho tam ostatní divoši nepronásledují a nenaleznou. Zůstal jsem však na svém místě; a začalo se mi vracet srdce, když jsem shledal, že za ním běží jen tři muži; a ještě více jsem se povzbudil, když jsem viděl, že je v běhu daleko předhání a získává proti nim náskok; takže kdyby jen vydržel půl hodiny, snadno jsem viděl, že se jim jasně vymkne.

Mezi nimi a mou pevností ležela zátočina, o níž jsem často mluvil v první části svého vyprávění, kam jsem vyloďoval náklad z lodi; a jasně jsem viděl, že se přes ni bude muset nutně přeplavat, jinak by toho ubožáka tam dohonili. Když však utíkající divoch k zátočině dorazil, nic si z ní nedělal, i když byl právě příliv; vrhl se do vody, přeplaval ji asi třiceti tempy, vystoupil a běžel dál s nesmírnou silou i rychlostí. Když ti tři ke zátočině došli, viděl jsem, že dva z nich umějí plavat, ale třetí ne; a ten, zůstav na druhé straně, se díval za těmi druhými, ale dál nešel a brzy se zase pomalu vracel; což se mu nakonec, jak se ukázalo, obrátilo v jeho prospěch. Všiml jsem si, že ti dva, kteří plavali, přeplavali zátočinu více než dvakrát pomaleji než ten chlapík, jenž před nimi utíkal. Vřele a vskutku neodolatelně mi přišlo na mysl, že právě nyní je chvíle, kdy si opatřím služebníka a snad i druha nebo pomocníka; a že jsem zjevně povolán Prozřetelností, abych tomuto ubohému nebožáku zachránil život. Hned jsem seběhl po žebřících s největší možnou rychlostí, vzal si obě své pušky – obě byly, jak jsem již poznamenal, u paty žebříků – a stejně kvapně jsem vylezl zpět na vrchol kopce, přešel směrem k moři; a maje velmi krátkou cestu, celou dolů z kopce, postavil jsem se do cesty mezi pronásledovatele a pronásledovaného a hlasitě jsem na uprchlíka zavolal, který, obrátiv se, byl ze mne možná nejprve stejně vyděšen jako z nich; ale pokynul jsem mu rukou, aby přišel zpět; a mezitím jsem pomalu postupoval proti těm dvěma, kteří ho stíhali; pak jsem se naráz vrhl na toho prvního a srazil ho k zemi pažbou své zbraně. Nechtěl jsem střílet, aby to zbytek divochů neuslyšel; ačkoli na tu vzdálenost by to nebylo snadno slyšet, a jelikož byli i mimo dohled kouře, nedovedli by si to k ničemu přiřadit. Když jsem toho chlapíka srazil, druhý, který ho pronásledoval, se zastavil, jako by se vyděsil, a já jsem postupoval k němu: ale jak jsem přicházel blíž, poznal jsem, že má luk a šíp a nasazuje jej, aby po mně vystřelil; byl jsem tedy nucen vystřelit po něm první, což jsem učinil, a zabil jsem ho hned prvním výstřelem. Ubohý divoch, který

prchal, ale zastavil se, ačkoli viděl oba své nepřátele padlé a zabité, jak soudil, byl ohněm a hlukem mé zbraně tak vyděšen, že stál jako přibitý, nehnul se ani vpřed, ani vzad, i když se zdál nakloněn spíše dál utéci než přijít. Zavolal jsem na něj znovu a dával mu znamení, aby přišel blíž, čemuž snadno porozuměl, a popošel kousek; pak se zase zastavil, a pak zas o kousek dál, a opět se zastavil; a tu jsem pozoroval, že stojí a chvěje se, jako by byl zajat a měl být právě zabit, jako jeho dva nepřátelé. Pokynul jsem mu znovu, aby přišel ke mně, a dával mu všechna povzbuzující znamení, jaká jsem si dokázal představit; i přicházel blíž a blíž, poklekaje každých deset či dvanáct kroků na znamení vděčnosti za záchranu svého života. Usmál jsem se na něj a tvářil se vlídně, a kynul mu, aby šel ještě blíž; nakonec přišel těsně ke mně; a tu znovu poklekl, políbil zemi, položil hlavu na zem, vzal mě za nohu a položil si mou nohu na hlavu; což bylo, jak se zdá, znamení přísahy, že navěky bude mým otrokem. Zvedl jsem ho a laskavě ho pohostil a všemožně ho povzbuzoval.

Čekala však na mě ještě práce; neboť jsem si všiml, že divoch, kterého jsem srazil, nebyl mrtev, nýbrž omráčen ranou, a začínal se vzpamatovávat; i ukázal jsem na něj a dal svému uprchlíkovi najevo, že ten divoch není mrtev; nato mi něco řekl, a ačkoli jsem těm slovům nerozuměl, přece se mi zdála příjemná slyšet, neboť to byl první zvuk lidského hlasu, mimo můj vlastní, který jsem slyšel za více než pětadvacet let. Ale na podobné úvahy nebyl nyní čas; sražený divoch se vzpamatoval natolik, že se posadil na zem, a já pozoroval, že můj divoch začíná mít strach; když jsem to viděl, namířil jsem svou druhou pušku na toho muže, jako bych ho chtěl zastřelit: nato mi můj divoch – jak mu teď říkám – pokynul, abych mu půjčil svůj meč, který mi visel holý v pásu po boku, což jsem udělal. Sotva jej měl, rozběhl se ke svému nepříteli a jedinou ranou mu srazil hlavu tak obratně, že by to žádný kat v Německu neudělal rychleji ani lépe; což mi připadalo velmi podivné u někoho, o kom jsem měl důvod se domnívat, že meč jak-

živ neviděl, krom jejich vlastních dřevěných mečů. Jak jsem se však, zdá se, dozvěděl později, dělají si své dřevěné meče tak ostré, tak těžké a dřevo tak tvrdé, že jimi dokážou setnout i hlavu, ba paže, a to jedinou ranou. Když to vykonal, přišel ke mně s úsměvem na znamení vítězství, přinesl mi meč zpět a s hojností gest, kterým jsem nerozuměl, jej spolu s hlavou zabitého divocha položil přede mě. Nejvíc ho však udivovalo, jak jsem toho druhého Indiána zabil na tak velkou dálku; a tak, ukazuje na něj, mi dával znamení, abych ho k němu nechal jít; i řekl jsem mu, jak jen jsem uměl, aby šel. Když k němu došel, stál jako omráčený, díval se na něj, otáčel ho nejprve na jednu stranu, pak na druhou; prohlížel si ránu, kterou kule udělala a která byla, zdá se, přímo v prsou, kde udělala díru, a za ní nenásledovalo mnoho krve; krvácel však dovnitř, neboť byl zcela mrtev. Vzal jeho luk a šípy a vrátil se; i obrátil jsem se k odchodu a pokynul jsem mu, aby mě následoval, dávaje mu znamení, že by za nimi mohli přijít další. Nato mi dal znamení, že je má zasypat pískem, aby je ostatní, pokud by přišli, neuviděli; i dal jsem mu znovu znamení, aby to tak učinil. Pustil se do práce; a v mžiku vyhrabal rukama v písku jámu dost velkou k pochování prvního z nich, pak ho do ní vtáhl a zasypal; a stejně učinil s druhým; myslím, že je oba pochoval ve čtvrthodině. Pak jsem ho zavolal a vedl ho – ne do své pevnosti, nýbrž docela stranou, do své jeskyně na vzdálenější části ostrova; tak jsem svůj sen nenechal vyplnit v té části, že by vběhl do mého hájku pro úkryt. Zde jsem mu dal chléb a hrozen rozinek k snědku a napít vody, čehož, jak jsem zjistil, se mu po tom běhu vskutku velmi nedostávalo; a když jsem ho osvěžil, pokynul jsem mu, aby si šel lehnout a vyspat se, ukazuje mu místo, kde jsem položil nějakou rýžovou slámu a na ni deku, kde jsem sám občas spával; i ulehl ten ubohý tvor a usnul.

Byl to pěkný, hezky vyhlížející chlapík, dokonale urostlý, s rovnými silnými údy, které však nebyly příliš mohutné; vysoký a souměrný, a podle mého odhadu asi šestadvacetiletý. Měl velmi příjemný výraz,

nikoli divoký a mrzutý, ale v tváři měl něco opravdu mužného; a přece se v jeho tváři zračila všechna mírnost a jemnost Evropana, zvláště když se usmíval. Vlasy měl dlouhé a černé, nikoli zkadeřené jako vlna; čelo velmi vysoké a široké; a v očích velikou živost a jiskrnou bystrost. Barva kůže nebyla docela černá, nýbrž velmi snědá, přece však ne ta ošklivá, žlutavá, nechutná snědost, jakou mají Brazilci a Virginci a jiní domorodci Ameriky, nýbrž takový jasný druh olivové hnědi, která v sobě měla něco velmi příjemného, byť se to nedá snadno popsat. Obličej měl kulatý a plný; nos malý, nikoli plochý jako černoši; velmi pěkná ústa, tenké rty a své krásné zuby pěkně sestavené a bílé jako slonovina.

Když si asi půl hodiny spíše zdříml, než spal, probudil se zase a vyšel z jeskyně ven ke mně, neboť jsem právě dojil kozy, které jsem měl v ohradě hned opodál. Jakmile mě spatřil, přiběhl ke mně a znovu si lehl na zem se všemi možnými projevy pokorného, vděčného rozpoložení, provázenými hojnými podivuhodnými posunky. Nakonec položil hlavu plochou na zem těsně vedle mé nohy a druhou mou nohu si položil na hlavu, jak už jednou učinil; a po tomto dával mi všelijaká znamení poddanosti, služby a oddanosti, jen aby mi dal najevo, že mi bude sloužit po celý svůj život. V mnoha věcech jsem mu rozuměl a dal mu najevo, že jsem s ním velmi spokojen. Za chvíli jsem s ním začal mluvit a učit ho mluvit se mnou; nejprve jsem mu dal na vědomí, že se bude jmenovat Pátek, podle dne, kdy jsem mu zachránil život; tak jsem ho nazval na památku té chvíle. Rovněž jsem ho naučil říkat „pane"; a pak mu dal najevo, že to má být mé jméno. Rovněž jsem ho naučil říkat „ano" a „ne" a chápat, co ta slova znamenají. Dal jsem mu v hliněném hrnci trochu mléka a nechal ho dívat se, jak piji, a jak si do něj namáčím chléb; a dal jsem mu placku chleba, aby učinil totéž, čemuž rychle vyhověl, a dával znamením najevo, že je mu to velmi vhod. Zůstal jsem s ním tam celou tu noc; ale jakmile se rozednilo, pokynul jsem mu, aby šel se mnou, a dal mu na srozuměnou, že mu obstarám

nějaké oblečení; nad čímž se zdál velice potěšen, neboť byl zcela nahý. Když jsme procházeli kolem místa, kde pohřbil ty dva muže, přesně na to místo ukázal a předvedl mi znamení, která si tam udělal, aby je zase našel; a dával mi znamením najevo, že bychom je měli vyhrabat a sníst. Nato jsem se tvářil velice rozhněvaně, vyjádřil nad tím ošklivost, předstíral jsem, že se při té myšlence pozvracím, a kynul mu rukou, aby šel pryč; což hned s velikou poddaností učinil. Pak jsem ho zavedl na vrchol kopce, abych se podíval, zda jeho nepřátelé odjeli; vytáhl jsem dalekohled a jasně jsem viděl místo, kde byli, ale žádnou stopu po nich nebo jejich kánoích; takže bylo zjevné, že odjeli a nechali tam své dva druhy, aniž by je nějak hledali.

Avšak s tímto zjištěním jsem se nespokojil; a maje nyní více odvahy, a tedy i více zvědavosti, vzal jsem s sebou svého Pátka, dal jsem mu do ruky meč, luk a šípy na zádech, s nimiž, jak jsem zjistil, uměl velmi obratně zacházet, přikázal mu nést pro mě jednu pušku a sám jsem nesl dvě; a vydali jsme se k místu, kde tito tvorové byli; neboť jsem chtěl o nich získat další zprávy. Když jsem k tomu místu dorazil, krev mi vskutku ztuhla v žilách a srdce mi kleslo při hrůze té podívané; věru to byl příšerný pohled, aspoň pro mě – i když Pátkovi to nedělalo nic. Místo bylo pokryto lidskými kostmi, země zbarvená jejich krví, a tu a tam ležely veliké kusy masa, zpola snědené, rozsekané a opálené; zkrátka všechny důkazy slavné hostiny, kterou si tu uspořádali po vítězství nad svými nepřáteli. Viděl jsem tři lebky, pět rukou a kosti ze tří nebo čtyř nohou a chodidel, a množství jiných částí těl; a Pátek mi svými znameními vysvětlil, že sem přivezli čtyři zajatce, aby na nich hodovali; že tři z nich snědli, a že on, ukazuje na sebe, byl čtvrtý; že mezi nimi a jejich sousedním králem, jehož poddaným, zdá se, byl, se strhla veliká bitva, a oni zajali veliký počet lidí; všechny ty zajatce odvezli ti, kteří je v boji chytili, na různá místa, aby na nich hodovali, jak to zde učinili tito ubožáci na těch, které sem přivezli.

Dal jsem Pátkovi za úkol sebrat všechny lebky, kosti, maso a cokoli zbylo, naházet to na jednu hromadu a zapálit nad tím veliký oheň a všechno to spálit na popel. Zjistil jsem, že Pátek měl stále ještě chuť na kus toho masa a byl ve své povaze stále kanibalem; ale projevil jsem při pouhé myšlence na to a při sebemenší narážce na to takový odpor, že se k tomu neodvážil přiznat; neboť jsem mu nějakým způsobem naznačil, že bych ho zabil, kdyby to zkusil.

Když to vykonal, vrátili jsme se do své pevnosti; a tam jsem se pustil do práce pro svého Pátka. Nejprve jsem mu dal pár plátěných spodků, které jsem měl z truhly onoho ubohého dělostřelce, o níž jsem se zmínil – nalezl jsem ji ve vraku – a které mu po malé úpravě padly velmi dobře; pak jsem mu udělal kabátec z kozí kůže, jak nejlépe mi má dovednost dovolila (neboť jsem byl nyní už snesitelně dobrým krejčím); a dal jsem mu čepici, kterou jsem udělal ze zaječí kůže, velmi pohodlnou a dost pěknou; a tak byl pro tu chvíli snesitelně oblečen a velmi se těšil, když se viděl oblečeného skoro tak dobře jako jeho pán. Je pravda, že v tom oblečení chodil zprvu nemotorně: nošení spodků mu bylo velmi nezvyklé a rukávy kabátu ho odíraly v ramenou a na vnitřní straně paží; ale když jsem je trochu uvolnil tam, kde si stěžoval, že ho tlačí, a když si na ně navykl, přijal je nakonec velmi dobře.

Druhého dne po návratu domů s ním do mé boudy jsem se začal zamýšlet, kam ho uložím ke spaní; a abych pro něj udělal, co se sluší, a sám přitom byl zcela klidný, zřídil jsem mu malý stan v prázdném místě mezi mými dvěma opevněními, uvnitř toho druhého a vně prvního. A jelikož tam byly dveře či vchod do mé jeskyně, zhotovil jsem řádnou zárubeň s dveřmi z prken a postavil ji v průchodu, kousek za vchod; a dveře jsem opatřil tak, aby se otevíraly dovnitř, přes noc jsem je zajišťoval závorou, a žebříky jsem také bral dovnitř; takže Pátek se dovnitř mé nejvnitřnější hradby žádným způsobem nedostal, aniž by nadělal takový hluk při přelézání, že by mě musel vzbudit; neboť má

první hradba měla nyní dokonalou střechu z dlouhých tyčí, pokrývající celý můj stan a opřenou o bok kopce; na nich byly ještě napříč položeny menší pruty namísto latí a to pak hustě pokryto rýžovou slámou, která je silná jako rákos; a u otvoru či místa, kudy se vcházelo po žebříku, jsem umístil cosi jako padací dveře, které, kdyby je někdo zkoušel otevřít zvenčí, se vůbec neotevřely, nýbrž by spadly a nadělaly veliký hluk – a co se zbraní týče, bral jsem si je každou noc k sobě. Ale žádných z těchto opatření nebylo zapotřebí; neboť nikdy neměl žádný člověk věrnějšího, laskavějšího a upřímnějšího služebníka, než mi byl Pátek: bez vášní, mrzutosti či postranních úmyslů, dokonale zavázán a oddán; jeho city byly ke mně připoutány jako city dítěte k otci; a troufám si tvrdit, že by při jakékoli příležitosti obětoval svůj život, aby zachránil ten můj – mnohá svědectví, která mi o tom dal, to postavila mimo jakoukoli pochybnost a brzy mě přesvědčila, že nemusím kvůli němu užívat žádných opatření pro svou bezpečnost.

Z toho jsem často dostával příležitost pozorovat, a to s údivem, že ačkoli Bůh ve své Prozřetelnosti a ve vládě nad díly svých rukou uznal za vhodné odejmout tak velké části svých tvorů ve světě nejlepší užitky, k nimž jsou schopnosti jejich duše a mohutnosti ducha způsobilé, přece jim udělil tytéž síly, tentýž rozum, tytéž city, tytéž pocity laskavosti a vděčnosti, tytéž vášně i rozhořčení nad křivdami, tentýž smysl pro vděk, upřímnost a věrnost a všechny schopnosti činit dobro i přijímat je, jaké dal nám; a že když jim ráčí dát příležitosti tyto schopnosti uplatnit, jsou stejně hotovi, ba hotovější, obrátit je k správnému užití, k němuž jim byly dány, než my. To mě někdy přivádělo k velikému smutku, když jsem uvažoval, při každé příležitosti, jak nicotným způsobem užíváme my všech těchto darů, ačkoli máme tyto síly osvícené velikou pochodní poučení, Duchem Božím, a znalostí jeho Slova přidanou k svému rozumu; a proč se Bohu zalíbilo utajit tutéž spasitelnou znalost tolika milionům duší, které by, mohu-li soudit podle tohoto ubohého divocha, lépe užily než my. Odtud jsem byl někdy sve-

den příliš daleko, totiž k zasahování do svrchovanosti Prozřetelnosti a jaksi k souzení spravedlnosti takového libovolného uspořádání věcí, které onen pohled jedněm skrývá a druhým zjevuje, a přece od obou očekává stejnou povinnost; ale přerušil jsem to a své myšlenky krotil tímto závěrem: za prvé, že nevíme, podle jakého světla a zákona by měli být tito odsouzeni; nýbrž že protože Bůh je ze své podstaty nutně nekonečně svatý a spravedlivý, nemohlo by jinak být, než že jsou-li tito tvorové všichni odsouzeni k odloučení od něho, je to kvůli hříchu proti onomu světlu, které, jak Písmo říká, jim bylo zákonem samo o sobě, a podle takových pravidel, jaká by jejich svědomí uznalo za spravedlivá, byť nám samotný jejich základ nebyl zjeven; a za druhé, že stále všichni jsme hlínou v ruce hrnčířově, a žádná nádoba mu nemůže říci: „Proč jsi mě tak udělal?"

Ale vraťme se k mému novému druhu. Měl jsem z něho velikou radost a dělal si úkolem naučit ho všemu, co by ho učinilo užitečným, obratným a nápomocným; ale zvláště ho učit mluvit a rozumět, když mluvím já; a byl to nejbystřejší žák, jaký kdy byl; a zvláště byl tak veselý, tak ustavičně pilný a tak potěšen, kdykoli mi mohl porozumět nebo mi dát rozumět sobě, že pro mne bylo velmi příjemné s ním mluvit. Nyní se mi život začal takto zpříjemňovat, že jsem si začal říkat: kdybych jen mohl být před dalšími divochy v bezpečí, nestaral bych se, že by mě odtud, kde žiji, už nikdy nikdo neodvedl.

XV. Pátek se učí

Když jsem byl dva nebo tři dny zpátky ve své pevnosti, pomyslel jsem si, že abych Pátka odvedl od jeho ohavného způsobu stravování a od chuti kanibalova žaludku, měl bych mu dát ochutnat jiné maso; vzal jsem ho tedy jednoho rána s sebou do lesa. Vyšel jsem skutečně s úmyslem zabít kůzle ze svého vlastního stáda a přinést je domů a připravit; cestou jsem však spatřil kozu, ležící ve stínu, a dvě malá kůzlata, která seděla u ní. Chytil jsem Pátka za ruku. „Stůj," pravím, „ani se nehni;" a dal mu znamení, aby se nehýbal: hned nato jsem namířil pušku, vystřelil a jedno z těch kůzlat zabil. Ten ubohý tvor, který vskutku zdáli viděl, jak jsem zabil toho divocha, svého nepřítele, ale nevěděl, ba nedokázal si představit, jak se to stalo, se znatelně vyděsil, chvěl se a třásl a tvářil se tak užasle, že jsem myslel, že se poroučí k zemi. Neviděl kůzle, do něhož jsem střelil, ani nepozoroval, že jsem je zabil; nýbrž rozhrnul si kabátec, aby ohmatal, zda není sám raněn; a jak jsem vzápětí shledal, myslel si, že jsem se rozhodl ho zabít: neboť přišel ke mně, poklekl, objal mi kolena a napověděl mnoho věcí, kterým jsem nerozuměl; ale snadno jsem viděl, že chce říci, abych ho prosím nezabíjel.

Brzy jsem našel způsob, jak ho přesvědčit, že mu neublížím; vzal jsem ho za ruku, zasmál se mu, ukázal na zabité kůzle a pokynul mu, aby pro ně běžel a přinesl je, což udělal: a zatímco se divil a díval se, aby viděl, jak byl ten tvor zabit, nabil jsem znovu pušku. Brzy jsem spatřil velikého ptáka, podobného jestřábu, který seděl na stromě v dostřelu; abych tedy Pátkovi dal trochu poznat, co udělám, zavolal

jsem ho zase k sobě, ukázal mu toho ptáka, který byl ve skutečnosti papoušek, i když jsem myslel, že je to jestřáb; pravím, ukazuje na papouška, a na svou pušku, a na zem pod papouškem, abych mu dal vidět, že ho srazím, naznačil jsem mu, že vystřelím a zabiju toho ptáka; podle toho jsem vypálil, poručil mu dívat se, a hned viděl papouška padat. Stál zase jako vyděšený, nehledě na všechno, co jsem mu řekl; a shledal jsem, že byl tím více užasnutý, protože neviděl, že bych do pušky něco vkládal, nýbrž myslel, že v té věci musí být nějaká zvláštní zásoba smrti a zkázy, schopná zabít člověka, zvíře, ptáka či cokoli nablízku i daleko; a úžas, jaký to v něm vyvolalo, byl takový, že dlouho nevyprchal; a myslím, že kdybych mu to byl dovolil, byl by se mi i té pušce klaněl. Co se té pušky samé týče, po několik dní se jí ani nedotkl; mluvil však k ní a hovořil s ní, jako by mu odpovídala, když byl o samotě; což bylo, jak jsem se od něho později dozvěděl, prosba, aby ho nezabila. Nu, když jeho úžas nad tím trochu opadl, pokynul jsem mu, aby běžel a přinesl ptáka, kterého jsem zastřelil, což udělal, ale chvíli to trvalo; neboť papouška, nejsa docela mrtev, poodletěl kus daleko od místa, kde spadl: našel ho však, zvedl a přinesl mi ho; a jak jsem předtím zjistil jeho neznalost ohledně pušky, využil jsem toho a znovu jsem pušku nabil, aniž bych ho nechal vidět, jak to dělám, abych byl připraven na jakýkoli další cíl, který by se naskytl; v té chvíli se však už nic jiného nenaskytlo: i přinesl jsem kůzle domů, a téhož večera jsem je stáhl, nařezal, jak jen jsem uměl, a maje k tomu účelu vhodný hrnec, vařil či dusil něco z toho masa a udělal velmi dobrý vývar. Když jsem začal něco z toho jíst, dal jsem i svému sluhovi, který se zdál velmi potěšen a velmi mu to chutnalo; co ho však nejvíc udivilo, bylo vidět mě, jak si k tomu beru sůl. Dal mi znamení, že sůl není dobrá k jídlu; a vzav si trošku do úst, zdálo se, že se mu ji hnusí jíst, plival ji a prskal, a vymýval si pak po ní ústa čerstvou vodou: na druhé straně jsem si vzal do úst kousek masa bez soli a předstíral, že plivu a prskám pro nedostatek soli, stejně jako to on dělal nad solí; ale ne-

bylo mu to nic platné; nikdy sůl nechtěl ani k masu, ani do vývaru, aspoň dlouhou dobu ne, a pak už jen velmi malé množství.

Když jsem ho takto nasytil vařeným masem a vývarem, umínil jsem si, že ho druhý den uhostím pečením kusu kůzlete: učinil jsem to tak, že jsem je zavěsil před oheň na provázku, jak jsem viděl mnoho lidí dělat v Anglii; postavil jsem po obou stranách ohně dvě tyče, jednu napříč nahoře, a provázek jsem přivázal k příčné tyči a nechával maso neustále otáčet. Tomu se Pátek velmi obdivoval; ale když přišel ochutnat maso, dal mi tolika způsoby najevo, jak mu chutná, že jsem mu nemohl neporozumět: a nakonec mi, jak jen uměl, pověděl, že už nikdy nebude jíst lidské maso, čemuž jsem byl velmi rád.

Druhého dne jsem ho posadil k práci, aby mlátil obilí a prosíval je způsobem, jaký jsem užíval já, jak jsem už dříve pozoroval; a brzy pochopil, jak to má dělat stejně dobře jako já, zvláště poté, co viděl, jaký to má smysl – totiž že se z toho dělá chléb; neboť pak jsem ho nechal dívat se, jak zadělávám chléb, a jak jej peku; a v krátkém čase byl Pátek schopen udělat všechnu práci za mě tak dobře, jak bych ji udělal sám.

Začal jsem nyní uvažovat, že mám-li krmit dvě ústa místo jedněch, musím opatřit více půdy pro svou úrodu a zasít větší množství obilí, než jsem dříve zvykl; vyznačil jsem si tedy větší kus země a začal plot stavět týmž způsobem jako dřív; a Pátek v tom pracoval nejen velmi ochotně a velmi tvrdě, nýbrž i velmi vesele: a řekl jsem mu, k čemu to je; že je to pro obilí na další chléb, protože je teď se mnou, a abych měl dost pro něho i pro sebe. Zdálo se mu velmi srozumitelné z té části, a dal mi najevo, že si myslí, že mám kvůli němu mnohem víc práce než kvůli sobě; a že by pro mě pracoval tím usilovněji, kdybych mu řekl, co dělat.

To byl nejpříjemnější rok ze všeho života, který jsem na tomto místě prožil. Pátek začal docela slušně mluvit a chápat jména téměř všech věcí, které jsem potřeboval, i každého místa, kam jsem ho posílal,

a hodně se mnou mluvil; takže zkrátka jsem začal mít opět nějaký užitek ze svého jazyka, který jsem předtím vskutku užíval velmi málo. Kromě potěšení z rozhovoru s ním mi činila zvláštní uspokojení i samotná ta jeho bytost: jeho prostá, nelíčená poctivost se mi den ode dne jevila víc a víc, a já tohoto tvora skutečně začal mít rád; a on z své strany, věřím, mě měl rád víc, než mohl kdy před tím mít rád něco jiného.

Jednou jsem si umínil vyzkoušet, zda by neměl chuť vrátit se do své rodné země; a naučiv ho anglicky tak dobře, že mi mohl odpovědět téměř na jakoukoli otázku, zeptal jsem se ho, zda národ, k němuž patří, nikdy v bitvě nezvítězil? Nad tím se usmál a řekl: „Ano, ano, my bít vždycky lépe"; chtěl tím říci, že vždycky nabývají vrchu v boji; a tak jsme zahájili následující rozhovor: —

Pán.— Vždycky prý bijete lépe; jak to tedy, Pátku, že vás zajali?

Pátek.— Můj národ přece hodně bít.

Pán.— Jak hodně bít? Když váš národ je bil, jak se stalo, že vás zajali?

Pátek.— Oni více mnoho než můj národ, v místě, kde já byl; oni vzít jeden, dva, tři a mě; můj národ přebít je v tam místě, kde já ne byl; tam můj národ vzít jeden, dva, veliký tisíc.

Pán.— Ale proč vás pak vaši od nepřátel nezachránili?

Pátek.— Oni běžet, jeden, dva, tři a mě, a dát jít do kánoe; můj národ ne mít kánoe ten čas.

Pán.— Dobře, Pátku; a co dělá váš národ s muži, které zajme? Odvážejí je pryč a jedí je, jako to dělali tito?

Pátek.— Ano, můj národ jíst mužové taky; sníst všechno.

Pán.— Kam je odvážejí?

Pátek.— Jít do jiné místo, kam oni chtít.

Pán.— Chodí sem?

Pátek.— Ano, ano, oni chodit sem; chodit jiné místo taky.

Pán.— Byl jste tu s nimi?

Pátek.— Ano, já tu být (ukazuje k severozápadní straně ostrova, která, jak se zdálo, byla jejich stranou).

Z tohoto jsem porozuměl, že můj Pátek dříve bývával mezi oněmi divochy, kteří přistávali na vzdálenější části ostrova, při týchž lidojedských příležitostech, při jaké sem byl nyní přivezen on sám; a nějakou dobu poté, když jsem sebral odvahu zavést ho na tu stranu, byla to tatáž, o níž jsem už dříve mluvil, hned to místo poznal a řekl mi, že tam jednou byl, když snědli dvacet mužů, dvě ženy a jedno dítě; nedovedl v angličtině napočítat do dvaceti, ale sečetl je tak, že položil tolik kaménků v řadě a pokynul mi, abych je přepočítal.

Vyprávěl jsem tuto pasáž, protože uvádí, co následuje: po tomto rozhovoru jsem se ho totiž zeptal, jak je daleko z našeho ostrova k pobřeží a zda se kánoe často neztratí. Řekl mi, že žádné nebezpečí není, žádné kánoe se nikdy neztrácejí; ale že kousek od pobřeží na moři je proud a vítr, vždycky jedním směrem ráno a druhým odpoledne. Z toho jsem porozuměl, že nejde o nic víc než o směry přílivu a odlivu, podle toho, zda voda ustupuje či nastupuje; později jsem však pochopil, že to způsobuje veliký tah a zpětný proud mocné řeky Orinoka, v jejíchž ústech, totiž v jejím zálivu, jak jsem později zjistil, náš ostrov leží; a že ona země, kterou jsem viděl na západ a severozápad, je veliký ostrov Trinidad, na severním cípu ústí té řeky. Vyptával jsem se Pátka na tisíc věcí ohledně té krajiny, obyvatel, moře, pobřeží a jaké národy jsou nablízku; řekl mi vše, co věděl, s nejupřímnější možnou otevřeností. Ptal jsem se ho na jména těch různých národů jeho druhu, ale nic jiného jsem z něj nedostal než „Karíbové"; z toho jsem snadno porozuměl, že to byli Karibové, které naše mapy kladou do té části Ameriky, jež se táhne od ústí řeky Orinoka až po Guayanu a dál k Santa Martě. Pověděl mi, že kus daleko za měsícem – to jest za západnutím měsíce, což musí být na západ od jejich kraje – přebývají bílí vousatí muži jako já, a ukázal na mé velké vousy, o nichž jsem se už dříve zmínil; a že zabili mnoho muži, to byla jeho slova: ze všeho

toho jsem porozuměl, že mínil Španěly, jejichž ukrutnosti v Americe se rozšířily po celé pevnině a byly pamatovány všemi národy z otce na syna.

Vyptával jsem se, zda by mi dovedl říci, jak bych se mohl dostat z tohoto ostrova mezi ony bílé muže. Řekl mi: „Ano, ano, vy moci jet ve dvou kánoe." Dlouho jsem nemohl pochopit, co má na mysli, ani jsem z něj nedostal, co má na mysli „dvě kánoe", až jsem s velikými nesnázemi konečně zjistil, že chce říci, že by to muselo být ve velikém člunu, velikém jako dvě kánoe. Tato část Pátkova vyprávění se mi začala velmi zamlouvat; a od té doby jsem choval nějaké naděje, že jednou najdu příležitost k útěku odtud, a že tento ubohý divoch snad bude prostředkem, který mi k tomu pomůže.

Během té dlouhé doby, co u mne Pátek byl, co se mnou začal mluvit a co mi začal rozumět, nezanedbával jsem položit v jeho mysli základy náboženského poznání; jednou jsem se ho zvláště zeptal, kdo ho stvořil. Tento tvor mi vůbec nerozuměl, nýbrž myslel, že se ptám, kdo je jeho otec – ale uchopil jsem to jinde a zeptal se ho, kdo stvořil moře, zem, po níž chodíme, i hory a lesy. Řekl mi: „Byl to jeden Benamuckee, co bydlí nad vším;" nic víc o této veliké osobě nedovedl popsat, než že je velmi starý, „mnoho starší," pravil, „než moře nebo země, než měsíc nebo hvězdy." Zeptal jsem se ho pak, jestliže tato stará osoba stvořila všechno, proč ho všechno nectí? Zahleděl se velmi vážně, a s dokonalým výrazem nevinnosti řekl: „Všechno říkat ‚Ó' jemu." Zeptal jsem se ho, zda lidé, kteří v jeho zemi umírají, odcházejí někam? Řekl: „Ano; všichni jít k Benamuckee." Pak jsem se ho zeptal, zda tam také odcházejí ti, které snědí. Řekl: „Ano."

Od těchto věcí jsem začal poučovat ho ve znalosti pravého Boha; řekl jsem mu, že veliký Tvůrce všech věcí žije tam nahoře, ukazuje přitom k nebi; že svět spravuje touž mocí a Prozřetelností, kterou jej stvořil; že je všemohoucí a může pro nás učinit vše, dát nám vše, vzít nám vše; a tak jsem mu postupně otevíral oči. Naslouchal s velikou

pozorností a s radostí přijal představu, že Ježíš Kristus byl poslán, aby nás vykoupil; i způsob, jak se k Bohu modlit, a to, že nás slyší i v nebi. Jednoho dne mi řekl, že může-li náš Bůh nás slyšet až tam za sluncem, musí být větším Bohem než jejich Benamuckee, který žije jen kousek daleko, a přece neslyší, dokud k němu nevystoupí na veliké hory, kde přebývá, aby s ním promluvili. Zeptal jsem se ho, zda tam někdy sám chodil s ním promluvit. Řekl: „Ne; mladí nikdy tam nejít; nikdo tam nejít, jen staří," které nazýval jejich Oowokakee; to jest, jak mi vysvětlil, jejich kněží či duchovenstvo; a oni že tam chodí „říkat Ó" (tak nazýval modlení) a pak se vracejí a oznamují lidem, co Benamuckee řekl. Z toho jsem pozoroval, že i mezi nejzaslepenějšími a nejnevědomějšími pohany na světě je kněžská lest; a že úkladné zahalování náboženství tajemstvím, aby se zachovala vážnost lidu ke kněžím, se nevyskytuje jen v církvi římské, nýbrž snad ve všech náboženstvích světa, ba i mezi nejsurovějšími a nejbarbarštějšími divochy.

Snažil jsem se tento podvod svému Pátkovi vysvětlit; a pověděl jsem mu, že záminka jejich starců, že chodí na hory říkat Ó jejich bohu Benamuckee, je klam; a že to, co odtamtud nosí, totiž co prý řekl, je klam ještě větší; že narazili-li tam na jakoukoli odpověď nebo s někým tam promluvili, musel to být nějaký zlý duch; a pak jsem se s ním pustil do dlouhého rozhovoru o ďáblu, o jeho původu, o jeho vzpouře proti Bohu, o jeho nepřátelství k člověku a jeho příčině, o jeho usazení se v temných končinách světa, aby ho uctívali namísto Boha a jako Boha, a o mnoha úskocích, jichž užívá, aby svedl lidstvo k záhubě; o tom, jak má tajný přístup k našim vášním a k našim citům, a dovede přizpůsobit své léčky naším sklonům, takže se z nás činí vlastní pokušitelé a sami o vlastní vůli běžíme vstříc své zkáze.

Shledal jsem, že vtisknout mu správné pojmy o ďáblu není tak snadné jako o jsoucnosti Boha. Příroda sama podporovala všechny mé důvody, aby mu prokázala i nutnost veliké První příčiny, všemohoucí, řídící Moci, tajné vedoucí Prozřetelnosti, a stejně tak nesporné spra-

vedlnosti vzdávat čest Tomu, kdo nás stvořil, a tak dále; ale nic podobného se neobjevovalo v pojmu zlého ducha, v jeho původu, bytí, povaze, a nade všechno v jeho sklonu činit zlo a strhávat nás, abychom je činili také; a ten ubohý tvor mě jednou tak zmátl otázkou veskrze přirozenou a nevinnou, že jsem sotva věděl, co mu říci. Mluvil jsem s ním mnoho o moci Boží, jeho všemohoucnosti, jeho odporu k hříchu, o tom, že je stravujícím ohněm pro činitele nepravosti; že jakožto Stvořitel nás všech může zničit nás a celý svět v okamžiku; a on po celou dobu naslouchal s velikou vážností. Potom jsem mu vyprávěl, jak ďábel je Božím nepřítelem v srdcích lidí a užívá vší své zášti a dovednosti, aby zmařil dobré záměry Prozřetelnosti a zničil ve světě království Kristovo, a tomu podobně. „Dobře," pravil Pátek, „ale vy říkat Bůh tak silný, tak veliký; on ne mnoho silný, mnoho mocný jako ďábel?" „Ano, ano," pravím, „Pátku; Bůh je silnější než ďábel – Bůh je nad ďáblem, a proto se modlíme k Bohu, aby ho pod nohy nám potlačil a dal nám sílu odolat jeho pokušením a hasit jeho ohnivé šípy." „Ale," praví zas, „když Bůh mnoho silný, mnoho mocný jako zlý ďábel, proč Bůh ne zabít ďábel, aby on ne více dělat zlo?" Byl jsem touto otázkou podivně překvapen; a ačkoli jsem byl nyní už starý muž, přece jsem byl jen mladý učenec a špatně vyzbrojen jako kazuista či řešitel potíží; a napoprvé jsem nevěděl, co říci; i předstíral jsem, že jsem neslyšel, a zeptal se ho, co to řekl; ale byl příliš dychtivý odpovědi, než aby na svou otázku zapomněl, i opakoval ji přesně týmiž lámanými slovy jako výše. Tou dobou jsem se už trochu vzpamatoval a řekl jsem: „Bůh ho nakonec přísně potrestá; je ušetřen pro soud a má být uvržen do bezedné propasti, aby přebýval ve věčném ohni." To Pátka neuspokojilo, nýbrž se ke mně vrátil, opakuje má slova: „‚Ušetřen pro nakonec!' – já tomu nerozumět – ale proč ne zabít ďábel teď; ne zabít dávno?" „Můžeš se stejně dobře zeptat," pravím, „proč Bůh nezabije tebe nebo mě, když tu pácháme zlé věci, které ho urážejí – jsme uchováváni, abychom činili pokání a dostali odpuštění." Chvíli nad tím hloubal. „Dob-

ře, dobře," pravil, s velikým citem, „to dobře – tak vy, já, ďábel, všichni zlí, všichni uchováni, pokání, Bůh odpustit všem." Zde mě zase sklátil k zemi do krajnosti; a bylo mi to svědectvím o tom, jak samotné přírodní pojmy, ačkoli dokáží rozumné tvory vést k poznání Boha a k poctě či uctívání, jež náleží svrchovanému jsoucnu Božímu jakožto důsledku naší přirozenosti, nedokáží v duši vytvořit poznání Ježíše Krista a vykoupení pro nás získaného; ani Prostředníka nové smlouvy, ani Přímluvce u paty trůnu Božího; pravím, nic než zjevení z nebe nemůže v duši vytvořit toto; a že tedy evangelium našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista, totiž Slovo Boží, a Duch Boží, zaslíbený jako vůdce a posvětitel jeho lidu, jsou naprosto nezbytnými učiteli duší lidských v zachraňující znalosti Boží a v cestě spásy.

Proto jsem obrátil přítomnou řeč mezi mnou a svým sluhou jinam, zvedl se spěšně, jako bych měl náhle nějakou záležitost venku; pak jsem ho poslal pro něco pořádně daleko a vážně jsem se modlil k Bohu, aby mi dal moc tohoto ubohého divocha zachraňujícím způsobem poučit; aby svým Duchem napomohl srdci tohoto ubohého nevědomého tvora přijmout světlo poznání Boha v Kristu, smiřujícím ho se sebou samým, a aby mě vedl, abych k němu mluvil ze Slova Božího tak, že by jeho svědomí bylo přesvědčeno, oči otevřeny a duše spasena. Když se ke mně vrátil, pustil jsem se s ním do dlouhé rozpravy o vykoupení člověka Spasitelem světa a o nauce evangelia hlásané z nebe, totiž o pokání před Bohem a víře v našeho požehnaného Pána Ježíše. Pak jsem mu, jak nejlépe jsem uměl, vysvětlil, proč na sebe náš požehnaný Vykupitel nevzal přirozenost andělů, nýbrž símě Abrahamovo; a jak tedy padlí andělé nemají na vykoupení podíl; že přišel jen ke ztraceným ovcím domu Izraele, a tomu podobně.

Měl jsem, Bůh ví, mnohem víc upřímnosti než znalosti ve všech způsobech, kterých jsem k poučení toho ubohého tvora užíval; a musím přiznat, co bude, věřím, zažívat každý, kdo bude jednat podle téže zásady, že tím, jak jsem mu věci vykládal, poučil a vzdělal jsem přede-

vším sám sebe v mnoha věcech, které jsem buď nevěděl, nebo jsem je plně neuvážil, ale které mi přirozeně připadaly na mysl, když jsem si je rozmýšlel pro poučení tohoto ubohého divocha; a své věci jsem při této příležitosti zkoumal s větší vroucností než kdy dřív: takže ať už se tomu ubohému divokému nebožáku vedlo mým přičiněním líp nebo ne, měl jsem velký důvod být vděčný, že vůbec ke mně přišel; můj zármutek na mně spočíval lehčeji; můj příbytek se mi stal pohodlným nad veškerou míru: a když jsem uvažoval, že v tomto samotářském životě, jemuž jsem byl odsouzen, jsem byl nejenom pohnut sám vzhlédnout vzhůru k nebi a hledat tu Ruku, která mě sem přivedla, nýbrž že se nyní mám stát nástrojem, pod Prozřetelností, k záchraně života a, kdoví, snad i duše ubohého divocha, a přivést ho k pravému poznání náboženství a křesťanské nauky, aby poznal Ježíše Krista, v němž je život věčný; pravím, když jsem uvažoval o všech těchto věcech, tajná radost pronikla každou částí mé duše, a často jsem se radoval, že jsem byl vůbec přiveden na toto místo, které jsem tak často pokládal za nejhroznější ze všech soužení, jaká by mě mohla potkat.

V tomto vděčném rozpoložení jsem setrval po celý zbytek svého času tam; a rozhovor, jenž mezi mnou a Pátkem vyplňoval hodiny, byl takový, že ty tři roky, které jsme tam spolu prožili, byly dokonale a úplně šťastné, pokud lze o nějakém úplném štěstí v tomto podměsíčním stavu vůbec hovořit. Tento divoch byl nyní dobrým křesťanem, mnohem lepším než já; i když mám důvod doufat, a žehnám za to Bohu, že jsme oba stejně činili pokání, stejně těšeni a jakožto kajícníci obnoveni. Měli jsme tu Slovo Boží k četbě, a nebyli jsme od jeho Ducha, aby nás poučoval, dál, než kdybychom byli v Anglii. Vždy jsem se při čtení Písma snažil, jak nejlépe jsem uměl, aby chápal smysl toho, co čtu; a on zase svými vážnými dotazy a otázkami ze mě, jak jsem už řekl, udělal mnohem lepšího znalce Písma, než bych kdy býval sám soukromou četbou. Jinou věc, kterou si zde také nemohu odpustit poznamenat ze zkušenosti v této samotářské části svého života, totiž

je, jak nekonečným a nevyslovitelným požehnáním je, že poznání Boha a nauka o spáse skrze Ježíše Krista jsou tak zřetelně vyloženy ve Slově Božím, tak snadné k přijetí a pochopení, že – jako samotné čtení Písma udělalo mě schopným porozumět dost ze své povinnosti, aby mě to přivedlo přímo k velikému dílu upřímné lítosti nad hříchy a k uchopení Spasitele pro život a spásu, k ustálené nápravě života a poslušnosti všech přikázání Božích, a to bez jakéhokoli učitele či rádce, totiž lidského – tak totéž prosté poučení dostatečně postačilo i k osvícení tohoto divokého tvora a k tomu, aby se stal takovým křesťanem, jakému jsem se za svůj život málokomu rovnému setkal.

Co se týče všech sporů, hádek, svárů a půtek, jaké na světě vznikly ohledně náboženství, ať už jde o jemnosti nauky či plány církevní správy, nám byly dokonale neužitečné, a pokud mohu dosud vidět, byly takovými i zbytku světa. My jsme měli jistého vůdce k nebi, totiž Slovo Boží; a měli jsme – požehnán buď Bůh – blahodárné pohledy na Ducha Božího, jenž učil a vzdělával svým slovem, vedl nás ke vší pravdě a činil nás ochotné i poslušné jeho slovu. A nedovedu si představit nejmenší užitek, který by nám bylo přineslo největší poznání sporných bodů náboženství, které tolik zmátly svět, kdybychom je bývali získali. Ale musím pokračovat v historické části věcí a brát každou v jejím pořadí.

Když jsme se s Pátkem důvěrněji seznámili a on už mohl rozumět téměř všemu, co jsem mu řekl, a mluvit se mnou dost plynně, byť lámanou angličtinou, seznámil jsem ho se svými dějinami, aspoň s tolika, nakolik se týkaly mého příchodu na toto místo: jak jsem tu žil a jak dlouho; zasvětil jsem ho do tajemství – pro něho totiž tajemstvím byly – střelného prachu a kule a naučil ho střílet. Dal jsem mu nůž, nad nímž byl podivuhodně nadšen; a udělal jsem mu opasek s pochvou, jaké v Anglii nosíme pro tesáky; a místo tesáku jsem mu do pochvy dal sekerku, která nejenže byla v jistých případech stejně dobrou zbraní, ale v jiných případech daleko užitečnější.

Popsal jsem mu kraje Evropy, zvláště Anglii, odkud pocházím; jak jsme žili, jak jsme uctívali Boha, jak jsme se k sobě chovali a jak jsme obchodovali na lodích do všech končin světa. Vyprávěl jsem mu o vraku lodi, na jejíž palubě jsem byl, a ukázal mu, jak nejpřesněji jsem uměl, místo, kde leží; byla však už úplně rozbita na kusy a zmizela. Ukázal jsem mu zbytky našeho člunu, který jsme ztratili, když jsme z lodi utekli, a který jsem tenkrát ani veškerou svou silou nedokázal pohnout; teď už se však téměř celý rozpadl. Když Pátek ten člun uviděl, dlouho stál v zamyšlení a nic neříkal. Zeptal jsem se, nad čím hloubá. Konečně řekl: „Já vidět takový člun jako přijít na místo u můj národ." Dlouho jsem mu nerozuměl; ale nakonec, když jsem se do toho pustil hlouběji, pochopil jsem z něj, že na pobřeží kraje, kde žil, přistál člun jako tento: to jest, jak to vysvětlil, byl tam zahnán bouří. Hned jsem si pomyslel, že se u jejich pobřeží musela ztroskotat nějaká evropská loď a člun se asi uvolnil a byl vyvržen na břeh; ale byl jsem tak natvrdlý, že mě ani jednou nenapadlo, že by lidé z vraku utekli právě tam, natož odkud by mohli pocházet; i vyptával jsem se tedy jen na popis toho člunu.

Pátek mi člun popsal dost dobře; ale přivedl mě k lepšímu porozumění, když s jistým zápalem dodal: „My zachránit bílé muže od utopení." Hned jsem se ho zeptal, zda v tom člunu byli nějací bílí muži, jak jim říkal. „Ano," pravil; „ten člun plný bílých mužů." Zeptal jsem se, kolik jich bylo. Odpočítal mi na prstech sedmnáct. Zeptal jsem se ho pak, co se s nimi stalo. Řekl mi: „Oni žít, oni bydlet u můj národ."

Tím mi vstoupily do hlavy nové myšlenky; neboť jsem si hned představil, že by to mohli být lidé z té lodi, která ztroskotala na dohled od mého ostrova, jak jsem jej nyní nazýval, a kteří poté, co loď narazila na skálu a oni viděli, že je nevyhnutelně ztracena, se zachránili ve svém člunu a vylodili se na onom divokém pobřeží mezi divochy. Vyptával jsem se ho tedy pozorněji, co se s nimi stalo. Ujistil mě, že tam dosud žijí; že tam jsou asi čtyři roky; že je divoši nechali na pokoji a dávají

jim potravu, aby měli z čeho žít. Tázal jsem se ho, jak to, že je nezabili a nesnědli. Řekl: „Oni dělat bratr s nimi;" tím myslel, jak jsem mu rozuměl, příměří; a potom dodal: „Oni ne jíst muže, než když dělat válka boj;" to jest, nikdy nejedí žádné lidi, kromě těch, kteří s nimi přijdou bojovat a jsou zajati v bitvě.

Nějakou dobu poté se stalo, že jsme byli na vrcholu kopce na východní straně ostrova, odkud jsem, jak jsem již řekl, za jasného dne spatřil pevninu či kontinent americký, a Pátek, protože počasí bylo velmi klidné, se velmi upřeně zahleděl na pevninu; a jaksi překvapen začal poskakovat a tančit a volat na mě, neboť jsem byl od něho kus daleko. Zeptal jsem se ho, co se děje. „Ó, radost!" povídá; „ó, štěstí! tam vidět má země, tam můj národ!" Všiml jsem si, že se mu v tváři objevila neobyčejná známka potěšení, oči mu jiskřily a výraz vyzrazoval zvláštní dychtivost, jako by měl mysl vrátit se zpět do své vlasti. Toto mé pozorování ve mně vyvolalo mnoho myšlenek, které mi zpočátku nedávaly s mým novým člověkem Pátkem takový klid, jaký jsem měl předtím; a nepochyboval jsem, že kdyby se Pátek mohl vrátit zpět ke svému národu, nejenže by zapomněl na všechno své náboženství, nýbrž i na všechny své závazky vůči mně, a byl by až příliš ochotný podat svým krajanům zprávu o mně, a snad by se vrátil se stem či dvěma stem jich, aby ze mne udělali hostinu, při níž by mohl být tak vesel, jako býval s těmi ze svých nepřátel, když byli ve válce zajati. Křivdil jsem však tomu ubohému poctivému tvoru velmi, čehož jsem potom velmi litoval. Nicméně, jak má žárlivost rostla a držela se několik týdnů, byl jsem k němu o něco obezřetnější a nikoli tak důvěrný a laskavý jako dřív: v čemž jsem se jistě také mýlil; neboť ten poctivý, vděčný tvor na nic jiného nemyslel, než co se shodovalo s nejlepšími zásadami – jak co se týče věřícího křesťana, tak co se týče vděčného přítele – jak se mi potom k mé plné spokojenosti ukázalo.

Dokud má žárlivost na něj trvala, můžete si být jisti, že jsem ho denně vyzvídal, abych viděl, zda by neprozradil některou z těch no-

vých myšlenek, které jsem u něho tušil; shledal jsem však, že vše, co říkal, bylo tak poctivé a tak nevinné, že jsem nemohl nalézt nic, co by moji podezíravost živilo; a navzdor vší své nevolnosti si mě nakonec zcela získal pro sebe zpátky; ani v nejmenším nepostřehl, že jsem rozrušený, a proto jsem ho nemohl podezírat ze lstivosti.

Jednoho dne, když jsme vystupovali na týž kopec, ale na moři bylo zamlženo, takže jsme pevninu neviděli, oslovil jsem ho a řekl: „Pátku, nepřál byste si být ve své zemi, u svého národa?" „Ano," řekl, „já být moc rád být u můj národ." „Co byste tam dělal?" povídám. „Zdivočel byste zase, jedl byste zas lidské maso a byl byste divoch jako dřív?" Zatvářil se velmi starostně, zavrtěl hlavou a řekl: „Ne, ne, Pátek jim říct žít dobře; říct jim modlit Bůh; říct jim jíst chléb z obilí, maso z dobytek, mléko; už ne jíst muž." „Dobrá, pak," řekl jsem mu, „oni vás zabijí." Zvážněl při tom a potom pravil: „Ne, ne, oni ne zabít mě, oni rád učit." Tím myslel, že by se byli ochotni učit. Dodal, že se mnohému naučili od oněch vousatých mužů, kteří přišli ve člunu. Pak jsem se ho zeptal, zda by se k nim vrátil. Usmál se na to a řekl mi, že nedovede plavat tak daleko. Řekl jsem mu, že mu zhotovím kánoi. Řekl mi, že by šel, kdybych šel s ním. „Já jít!" povídám; „vždyť mě sežerou, přijdu-li tam." „Ne, ne," povídá, „já udělat oni ne jíst vás; já udělat oni moc milovat vás." Měl na mysli, že by jim pověděl, jak jsem zabil jeho nepřátele a zachránil mu život, a tak že mě k nim přivine. Potom mi, jak jen uměl, pověděl, jak laskaví byli k sedmnácti bílým mužům, čili vousatým mužům, jak jim říkal, kteří tam přišli v tísni na břeh.

Od té chvíle, musím přiznat, jsem měl chuť se tam odvážit a podívat se, zda bych se nemohl snad spojit s oněmi vousatými muži, o nichž jsem nepochyboval, že jsou to Španělé a Portugalci; a nepochyboval jsem, že kdybych to dokázal, mohli bychom najít nějaký způsob, jak odtamtud uniknout, jsouce na pevnině, dobré společenství pohromadě, lépe, než bych uprchl z ostrova čtyřicet mil od pobřeží, sám a bez pomoci. Po několika dnech jsem tedy opět vzal Pátka do

práce, formou rozhovoru, a řekl jsem mu, že mu dám člun, aby se vrátil ke svému národu; a podle toho jsem ho zavedl ke své fregatě, která ležela na druhé straně ostrova, a když jsem ji zbavil vody (vždyť jsem ji vždy držel potopenou pod vodou), vytáhl jsem ji ven, ukázal mu ji a oba jsme do ní nasedli. Zjistil jsem, že je to nanejvýš obratný chlapík v jejím ovládání a dokáže ji rozjet skoro dvakrát rychleji než já. Když tedy nasedl, řekl jsem mu: „Nuže, Pátku, popluneme k vašemu národu?" Zahleděl se při mých slovech velmi smutně; což bylo, jak se zdá, proto, že si myslel, že člun je příliš malý na tak dalekou cestu. Řekl jsem mu tedy, že mám větší; a tak jsem ho příští den vzal k místu, kde ležel první člun, který jsem si zhotovil, ale který jsem nemohl spustit do vody. Řekl, že ten je dost velký; ale protože jsem o něj nedbal a ležel tam třiadvacet let, slunce ho tak rozpukalo a vysušilo, že byl ztrouchnivělý. Pátek mi řekl, že takový člun by posloužil velmi dobře a unesl by „dost moc jídlo, pít, chléb"; takto se vyjadřoval.

XVI. Záchrana zajatců z rukou kanibalů

Celkem vzato jsem byl v té chvíli už tak upevněn ve svém záměru přeplavit se s ním na pevninu, že jsem mu řekl, že půjdeme a uděláme jeden tak velký jako onen a že se v něm vrátí domů. Neodpověděl ani slovem, jen se zatvářil velmi vážně a smutně. Zeptal jsem se ho, co se mu stalo. Zeptal se mě na oplátku: „Proč vy zlobit vztek na Pátek? – co já udělat?" Zeptal jsem se, co má na mysli. Řekl jsem mu, že se na něho vůbec nezlobím. „Ne zlobit!" povídá a opakuje ta slova několikrát; „proč poslat Pátka pryč domů k můj národ?" „Pročpak," povídám, „Pátku, cožpak jste neříkal, že byste si tam přál být?" „Ano, ano," povídá, „přát my dva tam; ne přát Pátek tam, ne pán tam." Zkrátka, nechtěl ani pomyslet na to, že by tam šel beze mne. „Já tam, Pátku?" povídám; „co bych tam dělal?" Obrátil se při tom na mě velmi rychle. „Vy dělat moc velký dobro," povídá; „vy učit divoký muže být dobrý, střízlivý, krotký muže; vy jim říct znát Boha, modlit Bůh a žít nový život." „Běda, Pátku!" povídám, „vy nevíte, co pravíte; já sám jsem jen nevědomý člověk." „Ano, ano," povídá, „vy učit mě dobrý, vy učit oni dobrý." „Ne, ne, Pátku," povídám, „vy půjdete beze mne; nechte mě tu, abych žil sám jako dřív." Při těch slovech se znovu zatvářil zmateně; a běže k jedné ze sekerek, které obvykle nosil, chvatně ji zvedl a podal mi ji. „Co s tím mám dělat?" povídám mu. „Vy vzít zabít Pátka," povídá. „Pročpak bych vás měl zabít?" povídám zas. Odpovídá velmi rychle: „Proč vy poslat Pátka pryč? Vzít zabít Pátka, ne poslat Pátka pryč." Pravil to tak opravdově, že jsem viděl, jak mu v očích stojí slzy. Zkrátka, projevil přede mnou tak zjevně nejvyšší náklonnost ke mně a pev-

né odhodlání, že jsem mu tehdy a potom ještě mnohokrát řekl, že ho nikdy od sebe nepošlu, bude-li chtít zůstat se mnou.

Když jsem ze všech jeho řečí shledal usedlou náklonnost ke mně a že ho ode mne nic nemůže odloučit, zjistil jsem také, že celý základ jeho touhy odjet do své vlasti ležel v jeho vroucí lásce k těm lidem a v naději, že jim prokážu dobro; což bylo něco, o čem jsem já sám neměl žádnou představu, ani jsem neměl v nejmenším myšlenku, úmysl či touhu se do toho pustit. Ale stále jsem cítil silnou náklonnost k pokusu o útěk, založenou na předpokladu nabraném z onoho rozhovoru, že je tam sedmnáct vousatých mužů; a tak jsem bez dalšího prodlení šel s Pátkem do práce, abychom vyhledali velký strom vhodný ke skácení a udělali z něho velikou pirogu či kánoi, s níž bychom tu plavbu podnikli. Stromů bylo na ostrově dost, aby se z nich postavila malá flotila ne pirog či kánoí, nýbrž dokonce dobrých velkých plavidel; mým hlavním ohledem však bylo získat takovou blízko vody, abychom ji po dohotovení mohli spustit, a tak se vyhnout chybě, které jsem se dopustil poprvé. Nakonec Pátek vybral strom; neboť jsem shledal, že ví mnohem lépe než já, který druh dřeva se k tomu nejlépe hodí; a dodnes nedokážu říct, jak nazvat strom, který jsme skáceli, leda že byl velmi podobný stromu, kterému říkáme fustik, nebo mezi tím a dřevem nikaragujským, neboť měl téměř stejnou barvu a vůni. Pátek chtěl dutinu toho stromu vypálit a tak z něho udělat člun, ale já jsem mu ukázal, jak jej vyřezat nástroji; a když jsem mu ukázal, jak se jich užívá, dělal to velmi obratně; a za asi měsíc tvrdé práce jsme ji dokončili a udělali velmi hezkou; zvláště když jsme sekerami, s nimiž jsem mu ukázal, jak zacházet, osekali a otesali vnější stranu do pravého tvaru člunu. Potom nám však trvalo bezmála čtrnáct dní, než jsme ji dostali, takříkajíc coul po coulu, na velkých válcích do vody; ale když byla ve vodě, byla by s velkou lehkostí unesla dvacet mužů.

Když byla ve vodě – jakkoli byla veliká – udivovalo mě vidět, s jakou obratností a jak rychle s ní můj člověk Pátek dokázal zacházet, otáčet

ji a pádlovat. Zeptal jsem se ho tedy, zda by to chtěl a zda bychom se v ní mohli odvážit přes moře. „Ano," řekl, „my odvážit přes v ní moc dobře, i kdyby velký vítr foukat." Měl jsem však ještě další úmysl, o němž on nevěděl, a to: udělat stěžeň a plachtu a opatřit ji kotvou a lanem. Co se stěžně týče, bylo to dost snadné; vybral jsem si tedy mladý rovný cedr, který jsem nedaleko našel a kterých bylo na ostrově velké množství, a dal Pátkovi za úkol, aby jej skácel, a dal mu pokyny, jak jej opracovat a upravit. Co se však plachty týče, to byla má zvláštní starost. Věděl jsem, že mám dostatek starých plachet, či spíše kusů starých plachet; ale protože jsem je u sebe měl již šestadvacet let a nebyl jsem příliš pečlivý v jejich uchovávání – nic takového jsem si tehdy nemyslel, že by mi mělo kdy posloužit – nepochyboval jsem, že jsou všechny ztrouchnivělé; a vskutku většina z nich takovou byla. Nicméně jsem našel dva kusy, které se zdály docela dobré, a s těmi jsem se dal do práce; a s velkou námahou a nemotorným šitím, bez jehel, jak si můžete být jisti, jsem konečně udělal třírohou nehezkou věc – podobnou tomu, čemu v Anglii říkáme „skopová lopatka" – spodem navázanou na ráhno a nahoře s malým krátkým sprítem, jaký obvykle mívají dlouhé čluny našich lodí a s jakým jsem nejlépe uměl zacházet, neboť právě takovou plachtu jsem měl na člunu, v němž jsem uprchl z Barbarie, jak jsem o tom pověděl v první části svého vyprávění.

Tuto poslední práci – totiž olanění a vystrojení stěžně a plachet – mi trvalo bezmála dva měsíce; neboť jsem je dohotovil velmi dokonale, přidal jsem jí malý štafl a plachtu neboli přední plachtu k němu, aby pomáhala, kdybychom museli křižovat proti větru; a především, upevnil jsem jí na zádi kormidlo, abych s ní řídil. Byl jsem jen nemotorný loďař, ale protože jsem znal užitečnost, ba nezbytnost takové věci, přiložil jsem se k tomu s takovou pílí, že jsem to nakonec dokázal; ačkoli vzhledem k mnoha neohrabaným způsobům, jimiž jsem se o to po-

koušel a jež selhaly, myslím, že mě to stálo skoro tolik práce jako udělání samotného člunu.

Když to vše bylo hotovo, musel jsem svého člověka Pátka učit tomu, co patří k plavbě mým člunem; neboť ačkoli velmi dobře uměl pádlovat kánoí, nevěděl nic o tom, co patří k plachtě a kormidlu; a žasl největším způsobem, když viděl, jak s člunem ovládáním kormidla pracuji po moři sem a tam, a jak se plachta přenaší a plní tím či oním směrem podle toho, jak se kurs měnil; pravím, když to viděl, stál jako ohromen a užaslý. Nicméně malým cvikem jsem mu to vše učinil důvěrně známým a stal se z něho zručný námořník, jen pokud šlo o kompas, dokázal jsem mu dát velmi málo porozumět. Na druhé straně, protože v těch končinách bylo zamračeného počasí velmi málo a mlhy skoro žádné nebo vůbec nikdy, bylo tím méně třeba kompasu, jelikož hvězdy byly v noci vždy k vidění a břeh ve dne, kromě období dešťů, a tehdy nikdo nedbal vyrazit ven ani po zemi, ani po moři.

Nyní jsem vstoupil do sedmadvacátého roku svého zajetí v tomto místě; ačkoli ty poslední tři roky, co jsem toho tvora měl u sebe, by se měly spíše z počtu vypustit, neboť mé bydlení bylo zcela jiného rázu než ve zbylém čase. Vzpomínal jsem na výročí svého přistání zde se stejnou vděčností Bohu za Jeho milosti jako napoprvé: a měl-li jsem k vděčnosti takovou příčinu zpočátku, měl jsem jí mnohem více nyní, maje tak další doklady péče Prozřetelnosti o mne, a velké naděje, že budu účinně a brzy vysvobozen; neboť jsem měl v mysli neporazitelný dojem, že mé vysvobození je nablízku a že na tomto místě již další rok nestrávím. Pokračoval jsem však v hospodaření; v kopání, v sázení a plocení jako obvykle. Sklidil jsem a usušil svoje hrozny a udělal každou nutnou věc jako dřív.

Mezitím na mě přišlo období dešťů, kdy jsem více než jindy pobýval doma. Nové plavidlo jsme uložili tak bezpečně, jak jsme uměli: zavedli jsme je do zátočiny, kam jsem, jak jsem řekl na začátku, dopravoval své vory z lodi; a vytáhnuvše je na břeh na čáru velké vody, dal jsem

svému člověku Pátkovi vykopat malý dok, právě tak velký, aby pojal plavidlo, a právě tak hluboký, aby mu dal vody, v níž by plulo; a potom, když příliv odstoupil, jsme udělali napříč koncem silnou hráz, abychom vodu drželi venku; a tak leželo, suché od přílivu z moře; a abychom je uchránili před deštěm, nahromadili jsme na ně množství větví stromů tak hustě, že bylo přikryto jako dům; a tak jsme čekali na měsíce listopad a prosinec, v nichž jsem si usmyslel vykonat své dobrodružství.

Když se blížilo ustálené období, a jak myšlenka na mé předsevzetí ožila s příznivým počasím, denně jsem se chystal na plavbu. Nejprve jsem si odložil stranou jistou zásobu potravin, aby to byla výbava pro naši cestu; a mínil jsem za týden či čtrnáct dní otevřít dok a spustit náš člun. Jedno ráno jsem byl něčím podobným zaneprázdněn, když jsem zavolal na Pátka a nařídil mu, aby šel k mořskému břehu a podíval se, zda nenajde želvu nebo mořskou želvu, což byla věc, kterou jsme obvykle jednou týdně získávali, pro vejce i pro maso. Pátek nebyl pryč dlouho, když přiběhl zpět a přelétl mou vnější hradbu či plot jako někdo, kdo necítí půdu ani stupně, na něž klade nohu; a dřív než jsem měl čas na něho promluvit, křičel na mě: „Ó, pane! Ó, pane! Ó, žal! Ó, zlé!" – „Co se děje, Pátku?" povídám. „Ó, tamhle," povídá, „jeden, dva, tři kánoe; jeden, dva, tři!" Z tohoto způsobu mluvy jsem usoudil, že jich bylo šest; ale po dotazu jsem shledal, že byly jen tři. „Dobrá, Pátku," povídám, „nebojte se." A tak jsem mu dodával odvahy, jak jsem jen uměl. Nicméně jsem viděl, že ten ubohý chlapík je nejhrozněji vystrašen, neboť mu v hlavě nebyla žádná jiná myšlenka než že si pro něj přišli a rozsekají ho na kousky a sežerou; a tak se třásl, že jsem skoro nevěděl, co s ním dělat. Utěšoval jsem ho, jak jsem jen uměl, a říkal mu, že já jsem v stejném nebezpečí jako on a že sežerou mě stejně jako jeho. „Ale," povídám, „Pátku, musíme se rozhodnout proti nim bojovat. Umíte bojovat, Pátku?" „Já střílet," povídá, „ale přijít veliký počet mnoho." „Na tom nesejde," řekl jsem zas; „naše pušky je vyděsí

tak, že ty, které nezabijeme, se rozprchnou." Zeptal jsem se ho tedy, zda, odhodlám-li se ho bránit, bude bránit mě a stát při mně a dělat přesně, co mu nařídím. Řekl: „Já umřít, když vy rozkázat umřít, pane." A tak jsem šel a přinesl dobrou dávku rumu a dal mu ji; neboť jsem byl v hospodaření s rumem tak dobrý, že mi ho mnoho zbývalo. Když jsme ji vypili, dal jsem mu vzít obě lovecké pušky, které jsme vždy nosívali, a nabil jsem je velkými broky na labutě, velikými jako malé pistolové kule. Pak jsem vzal čtyři muškety a každou nabil dvěma kulemi a pěti malými kulkami; a své dvě pistole jsem nabil, každou po dvojici kulí. Pověsil jsem si svůj velký meč, jako obvykle, holý po boku, a dal Pátkovi jeho sekerku. Když jsem se takto připravil, vzal jsem svůj dalekohled a vystoupil na úbočí kopce, abych viděl, co bych mohl odhalit; a svým dalekohledem jsem rychle zjistil, že divochů je jedenadvacet, tři zajatci a tři kánoe; a že se jim všem jednalo o nic jiného než o vítěznou hostinu z těch tří lidských těl: vskutku barbarská hostina! ale nic víc, než jak jsem si všiml, než jak u nich bylo obvyklé. Všiml jsem si také, že nepřistáli tam, kde to učinili, když Pátek uprchl, nýbrž blíže k mé zátočině, kde byl břeh nízký a kde hustý les sahal téměř až k moři. To spolu s odporem k nelidskému jednání, kvůli kterému ti ničemové přišli, mě naplnilo takovým rozhořčením, že jsem se vrátil zpět k Pátkovi a řekl mu, že jsem rozhodnut sejít k nim a všechny je pobít; a zeptal jsem se ho, zda bude stát při mně. Nyní už vystřízlivěl ze svého strachu a jelikož mu rum, který jsem mu dal, trochu zvedl náladu, byl velmi vesel a řekl mi, jako dříve, že umře, když mu nařídím umřít.

V tomto návalu zuřivosti jsem rozdělil zbraně, které jsem předtím nabil, mezi nás; Pátkovi jsem dal jednu pistoli, aby si ji zastrčil za pás, a tři pušky mu dal na rameno; a sám jsem si vzal jednu pistoli a další tři pušky; a v tomto postavení jsme vyrazili ven. Vzal jsem si do kapsy malou láhev rumu a dal Pátkovi velký pytel s dalším střelným prachem a kulemi; a co se rozkazů týkalo, přikázal jsem mu, aby šel těsně

za mnou, nehýbal se, nestřílel a nic nedělal, dokud mu neporučím, a mezitím aby nepromluvil ani slovo. V tomto rozestavení jsem si vzal zatáčku k pravé ruce téměř o míli, abychom jak překročili zátočinu, tak se dostali do lesa, abych na ně mohl přijít na dostřel dřív, než budu objeven, což jsem svým dalekohledem viděl, že lze snadno udělat.

Zatímco jsem konal tento pochod, mé dřívější myšlenky se vrátily a začal jsem polevovat ve svém odhodlání: nemyslím tím, že bych pociťoval nějaký strach z jejich počtu, neboť to byli nazí, neozbrojení ničemové, a je jisté, že jsem byl nad nimi ve výhodě – ba i kdybych byl sám. Napadlo mě však, jaké mám povolání, jakou příležitost, tím méně jakou nutnost, abych šel a smočil ruce v krvi, abych napadl lidi, kteří mi nikdy neučinili ani nezamýšleli žádné bezpráví? kteří mi, co se mne týče, byli nevinní a jejichž barbarské zvyky byly jejich vlastním neštěstím – byly v nich vskutku znamením toho, že je Bůh opustil spolu s ostatními národy té části světa a zanechal takové tuposti a takovým nelidským skutkům; nepovolal mě ale, abych se stal soudcem jejich činů, tím méně vykonavatelem Jeho spravedlnosti – že kdykoli bude považovat za vhodné, vezme věc do vlastních rukou a národním trestem je potrestá jako lid za národní zločiny; mezitím však to není moje věc – že je pravda, že Pátek by to mohl ospravedlnit, protože byl prohlášeným nepřítelem a ve stavu války s právě těmi lidmi, a bylo zákonné, aby je napadl – ale totéž bych nemohl říci, co se týče mne. Tyto věci se mi po celou cestu, kterou jsem šel, tak vřele vtíraly do myšlenek, že jsem se rozhodl, že se jen postavím blízko nich, abych pozoroval jejich barbarskou hostinu, a potom budu jednat, jak mě povede Bůh; že se však, nenaskytne-li se něco, co by bylo pro mne jasnějším voláním, než zatím vím, do nich plést nebudu.

S tímto rozhodnutím jsem vstoupil do lesa a s nejvyšší opatrností a tichostí, Pátek těsně v mých patách, jsem postupoval, až jsem došel na okraj lesa na té straně, která k nim byla nejblíže, jen že mezi mnou

a jimi ležel jeden roh lesa. Zde jsem tiše na Pátka zavolal, a ukazuje mu veliký strom, který byl právě na rohu lesa, přikázal jsem mu, aby šel ke stromu a vrátil se s zprávou, zda tam odtamtud zřetelně vidí, co dělají. Udělal to a hned se ke mně vrátil a řekl mi, že odtamtud je lze dobře vidět – že jsou všichni kolem svého ohně, jedí maso jednoho ze svých zajatců, a že další leží spoutaný na písku kousek od nich, jehož, řekl, zabijí nejbližší; a to ve mně zažehlo samotnou duši. Řekl mi, že to není jeden z jejich národa, nýbrž jeden z vousatých mužů, o nichž mi vyprávěl, kteří připluli do jejich kraje ve člunu. Byl jsem naplněn hrůzou při samém jmenování bílého vousatého muže; a jda ke stromu, jasně jsem svým dalekohledem viděl bílého muže, který ležel na mořském břehu s rukama i nohama svázanýma lýky, nebo věcmi podobnými rákosu, a že to byl Evropan a měl na sobě šaty.

Byl tam ještě jeden strom a za ním malá houština, asi padesát yardů blíže k nim, než bylo místo, kde jsem byl, k nimž, kdybych šel trochu okolo, jsem viděl, že se mohu dostat nepozorován, a že potom budu na půl dostřelu od nich; i zadržel jsem svou vášeň, ačkoli jsem byl vskutku rozhořčen k nejvyšší míře; a ustoupiv asi dvacet kroků zpět, dostal jsem se za jakési křoviny, které vedly po celé cestě, až jsem došel ke druhému stromu, a potom jsem došel k malému vyvýšení, odkud se mi otevřel plný pohled na ně ze vzdálenosti asi osmdesáti yardů.

Neměl jsem teď ani okamžik ztratit, neboť devatenáct z těch strašlivých ničemů sedělo na zemi, všichni blízko sebe nahnutí, a právě poslali ostatní dva, aby onoho ubohého křesťana porazili a snad kus po kuse ho přinesli ke svému ohni, a nakláněli se k němu, aby mu rozvázali pouta na nohou. Obrátil jsem se k Pátkovi. „Nuže, Pátku," řekl jsem, „udělejte, co vám nařídím." Pátek řekl, že udělá. „Tedy, Pátku," povídám, „udělejte přesně tak, jak uvidíte dělat mě; v ničem nezavánějte." A tak jsem jednu z mušket a loveckou pušku odložil na zem a Pátek učinil se svými totéž, a druhou mušketou jsem zamířil na divochy a přikázal mu, aby učinil totéž; a pak, zeptav se ho, zda je při-

praven, řekl: „Ano.“ „Pak na ně vypalte,“ řekl jsem; a v témž okamžiku jsem také vystřelil.

Pátek si zamířil o tolik lépe než já, že na své straně zabil dva z nich a zranil další tři; a na mé straně jsem zabil jednoho a zranil dva. Byli, můžete si být jisti, v hrozném zděšení: a všichni ti, kteří nebyli raněni, vyskočili na nohy, ale hned nevěděli, kterou cestou utíkat ani kterým směrem se dívat, neboť nevěděli, odkud přišla jejich záhuba. Pátek měl oči upřené na mě, aby, jak jsem mu nařídil, pozoroval, co dělám; a tak, jakmile byl dán první výstřel, odhodil jsem pušku a vzal jsem loveckou, a Pátek učinil totéž; viděl, jak natahuji kohoutek a mířím, i udělal totéž. „Jste připraven, Pátku?“ povídám. „Ano,“ povídá. „Tedy palte,“ povídám, „ve jménu Božím!“ a s tím jsem znovu vypálil do těch užaslých ničemů, a Pátek také; a jelikož naše zbraně byly nyní nabité tím, čemu říkám broky na labutě, čili malými pistolovými kulemi, zjistili jsme, že padli jen dva; ale tolik jich bylo zraněných, že se rozběhli kolem řvouce a křičíce jako šílení tvorové, všichni zkrvavení, a většina z nich bídně zraněná; z nichž další tři krátce poté padli, ačkoli ne zcela mrtvi.

„Nuže, Pátku,“ povídám a odkládám vystřílené zbraně a beru mušketu, která byla ještě nabita, „pojďte za mnou,“ což udělal s velkou odvahou; a já jsem vyrazil z lesa ven a ukázal se, a Pátek těsně u mé nohy. Jakmile jsem postřehl, že mě vidí, zakřičel jsem tak hlasitě, jak jsem mohl, a nařídil Pátkovi, aby také tak učinil, a běže, jak jen jsem mohl – což mimochodem nebylo moc rychle, protože jsem byl obtížen zbraněmi – šel jsem přímo k té ubohé oběti, která, jak jsem řekl, ležela na pláži či břehu mezi místem, kde seděli, a mořem. Oba řezníci, kteří se právě chystali dát se do něho, ho opustili při překvapení z našeho prvního výstřelu a utekli ve strašlivém zděšení k mořskému břehu, a vskočili do kánoe, a tři další z ostatních učinili totéž. Obrátil jsem se k Pátkovi a nařídil mu, aby pokročil vpřed a vystřelil na ně; porozuměl mi hned a běže asi čtyřicet yardů, aby byl blíže k nim, vy-

střelil na ně; a já myslel, že je všechny pobil, neboť jsem viděl, jak všichni padli jeden přes druhého do člunu; ačkoli jsem viděl, jak se dva z nich hned zase zvedli; však dva z nich zabil a třetího zranil tak, že si lehl na dno člunu, jako by byl mrtev.

Zatímco můj člověk Pátek po nich střílel, vytáhl jsem nůž a přeřezal lýka, jimiž byla ubohá oběť spoutána; a uvolniv mu ruce i nohy, zvedl jsem ho a zeptal jsem se ho portugalským jazykem, co je zač. Odpověděl latinsky *Christianus*; byl však tak slabý a mdlý, že sotva stál nebo mluvil. Vzal jsem si z kapsy láhev a dal mu ji, dávaje mu znamení, aby se napil, což udělal; a dal jsem mu kus chleba, který snědl. Pak jsem se ho zeptal, jaký je krajan: a řekl *Espagniole*; a trochu se zotaviv, mi dal všemi znameními, jaká uměl, najevo, jak moc je mi zavázán za své vysvobození. „Seňore," řekl jsem s tolika španělštinou, kolik jsem dovedl dát dohromady, „promluvíme si potom, ale teď musíme bojovat: zbývá-li vám nějaká síla, vezměte tuto pistoli a meč a žeňte se do nich." Vzal je s velkou vděčností; a sotva měl zbraně v rukou, jako by do něho vlily novou sílu, vrhl se na své vrahy jako fúrie a v okamžiku rozsekal dva z nich na kusy; neboť pravda je, že jako jim celá věc byla překvapením, tak byli ti ubozí tvorové tolik vyděšeni hlukem našich zbraní, že padli pro samé ohromení a strach, a neměli už sílu pokoušet se o útěk o nic víc, než jejich těla měla sílu odolat naší střelbě; a to byl případ těch pěti, na něž Pátek střílel v člunu; neboť jak tři z nich padli zraněním, které utržili, tak oba druzí padli vylekáním.

Svou zbraň jsem si stále držel v ruce, aniž bych vystřelil, chtěje nechat svůj náboj v záloze, protože jsem Španělovi dal svou pistoli a meč: zavolal jsem tedy na Pátka a nařídil mu, aby doběhl ke stromu, odkud jsme nejprve stříleli, a přinesl zbraně, které tam ležely a byly vystříleny, což udělal s velkou rychlostí; a potom, dav mu svou mušketu, posadil jsem se a znovu nabíjel všechny ostatní, a nařídil jsem jim, aby ke mně přišli, až budou potřebovat. Zatímco jsem tyto zbraně nabíjel, strhla se mezi Španělem a jedním z divochů prudká potyčka;

divoch se na něho vrhl s jedním z jejich velikých dřevěných mečů – zbraní, kterou měl předtím zabít jeho, kdybych tomu nebyl zabránil. Španěl, který byl tak smělý a statečný, jak jen bylo možné si představit, ačkoli slabý, bojoval s Indiánem docela dlouho a udělal mu na hlavě dvě velké rány; ale divoch, který byl silný, statný chlapík, se s ním srazil, hodil ho k zemi, protože byl slabý, a vymáhal mu můj meč z ruky; když Španěl, ač vespod, moudře upustil od meče, vytáhl pistoli z pasu, prostřelil divocha skrz tělo a zabil ho na místě dřív, než jsem já, běže mu na pomoc, mohl k němu dorazit.

Pátek, nyní ponechaný své svobodě, pronásledoval prchající ničemy, nemaje v ruce jinou zbraň než svou sekerku: a s tou vyřídil ty tři, kteří, jak jsem řekl, byli nejprve zraněni a padli, a všechny ostatní, k nimž se dostal: a Španělovi, který ke mně přišel pro pušku, jsem dal jednu z loveckých, s níž pronásledoval dva z divochů a oba zranil; ale jelikož nemohl běžet, dostali se mu oba do lesa, kam je Pátek pronásledoval a jednoho z nich zabil, ale druhý byl pro něho příliš mrštný; a ačkoli byl zraněn, přesto se vrhl do moře a plaval ze všech sil k těm dvěma, kteří zbyli v kánoi; kteří tři v kánoi, s jedním zraněným, o němž jsme nevěděli, zda zemřel či ne, byli všichni, kdož vyvázli našim rukám z jedenadvaceti. Celkový účet je následující: tři zabiti naším prvním výstřelem od stromu; dva zabiti dalším výstřelem; dva zabiti Pátkem v člunu; dva zabiti Pátkem z těch, co byli nejprve zraněni; jeden zabit Pátkem v lese; tři zabiti Španělem; čtyři zabiti, nalezení popadaně sem a tam, od svých ran nebo zabití Pátkem při jeho pronásledování; čtyři utekli v člunu, z nichž jeden zraněn, ne-li mrtev – jedenadvacet dohromady.

Ti, kdo byli v kánoi, se usilovně snažili dostat z dostřelu, a ačkoli Pátek na ně dva či tři výstřely vypálil, nezdálo se mi, že by některého z nich zasáhl. Pátek by si rád byl, abych vzal jednu z jejich kánoí a pronásledoval je; a vskutku jsem byl o jejich úniku velmi znepokojen, aby snad, ponesouce domů k svému lidu zprávu, se nevrátili snad se dvě-

ma či třemi sty kánoí a nepohltili nás pouhým množstvím; souhlasil jsem tedy, že je budeme pronásledovat po moři, a běže k jedné z jejich kánoí, vskočil jsem dovnitř a nařídil Pátkovi, aby šel za mnou: ale když jsem byl v kánoi, byl jsem překvapen, že tam leží další ubohý tvor, svázaný na rukou i na nohou, jako Španěl, k porážce, a téměř mrtvý strachem, nevěda, co se děje; neboť nemohl pozvednout hlavu nad okraj člunu, byl spoutaný na krku i patách tak pevně a tak dlouho, že v něm skutečně nebylo mnoho života.

Hned jsem rozřezal spletené lýko či rákos, jimiž byl spoután, a chtěl jsem mu pomoci vstát; nemohl však stát ani mluvit, jen bědně sténal, jsa patrně stále přesvědčen, že je rozvázán jen proto, aby byl zabit. Když k němu přišel Pátek, nařídil jsem mu, aby na něho promluvil a oznámil mu jeho vysvobození; a vytáhnuv láhev, dal jsem ho tomu ubohému nebožákovi doušek napít, což spolu se zprávou o vysvobození ho vzkřísilo, a posadil se v člunu. Ale když Pátek slyšel jeho hlas a podíval se mu do tváře, bylo by to pohnulo každého k slzám, kdyby viděl, jak jej Pátek líbal, objímal, hladil, plakal, smál se, hulákal, poskakoval, tančil, zpíval; pak zase plakal, lomil rukama, bil se do své vlastní tváře a hlavy; a potom znovu zpíval a poskakoval kolem jako nepříčetný tvor. Trvalo dost dlouho, než jsem ho mohl dostat k tomu, aby ke mně promluvil nebo mi řekl, co se děje; ale když přišel trochu k sobě, řekl mi, že to je jeho otec.

Není pro mě snadné vyjádřit, jak mě dojalo vidět, jaké vytržení a synovská láska se v tomto ubohém divochovi probudily při pohledu na jeho otce a při jeho vysvobození ze smrti; ba nemohu ani popsat polovinu výstředností jeho náklonnosti potom: neboť vcházel do člunu a vycházel z člunu znovu a znovu; když vešel k němu, usedl vedle něho, otevřel si prsa a držel otcovu hlavu u svých ňader po mnoho minut v kuse, aby ji zahřál; pak vzal otcovy paže a kotníky, které byly zdřevěnělé a ztuhlé od pout, a hladil je a mnul rukama; a já, vida, jak

se věci mají, dal jsem mu něco rumu ze své láhve, aby jimi otíral, což jim prokázalo velké dobro.

Tato záležitost učinila konec našemu pronásledování kánoe s ostatními divochy, kteří už byli téměř mimo dohled; a bylo pro nás štěstím, že jsme je nepronásledovali, neboť do dvou hodin potom se zvedl tak silný vítr, a ještě dřív, než mohli ujet čtvrtinu své cesty, a vál tak silně celou noc, a to ze severozápadu, což bylo proti nim, že jsem nemohl předpokládat, že by jejich člun to vydržel, nebo že by vůbec kdy dosáhli svého pobřeží.

Vraťme se však k Pátkovi; byl tak zaneprázdněn svým otcem, že jsem ho srdcem nemohl na nějakou chvíli od něho odvolávat; ale když jsem si pomyslel, že ho může na chvíli opustit, zavolal jsem si ho, a přišel ke mně poskakuje a směje se a potěšen do krajnosti: pak jsem se ho zeptal, zda dal svému otci nějaký chléb. Zavrtěl hlavou a řekl: „Žádný; ošklivý pes žrát vše sám." Dal jsem mu tedy koláč chleba z malého pytlíku, který jsem s sebou úmyslně nosil; dal jsem mu také doušek rumu pro něho samotného; ale on jej neokusil, nýbrž ho odnesl otci. Měl jsem v kapse dva či tři hrozny rozinek, i dal jsem mu z nich hrst pro otce. Sotva otci rozinky dal, vyšel z člunu a utíkal pryč, jako by byl očarován, neboť byl nejrychlejším chlapíkem na nohou, jakého jsem kdy viděl: pravím, utíkal takovou rychlostí, že byl, dalo by se říci, v okamžiku z dohledu; a ačkoli jsem volal a za ním hulákal, všechno marné – byl pryč; a za čtvrt hodiny jsem ho uviděl přicházet zpět, ačkoli ne tak rychle, jak odešel; a jak se blížil, zjistil jsem, že má krok pomalejší, protože něco v ruce nese. Když přišel ke mně, zjistil jsem, že byl až domů pro hliněný džbán čili konvici, aby svému otci přinesl trochu čerstvé vody, a že získal další dva koláče neboli bochníky chleba: chléb mi dal, ale vodu odnesl svému otci; nicméně, protože jsem byl také velmi žíznivý, vzal jsem si z ní trochu. Voda jeho otce vzkřísila víc než veškerý rum či lihovina, jaké jsem mu dal, neboť omdléval žízní.

Když se otec napil, zavolal jsem ho, abych věděl, zda nějaká voda zbyla. Řekl: „Ano"; a nařídil jsem mu, aby ji dal onomu ubohému Španělovi, který ji potřeboval stejně nutně jako jeho otec; a poslal jsem také jeden z koláčů, které Pátek přinesl, Španělovi, který byl vskutku velmi slabý a odpočíval na travnatém místě ve stínu stromu; a jehož údy byly také velmi ztuhlé a velmi oteklé od hrubého pouta, jímž byl spoután. Když jsem viděl, že se při Pátkově příchodu s vodou posadil a napil se, a vzal chléb a začal jíst, šel jsem k němu a dal mu hrst rozinek. Pohlédl mi do tváře se všemi známkami vděčnosti a díků, jaké se mohly v nějaké tváři objevit; ale byl tak slabý – navzdory tomu, že se v boji tak namáhal – že nemohl vstát na nohy: pokusil se o to dvakrát či třikrát, ale skutečně nemohl, kotníky měl tak oteklé a tak bolestné; i nařídil jsem mu, aby seděl v klidu, a dal Pátkovi, aby mu kotníky vymnul a potřel rumem, jak to učinil svému otci.

Všiml jsem si, že ten ubohý láskyplný tvor se každé dvě minuty, nebo snad méně, po celou dobu, co tu byl, otáčí a dívá se, zda jeho otec je na stejném místě a v postoji, v jakém ho zanechal sedět; a nakonec zjistil, že ho není vidět; při tom vyskočil, a aniž řekl slovo, odletěl k němu takovou rychlostí, že bylo sotva vidět, jak se jeho nohy dotýkají země; ale když přišel, shledal, že se jen položil, aby ulevil svým údům, a tak se Pátek hned vrátil ke mně; a potom jsem řekl Španělovi, aby Pátek jemu pomohl, pokud to půjde, vstát a dovedl ho k člunu, a potom aby ho dopravil k našemu obydlí, kde se o něj postarám. Ale Pátek, silný a statný chlapík, vzal Španěla na záda a odnesl ho k člunu a jemně ho usadil na bok neboli okraj kánoe, s nohama uvnitř; a potom, zvednuv ho zcela dovnitř, posadil ho vedle jeho otce; a znovu vystoupiv, odrazil člun a pádloval s ním podél břehu rychleji, než jsem já stačil chodit, ačkoli vítr vál dost silně; a tak je oba bezpečně dopravil do naší zátočiny, a nechav je ve člunu, utíkal pryč pro druhou kánoi. Když mě míjel, promluvil jsem na něho a zeptal se, kam jde. Řekl mi: „Jít pro víc člun;" a tak se rozběhl jako vítr, neboť žádný člověk či kůň

jistě nikdy neběžel jako on; a měl druhou kánoi v zátočině skoro v tu chvíli, kdy jsem k ní já došel po souši; a tak mě převezl, a potom šel pomoci našim novým hostům z člunu, což udělal; ale ani jeden z nich nebyl schopen chodit; takže ubohý Pátek nevěděl, co dělat.

Abych tomuto odpomohl, zapřemýšlel jsem a zavolav na Pátka, nařídil mu, aby jim řekl, ať si sednou na břehu, dokud k nám Pátek nepřijde zpět, a brzy jsem udělal jakési ruční nosítko, na něž bychom je položili, a Pátek a já jsme je oba spolu na něm nahoru donesli.

Když jsme je však dopravili až k vnější straně naší hradby či opevnění, byli jsme ve větších rozpacích než předtím, neboť bylo nemožné je přes ni dostat, a já byl rozhodnut, že ji nestrhnu; i dal jsem se znovu do práce, a Pátek a já jsme za asi dvě hodiny vyrobili velmi hezký stan přikrytý starými plachtami a nad tím větvemi stromů; stál ve volném prostoru za naším vnějším plotem a mezi ním a hájem mladých stromků, který jsem vysadil; a tam jsme jim ustrojili dvě lůžka z toho, co jsme měli po ruce – totiž z dobré rýžové slámy, pokryté dekami na ležení a s další na přikrytí, na každém lůžku.

Můj ostrov byl nyní osídlen a já jsem se cítil velmi bohat na poddané; a bývala to veselá úvaha, kterou jsem si často dělal, jak zcela vypadám jako král. Předně, celá zem byla mým vlastním majetkem, takže jsem měl nespornou vrchnost. Zadruhé, můj lid byl dokonale podřízen – byl jsem naprostým pánem a zákonodárcem – všichni mi vděčili za své životy a byli připraveni své životy, kdyby bylo potřeba, pro mě položit. Pozoruhodné bylo i to, že jsem měl jen tři poddané, a byli tří různých vyznání – můj člověk Pátek byl protestant, jeho otec byl pohan a kanibal a Španěl byl papeženec. Nicméně jsem v celém svém panství povolil svobodu svědomí. Ale to jen tak mimochodem.

Jakmile jsem zajistil své dva slabé, zachráněné zajatce a dal jim přístřeší a místo k odpočinku, začal jsem myslet na to, jak jim opatřit nějakou stravu; a nejprve jsem nařídil Pátkovi, aby vzal ze svého zvláštního stáda jednoroční kozu – mezi kůzletem a kozou – a porazil ji; a já

jsem jí uřízl zadní čtvrti, rozsekal je na kousky a dal Pátka do práce, aby je uvařil a dušil, a udělal jim, mohu vás ujistit, velmi dobré jídlo z masa a vývaru; a jelikož jsem vařil venku – protože uvnitř svého vnitřního valu jsem oheň nerozdělával – donesl jsem to všechno do nového stanu, a prostřev tam stůl, usedl jsem a jedl u nich svůj oběd také, a jak jen jsem uměl, dodával jsem jim veselí a povzbuzení. Pátek byl mým tlumočníkem, zvláště k svému otci, a vskutku i ke Španělovi; neboť Španěl mluvil jazykem divochů docela dobře.

Když jsme pojedli, či spíše povečeřeli, nařídil jsem Pátkovi, aby vzal jednu z kánoí a šel pro naše muškety a jiné palné zbraně, které jsme pro nedostatek času nechali na bojišti; a druhý den jsem mu nařídil, aby šel pochovat mrtvá těla divochů, která ležela otevřená slunci a brzy by začala být obtížná. Nařídil jsem mu také, aby pohřbil hrozné zbytky jejich barbarské hostiny, což bych sám nemohl udělat; ba nemohl bych na to ani pohledět, kdybych šel tudy; což vše svědomitě vykonal a smazal pouhý vzhled toho, že tam divoši byli; takže když jsem se tam znovu podíval, sotva jsem věděl, kde to místo bylo, jen podle rohu lesa, který k němu ukazoval.

Pak jsem se začal se dvěma svými novými poddanými trochu rozmlouvat; a nejprve jsem dal Pátka, aby se vyptával svého otce, co si myslí o úniku divochů v oné kánoi a zda můžeme očekávat jejich návrat se silou příliš velkou, aby se jí dalo odolat. Jeho první názor byl, že divoši v onom člunu nikdy nemohli přežít bouři, která vála té noci, co odpluli, a museli nutně utonout, nebo že byli zahnáni na jih k těm druhým pobřežím, kde jsou stejně jistě sežráni, jako budou utopeni, jsou-li zahnáni k zemi; co však učiní, dostanou-li se bezpečně na břeh, řekl, že neví; ale je jeho názorem, že byli tak strašlivě zděšeni způsobem, jakým byli napadeni, hlukem a ohněm, že věří, že řeknou lidu, že byli všichni zabiti hromem a bleskem, nikoli lidskou rukou; a že ti dva, kteří se objevili – totiž Pátek a já – byli dva nebeští duchové čili fúrie, kteří sestoupili je zahubit, a nikoli lidé se zbraněmi. To, pra-

vil, ví; neboť slyšel, jak všichni křičí, jedni druhým, ve svém jazyce; neboť pro ně bylo nepochopitelné, že by člověk mohl metat oheň a mluvit hromem a zabíjet na dálku, aniž by zvedl ruku, jak se stalo nyní: a tento starý divoch měl pravdu; neboť, jak jsem se potom od jiných doslechl, divoši se už nikdy nepokusili dostat na ostrov, byli tak vyděšeni zprávami, které podali oni čtyři muži (neboť se, zdá se, zachránili z moře), že věřili, že kdo půjde na ten začarovaný ostrov, bude zahuben ohněm od bohů. To jsem však tehdy nevěděl; a proto jsem byl dlouho ve stálém strachu, a stále jsem byl ve střehu se vší svou armádou: neboť jelikož nás nyní byli čtyři, odvážil bych se čelit stovce z nich pod širým nebem kdykoli.

XVII. Návštěva vzbouřenců

Za malou chvíli však, protože se žádné další kánoe neobjevily, strach z jejich příchodu opadl; a já jsem začal brát na uvážení své dřívější myšlenky na plavbu na pevninu; a Pátkův otec mě také ujistil, že se mohu kvůli němu spoléhat na dobré zacházení od jejich národa, zajedu-li tam. Mé úmysly však byly trochu zastaveny, když jsem měl vážný rozhovor se Španělem a dozvěděl jsem se, že je tam ještě šestnáct dalších jeho krajanů a Portugalců, kteří ztroskotali a dostali se na tu stranu a žijí tam s divochy sice v míru, ale velmi tísnivě postrádají to nejpotřebnější, ba i to k životu. Vyptal jsem se ho na všechny podrobnosti jejich plavby a shledal, že to byla španělská loď plující z Rio de la Plata do Havany, s pokynem složit tam svůj náklad, kterým byly hlavně kůže a stříbro, a vzít zpět, cokoli evropského zboží tam natrefí; a že měli na palubě pět portugalských námořníků, které vzali z jiného vraku; že pět jejich vlastních mužů utonulo, když loď poprvé ztroskotala, a tito se zachránili skrze nekonečná nebezpečí a hrozby a dorazili téměř hladovějící na kanibalské pobřeží, kde každým okamžikem čekali, že budou sežráni. Řekl mi, že měli s sebou nějaké zbraně, ale ty jim byly zcela k ničemu, neboť neměli ani prach, ani kule, protože mořská voda zkazila všechen jejich prach, až na trochu, kterou při prvním přistání použili, aby si opatřili něco k jídlu.

Zeptal jsem se ho, co si myslí, že se s nimi tam stane, a zda si vymysleli nějaký plán na útěk. Řekl, že měli o tom mnoho porad; ale nemají ani plavidlo, ani nástroje k jeho stavbě, ani zásoby jakéhokoli druhu, takže všechny jejich porady vždy končí v slzách a zoufalství. Zeptal

jsem se ho, jak by, podle jeho mínění, přijali návrh ode mne, který by směřoval k útěku; a zda, byli-li by všichni zde, by to bylo možné. Řekl jsem mu otevřeně, že se nejvíc obávám jejich zrady a špatného zacházení se mnou, kdybych vydal svůj život do jejich rukou; neboť vděčnost není v povaze člověka vrozenou ctností, a lidé své jednání nezaměřují tolik podle závazků, kterých se jim dostalo, jako podle výhod, které očekávají. Řekl jsem mu, že by bylo velmi tvrdé, abych byl učiněn nástrojem jejich vysvobození, a aby ze mne potom udělali svého vězně v Novém Španělsku, kde je Angličan jistě obětován, nechť ho tam přivede jakákoli nutnost či nehoda; a že bych raději byl vydán divochům a sežrán zaživa, než abych upadl do nemilosrdných spárů kněží a byl odveden do inkvizice. Dodal jsem, že jinak jsem přesvědčen, že budou-li všichni zde, mohli bychom s tolika rukama postavit bárku dost velkou, aby nás všechny odvezla, buď na jih do Brazílie, nebo na sever k ostrovům či španělskému pobřeží; ale že kdyby mě na oplátku, až jim dám do rukou zbraně, odvezli násilím mezi své vlastní lidi, mohl bych být za svou laskavost k nim špatně odměněn a byl bych na tom hůř než předtím.

Odpověděl s velkou upřímností a prostotou, že jejich postavení je tak bídné a oni to tak citelně vnímají, že věří, že se budou hnusit myšlenky, aby se jakýmkoli nelaskavým způsobem chovali k někomu, kdo by přispěl k jejich vysvobození; a že, pokud by mi to bylo milé, odjede k nim se starým mužem a bude s nimi o tom rozmlouvat a vrátí se zpět s jejich odpovědí; že s nimi uzavře podmínky pod jejich slavnostní přísahou, že budou výhradně pod mým vedením jakožto svého velitele a kapitána; a že budou přísahat na svaté svátosti a evangelium, že mi budou věrni a půjdou do takové křesťanské země, s jakou budu souhlasit, a do žádné jiné; a že budou cele a bezvýhradně řízeni mými rozkazy, dokud nebudou bezpečně vylodění v takové zemi, jakou jsem určil, a že mi od nich přinese smlouvu v jejich rukách sepsanou, k tomuto účelu. Potom mi řekl, že mi nejprve sám přísahá, že se ode mne

nevzdálí, dokud bude živ, dokud mu nedám povolení; a že se postaví na mou stranu až do poslední kapky své krve, kdyby mezi jeho krajany došlo k nejmenšímu porušení důvěry. Řekl mi, že jsou to všichni velmi slušní, poctiví muži a jsou v největší bídě, jakou si lze představit, nemají ani zbraně, ani oděv, ani jakoukoli stravu, nýbrž jen z milosti a uvážení divochů; jsou bez naděje, že by se kdy vrátili do své vlasti; a je si jist, že vezmu-li na sebe jejich záchranu, budou se mnou žít a umřou.

Na toto ujištění jsem se rozhodl pokusit se je zachránit, bude-li to možné, a poslat k nim starého divocha a tohoto Španěla, aby s nimi vyjednali. Když jsme však měli vše připraveno k odjezdu, Španěl sám vznesl námitku, která měla na jedné straně tolik rozvahy a na druhé straně tolik upřímnosti, že jsem s ní musel být velmi spokojen; a na jeho radu jsem odložil vysvobození jeho druhů aspoň o půl roku. Věc se měla takto: byl u nás tehdy asi měsíc, během něhož jsem mu dal vidět, jakým způsobem jsem si, s pomocí Prozřetelnosti, obstaral své živobytí; a zřetelně viděl, jakou zásobu obilí a rýže jsem si uložil; což, ačkoli bylo více než dost pro mě samotného, nestačilo, bez dobrého hospodaření, pro mou rodinu, nyní, když se rozrostla na čtyři; a tím méně by to stačilo, kdyby jeho krajané, kterých bylo, jak říkal, šestnáct ještě naživu, přišli; a nejméně ze všeho by to stačilo k opatření naší lodi, kdybychom nějakou postavili, k plavbě do některé z křesťanských kolonií Ameriky; i řekl mi tedy, že by bylo vhodnější dovolit jemu a oněm druhým dvěma, aby zkopali a obdělali další půdu, tolik, kolik mohu postrádat semena k setí, a abychom počkali na další sklizeň, abychom měli zásobu obilí pro jeho krajany, až přijdou; neboť nedostatek by mohl být pro ně pokušením, aby se neshodli nebo aby se necítili vysvobozeni jinak než z jedné nesnáze do druhé. „Víte," řekl, „děti izraelské, ačkoli se zprvu radovaly z vysvobození z Egypta, přece se bouřily i proti samotnému Bohu, který je vysvobodil, když přišly o chléb na poušti."

Jeho opatrnost přišla v tak příhodnou chvíli a jeho rada byla tak dobrá, že jsem s jeho návrhem nemohl nebýt velmi spokojen, stejně jako jsem byl uspokojen jeho věrností; a tak jsme se dali do kopání, všichni čtyři, nakolik to dovolovaly dřevěné nástroje, kterými jsme byli vybaveni; a asi za měsíc, po jehož uplynutí byl čas setby, jsme měli obděláno a připraveno tolik půdy, že jsme na ni zaseli dvaadvacet bušlů ječmene a šestnáct nádob rýže, což byl, zkrátka, všechen osev, který jsme mohli postrádat: skutečně jsme si nechali tak akorát pro vlastní jídlo na těch šest měsíců, co jsme měli čekat na úrodu; totiž počítáno od chvíle, kdy jsme si odložili osivo pro setbu; neboť se v té zemi nedá předpokládat, že je obilí v zemi šest měsíců.

Mít nyní dost společnosti a dost nás v počtu, abychom se zbavili strachu z divochů – kdyby přišli, nebyl-li by jejich počet velmi velký – chodili jsme svobodně po celém ostrově, kdykoli nám k tomu bylo třeba; a jelikož jsme měli útěk či vysvobození na mysli, nebylo možné, přinejmenším mně, mít prostředky k němu z mysli vypustit. K tomu účelu jsem si označil několik stromů, které se mi zdály vhodné pro naši práci, a dal jsem Pátka a jeho otce, aby je skáceli; a potom jsem dal Španěla, kterému jsem své myšlenky v této záležitosti svěřil, aby na jejich práci dohlížel a vedl ji. Ukázal jsem jim, jakou neúnavnou dřinou jsem opracoval veliký strom na jednotlivá prkna, a dal jsem je udělat totéž, až udělali asi tucet velkých prken z dobrého dubu, téměř dvě stopy širokých, pětatřicet stop dlouhých a od dvou do čtyř palců silných: jakou obrovskou práci to zabralo, si každý může představit.

Zároveň jsem si usmyslel rozmnožit své malé stádo krotkých koz, jak jen to bude možné; a za tím účelem jsem dal Pátka a Španěla vycházet jeden den a sám jsem s Pátkem šel další den (neboť jsme si to brali střídavě), a tímto způsobem jsme získali asi dvacet mladých kůzlat k dochování se zbytkem; neboť kdykoli jsme zastřelili matku, uchovali jsme kůzle a přidali ho ke stádu. Ale především, jak nastávalo období sušení hroznů, dal jsem na slunci vyvěsit tak nesmírné množ-

ství hroznů, že věřím, kdybychom byli v Alicante, kde se suší slunečné rozinky, mohli jsme naplnit šedesát nebo osmdesát sudů; a tyto, s naším chlebem, tvořily velkou část naší stravy – velmi dobré živobytí, mohu vás ujistit, neboť jsou nesmírně výživné.

Teď byla sklizeň a naše úroda v dobrém stavu: nebyl to nejbohatší přírůstek, jaký jsem na ostrově viděl, ale nicméně stačil našemu účelu; neboť z dvaadvaceti bušlů ječmene jsme sklidili a vymlátili přes dvě stě dvacet bušlů; a stejně tak v poměru i rýže; což byla zásoba potravy dostatečná na další sklizeň, i kdyby u mě bylo na břehu všech šestnáct Španělů; nebo kdybychom byli připraveni na plavbu, bylo by to velmi hojně zásobilo naši loď, abychom se dostali do kterékoli části světa; to jest, do kterékoli části Ameriky. Když jsme takto ustájili a zajistili svůj sklad obilí, dali jsme se do práce udělat další proutěné zboží, totiž velké koše, v nichž jsme je skladovali; a Španěl byl v této práci velmi obratný a šikovný, a často mi vyčítal, že nedělám nějaké věci na obranu z tohoto druhu práce; já však neviděl toho potřebu.

A nyní, maje úplnou zásobu potravy pro všechny hosty, které jsem očekával, dal jsem Španělovi dovolení přeplavit se na pevninu, aby viděl, co by mohl udělat s těmi, které tam zanechal. Dal jsem mu přísný pokyn, aby nepřivedl nikoho, kdo by nejprve nepřísahal v přítomnosti jeho a starého divocha, že nebude v žádném případě ubližovat, bojovat ani útočit na osobu, kterou najde na ostrově a která byla tak laskava, že pro ně poslala, aby je vysvobodila; nýbrž že budou stát při něm a bránit ho proti všem takovým pokusům, a kamkoli půjdou, budou zcela pod jeho velením a jemu podřízeni; a že to má být sepsáno a jejich rukou podepsáno. Jak to měli udělat, když jsem věděl, že nemají ani pero, ani inkoust, byla otázka, kterou jsme nikdy nepoložili. Za těchto pokynů Španěl a starý divoch, otec Pátka, odjeli v jedné z kánoí, v nichž, jak by se dalo říci, přijeli – nebo spíše byli přivezeni – když přišli jako zajatci, aby byli sežráni divochy. Dal jsem každému z nich mušketu s křesadlovým zámkem a asi osm nábojů prachu

a kulí, přikazuje jim, aby s oběma hospodařili velmi šetrně a užili je jen v naléhavých případech.

Byla to veselá práce, neboť to byla první opatření, která jsem učinil s ohledem na své vysvobození za nyní sedmadvacet let a několik dní. Dal jsem jim zásobu chleba a sušených hroznů dostačující pro ně samotné na mnoho dní a dostačující pro všechny Španěly – asi na osm dní; a popřávaje jim dobrou plavbu, viděl jsem je odjet, dohodnuv se s nimi o znamení, které měli při návratu vyvěsit, abych je, až se vrátí, poznal z dálky, dřív než se dostanou na břeh. Odjeli s příznivým větrem v den, kdy byl měsíc v úplňku, podle mého počtu v měsíci říjnu; ale co se přesného počítání dní týkalo, jakmile jsem jej jednou ztratil, nikdy jsem se mu nemohl vrátit; ani jsem nevedl číslo let tak přesně, abych si byl jist, že je mám správně; ačkoli, jak se ukázalo, když jsem potom své výpočty prozkoumal, zjistil jsem, že jsem vedl pravdivé počítání let.

Čekal jsem na ně nejméně osm dní, když zasáhla zvláštní a nepředvídaná příhoda, k níž snad obdoby v dějinách nenajdeme. Jedno ráno jsem spal tvrdě ve své chatrči, když ke mně můj člověk Pátek přiběhl a hlasitě volal: „Pane, pane, oni přišli, oni přišli!" Vyskočil jsem, a nedbaje nebezpečí jsem vyrazil, jakmile jsem si mohl obléci šaty, skrze svůj malý háj, který se mimochodem k té době stal velmi hustým lesem; pravím, nedbaje nebezpečí jsem vyšel bez svých zbraní, což nebylo mým zvykem; byl jsem však překvapen, když jsem obrátil oči k moři, že jsem před sebou okamžitě spatřil člun asi na vzdálenost míle a půl, směřující ke břehu, s plachtou „skopové lopatky", jak jí říkají, a s dost příznivým větrem, aby je k nám dohnal: také jsem si hned všiml, že nepřicházejí z té strany, kde ležel břeh, nýbrž z nejjižnějšího konce ostrova. Nato jsem Pátka zavolal dovnitř a nařídil mu, aby se přitiskl k zemi, neboť to nebyli lidé, které jsme očekávali, a že ještě nevíme, zda to jsou přátelé, či nepřátelé. Dále jsem šel dovnitř pro svůj dalekohled, abych viděl, co bych z nich mohl zjistit; a vytáhnuv

žebřík, vylezl jsem na vrchol kopce, jak jsem byl zvyklý, kdykoli jsem byl z něčeho zneklidněn, abych svůj rozhled měl jasnější, aniž bych byl spatřen. Sotva jsem postavil nohu na kopec, mé oko jasně odhalilo loď ležící na kotvě asi dvě a půl míle ode mne, jiho-jihovýchodním směrem, ale nad míli a půl od břehu. Podle mého pozorování se zjevně zdálo, že je to anglická loď, a člun se jevil jako anglický dlouhý člun.

Nedovedu vyjádřit zmatek, v jakém jsem byl, ačkoli radost z pohledu na loď – a loď, o níž jsem měl důvod věřit, že je obsazena mými vlastními krajany, a tedy přáteli – byla taková, že ji nedovedu popsat; a přece jsem měl o sobě i jakési tajné pochybnosti – nevím odkud přicházely – a napomínaly mě, abych se měl na pozoru. Předně mi přišlo na mysl uvážit, co by anglická loď mohla pohledávat v této části světa, neboť to nebyla cesta ani k žádnému koutu světa, kde by Angličané vedli obchod, ani z něj; a věděl jsem, že nebyly žádné bouře, které by je sem zahnaly v nouzi; a že jsou-li opravdu Angličané, je nejpravděpodobnější, že tu jsou k žádnému dobrému záměru; a že udělám lépe, zůstanu-li tak, jak jsem, než abych padl do rukou zlodějům a vrahům.

Nechť nikdo nepohrdá těmi tajnými pokyny a výstrahami před nebezpečím, které jsou mu někdy dávány, i když se mu zdá, že není možné, aby byly skutečné. Že nám takové pokyny a výstrahy jsou dávány, bude věřit, troufám si tvrdit, málokdo, kdo si věcí sám všímá, popírat; že jsou to zřejmé úkazy neviditelného světa a styku duchů, o tom nemůžeme pochybovat; a směřují-li snad k tomu, aby nás varovaly před nebezpečím, proč bychom nepředpokládali, že pocházejí od jakéhosi přátelského původce – zda nejvyššího, či nižšího a podřízeného, není otázka – a že nám jsou dávány pro naše dobro?

Přítomná otázka mě hojně utvrzuje v spravedlivosti této úvahy; neboť kdybych nebyl býval tímto tajným napomenutím učiněn opatrným, ať přišlo odkudkoli, byl bych nevyhnutelně ztracen, a to v daleko horším postavení než předtím, jak uvidíte vzápětí. Nedržel jsem se v této pozici dlouho, než jsem viděl, že se člun blíží ke břehu, jako by

hledali zátoku, do níž by se vtlačili, pro pohodlí vylodění; nicméně, poněvadž nedojeli dost daleko, neviděli ten malý záliv, kde jsem kdysi dávno vyloďoval své vory, nýbrž najeli svou lodí na břeh na pláži asi půl míle ode mne; což bylo pro mě veliké štěstí; neboť jinak by byli přistáli, abych tak řekl, přímo u mých dveří, a brzy by mě byli vyhnali z mého hradu, a snad by mě i oloupili o vše, co jsem měl. Když byli na břehu, byl jsem úplně přesvědčen, že to jsou Angličané, alespoň většina; o jednom či dvou jsem si myslel, že jsou to Holanďané, ale neukázalo se to tak; bylo jich dohromady jedenáct, z nichž tři, jak jsem shledal, byli neozbrojení a, jak jsem se domníval, spoutaní; a když první čtyři či pět z nich vyskočilo na břeh, vyvedli ty tři ze člunu jako zajatce: u jednoho ze tří jsem mohl pozorovat, že užíval nejvášnivějších gest prosby, zoufalství a bolesti, až k jakési nemírnosti; ti druzí dva, jak jsem viděl, občas zvedali ruce a byli zjevně znepokojeni, ale ne v takové míře jako ten první. Ten pohled mě dočista zmátl a nevěděl jsem, co to má znamenat. Pátek na mě zavolal anglicky, jak nejlíp uměl: „Och, pane! vy vidět, Angličan jíst zajatec stejně jak divoch." – „Jakže, Pátku," pravím já, „vy myslet, že je snědí?" – „Ano," řekl Pátek, „oni je sníst." – „Ne, ne, Pátku," pravím já; „obávám se, že je skutečně zavraždí; ale můžete si být jist, že je nesnědí."

Celou tu dobu jsem neměl ponětí, oč tu vlastně jde, nýbrž jsem jen stál a chvěl se hrůzou z toho pohledu, očekávaje každou chvíli, kdy budou ti tři zajatci zabiti; ba jednou jsem viděl, jak jeden z těch ničemů zvedl paži s velkým tesákem, jak mu říkají námořníci, nebo s mečem, aby udeřil jednoho z těch ubohých lidí; a čekal jsem každou chvíli, že ho uvidím padnout; při čemž se mi zdálo, že mi všechna krev v těle v žilách zmrzla. Vroucně jsem si nyní přál, abych tu měl Španěla a toho divocha, který odešel s ním, nebo abych se k nim nějak nepozorovaně dostal na dostřel, abych mohl ty tři muže zajistit, neboť jsem u nich neviděl žádnou střelnou zbraň; ale dopadlo to v mé mysli jiným způsobem. Když jsem si prohlédl to urážlivé zacházení s těmi třemi

muži ze strany drzých námořníků, pozoroval jsem, že se ti chlapi rozběhli roztroušeně po ostrově, jako by si chtěli krajinu prohlédnout. Všiml jsem si, že ti tři ostatní muži měli také volnost jít, kam se jim zlíbí; ale všichni tři si sedli na zem, velmi zamyšleni, a vypadali jako lidé v zoufalství. To mi připomnělo první chvíli, kdy jsem sám přišel na břeh a začínal se rozhlížet kolem; jak jsem se vzdal za ztraceného; jak divoce jsem se rozhlížel kolem sebe; jaké strašné obavy jsem měl; a jak jsem celou noc nocoval na stromě ze strachu, že budu sežrán divou zvěří. Jako jsem oné noci nic nevěděl o zásobě, které se mi mělo dostat prozřetelným zahnáním lodi blíže ke břehu bouřemi a přílivem, kterou jsem byl potom tak dlouho živen a opatřován; tak i tito tři ubozí opuštění muži nic nevěděli o tom, jak jisté vysvobození a opatření je čeká, jak blízko jim je a jak účinně a skutečně jsou v postavení bezpečí, v téže chvíli, kdy se pokládají za ztracené a svůj případ za zoufalý. Tak málo vidíme před sebou ve světě a tolik máme důvodu veseleji se spoléhat na velikého Stvořitele světa, že nenechává své tvory tak docela opuštěné, nýbrž že v nejhorších okolnostech mají vždy za co děkovat, a někdy jsou blíže vysvobození, než si představují; ba jsou dokonce přivedeni ke svému vysvobození právě těmi prostředky, jimiž se zdají být přiváděni ke zkáze.

Byl právě plný příliv, když tito lidé přišli na břeh; a zatímco se potulovali kolem a hleděli si, do jakého místa se dostali, nedbale se zdrželi tak dlouho, že se příliv vyčerpal a voda značně odběhla, nechávajíc jejich člun na mělčině. Byli nechali dva muže ve člunu, kteří, jak jsem potom zjistil, vypivše trochu příliš brandy, usnuli; jeden z nich však, probudiv se o něco dříve než druhý a shledav, že člun je na mělčině příliš pevně, aby s ním mohl pohnout, vykřikl na ostatní, kteří se potulovali kolem: načež všichni brzy přišli k člunu; ale přesahovalo to všechny jejich síly, aby ho spustili na vodu, neboť ten člun byl velmi těžký a břeh na té straně byl měkký, bahnitý písek, skoro jako tekoucí písek. V tomto stavu, jako správní námořníci, kteří jsou snad ze všeho

lidstva nejméně nakloněni předvídavosti, se toho vzdali a odloudali se zase ke krajině; a slyšel jsem jednoho z nich, jak nahlas říká druhému, odvoláva je od člunu: „Nech ji být, Jacku, nemůžeš? při příštím přílivu si pluje sama;" čímž jsem byl plně utvrzen v hlavní otázce, kterého jsou krajany. Celou tu dobu jsem se držel velmi stranou, neodvažuje se jedinkrát vyjít ze svého hradu dál než na své místo pozorování blízko vrcholu kopce; a byl jsem velmi rád, pomyšlením, jak dobře je opevněn. Věděl jsem, že neuplyne méně než deset hodin, než se člun znovu zvedne na vodu, a to už bude tma, a já se budu moci pohybovat volněji, abych viděl, co dělají, a slyšel, co mluví, mají-li co. Zatím jsem se chystal k bitvě jako kdysi, i když s větší opatrností, věda, že mám co činit s jiným druhem nepřítele než zpočátku. Pátkovi, z něhož jsem učinil výborného střelce s jeho puškou, jsem také nařídil, aby se naložil zbraněmi. Sám jsem si vzal dvě lovecké pušky a jemu jsem dal tři muškety. Má postava byla vskutku velmi hrozivá; měl jsem na sobě svůj hrozný kabát z kozí kůže s velkou čepicí, o níž jsem mluvil, holý meč u boku, dvě pistole za pasem a pušku na každém rameni.

Mým záměrem, jak jsem řekl výše, bylo nic nepodnikat, dokud nenastane tma; ale okolo druhé hodiny, v největším denním žáru, jsem zjistil, že se všichni rozptýlili do lesů, a jak jsem se domníval, ulehli si spát. Ti tři ubozí sklíčení muži, příliš úzkostliví o svůj stav, než aby se jim podařilo usnout, se však posadili pod stín velikého stromu, asi čtvrt míle ode mne, a jak jsem se domníval, mimo dohled ostatních. Při tom jsem se odhodlal, že se jim ukážu a dovím se něco o jejich stavu; vzápětí jsem vyrazil ve zbroji, jak jsem řekl výše, můj muž Pátek v slušné vzdálenosti za mnou, stejně hrozivě ozbrojen jako já, ale nevyvolával tak zírající přízračnou postavu jako já. Přistoupil jsem k nim tak blízko, jak jsem jen mohl nepozorovaně, a pak, než mě kdokoli z nich spatřil, hlasitě jsem na ně zavolal španělsky: „Co jste, pánové?" Při tom hluku se vymrštili, ale byli desetkrát více zmateni, když mě spatřili – a tu neotesanou postavu, jakou jsem představoval. Vůbec

neodpověděli, ale zdálo se mi, že se právě chystají přede mnou utéci, když jsem na ně promluvil anglicky. „Pánové," pravil jsem, „nepolekejte se mě; snad máte přítele nablízku, kdy jste to nečekali." – „Pak musí být poslán přímo z nebe," řekl mi jeden z nich velmi vážně, smekaje přitom přede mnou klobouk; „neboť náš stav je mimo pomoc lidí." – „Veškerá pomoc je z nebe, pane," řekl jsem; „ale můžete cizího člověka uvést na cestu, aby vám pomohl? Zdá se, že jste ve velké nouzi. Viděl jsem vás, když jste přistávali; a když jste se zdáli domlouvat těm surovcům, kteří s vámi přišli, viděl jsem, jak jeden z nich zvedl meč, aby vás zabil."

Ten ubohý muž, se slzami stékajícími mu po tváři a chvěje se, hledě na mě jako omráčený, odvětil: „Mluvím k Bohu, nebo k člověku? Je to skutečný člověk, nebo anděl?" – „O to nemějte obavu, pane," řekl jsem; „kdyby byl Bůh poslal anděla, aby vám přinesl úlevu, přišel by lépe oblečen a jinak ozbrojen, než jak mě vidíte; prosím, odložte své obavy; jsem člověk, Angličan, a jsem ochoten vám pomoci; vidíte, mám jen jednoho služebníka; máme zbraně a střelivo; řekněte nám upřímně, můžeme vám prospět? Jaký je váš případ?" – „Náš případ, pane," řekl, „je příliš dlouhý na to, abych vám jej vyprávěl, dokud jsou naši vrahové tak blízko nás; ale krátce, pane, byl jsem velitelem oné lodi – moji muži se proti mně vzbouřili; stěží je přemluvili, aby mě nezabili, a nakonec mě vysadili na břeh na tomto opuštěném místě, s těmi dvěma muži – jedním mým druhým důstojníkem, druhým cestujícím – kde jsme čekali, že zahyneme, věříce, že je to místo neobydlené, a nevíme ještě, co si o tom myslet." – „Kde jsou ti surovci, vaši nepřátelé?" řekl jsem. „Víte, kam odešli?" – „Tamhle leží, pane," řekl, ukazuje k houštině stromů; „srdce se mi třese strachy, že nás viděli a slyšeli vás mluvit; pokud ano, zajisté nás všechny zavraždí." – „Mají nějaké střelné zbraně?" řekl jsem. Odpověděl: „Měli jen dvě, z nichž jednu nechali ve člunu." – „Dobře tedy," řekl jsem, „ostatek nechte na mně; vidím, že všichni spí; snadno je lze všechny pobít; ale nemáme je

raději zajmout?" Řekl mi, že jsou mezi nimi dva zoufalí ničemové, k nimž je sotva bezpečné projevit jakoukoli milost; ale kdyby byli zajištěni, věřil, že se všichni ostatní vrátí ke své povinnosti. Zeptal jsem se ho, kteří to jsou. Řekl mi, že je na tu vzdálenost nemůže rozeznat, ale že uposlechne mé rozkazy v čemkoli, co mu přikážu. „Dobrá," pravím já, „stáhněme se tedy mimo jejich dohled a doslech, aby se neprobudili, a rozhodneme se dále." Ochotně se se mnou vrátili, až nás lesy před nimi zakryly.

„Pohleďte, pane," řekl jsem, „pustím-li se do vašeho vysvobození, jste ochoten se mnou uzavřít dvě podmínky?" Předešel mé návrhy tím, že mi řekl, že jak on, tak loď, pokud by byla získána zpět, budou ve všem zcela řízeni a veleni mnou; a kdyby loď získána zpět nebyla, že bude žít a umírat se mnou v kterékoli části světa, kam ho pošlu; a ti dva další muži řekli totéž. „Dobrá," pravím já, „mé podmínky jsou pouze dvě: za prvé, že dokud zůstanete se mnou na tomto ostrově, nebudete si zde osobovat žádnou pravomoc; a dám-li vám do rukou zbraně, při každé příležitosti mi je vrátíte a neučiníte žádnou újmu mně ani mým lidem na tomto ostrově, a prozatím budete řízen mými rozkazy; za druhé, že bude-li loď získána zpět nebo bude-li ji možné získat, dopravíte mne i mého člověka do Anglie zdarma."

Dal mi veškerá ujištění, jaká si lidská vynalézavost či víra mohla vymyslet, že těmto nanejvýš rozumným požadavkům vyhoví, a nadto mi bude vděčen za svůj život a při každé příležitosti to bude přiznávat, dokud bude živ. „Dobrá tedy," řekl jsem; „zde máte tři muškety, se střelným prachem a kulemi; řekněte mi nyní, co pokládáte za vhodné učinit." Projevil všechna svědectví vděčnosti, jakých byl schopen, ale nabídl se, že se nechá zcela řídit mnou. Řekl jsem mu, že se mi zdá velmi těžké se do něčeho pouštět; ale nejlepší způsob, který mě napadal, byl vypálit na ně rázem, zatímco tam leží, a jestliže by někteří nebyli zabiti první salvou a nabídli by se, že se vzdají, mohli bychom je ušetřit, a tak to zcela ponechat Boží Prozřetelnosti, aby řídila výstřel.

Řekl velmi skromně, že by je nerad zabíjel, mohl-li by tomu zabránit; ale že ti dva jsou nenapravitelní ničemové a byli původci celé vzpoury na lodi, a uniknou-li, budeme ještě ztraceni, neboť se vrátí na palubu a přivedou celou lodní posádku a všechny nás zahubí. „Dobrá tedy," řekl jsem; „nutnost ospravedlňuje mou radu, neboť je to jediný způsob, jak si zachránit životy." Nicméně, vida, že se stále zdráhá prolévat krev, řekl jsem mu, že mají jít oni sami a jednat, jak uznají za vhodné.

Uprostřed této rozmluvy jsme slyšeli, že se někteří z nich probouzejí, a hned nato jsme viděli dva z nich na nohou. Zeptal jsem se ho, zda je některý z nich hlavou vzpoury. Řekl: „Ne." – „Dobrá tedy," řekl jsem, „můžete je nechat utéci; a Prozřetelnost, zdá se, je probudila schválně, aby se zachránili. Nyní," pravím, „uniknou-li vám ostatní, bude to vaše vina." Povzbuzen tím vzal do ruky mušketu, kterou jsem mu dal, a za pás pistoli, a oba jeho druzi s ním, každý se svou zbraní v ruce; ti dva muži, kteří byli s ním, šli první a ztropili trochu hluku, při čemž se jeden z námořníků, který byl vzhůru, otočil, a vida je přicházet, křičel na ostatní; ale bylo už pozdě, neboť v okamžiku, kdy vykřikl, vystřelili – mám na mysli ti dva muži, kapitán si moudře šetřil svou ránu. Tak dobře zamířili na muže, které znali, že jeden z nich byl zabit na místě a druhý těžce zraněn; ale nejsa mrtev, vyskočil na nohy a volal naléhavě toho druhého o pomoc; ale kapitán k němu přistoupil a řekl mu, že už je pozdě volat o pomoc, že má vzývat Boha, aby mu odpustil jeho ničemnost, a s tím ho srazil k zemi pažbou své muškety, takže už nikdy nepromluvil; v družině byli ještě tři a jeden z nich byl lehce zraněn. Tehdy jsem přišel; a když viděli své nebezpečí a že odpor je marný, prosili o milost. Kapitán jim řekl, že jim ušetří životy, dají-li mu ujištění, že se hnusí zrady, které se dopustili, a přísahou se zaváží být mu věrni při získání lodi zpět a potom při jejím odvezení zpět na Jamajku, odkud přišli. Dali mu všechna ujištění své upřímnosti, jaká si bylo možno přát; a on byl ochoten jim uvěřit a ušetřit jim ži-

voty, proti čemuž jsem nic nenamítal, s podmínkou, že je donutí, aby je nechal spoutány na rukou i nohou, dokud budou na ostrově.

Zatímco se toto dělo, poslal jsem Pátka s druhým důstojníkem ke člunu s rozkazem, aby ho zajistili a přinesli vesla a plachty, což také učinili; a zanedlouho se tři zbloudilí muži, kteří byli (naštěstí pro ně) odloučeni od ostatních, vrátili, slyšíce výstřely z pušek; a vidouce kapitána, který byl předtím jejich zajatcem, nyní jejich přemožitelem, podrobili se tomu, aby byli také spoutáni; a tak bylo naše vítězství úplné.

Nyní zbývalo, abychom se s kapitánem navzájem vyzpovídali ze svých poměrů. Začal jsem první a pověděl mu celé své dějiny, kterým naslouchal s pozorností až k úžasu – a zvláště při podivuhodném způsobu, jak jsem byl zásoben potravinami a střelivem; a vskutku, poněvadž můj příběh je celou sbírkou divů, hluboce ho dojal. Když však z toho uvažoval o sobě samém a jak jsem byl, zdálo se, zde zachován právě proto, abych mu zachránil život, slzy mu stékaly po tváři a nedokázal již promluvit ani slova. Když jsme skončili tuto rozmluvu, zavedl jsem jeho i jeho dva muže do svého příbytku, přivedl jsem je dovnitř právě tudy, kudy jsem já vyšel, to jest vrchem domu, kde jsem je občerstvil takovými zásobami, jaké jsem měl, a ukázal jsem jim všechna zařízení, která jsem si za dlouhé, dlouhé obývání tohoto místa vymyslel.

Vše, co jsem jim ukázal, vše, co jsem jim řekl, bylo pro ně dokonale úžasné; ale nade vše obdivoval kapitán mé opevnění a jak dokonale jsem skryl svůj útulek hájkem stromů, který, jsa nyní zasazen takřka dvacet let, a stromy rostouce mnohem rychleji než v Anglii, se stal malým lesíkem, tak hustým, že byl v každé části neprostupný, kromě té jedné strany, kde jsem si ponechal svůj malý klikatý průchod. Řekl jsem mu, že je to můj hrad a mé sídlo, ale že mám i venkovské sídlo, jako většina knížat, kam se mohu v případě potřeby uchýlit, a také to mu jindy ukážu; ale v této chvíli šlo o to uvážit, jak získat loď zpět.

Souhlasil se mnou v tomto bodě, ale řekl mi, že si vůbec není jist, jaká opatření přijmout, neboť na palubě je ještě šestadvacet rukou, kteří, vstoupivše do zlořečeného spiknutí, kterým všichni propadli svými životy zákonu, by v tom nyní byli zocelení zoufalstvím a vedli by to dále, vědouce, že budou-li poraženi, budou přivedeni na šibenici, jakmile přijdou do Anglie nebo do kterékoli z anglických osad, a že tudíž nelze na ně útočit s tak malým počtem, jako je nás.

Rozvažoval jsem nějakou chvíli to, co řekl, a shledal jsem, že je to velmi rozumný závěr, a že tedy je třeba něco rychle rozhodnout, jak abychom muže na palubě vlákali do nějaké léčky k překvapení, tak abychom jim zabránili přistát u nás a zahubit nás. Nato mě ihned napadlo, že by za nějakou chvíli lodní posádka, divíc se, co se stalo s jejich druhy a se člunem, jistě přišla na břeh ve svém druhém člunu, aby je hledala, a že by tehdy snad přišli ozbrojeni a byli pro nás příliš silní: s tím souhlasil jako s rozumným. Nato jsem mu řekl, že první věc, kterou máme udělat, je prorazit člun, který leží na pláži, aby ho nemohli odvézt, a vyjmouce z něj vše, nechat ho natolik neužitečný, aby nebyl schopen plout. Přistoupili jsme tedy na palubu, vyňali jsme zbraně, které tam zůstaly, a všechno ostatní, co jsme tam našli – což byla láhev brandy a druhá rumu, několik lodních suchárů, roh prachu a velký kus cukru v kusu plátna (cukru bylo pět či šest liber): to vše mi bylo velmi vítané, zvláště brandy a cukr, kterého jsem už mnoho let neměl.

Když jsme všechny tyto věci odnesli na břeh (vesla, stěžeň, plachta a kormidlo člunu byly odneseny již dříve), vyrazili jsme ve dně člunu velkou díru, aby, kdyby přišli dostatečně silní, aby nás přemohli, přesto nemohli člun odvézt. Vskutku jsem si v myšlenkách příliš nepřál, že bychom byli s to získat loď zpět; ale mým záměrem bylo, že odjedou-li bez člunu, pak nijak nepochybuji, že jej opět uzpůsobím, aby nás dopravil na Závětrné ostrovy, cestou se zastavím u našich přátel Španělů, neboť na ně jsem stále myslel.

XVIII. Loď znovu dobyta

Zatímco jsme takto připravovali své plány a nejprve vzepřeli jsme člun hlavní silou tak vysoko na pláž, aby ho příliv za nejvyšší vody už nemohl odnést, a nadto jsme mu prorazili ve dně díru příliš velkou na to, aby ji bylo možné rychle ucpat, a seděli jsme a přemýšleli, co dělat, slyšeli jsme loď vypálit z děla a mávnout vlajkou jako signál, aby člun přijel na palubu – ale žádný člun se nehnul; a vypálili několikrát a dávali další signály pro člun. Nakonec, když se všechny jejich signály a palba ukázaly marnými a shledali, že se člun nehýbe, viděli jsme, pomocí mých dalekohledů, že spouštějí druhý člun a veslují ke břehu; a jak se blížili, zjistili jsme, že v něm není méně než deset mužů, a že mají při sobě střelné zbraně.

Jelikož loď ležela skoro dvě mořské míle od břehu, měli jsme je plně na dohled, jak připlouvají, a dokonce jsme jasně viděli i jejich tváře; neboť příliv je nesl trochu východně od toho druhého člunu, veslovali podél břehu, aby připluli k témuž místu, kde přistál ten druhý a kde ležel ten člun; tímto způsobem jsme, pravím, měli plný pohled, a kapitán znal osoby a povahy všech mužů v tom člunu, z nichž, jak řekl, byli tři velmi poctiví chlapíci, o kterých byl jist, že do tohoto spiknutí byli zavlečeni ostatními, přemoženi a zastrašeni; ale co se týče lodníka, který byl, jak se zdálo, hlavním důstojníkem mezi nimi, a všech ostatních, byli stejně bezohlední jako kdokoli z lodní posádky, a nepochybně byli ve svém novém podniku zoufalstvím zocelení; a hrozně se obával, že budou pro nás příliš silní. Usmál jsem se na něho a řekl mu, že lidé v našich poměrech jsou mimo působení strachu; a vidouce

téměř každý stav, který by mohl být, lepší než stav, v jakém jsme předpokládáni, že musíme očekávat, že výsledek, ať smrt či život, bude zajisté vysvobození. Zeptal jsem se ho, co si myslí o poměrech mého života, a zda vysvobození nestojí za to, aby se o ně člověk pokusil? „A kde je, pane," řekl jsem, „vaše víra v to, že jsem zde zachován proto, abych vám zachránil život, která vás před chvíli pozvedla? Mně se zdá," řekl jsem, „že na celé té vyhlídce je nepříjemná jen jediná věc." – „Co to je?" říká. „Nuže," řekl jsem, „to, že jak vy sám říkáte, jsou mezi nimi tři nebo čtyři poctiví chlapíci, kteří by měli být ušetřeni; kdyby byli všichni z té špatné části posádky, byl bych si myslel, že je Boží Prozřetelnost zvláště vybrala, aby je vydala do vašich rukou; neboť spoléhejte na to, každý člověk, který vystoupí na břeh, je náš a bude žít nebo zemřít podle toho, jak se k nám zachová." Jak jsem to řekl zdviženým hlasem a s veselou tváří, shledal jsem, že ho to velice povzbudilo; a tak jsme se rázně dali do práce.

Jakmile se objevil člun od lodi, uvažovali jsme o rozdělení našich zajatců; a vskutku jsme je účinně zajistili. Dva z nich, o kterých si byl kapitán méně jist než o ostatních, jsem poslal s Pátkem a jedním z těch tří vysvobozených mužů do své jeskyně, kde byli dost daleko a mimo nebezpečí, že by byli slyšeni nebo objeveni, nebo že by nalezli cestu z lesů ven, i kdyby se byli dokázali osvobodit. Zde je nechali svázané, ale dali jim potravu; a slíbili jim, zůstanou-li tam v klidu, že jim za den či dva dají svobodu; ale pokusí-li se o útěk, že budou bez milosti zabiti. Slíbili věrně, že své vězení ponesou s trpělivostí, a byli velmi vděčni, že se jim dostává tak dobrého zacházení, že mají jídlo a světlo; neboť Pátek jim dal svíčky (takové, jaké jsme sami dělali) k jejich útěše; a oni nevěděli, že nestojí u vchodu jako hlídka.

Ostatní zajatci se těšili lepšímu zacházení; dva z nich byli vskutku ponecháni spoutáni, protože jim kapitán nemohl důvěřovat; ale ti další dva byli, na kapitánovo doporučení a na jejich slavnostní zavázání se žít a umírat s námi, přijati do mých služeb; takže s nimi a se třemi po-

ctivými muži jsme byli sedm mužů, dobře ozbrojených; a nepochyboval jsem, že se budeme s to vypořádat s těmi deseti, kteří připlouvají, uvážíme-li, že kapitán řekl, že i mezi nimi jsou tři nebo čtyři poctiví muži. Jakmile se dostali k místu, kde ležel jejich druhý člun, najeli svůj člun na pláž a všichni vystoupili na břeh, vytáhnuvše ho za sebou, což mě potěšilo vidět, neboť jsem se obával, že spíše ponechají člun na kotvě v jisté vzdálenosti od břehu, s několika muži v něm na stráž, a tak bychom nebyli schopni se člunu zmocnit. Jsa na břehu, nejprve se všichni rozběhli k svému druhému člunu; a bylo snadné vidět, že byli ve velikém překvapení, když ho našli odstrojeného, jak je uvedeno výše, od všeho, co v něm bylo, a s velkou dírou ve dně. Když o tom chvíli uvažovali, vydali dva nebo tři veliké výkřiky, hulákajíce ze všech sil, aby zkusili, zda budou slyšet své druhy; ale vše marno. Pak všichni přišli těsně do kruhu a vypálili salvu ze svých krátkých zbraní, kterou jsme vskutku slyšeli, a ozvěny roznesly po lesích. Ale bylo to všechno nadarmo; ti v jeskyni, o tom jsme byli jisti, slyšet nemohli; a ti v naší opatrovnici, ačkoli to dobře slyšeli, neodvážili se jim odpovědět. Tím překvapením byli tak ohromeni, že, jak nám potom řekli, se rozhodli všichni vrátit se na palubu ke své lodi a dát jim vědět, že jsou muži všichni zavražděni a dlouhý člun proražen; podle toho ihned svůj člun znovu spustili a všichni se dostali na palubu.

Kapitán byl tím strašně udiven, ba zmaten, věře, že se vrátí na palubu lodi a nasadí plachty, vzdávajíce své druhy za ztracené, a tak by přece jen přišel o loď, kterou doufal, že dobudeme; ale velmi rychle se zhrozil zase na druhou stranu.

Nebyli dlouho pryč se člunem, když jsme viděli, že všichni opět připlouvají na břeh; ale s touto novou opatrností ve svém počínání, o níž se, jak se zdálo, poradili, totiž ponechat tři muže ve člunu a ostatní jít na břeh a vydat se do vnitrozemí hledat své druhy. To byla pro nás velká nepříjemnost, neboť jsme nyní byli v rozpacích, co dělat, poněvadž zmocnění se sedmi mužů na břehu by nám nic neprospělo, kdyby-

chom nechali uniknout člun; protože by veslovali zpět k lodi, a pak by ti ostatní jistě vytáhli kotvu a nasadili plachty, a tak by bylo dobytí lodi ztraceno. Nicméně jsme neměli jiné pomoci než vyčkat a vidět, co se bude dít. Těch sedm mužů přišlo na břeh a ti tři, kteří zůstali ve člunu, odstrčili ho dost daleko od břehu a zakotvili, aby na ně čekali; tak že pro nás bylo nemožné dostat se k nim ve člunu. Ti, kteří přišli na břeh, se drželi těsně pohromadě a pochodovali k vrcholu malého kopce, pod nímž leželo mé obydlí; a my jsme je jasně viděli, ačkoli oni nás nemohli zpozorovat. Byli bychom velmi rádi, kdyby přišli blíže k nám, abychom na ně mohli vystřelit, nebo by zašli dál, abychom mohli vyjít. Ale když přišli na okraj kopce, odkud byl daleký výhled do údolí a lesů, které leží k severovýchodní části a kde se ostrov svažuje nejníž, křičeli a hulákali, až byli unaveni; a nestarajíce se, jak se zdálo, pouštět se daleko od břehu, ani daleko jeden od druhého, usedli pospolu pod strom, aby to uvážili. Kdyby bývali uznali za vhodné tam usnout, jako učinili tamti ostatní, byli by nám tím dílo udělali; ale byli příliš plni obav z nebezpečí, než aby se odvážili usnout, i když nedovedli říci, jaké je to nebezpečí, kterého se mají obávat.

Kapitán mi při této jejich poradě učinil velmi dobrý návrh: totiž že by snad znovu vypálili salvu, aby zkusili, zda budou slyšet své druhy, a že bychom na ně všichni vyrazili právě v tom okamžiku, kdy jsou jejich zbraně vybité, a oni by se zajisté vzdali, a dostali bychom je bez prolití krve. Tento návrh se mi líbil, bude-li to provedeno, dokud budeme dost blízko, abychom se k nim dostali, než stačí znovu nabít zbraně. Ale tato událost nenastala; a leželi jsme ještě dlouho, velmi nerozhodni, kterou cestu zvolit. Nakonec jsem jim řekl, že se podle mého mínění nic nestane, dokud se nesnese noc; a pak, nevrátí-li se ke člunu, snad najdeme způsob, jak se dostat mezi ně a břeh, a tak snad použijeme nějaké lsti s těmi ve člunu, abychom je dostali na břeh. Čekali jsme dlouho, i když velmi netrpěliví, aby se pohnuli; a byli jsme velmi znepokojeni, když jsme po dlouhém dohadování vi-

děli, jak všichni vyskočili a vykročili dolů k moři; zdá se, že měli tak hrozné obavy z nebezpečí toho místa, že se rozhodli vrátit se znovu na palubu lodi, vzdát své druhy za ztracené, a tak pokračovat se zamýšlenou plavbou s lodí.

Jakmile jsem je viděl mířit k břehu, představil jsem si, že je to tak, jak to skutečně bylo, že se vzdali svého hledání a vracejí se; a kapitán, jakmile jsem mu řekl své myšlenky, byl v obavě z toho hotov klesnout; ale v mžiku jsem přišel na úskok, jak je přivést zpět, a který splnil můj záměr do puntíku. Nařídil jsem Pátkovi a druhému důstojníkovi, aby přešli malou zátočinu k západu, směrem k místu, kde přistáli divoši, když byl Pátek zachráněn, a jakmile dojdou k malému vyvýšenému hrbolu asi půl míle vzdálenému, poručil jsem jim, aby hulákali, co nejhlasitěji dovedou, a čekali, dokud shledají, že je námořníci slyší; a jakmile by uslyšeli námořníky odpovídat, aby jim to zase opětovali; a pak, drže se mimo dohled, aby šli obloukem a vždycky odpovídali, když ti druzí budou volat, aby je zavedli co nejdál do vnitra ostrova a mezi lesy, a pak aby se zase vrátili zpět ke mně takovou cestou, jak jsem jim nařídil.

Právě vstupovali do člunu, když Pátek s druhým důstojníkem začali hulákat; a tamti je ihned slyšeli, a odpovídajíce jim, běželi podél břehu k západu, směrem k hlasu, který slyšeli, až byli zastaveni zátočinou, kde byla voda vysoká a nemohli ji přejít, a volali, aby člun přijel a převezl je; jak jsem také očekával. Když se převezli na druhou stranu, pozoroval jsem, že člun zajel dost daleko do zátočiny a jaksi do přístavu uvnitř země, vzali jednoho ze tří mužů z člunu, aby šel s nimi, a nechali ve člunu jen dva, přivázavše ho k pařezu malého stromu u břehu. To bylo přesně to, co jsem si přál; a opustiv ihned Pátka a druhého důstojníka při jejich práci, vzal jsem s sebou ostatní; a přešedše zátočinu mimo jejich dohled, překvapili jsme ty dva muže dříve, než si toho byli vědomi – jeden z nich ležel na břehu a druhý byl ve člunu. Ten chlapík na břehu byl mezi spánkem a bděním a chystal se vysko-

čit; kapitán, který šel první, se k němu rozběhl a srazil ho; a potom na toho ve člunu zavolal, aby se vzdal, nebo je mrtvým mužem. Bylo třeba jen málo slov, aby se jediný muž vzdal, když viděl pět mužů proti sobě a svého druha sraženého: nadto to byl, jak se zdá, jeden z těch tří, kteří nebyli ve vzpouře tak zapáleni jako zbytek posádky, a tak byl snadno přesvědčen nejen aby se vzdal, ale potom se upřímně připojit k nám. Mezitím Pátek a druhý důstojník tak dobře vedli své dílo s ostatními, že je svým hulákáním a odpovídáním táhli z jednoho kopce na druhý a z jednoho lesa do druhého, dokud je nejen pořádně neunavili, ale i nechali tam, kde byli, dokonale přesvědčeni, že nebudou s to dojít zpět ke člunu, než se setmí; a vskutku byli i oni sami pořádně unaveni, než se k nám vrátili.

Nyní nám nezbývalo než vyčkat na ně ve tmě a vrhnout se na ně tak, abychom to s nimi vyřídili na jisto. Trvalo několik hodin po Pátkově návratu, než se vrátili ke svému člunu; a mohli jsme slyšet, jak ti první z nich, dlouho předtím, než došli až sem, volají na ty za sebou, aby přišli; a také jsme slyšeli, jak odpovídají a stěžují si, jak jsou chromí a unavení a nemohou jít rychleji: což byla pro nás velmi vítaná zpráva. Konečně došli ke člunu: ale je nemožné vyjádřit jejich zmatek, když zjistili, že je člun pevně na mělčině v zátočině, příliv odběhl a jejich dva muži pryč. Mohli jsme slyšet, jak na sebe navzájem volají co nejnaříkavějším způsobem, povídajíce si, že se dostali na zakletý ostrov; že buď v něm jsou obyvatelé, a všichni budou zavražděni, nebo jsou v něm ďáblové a duchové, a budou všichni odneseni a sežráni. Hulákali znovu a volali své dva druhy mnohokrát jmény; ale žádná odpověď. Po nějakém čase jsme je mohli vidět, při tom malém světle, které tam bylo, běhat sem a tam, lomíce rukama jako lidé v zoufalství, a občas šli a usedli ve člunu, aby si odpočinuli: pak zase vyšli na břeh a šli zase sem a tam, a tak stále totéž znovu. Moji muži by mě byli rádi přiměli dát jim svolení vrhnout se na ně rázem ve tmě; ale já jsem je chtěl zajmout s jakousi výhodou, abych je ušetřil a zabil co nejméně z nich;

a zvláště jsem nechtěl riskovat zabití někoho z našich mužů, věda, že ti druzí jsou velmi dobře ozbrojeni. Rozhodl jsem se čekat, zda se nerozdělí; a tak, abych si je zajistil, přitáhl jsem svou zálohu blíže a přikázal Pátkovi a kapitánovi, aby lezli po rukou a nohou, co nejblíže k zemi, aby nebyli odhaleni, a dostali se k nim co nejblíže možno, než se pustí do střelby.

Nebyli dlouho v této pozici, když lodník, který byl hlavním vůdcem vzpoury a nyní se ukázal nejvíce sklíčeným a sraženým z celého zbytku, přišel k nim pěšky se dvěma dalšími z posádky; kapitán byl tak dychtivý mít tohoto hlavního padoucha ve své moci, že stěží měl trpělivost nechat ho dojít tak blízko, aby ho měl na jisto, neboť předtím slyšeli jen jeho jazyk: ale když přišli blíže, kapitán a Pátek, vyskočivše na nohy, po nich spustili palbu. Lodník byl zabit na místě; další muž byl střelen do těla a padl hned vedle něho, i když zemřel teprve za hodinu či dvě později; a třetí se dal na útěk. Při hluku výstřelů jsem ihned postoupil s celou svou armádou, která byla nyní osm mužů, totiž: já, generalissimus; Pátek, můj náměstek; kapitán a jeho dva muži a tři váleční zajatci, jimž jsme svěřili zbraně. Vskutku jsme se k nim dostali ve tmě, takže nemohli vidět náš počet; a nařídil jsem muži, kterého nechali ve člunu, který teď byl jedním z nás, aby je volal jmény, abychom se je pokusili přimět k vyjednávání, a tak je snad dovést ke kapitulaci; což dopadlo přesně tak, jak jsme si přáli: neboť vskutku bylo snadné pomyslet, jak byl tehdy jejich stav, že budou velmi ochotni kapitulovat. Tak volá, jak nejhlasitěji může, na jednoho z nich: „Tome Smithi! Tome Smithi!" Tom Smith odpověděl ihned: „Jsi to ty, Robinsone?" neboť se, zdá se, hlas poznal. Ten druhý odpověděl: „Ba, ba; pro Boha, Tome Smithi, odhoď zbraně a vzdej se, nebo jste všichni v tomto okamžiku mrtví muži." – „Komu se máme vzdát? Kde jsou?" říká Smith opět. „Zde jsou," říká on; „zde je náš kapitán a padesát mužů s ním, honí vás už dvě hodiny; lodník je zabit; Will Fry je raněn a já jsem zajatec; a nevzdáte-li se, jste všichni ztraceni." – „Dají nám

tedy milost?" říká Tom Smith, „a vzdáme se." – „Půjdu a zeptám se, slíbíte-li, že se vzdáte," řekl Robinson: tak se zeptal kapitána, a kapitán sám potom volá: „Vy, Smithi, znáte můj hlas; odložíte-li ihned zbraně a vzdáte se, dostanete milost, všichni, kromě Willa Atkinse."

Nato Will Atkins vykřikl: „Pro Boha, kapitáne, dejte mi milost; co jsem udělal? Všichni byli stejně špatní jako já:" což, mimochodem, nebyla pravda; neboť se zdá, že tento Will Atkins byl ten první muž, který se chopil kapitána, když se poprvé vzbouřili, a surově s ním zacházel, svázal mu ruce a užíval na něho urážlivého jazyka. Nicméně kapitán mu řekl, že musí odložit zbraně na milost a svěřit se guvernérově milosti: čímž mínil mě, neboť mi všichni říkali guvernér. Zkrátka, všichni odložili zbraně a prosili o životy; a já poslal toho muže, který s nimi vyjednal, a dva další, kteří je všechny svázali; a potom má veliká armáda padesáti mužů, která s těmi třemi byla dohromady jen osm, k nim přišla a zmocnila se jich, i jejich člunu; jenom jsem se já a jeden další držel mimo dohled z důvodů státnických.

Naší další prací bylo opravit člun a pomýšlet na zmocnění se lodi: a co se týká kapitána, teď když měl kdy s nimi vyjednávat, vyčetl jim ničemnost jejich jednání vůči němu a další zločinnost jejich záměru, a jak je to zajisté musí přivést ke bídě a utrpení nakonec, a snad na šibenici. Všichni vypadali velmi kajícně a tvrdě prosili o životy. Co se toho týče, řekl jim, že nejsou jeho zajatci, nýbrž velitele ostrova; že si mysleli, že ho vysadili na břeh na pustém, neobydleném ostrově; ale zalíbilo se Bohu je tak vést, že byl obydlený a že guvernér je Angličan; že by je tam všechny mohl pověsit, kdyby chtěl; ale jelikož jim všem dal milost, předpokládá, že je pošle do Anglie, aby s nimi bylo naloženo tak, jak si žádá spravedlnost, kromě Atkinse, jemuž mu guvernér nařídil, aby mu poradil připravit se na smrt, neboť bude ráno pověšen.

Ačkoli to vše bylo jen jeho vlastní smyšlenka, přece mělo žádoucí účinek; Atkins padl kapitánovi na kolena a prosil ho, aby se u guverné-

ra přimluvil za jeho život; a všichni ostatní ho pro Boha prosili, aby je neposílal do Anglie.

Nyní mě napadlo, že čas našeho vysvobození se přiblížil a že bude velmi snadnou věcí přimět tyto chlapíky, aby se upřímně dali do dobývání lodi; i stáhl jsem se ve tmě od nich, aby neviděli, jakého mají guvernéra, a zavolal jsem si kapitána; když jsem zavolal, v slušné vzdálenosti, bylo přikázáno jednomu z mužů, aby znovu promluvil a řekl kapitánovi: „Kapitáne, velitel vás volá;" a kapitán vzápětí odpověděl: „Vyřiďte jeho excelenci, že právě přicházím." To je ještě dokonaleji zmátlo a všichni věřili, že velitel je právě nablízku se svými padesáti muži. Když kapitán ke mně přišel, pověděl jsem mu svůj plán, jak se zmocnit lodi, který se mu podivuhodně dobře líbil, a rozhodl se jej provést druhého rána. Ale aby to bylo provedeno s větším uměním a aby úspěch byl jistý, řekl jsem mu, že musíme zajatce rozdělit, a že má jít a vzít Atkinse a dva další z nejhorších, a poslat je spoutané do jeskyně, kde leželi ti ostatní. To bylo svěřeno Pátkovi a oběma mužům, kteří přišli na břeh s kapitánem. Dopravili je do jeskyně jako do vězení: a bylo to vskutku ponuré místo, zvláště pro muže v jejich stavu. Ostatní jsem nařídil do své besídky, jak jsem jí říkal, kterou jsem popsal; a jelikož byla ohrazená a oni byli spoutaní, místo bylo dost bezpečné, uváží-li se, že byli na dobrém chování.

K těmto jsem ráno poslal kapitána, který měl vstoupit s nimi do rozhovoru; zkrátka vyzkoušet je a říci mi, zda se mu zdá, že se jim dá důvěřovat, aby šli na palubu a lodi se zmocnili překvapením. Hovořil s nimi o příkoří, které mu bylo způsobeno, o stavu, do něhož byli přivedeni, a že ačkoli jim guvernér udělil milost na životech za tento současný čin, přece pokud budou posláni do Anglie, všichni by byli pověšeni v řetězech; ale kdyby se připojili k tak spravedlivému podniku, jakým je získání lodi zpět, získal by jim guvernérův slib o jejich milosti.

Kdokoli si může domyslet, jak ochotně takový návrh přijmou muži v jejich stavu; padli na kolena před kapitánem a slibovali, s nejhlubší-

mi zakletími, že mu budou věrni do posledního dechu, a že mu budou dlužit své životy, a půjdou s ním po celém světě; že ho budou uznávat za otce, dokud budou živi. „Dobrá," říká kapitán, „musím jít a říci guvernérovi, co říkáte, a uvidím, co mohu udělat, abych ho přiměl k souhlasu." Tak mi přinesl zprávu o rozpoložení, v jakém je shledal, a že skutečně věří, že budou věrni. Nicméně, abychom byli dokonale v bezpečí, řekl jsem mu, že má jít zpět a vybrat těchto pět, a říci jim, aby viděli, že nemá nedostatek mužů, že si vezme těchto pět jako své pomocníky, a že guvernér si ponechá ty další dva a tři, kteří byli posláni jako zajatci na hrad (mou jeskyni), jako rukojmí za věrnost oněch pěti; a kdyby se při provedení ukázali nevěrni, pak jich těch pět rukojmí bude pověšeno v řetězech zaživa na břehu. To vypadalo přísně a přesvědčilo je, že to guvernér myslí vážně; ale neměli jinou možnost než to přijmout; a nyní to byla práce zajatců stejně jako kapitánova přesvědčit ostatních pět, aby splnili svou povinnost.

Naše síla byla nyní takto rozdělena pro výpravu: za prvé kapitán, jeho druhý důstojník a cestující; za druhé ti dva zajatci z první družiny, kterým jsem na jejich charakteristiku od kapitána dal svobodu a svěřil zbraně; za třetí ti další dva, které jsem až dosud držel spoutané v své besídce, ale na kapitánův návrh jsem je nyní propustil; za čtvrté těchto pět nakonec propuštěných; takže jich bylo dohromady dvanáct, kromě pěti, které jsme drželi jako zajatce v jeskyni jako rukojmí.

Zeptal jsem se kapitána, zda je ochoten vydat se s těmito muži na palubu lodi; co se mě však a mého muže Pátka týče, nepovažoval jsem za vhodné, abychom se hnuli, majíce sedm mužů, které jsme nechali za sebou; a bylo pro nás dost práce držet je od sebe a zásobovat je potravou. Co se těch pěti v jeskyni týkalo, rozhodl jsem se je držet pevně, ale Pátek k nim chodil dvakrát denně, aby je zásoboval potřebným; a ty další dva jsem nechal nosit zásoby na jisté místo, kde si je Pátek měl brát.

Když jsem se ukázal těm dvěma rukojmím, byl se mnou kapitán, který jim řekl, že jsem ta osoba, kterou guvernér pověřil, aby na ně dohlížela; a že si guvernér přeje, aby se nehýbali nikam jinam než podle mých pokynů; a kdyby to učinili, budou odvedeni na hrad a vsazeni do želez: a tak, jelikož jsme je nikdy nenechali vidět mě jako guvernéra, vystupoval jsem nyní jako jiná osoba a mluvil jsem o guvernérovi, posádce, hradu a tak dále při každé příležitosti.

Kapitán teď neměl před sebou žádnou obtíž, jen aby vybavil své dva čluny, ucpal díru v jednom z nich a obsadil je muži. Učinil svého cestujícího kapitánem jednoho, se čtyřmi muži; a sám, jeho druhý důstojník a dalších pět šli v druhém; a svou věc si uspořádali velmi dobře, neboť přišli k lodi okolo půlnoci. Jakmile se dostali na doslech lodi, nařídil Robinsonovi, aby je zavolal, a řekl jim, že přivezli ty muže a člun, ale že trvalo dlouho, než je našli, a tak dále, drže je v hovoru, dokud nedošli k boku lodi; když kapitán a druhý důstojník, vstoupivše první se svými zbraněmi, ihned srazili třetího důstojníka a tesaře pažbami svých mušket, velmi věrně podpořeni svými lidmi; zajistili všechny ostatní, kteří byli na hlavní a kormidelní palubě, a začali uzavírat poklopy, aby drželi dole ty, kteří byli pod palubou; když druhý člun a jeho lidé, vstoupivše u přední části, zajistili předolodí a poklop vedoucí do kuchyně, zajavše tři muže, které tam našli. Když to bylo hotovo a vše na palubě bezpečné, nařídil kapitán druhému důstojníkovi, aby se třemi muži vlomili do velitelské kajuty, kde ležel nový buřičský kapitán, který, jsa upozorněn poplachem, vstal a se dvěma muži a chlapcem měli střelné zbraně v rukou; a když druhý důstojník s pákou vyrazil dveře, nový kapitán a jeho lidé smělě vystřelili mezi ně a zranili druhého důstojníka kulí z muškety, která mu zlomila paži, a zranili ještě dva další, ale nikoho nezabili. Druhý důstojník, volaje o pomoc, se vrhl, raněn jak byl, přesto do velitelské kajuty, a svou pistolí střelil nového kapitána do hlavy, kule vlétla ústy a vyšla za jedním

z uší, takže už nikdy nepromluvil ani slova: nato se ostatní vzdali a lod byla účinně dobyta, aniž by přišel o život někdo další.

Jakmile byla loď takto zajištěna, nařídil kapitán vypálit sedm děl, což byl signál se mnou dohodnutý, aby mi dal zprávu o svém úspěchu, kterou jsem, jak si můžete být jisti, byl velmi rád slyšet, sedě na stráži na břehu až do bezmála druhé hodiny ranní. Slyšev takto zřetelně signál, ulehl jsem; a byv to pro mě den velké únavy, spal jsem velmi tvrdě, dokud jsem nebyl překvapen hlukem výstřelu; a vyskočiv ihned, slyšel jsem muže, jak mě volá jménem „Guvernéře! Guvernéře!" a vzápětí jsem poznal kapitánův hlas; když jsem vylezl na vrchol kopce, stál tam, a ukazuje na loď, objal mě v náručí: „Můj drahý příteli a vysvoboditeli," říká, „tam je vaše loď; neboť celá je vaše, a my také, a vše, co k ní patří." Pohlédl jsem k lodi, a tam stála, nemnoho dál než půl míle od břehu; neboť vytáhli její kotvu, jakmile se jí zmocnili, a jelikož bylo pěkně, přivedli ji na kotvu právě naproti ústí malé zátočiny; a jelikož byl příliv, zavedl kapitán šalupu blízko k místu, kde jsem poprvé vyloďoval své vory, a tak přistál právě u mých dveří. Nejprve jsem byl hotov klesnout překvapením; neboť jsem viděl své vysvobození, vskutku viditelně mi vloženo do rukou, vše snadné, a velikou loď připravenou odvézt mě, kam bych chtěl jet. Nejprve jsem na čas nebyl schopen mu odpovědět ani slovem; ale jelikož mě vzal do náručí, držel jsem se ho pevně, jinak bych byl padl k zemi. Zpozoroval to překvapení a ihned vytáhl z kapsy láhev a dal mi doušek posilujícího likéru, který přinesl schválně pro mě. Když jsem jej vypil, posadil jsem se na zem; a ačkoli mě to přivedlo k sobě, přece trvalo dost dlouho, než jsem k němu dokázal promluvit slovo. Po celou tu dobu byl ten ubohý muž v stejném vytržení jako já, jen že nebyl v takovém překvapení jako já; a řekl mi tisíc laskavých a něžných věcí, aby mě uklidnil a přivedl zase k sobě; ale takový byl příval radosti v mé hrudi, že mi veškeré duchy ve mně uvedl ve zmatek: nakonec vybuchl v slzách, a brzy nato jsem získal svůj hlas; pak jsem se ujal já a objal ho jako svého vysvoboditele, a ra-

dovali jsme se spolu. Řekl jsem mu, že na něho hledím jako na muže poslaného od Nebe, aby mě vysvobodil, a že se celá ta událost zdá být řetězem divů; že takové věci jako tyto jsou svědectvím, kterého se nám dostává o tajné ruce Prozřetelnosti vládnoucí světem, a důkazem, že oko nekonečné Moci dokáže proniknout do nejvzdálenějšího koutu světa a poslat pomoc ubohým, kdykoli se jí zalíbí. Nezapomněl jsem pozvednout srdce v díku k Nebi; a které srdce by se mohlo zdržet, aby nedobrořečilo Tomu, který mi nejen zázračným způsobem obstaral vše potřebné v takové poušti a v takovém opuštění, ale od něhož musí být vždy uznáno, že pochází každé vysvobození.

Když jsme chvíli rozmlouvali, řekl mi kapitán, že mi přinesl malé občerstvení, takové, jaké loď poskytla a jaké mu ti ničemové, kteří byli tak dlouho jeho pány, neuloupili. Nato nahlas zavolal na člun a vyzval své muže, aby přinesli na břeh věci, které byly pro guvernéra; a vskutku to byl dar, jako bych byl někdo, kdo s nimi neodjede, nýbrž jako bych měl stále na ostrově dlít. Předně mi přinesl bedýnku lahví plných výtečných likérů posilujících, šest velkých lahví vína madeirského (láhve držely dva kvarty každá), dvě libry výborného dobrého tabáku, dvanáct dobrých kusů lodního hovězího a šest kusů vepřového, s pytlem hrachu a asi stem liber sucharů; také mi přinesl bednu cukru, bednu mouky, pytel plný citronů a dvě láhve limetkové šťávy a hojnost jiných věcí. Ale krom toho, a co mi bylo tisíckrát užitečnější, mi přinesl šest nových čistých košil, šest velmi dobrých nákrčníků, dva páry rukavic, jeden pár bot, klobouk a jeden pár punčoch, s velmi dobrým oblekem jeho vlastním, který byl noset jen velmi málo: zkrátka, oblékl mě od hlavy k patě. Byl to velmi laskavý a příjemný dar, jak si lze představit, pro někoho v mých poměrech, ale nikdy nebylo na světě nic toho druhu tak nepříjemné, neohrabané a nepohodlné, jako bylo pro mě zprvu nosit takové šaty.

Když tyto obřadnosti pominuly a všechny jeho dobré věci byly vneseny do mého malého příbytku, začali jsme se radit, co se má udělat

se zajatci, které jsme měli; neboť stálo za uvážení, zda si můžeme troufat je s sebou vzít, či ne, zvláště dva z nich, které on znal jako nenapravitelné a vzpurné do nejvyšší míry; a kapitán řekl, že ví, že jsou to takoví lotři, že neexistuje způsob jak je zavázat, a bude-li je odvážet, musí to být v železech, jako zločince, aby je předal spravedlnosti v první anglické osadě, do níž přijde; a shledal jsem, že sám kapitán byl o to velmi znepokojen. Nato jsem mu řekl, že si přeje-li, zavazuji se, že ty dva muže, o nichž mluvil, přivedu k tomu, aby to byla jejich vlastní prosba, aby je zanechal na ostrově. „Byl bych tomu velmi rád," říká kapitán, „z celého srdce." – „Dobrá," pravím já, „pošlu pro ně a promluvím s nimi za vás." Tak jsem přiměl Pátka a oba rukojmí, neboť teď už byli propuštěni, jejich druzi splnili svůj slib; pravím, přiměl jsem je, aby šli do jeskyně a přivedli nahoru těch pět mužů, spoutaných jak byli, do besídky, a drželi je tam, dokud nepřijdu. Po nějakém čase jsem tam přišel, oblečen ve svém novém hávu; a nyní jsem byl zase nazýván guvernérem. Když jsme se všichni sešli a kapitán se mnou, nechal jsem muže přivést přede mě a řekl jsem jim, že mám úplnou zprávu o jejich zločinném chování vůči kapitánovi, a jak uprchli s lodí a chystali se spáchat další loupeže, ale že je Prozřetelnost polapila v jejich vlastních cestách a že padli do jámy, kterou vykopali pro jiné. Dal jsem jim na vědomí, že lodi se bylo zmocněno z mého rozkazu; že nyní leží na rejdě; a že brzy uvidí, že jejich nový kapitán dostal odměnu za svou ničemnost, a že ho uvidí viset na čele ráhna; co se jich pak týče, chtěl bych vědět, co mohou říci, proč bych je neměl popravit jako piráty chycené při činu, jak podle svého pověření nemohou pochybovat, že k tomu mám pravomoc.

Jeden z nich odpověděl ve jménu ostatních, že nemají, co by řekli, krom tohoto, že když je kapitán zajímal, slíbil jim životy, a oni pokorně prosí o mou milost. Řekl jsem jim však, že nevím, jakou milost jim mám prokázat; neboť co se mě týká, rozhodl jsem se ostrov opustit se všemi svými muži a vzal jsem si u kapitána lístek do Anglie; a co se

týče kapitána, nemůže je do Anglie dovézt jinak než jako zajatce v železech, aby byli souzeni za vzpouru a uprchnutí s lodí; výsledek čehož, jak musí vědět, bude šibenice; takže nedovedu říci, co je pro ně nejlepší, leda že by měli chuť zkusit svůj osud na ostrově. Pokud by si toto přáli, jelikož mám svobodu ostrov opustit, byl bych nakloněn dát jim životy, pokud se domnívají, že by se na břehu dokázali protlouct. Zdáli se být za to velmi vděčni a říkali, že by se raději odvážili zůstat tam, než aby byli odvezeni do Anglie na pověšení. Takže jsem to na tom nechal.

Nicméně kapitán z toho dělal jakousi obtíž, jako by se neodvažoval je tam zanechat. Nato jsem se zdál na kapitána poněkud rozzlobený a řekl jsem mu, že to jsou mí zajatci, ne jeho; a že jelikož jsem jim nabídl tolik přízně, dostojím svému slovu; a jestliže on nepovažuje za vhodné s tím souhlasit, propustím je na svobodu tak, jak jsem je nalezl: a nelíbí-li se mu to, může je zase chytit, dokáže-li to. Nato se jevili velmi vděčni, a já je podle toho propustil na svobodu a vyzval je, aby se stáhli do lesů, na místo, odkud přišli, a slíbil, že jim zanechám nějaké střelné zbraně, nějaké střelivo a nějaké pokyny, jak by mohli žít velmi dobře, uznají-li za vhodné. Nato jsem se připravil jít na palubu lodi; ale řekl jsem kapitánovi, že tu zůstanu tu noc, abych připravil své věci, a požádal ho, aby mezitím šel na palubu a udržoval na lodi vše v pořádku, a aby pro mě poslal člun na břeh druhého dne; nařizuje mu, v každém případě, aby dal nového kapitána, který byl zabit, pověsit na čelo ráhna, aby ho tito muži viděli.

Když kapitán odešel, poslal jsem pro ty muže k sobě do svého příbytku a vážně jsem s nimi vstoupil do rozhovoru o jejich poměrech. Řekl jsem jim, že si myslím, že učinili správnou volbu; že kdyby je kapitán odvezl, zajisté by byli pověšeni. Ukázal jsem jim nového kapitána visícího na čele ráhna lodi a řekl jim, že nemají očekávat nic menšího.

Když všichni prohlásili svou ochotu zůstat, řekl jsem jim, že je uvedu do příběhu svého tamního pobytu a dám jim návod, jak si ho učinit

snadným. Podle toho jsem jim dal celou historii místa a svého příchodu na ně; ukázal jsem jim svá opevnění, způsob, jak jsem dělal chléb, sázel obilí, sušil hrozny; a zkrátka vše, co bylo nutné, aby jim bylo lehko. Řekl jsem jim také příběh sedmnácti Španělů, kteří měli být očekáváni, pro něž jsem zanechal dopis, a přiměl jsem je slíbit, že s nimi budou zacházet jako se sebou samými. Zde je třeba poznamenat, že kapitán, který měl na palubě inkoust, byl velmi překvapen, že jsem nepřišel na způsob, jak dělat inkoust z dřevěného uhlí a vody, nebo z něčeho jiného, jak jsem dělal věci mnohem obtížnější.

Zanechal jsem jim své střelné zbraně – totiž pět mušket, tři lovecké pušky a tři meče. Zbylo mi víc než sud a půl prachu; neboť po prvním roce či dvou jsem ho spotřebovával málo a žádný jsem neplýtval. Dal jsem jim popis způsobu, jak jsem obhospodařoval své kozy, a návody, jak je dojit a vykrmovat, a jak dělat máslo a sýr. Zkrátka, dal jsem jim každý díl svého vlastního příběhu; a řekl jim, že budu u kapitána prosazovat, aby jim zanechal další dva sudy střelného prachu a nějaká zahradní semena, která bych, jak jsem jim řekl, byl velmi rád měl. Také jsem jim dal pytel hrachu, který mi kapitán přinesl na jídlo, a vybídl je, aby jej jistě zaseli a rozmnožili.

XIX. Návrat do Anglie

Když jsem toto vše vykonal, opustil jsem je druhého dne a šel na palubu lodi. Chystali jsme se ihned k vyplutí, ale té noci jsme ještě nevyzvedli kotvu. Druhého rána časně připluli dva z těch pěti mužů plovoucí k boku lodi a stěžovali si co nejnaříkavěji na ty další tři, prosíce, aby byli vzati na loď, pro Boha, neboť by jinak byli zavražděni, a prosili kapitána, aby je vzal na palubu, i kdyby je dal okamžitě pověsit. Nato kapitán předstíral, že nemá bez mého svolení žádnou moc; ale po jisté obtíži a po jejich slavnostních slibech napravení byli vzati na palubu a byli, nějaký čas poté, pořádně zbičováni a slaně naloženi; po čemž se ukázali jako velmi poctiví a klidní chlapíci.

Po nějaké době nato byl na pokyn poslán člun na břeh, byl právě příliv, s věcmi slíbenými mužům; k nimž na mou přímluvu kapitán nechal přidat i jejich truhly a šaty, které si vzali a byli velmi vděčni. Povzbudil jsem je také tím, že jsem jim řekl, že bude-li v mé moci poslat sem nějakou loď, aby je vyzvedla, nezapomenu na ně.

Když jsem se s tímto ostrovem loučil, vzal jsem s sebou na palubu, jako památky, velkou čepici z kozí kůže, kterou jsem si zhotovil, svůj deštník a jednoho ze svých papoušků; a nezapomněl jsem vzít ani peníze, o nichž jsem se dříve zmínil – ty mi tak dlouho ležely bez užitku, že zrezivěly a potemněly a sotva by prošly za stříbro, dokud by nebyly trochu otřeny a ohmatány – a také peníze, které jsem našel ve vraku španělské lodi. A tak jsem odjel z ostrova, devatenáctého prosince, jak jsem seznal z lodního záznamu, roku šestnáctistého osmdesátého šestého, poté co jsem na něm strávil osmadvacet let, dva měsíce a deva-

tenáct dní; vysvobozen z tohoto druhého zajetí téhož dne v měsíci, v němž jsem poprvé uprchl ve velikém člunu z moci Maurů v Sallee. Na této lodi, po dlouhé plavbě, jsem dorazil do Anglie jedenáctého června, roku šestnáctistého osmdesátého sedmého, po pětatřiceti letech nepřítomnosti.

Když jsem přijel do Anglie, byl jsem celému světu tak dokonale cizí, jako bych tam nikdy nebyl znám. Má dobroditelka a věrná správkyně, u níž jsem své peníze složil do opatrování, byla naživu, ale potkala ji ve světě veliká neštěstí; stala se podruhé vdovou a byla ve velmi tísnivých poměrech. Co se mi dlužila, uklidnil jsem ji ujištěním, že jí nebudu činit obtíží; naopak, ze vděčnosti za její někdejší péči a věrnost ke mně jsem jí vypomohl, jak dovoloval můj skrovný majetek; v té době ovšem víc učinit nemohl; ujistil jsem ji však, že nikdy nezapomenu na její dřívější laskavost; a ani jsem nezapomněl, jakmile jsem byl s to jí vydatněji pomoci, jak bude povědíno na pravém místě. Potom jsem odjel do Yorkshiru; ale otec byl mrtev a matka a celá rodina vyhynuly, jen jsem našel dvě sestry a dvě děti jednoho z mých bratrů; a jelikož jsem byl již dávno pokládán za mrtvého, žádné zaopatření pro mě učiněno nebylo; takže, zkrátka, nenašel jsem nic, co by mi ulehčilo nebo pomohlo; a oněch skrovných peněz, které jsem měl, by na usazení ve světě mnoho nestačilo.

Dostalo se mi však jednoho projevu vděčnosti, který jsem nečekal; totiž že kapitán lodi, kterou jsem tak šťastně vysvobodil a týmž činem zachránil loď i náklad, podal majitelům velmi vřelý popis toho, jak jsem zachránil životy mužů a loď; i pozvali mě na setkání se sebou a některými dalšími zúčastněnými obchodníky, a všichni společně mi za to učinili velmi hezký kompliment a darovali mi téměř dvě stě liber šterlinků.

Avšak po několika úvahách o okolnostech svého života a o tom, jak málo mě tato částka přiblíží k usazení ve světě, rozhodl jsem se jet do Lisabonu a vyzvědět, zda bych nemohl dostat nějakou zprávu o stavu

své plantáže v Brazílii a o tom, co se stalo s mým společníkem, který mě – jak jsem měl důvod se domnívat – již před lety považoval za mrtvého. S tímto záměrem jsem nasedl na loď do Lisabonu, kam jsem dorazil v dubnu následujícího roku, a můj muž Pátek mě ve všech těchto toulkách velmi poctivě doprovázel a ve všech příležitostech se ukázal být nanejvýš věrným sluhou. Když jsem přibyl do Lisabonu, vypátral jsem – ptaje se – a k svému zvláštnímu uspokojení svého starého přítele, onoho kapitána lodi, který mě poprvé vyzvedl na moři u afrického pobřeží. Byl již stár, moře opustil a svou loď přenechal synovi, jenž ovšem zdaleka nebyl mladý muž; syn se stále živil brazilským obchodem. Stařík mě nepoznal, a vskutku ani já jsem ho sotva poznal. Záhy jsem si ho však vybavil a ještě dřív jsem jemu připomněl sebe, když jsem mu pověděl, kdo jsem.

Po několika dojatých projevech starého přátelství jsem se, jak si můžete být jisti, vyptal na svou plantáž a na svého společníka. Stařík mi řekl, že v Brazílii nebyl asi devět let; ale že mě může ujistit, že když odjížděl, můj společník žil, zato svěřenci, které jsem k němu přibral, aby bděli nad mým podílem, byli oba mrtvi; nicméně že se domnívá, že budu mít velmi dobré účty za zvelebení plantáže; neboť podle všeobecného přesvědčení, že jsem ztroskotal a utonul, odevzdali moji svěřenci vyúčtování výnosu z mého podílu plantáže královskému fiskálnímu prokurátorovi, který jej přivlastnil, pro případ, že bych se nikdy nepřišel přihlásit, z jedné třetiny králi a ze dvou třetin klášteru svatého Augustina, aby byly vynaloženy ve prospěch chudých a na obrácení indiánů ke katolické víře; že však, objevil-li bych se já nebo kdokoli jménem mým, abych uplatnil nárok na dědictví, bude mi navráceno; jen zvelebení či roční výnos, rozdělený k dobročinným účelům, navrácen být nemůže; ale ujistil mě, že správce královských důchodů z pozemků i providor neboli správce kláštera po celou dobu bedlivě dbali, aby držitel – to jest můj společník – každoročně předložil pravdivé vyúčtování výnosu, z něhož řádně obdrželi mou polovinu.

Zeptal jsem se ho, zda ví, do jaké míry byla plantáž zvelebena, a zda myslí, že se o ni vyplatí usilovat; a zda, odjedu-li tam, narazím na nějakou překážku v držení svého spravedlivého práva na onu polovinu. Odpověděl mi, že nemůže přesně říci, do jakého stupně je plantáž zvelebena; ale tolik že ví: můj společník nesmírně zbohatl, užívaje své poloviny; a že – pokud se dobře pamatuje – slyšel, že královská třetina z mého podílu, která byla, jak se zdá, postoupena nějakému jinému klášteru či řeholnímu domu, činí přes dvě stě moidorů ročně; co se pak týká toho, že mi bude navráceno klidné držení, o tom není sporu, poněvadž můj společník je naživu, aby dosvědčil mé právo, a mé jméno je i zapsáno v zemské matrice; a dále mi řekl, že žijící dědicové obou mých svěřenců jsou lidé velmi slušní, poctiví a velmi majetní; a že věřil, že mi nejen pomohou do vlastnictví, ale že u nich najdu i velmi značnou sumu peněz na svůj účet, totiž výnos farmy za léta, kdy jejich otcové drželi svěřenství, než bylo – jak uvedeno výše – odevzdáno; a to, jak si vzpomínal, obnášelo asi dvanáct let.

Projevil jsem při této zprávě trochu starosti a neklidu a vyptal se starého kapitána, jak to přišlo, že svěřenci takto naložili s mým jměním, když věděl, že jsem učinil závěť a jmenoval jeho, portugalského kapitána, svým obecným dědicem, a tak dále.

Řekl mi, že je to pravda; ale jelikož nebylo žádného důkazu o mé smrti, nemohl jednat jako vykonavatel závěti, dokud nedojde nějaká jistá zpráva o mém skonu; a mimoto nebyl ochoten vměšovat se do věci tak vzdálené; že je pravda, dal mou závěť zanést do rejstříku a podal svůj nárok; a kdyby mohl předložit jakoukoli zprávu o tom, zda jsem živ či mrtev, byl by jednal zplnomocněně, uvázal se v držení ingenia (jak nazývají cukrovarnu) a dal svému synovi, který byl právě v Brazílii, pokyny, aby tak učinil. „Mám však," řekl stařík, „pro vás jednu zprávu, která vám snad nebude tak milá jako ostatní; totiž ta, že – věříce, že jste ztracen, jakož tomu věřil i celý svět – váš společník a svěřenci mi vašim jménem nabídli, abych vyúčtoval zisky za prvních

šest nebo osm let, které jsem i přijal. Jelikož v té době probíhaly velké výdaje na rozšíření prací, stavbu ingenia a nákup otroků, nečinilo to ani zdaleka tolik, co to vynášelo později; nicméně," pokračoval stařík, „podám vám věrné vyúčtování všeho, co jsem přijal, i toho, jak jsem s tím naložil."

Po několikadenní další poradě s tímto starým přítelem mi přinesl účet za prvních šest let výnosu z mé plantáže, podepsaný mým společníkem a svěřenci-obchodníky, vždy odevzdávaný ve zboží, totiž tabáku v rolích a cukru v bednách, kromě rumu, melasy a tak dále, což jsou vedlejší plody cukrovarnictví; a z tohoto účtu jsem shledal, že výnos každoročně značně stoupal; ale jak uvedeno výše, výdaje byly velké, a tak částka zpočátku malá: nicméně stařík mi dal nahlédnout, že mi dluží čtyři sta sedmdesát moidorů ve zlatě, krom šedesáti beden cukru a patnácti dvojitých rolí tabáku, které se ztratily na jeho lodi; neboť ztroskotal na cestě domů do Lisabonu, asi jedenáct let po tom, co jsem ono místo získal. Dobrák si pak začal naříkat na svá neštěstí a jak byl nucen použít mých peněz, aby nahradil své ztráty a koupil si podíl v nové lodi. „Nicméně, můj starý příteli," pravil, „nebudete mít v nouzi nedostatek; a jakmile se vrátí můj syn, budete plně uspokojen." Nato vytáhl starý měšec a dal mi sto šedesát portugalských moidorů ve zlatě; a předav mi doklady svého práva na loď, s níž odjel syn do Brazílie – byl v ní čtvrtinovým majitelem on a druhou čtvrtinou syn – vložil mi oba papíry do rukou jako zástavu za zbytek.

Byl jsem příliš dojat poctivostí a laskavostí tohoto chudáka, než abych to mohl snést; a vzpomínaje, co pro mě vykonal, jak mě vyzvedl na moři a jak velkoryse se ke mně při každé příležitosti choval, a zvláště jak upřímným přítelem je mi i nyní, mohl jsem jen stěží zadržet slzy nad tím, co mi řekl; i otázal jsem se ho, zda jeho poměry dovolují postrádat v tuto chvíli tolik peněz, a zda ho to nebude svírat? Řekl mi, že nemůže upřít, že ho to trochu stísní; ale přece jsou to mé peníze, a já je mohu potřebovat víc než on.

Vše, co dobrák říkal, bylo plné lásky, a já se dojetí za jeho řeči skoro neubránil slz; zkrátka, vzal jsem si sto moidorů, požádal o pero a inkoust, abych mu na ně dal potvrzení; pak jsem mu zbytek vrátil a řekl mu, že dostanu-li kdy do rukou plantáž, vrátím mu i to druhé (jak jsem také později učinil); a pokud se týká smluvní listiny o jeho podílu v synově lodi, té že od něho nikterak nepřijmu; neshledám-li však, že peněz potřebuji, pak je jistě poctivý dost, aby mi je zaplatil; a pokud je potřebovat nebudu, nýbrž přijdu k tomu, co mi dává naději získat, nedostanu od něho už ani halíř.

Když to pominulo, zeptal se mě stařík, zda mě má uvést na způsob, jak si nárokovat plantáž. Řekl jsem mu, že hodlám jet tam osobně. Pravil, že to tedy mohu udělat, chci-li; ale pokud bych si to nerozmyslel, že je dost způsobů, jak své právo zajistit a výnosy ihned obrátit ve svůj prospěch; a jelikož byly v řece Lisabonské lodi připravené právě odplout do Brazílie, dal mi zapsat mé jméno do veřejného rejstříku, s místopřísežnou výpovědí, v níž pod přísahou prohlásil, že jsem naživu a že jsem táž osoba, jež si tam prvně vzala pozemek k založení oné plantáže. Když to bylo řádně dosvědčeno notářem a připojena plná moc, poradil mi, abych to spolu s dopisem od něho poslal jednomu obchodníkovi jeho známému v onom místě; a navrhl mi, abych u něho zůstal, dokud nedojde zpráva o výsledku.

Nikdy nebylo nic poctivějšího, než jak proběhlo vyřízení této plné moci; neboť za necelých sedm měsíců jsem obdržel veliký balík od žijících dědiců svých svěřenců, obchodníků, na jejichž účet jsem se plavil na moře, v němž byly následující zvláštní dopisy a listiny:

Předně běžný účet výnosu mé farmy či plantáže od roku, kdy jejich otcové vyúčtovali s mým starým portugalským kapitánem, totiž za šest let; zůstatek v můj prospěch činil tisíc sto sedmdesát čtyři moidorů.

Za druhé účet za další čtyři roky, během nichž drželi majetek v rukou, než si vláda nárokovala správu, poněvadž jde o majetek osoby,

kterou nelze nalézt, čemuž říkají občanská smrt; a zůstatek z toho – jelikož hodnota plantáže rostla – činil devatenáct tisíc čtyři sta čtyřicet šest cruzadů, což je asi tři tisíce dvě stě čtyřicet moidorů.

Za třetí účet převora svatého Augustina, který přijímal zisky po více než čtrnáct let; ale protože nebyl s to vyúčtovat, co bylo rozděleno špitálem, poctivě prohlásil, že má osm set sedmdesát dva moidory nerozdělené, jež uznává za můj účet; co se královské části týkalo, ta nevracela nic.

Byl tam dopis mého společníka, který mi velmi vřele blahopřál, že jsem naživu, podával mi zprávu, jak byl statek zveleben a co ročně vynáší, s podrobnostmi o počtu polí neboli akrů, které obsahuje, jak jsou osázena, kolik otroků na něm pracuje; a učiniv dvaadvacet křížků místo požehnání, oznamoval mi, že se tolikrát pomodlil *Zdrávas Maria*, aby poděkoval Blahoslavené Panně za to, že jsem živ; naléhavě mě zval, abych přijel a ujal se svého vlastního, a zatím jemu dal pokyny, komu má odevzdat mé jmění, nepřijedu-li osobně; zakončil srdečným projevem svého přátelství i přátelství své rodiny a poslal mi darem sedm krásných levhartích kůží, které, jak se zdá, obdržel z Afriky nějakou jinou lodí, kterou tam vypravil, a jíž se, zdá se, dařila lepší plavba než mně. Poslal mi také pět beden výborných cukrovinek a sto neražených kusů zlata, ne tak velkých jako moidory. Toutéž flotilou mi moji dva svěřenci-obchodníci naložili tisíc dvě stě beden cukru, osm set rolí tabáku a zbytek celého účtu ve zlatě.

Teď jsem opravdu mohl říci, že konec Jóbův byl lepší než jeho počátek. Nelze vyjádřit, jak se mi srdce chvělo, když jsem viděl všechno své bohatství okolo sebe; neboť brazilské lodi plují vždy ve flotile, a tytéž lodi, které mi přinesly dopisy, přinesly mi i zboží: a tak byl můj majetek v bezpečí v řece dřív, než mi došly dopisy do rukou. Zkrátka, zbledl jsem a zle se mi udělalo; a kdyby stařík nebyl spěchal a nepřinesl mi posilující krůpěj, věřím, že by nenadálé překvapení z radosti bylo přemohlo přirozenost a já bych byl na místě zemřel; ba i poté se mi

dělalo velmi špatně, a tak to trvalo několik hodin, než poslali pro lékaře, a když se dověděl něco o skutečné příčině mé nemoci, nařídil mi pustit žilou; po čemž se mi ulevilo a uzdravil jsem se: ale pevně věřím, že kdybych nebyl ulehčen takto dopřáním průchodu duchům, byl bych zemřel.

Byl jsem nyní, nenadále, pánem víc než pěti tisíc liber šterlinků v hotovosti a měl jsem statek, jak jsem jej mohl právem nazvat, v Brazílii, s výnosem přes tisíc liber ročně, tak jistým jako pozemkový statek v Anglii: a zkrátka, byl jsem ve stavu, který jsem sotva uměl pochopit, nebo se v něm uspořádat k jeho užívání. První, co jsem udělal, bylo odměnit svého prvního dobroditele, dobrého starého kapitána, který ke mně byl prvně milosrdný v mé nouzi, laskavý na mém počátku a poctivý na konci. Ukázal jsem mu vše, co mi bylo posláno; řekl jsem mu, že vedle Prozřetelnosti Nebeské, která řídí všechny věci, vděčím za to jemu; a že nyní je na mně, abych ho odměnil, což stokrát učiním: nejprve jsem mu vrátil těch sto moidorů, které jsem od něho přijal; pak jsem poslal pro notáře a dal mu sepsat obecné vyvázání neboli kvitanci na oněch čtyři sta sedmdesát moidorů, o nichž uznal, že mi je dluží, a to v nejúplnější a nejpevnější podobě, jaká byla možná. Pak jsem dal sepsat plnou moc, kterou jsem ho zmocnil, aby přijímal roční výnos mé plantáže; a určil svému společníkovi, aby s ním účtoval a zasílal mu výtěžek obvyklými flotilami, mým jménem; a doložkou na konci jsem mu doživotně vymezil sto moidorů ročně ze zisků, a po něm padesát moidorů ročně jeho synovi po dobu jeho života: a tak jsem svému starému muži splatil.

Teď bylo třeba uvážit, kudy mám dále zamířit a co s majetkem, který mi takto Prozřetelnost vložila do rukou; a opravdu, dnes jsem měl víc starostí na hlavě než ve svém životě na ostrově, kde jsem nepostrádal nic, než co jsem měl, a neměl nic, než co jsem nepotřeboval; nyní jsem naproti tomu měl veliké břemeno a mou starostí bylo, jak je zajistit. Neměl jsem už jeskyni, do níž bych skryl své peníze, ani místo,

kde by mohly ležet bez zámku a klíče, dokud by neplesnivěly a nepotemněly, než by o ně někdo zavadil; naopak, nevěděl jsem, kam je dát ani komu svěřit. Starý můj patron, kapitán, byl ovšem poctivý a to bylo jediné útočiště, které jsem měl. Dále můj zájem v Brazílii mě tam jako by volal; ale teď jsem si nedovedl pomyslet na cestu tam, dokud bych nevyřídil své věci a nenechal jmění v nějakých bezpečných rukou. Nejprve jsem pomyslel na svou starou přítelkyni, vdovu, o níž jsem věděl, že je poctivá a bude mi věrna; byla však v letech a chudá a, co já vím, snad i zadlužená: takže, zkrátka, nezbývalo mi než jet sám zpět do Anglie a vzít svůj majetek s sebou.

Trvalo však několik měsíců, než jsem se k tomu odhodlal; a proto jsem – když jsem odměnil starého kapitána, dřívějšího svého dobrodiitele, plně a k jeho spokojenosti – začal pomýšlet i na chudou vdovu, jejíž muž byl mým prvním dobroditelem a ona pak, dokud jí to síly dovolovaly, mou věrnou správkyní a rádkyní. Nejprve jsem si tedy zjednal lisabonského obchodníka, aby napsal svému obchodnímu příteli v Londýně, aby nejen vyplatil směnku, ale aby ji vyhledal a odevzdal jí v penězích sto liber ode mne, promluvil s ní a potěšil ji v její chudobě tím, že jí řekl, že se jí – budu-li žít – dostane další výpomoci: zároveň jsem poslal svým dvěma sestrám na venkov po sto librách; neboť ačkoli nebyly v nouzi, přece nebyly v nejlepších poměrech; jedna byla provdána a ovdověla, druhá měla manžela, který k ní nebyl tak laskavý, jak by měl. Avšak mezi všemi svými příbuznými a známými jsem si zatím nedovedl vybrat jediného, komu bych si troufal svěřit hlavní část svého jmění, abych mohl odejít do Brazílie a nechat věci bezpečně za sebou; a to mě velmi znepokojovalo.

Jednou jsem už byl odhodlán odjet do Brazílie a usadit se tam, neboť jsem byl k tomu místu takříkajíc srostlý; měl jsem však v mysli jistý malý skrupul, co se týká náboženství, který mě nepozorovaně stahoval zpět. Nicméně nebylo to náboženství, co mi v odjezdu právě ted bránilo; a jako jsem si netropil skrupulí být po celou dobu, co jsem byl

mezi nimi, otevřeně vyznavačem oné zemské víry, tak jsem si jich netropil ani teď; jenže poslední dobou, když jsem o tom myslel víc než dřív, protože jsem začal pomýšlet na to, že bych mezi nimi žil a umíral, počal jsem litovat, že jsem se dal za papežence, a myslet, že to snad není nejlepší víra, ve které umírat.

Ale, jak jsem řekl, nebylo to to hlavní, co mi bránilo jet do Brazílie, nýbrž to, že jsem opravdu nevěděl, komu za sebou své jmění zanechat; i rozhodl jsem se nakonec jet do Anglie, kde, kdybych tam dorazil, budu – jak jsem si uzavřel – schopen zjednat si nějaké známosti nebo najít nějaké příbuzné, kteří mi budou věrni; a tak jsem se připravoval, že pojedu do Anglie se vším svým bohatstvím.

Abych připravil vše ke své cestě domů, rozhodl jsem se nejprve (brazilská flotila byla právě na odjezdu) dát odpovědi odpovídající onomu spravedlivému a věrnému výčtu věcí, který jsem odtud dostal; a nejprve jsem napsal převorovi svatého Augustina dopis plný díků za jeho poctivé jednání a za nabídku oněch osmi set sedmdesáti dvou moidorů, které zůstaly nerozděleny; žádal jsem, aby bylo pět set darováno klášteru a tři sta sedmdesát dva chudým, jak dobrý padre uzná za vhodné; a prosil jsem toho dobrého muže o jeho modlitby za mě a tak dále. Dále jsem napsal děkovný list svým dvěma svěřencům se vší uznáním, které si tolik spravedlnosti a poctivosti žádá: posílat jim nějaký dar by bylo zbytečné, neboť stáli daleko nad jakoukoli potřebou. Nakonec jsem psal svému společníkovi, uznávaje jeho píli ve zvelebování plantáže i jeho poctivost při zvětšování zařízení; dal jsem mu pokyny k budoucí správě mého podílu, podle plné moci, kterou jsem ponechal svému starému patronovi, jemuž jsem ho prosil posílat vše, co mi připadne, dokud ode mě neuslyší podrobněji; ujišťuje ho, že mám v úmyslu nejen k němu přijet, nýbrž tam se usadit do konce svého života. K tomu jsem přidal velmi hezký dar – nějaké italské hedvábí pro jeho ženu a dvě dcery, neboť takové, jak mi sdělil kapitánův syn, měl; dva štůčky dobrého anglického soukna, nejlepšího, jaké jsem

v Lisabonu sehnal, pět štůčků černé flanelové vlněnky a kus flanderské krajky slušné hodnoty.

Když jsem takto urovnal své věci, prodal svůj náklad a všechen majetek obrátil v dobré směnky, dalším problémem bylo, kudy se do Anglie dostat: moře jsem byl zvyklý dost, a přesto jsem měl v té době podivuhodný odpor jet do Anglie po moři, ačkoli jsem si pro to nedovedl uvést žádný důvod; a potíž se mi zvětšovala tak, že ačkoli jsem už jednou nalodil svá zavazadla, přec jsem si to rozmyslel, a to ne jednou, ale dvakrát či třikrát.

Je pravda, že na moři jsem měl velmi mnoho smůly, a to mohlo být jedním z důvodů; ale ať nikdo nepohrdá silnými popudy vlastních myšlenek ve věcech takové závažnosti: dvě z lodí, které jsem si vybral, abych jimi jel – míním přesněji vybral z více jiných – zahynuly; na jednu jsem naložil své věci, s druhou jsem už se byl ujednal s kapitánem; opakuji, dvě z těchto lodí ztroskotaly. Jednu zajali Alžířané, druhá ztroskotala u Startu nedaleko Torbay a všichni lidé se utopili, kromě tří; takže na kterékoli z nich bych přišel k zlému.

Byv takto zavalen myšlenkami, můj starý kormidelník, jemuž jsem všechno sděloval, mě vážně nabádal, abych nejezdil po moři, ale bud jel po souši do Groyne a přeplavil se zálivem Biskajským do Rochelle, odkud že je po souši snadná a bezpečná cesta do Paříže a tak do Calais a Doveru; anebo abych táhl do Madridu a odtud celou cestu po souši Francií. Zkrátka byl jsem tak zaujat proti plavbě, s výjimkou Calais–Dover, že jsem se rozhodl cestovat celou cestu po zemi; a jelikož jsem nepospíchal a nehleděl na výdaj, byla to cesta mnohem příjemnější: a aby mi byla ještě milejší, přivedl mi můj starý kapitán jednoho anglického pána, syna jistého lisabonského kupce, který byl ochoten cestovat se mnou; pak jsme sebrali další dva anglické obchodníky a dva mladé portugalské pány – ti poslední jeli jen do Paříže; takže nás nakonec bylo šest a pět sluhů; oba obchodníci a oba Portugalci se spokojili s jedním sluhou vždy pro dva, aby ušetřili; a co se mě týká, získal

jsem anglického námořníka, aby mě doprovázel jako sluha, krom mého muže Pátka, který byl příliš cizím na to, aby na cestě dokázal vyplnit úlohu sluhy.

Takto jsem vyrazil z Lisabonu; a jelikož naše společnost byla velmi dobře jízdní i vyzbrojená, utvořili jsme malou tlupu, které mi prokázali čest a nazvali mě jejím kapitánem, jak proto, že jsem byl nejstarší, tak proto, že jsem měl dva sluhy, a vskutku byl jsem původcem celé cesty.

Jako jsem vás neunavoval svými mořskými deníky, nebudu vás ani teď unavovat deníky pozemními; ale některá dobrodružství, která nás na této únavné a obtížné cestě potkala, musím zmínit.

Když jsme přišli do Madridu, byli jsme všichni ve Španělsku cizinci a byli ochotni se zdržet, abychom viděli španělský dvůr a co stojí za pozornost; ale jelikož byla pozdní část léta, pospíšili jsme pryč a vyjeli z Madridu asi v půli října; když jsme však dorazili na okraj Navarry, byli jsme v několika městech cestou poplašeni zprávami, že na francouzské straně hor padá tolik sněhu, že se někteří cestovatelé museli vrátit do Pampeluny poté, co se o průchod pokusili v krajním nebezpečí.

Když jsme přišli do Pampeluny samé, shledali jsme, že je tomu opravdu tak; a mně, jenž jsem byl vždy zvyklý na horké podnebí a na země, kde jsem na sobě sotva snesl nějaké šaty, byl ten mráz nesnesitelný; ba nebylo to o nic bolestivější než překvapivé: před deseti dny opustit Starou Kastilii, kde počasí nebylo jen teplé, ale přímo horké, a hned pocítit vítr od Pyrenejských hor tak ostrý a tak krutě studený, že jej nebylo lze snést, až hrozilo, že nám omrznou a ztuhnou prsty na rukou i na nohou.

Chudák Pátek měl opravdu strach, když uviděl hory celé pokryté sněhem a cítil chladné počasí, které v životě ještě neviděl ani necítil. Aby věc byla horší, když jsme přijeli do Pampeluny, sněžilo tak vytrvale a dlouho, že lidé říkali, že zima přišla před časem; a cesty, které

byly obtížné již dřív, byly teď zcela neschůdné; neboť zkrátka ležel místy sníh příliš hluboko na to, aby se dalo cestovat, a jelikož nebyl tvrdě zmrzlý, jak to bývá v severních zemích, nebylo kudy jít, abychom každým krokem nebyli v nebezpečí, že budeme pohřbeni zaživa. Zdrželi jsme se v Pampeluně celých dvacet dní; a když (vidíce, že zima nastupuje, a nic nenasvědčovalo, že by polevila, neboť to byla nejkrutější zima v celé Evropě, jakou kdo pamatoval) jsem navrhl, abychom odjeli do Fontarabie a nalodili se tam do Bordeaux, což je velmi krátká plavba. Ale zatímco jsem o tom uvažoval, přijeli čtyři francouzští pánové, kteří byli zastaveni na francouzské straně průsmyků, jako my na španělské, a vyhledali průvodce, jenž je přes kraj u pramenů Languedoku provedl horami takovými cestami, že jim sníh příliš nepřekážel; neboť kde na sníh v jakémkoli množství narazili, byl prý zmrzlý tak tvrdě, že unesl je i jejich koně. Poslali jsme pro tohoto průvodce, který se zavázal, že nás provede stejnou cestou, beze všeho nebezpečí od sněhu, jestliže budeme ozbrojeni dostatečně, abychom se bránili divé zvěři; pravil totiž, že ve velkých sněhách se často ukazovali u paty hor vlci, zdivočelí hladem, protože zem je pokryta sněhem. Řekli jsme mu, že na taková stvoření jsme dost připraveni, pokud nám on ručí před jiným druhem – před dvojnohými vlky, jak nám bylo řečeno, že právě ti jsou pro nás největším nebezpečím, zvláště na francouzské straně hor. Ujistil nás, že na cestě, kterou jsme měli jet, žádné takové nebezpečí nehrozí; i přistoupili jsme ochotně na to, že ho budeme následovat, a stejně tak dvanáct dalších pánů s jejich sluhy, někteří Francouzi, někteří Španělé, kteří, jak jsem řekl, se také pokusili o cestu a byli nuceni se vrátit.

I vydali jsme se tedy z Pampeluny s naším průvodcem patnáctého listopadu; a opravdu jsem byl překvapen, když místo toho, aby šel kupředu, vedl nás přímo zpět toutéž cestou, kudy jsme přijeli z Madridu, asi o dvacet mil; pak, přešedše dvě řeky, vstoupili jsme do rovinaté krajiny, kde jsme se opět ocitli v teplém podnebí, kraj byl příjemný

a nikde ani stopy sněhu; ale náhle, zatočiv doleva, přiblížil se k horám jinou cestou; a ačkoli je pravda, že útesy a propasti vypadaly hrozivě, přece dělal tolik oklik, tolik serpentin a vedl nás tak klikatými cestami, že jsme nepozorovaně překročili vrchol hor, aniž by nám sníh příliš bránil; a náhle nám ukázal rozkošné a úrodné kraje Languedoku a Gaskoňska, všechny zelené a kvetoucí, byť ve velké dálce, a ještě drsný kus cesty před námi.

Trochu nás znepokojilo, když sněžilo celý den a noc tak hustě, že jsme nemohli jet; ale řekl nám, abychom byli klidní; že brzy budeme za vším; a shledali jsme opravdu, že každý den klesáme a dostáváme se víc k severu než dřív; a tak jsme, spoléhajíce na průvodce, pokračovali.

Bylo asi dvě hodiny do setmění, když – náš průvodce byl kus před námi, právě z dohledu – vyrazili ze zarostlého úvozu u hustého lesa tři obludní vlci a za nimi medvěd; dva vlci se vrhli na průvodce, a kdyby byl o kus dál před námi, byl by sežrán dřív, než bychom mu stačili pomoci; jeden se zakousl do koně, druhý napadl muže s takovou prudkostí, že neměl čas ani duchapřítomnost vytáhnout pistoli, nýbrž hlasitě na nás křičel a volal. Můj muž Pátek byl vedle mě, i vybídl jsem ho, aby popojel a podíval se, co se děje. Jakmile Pátek toho muže uviděl, vykřikl stejně hlasitě jako on: „Ó pane! Ó pane!" ale jako smělý chlapík jel přímo k ubožákovi a svou pistolí střelil do hlavy toho vlka, který ho napadl.

Pro chudáka bylo štěstí, že to byl můj muž Pátek; neboť byl zvyklý na takové tvory ve své zemi a neměl před nimi strach, nýbrž přišel k vlku zblízka a zastřelil ho; kdežto kdokoli z nás druhých by byl pálil z větší dálky, buď by vlka minul, nebo by měl riskovat, že postřelí toho muže.

Ale stačilo to k poděšení i smělejšího muže, než jsem já; a vskutku to poplašilo celou naši společnost, když jsme při zvuku Pátkovy pistole slyšeli z obou stran nejhrůznější vytí vlků; a hluk, znásobený ozvěnou

hor, se nám zdál, jako by jich bylo nesmírně mnoho; a snad jich tam i bylo tolik, že jsme neměli důvod se neobávat: nicméně, jak Pátek tohoto vlka zabil, druhý, který se zakousl do koně, ho ihned pustil a utekl, aniž by mu způsobil nějakou škodu, neboť ho šťastně chytil za hlavu, kde se mu knoflíky uzdy zasekly do zubů. Nejhůř byl zraněn ten muž; neboť zběsilý tvor ho kousl dvakrát, jednou do paže a podruhé kousek nad kolenem; a ačkoli se nějak bránil, byl právě na padnutí od zmatku koně, když Pátek dojel a vlka zastřelil.

Lze se snadno domyslet, že při hluku Pátkovy pistole jsme všichni přidali do kroku a rozjeli se tak rychle, jak nám cesta, která byla velmi obtížná, dovolila, abychom viděli, co se děje. Jakmile jsme vyjeli zpoza stromů, které nám bránily ve výhledu, viděli jsme jasně, co se stalo a jak Pátek vysvobodil ubohého průvodce; ačkoli jsme hned nerozeznali, jakého druhu stvoření to zabil.

XX. Zápas Pátka s medvědem

Nikdy však nebyl veden boj tak statečně a tak překvapivým způsobem jako ten, který následoval mezi Pátkem a medvědem a který nám všem, ačkoli jsme nejprve byli překvapeni a o něho se báli, poskytl nejvýš představitelnou kratochvíli. Protože medvěd je tvor těžký a neohrabaný a neběhá tryskem jako vlk, který je rychlý a lehký, mají jeho činy obvykle dvě zvláštní vlastnosti: za prvé – co se týká lidí, kteří nejsou jeho vlastní kořistí (zpravidla je nenapadá, dokud ho sami nenapadnou, leda by měl veliký hlad, což snad v tomto případě bylo, neboť země byla pokryta sněhem) – nebudete-li ho dráždit, nebude dráždit on vás; ale musíte být k němu velmi zdvořilí a dát mu cestu, neboť je to vybíravý pán; neuhne pro knížete ani krok; ba máte-li opravdu strach, nejlépe uděláte, podíváte-li se jinam a půjdete-li dál; neboť někdy, zastavíte-li, stojíte klidně a pohlédnete-li na něho upřeně, bere to za urážku; a hodíte-li po něm cokoli, byť jen klacík tlustý jako prst, pokládá se za pohaněna a všechno jiné odloží, aby se pomstil a dosáhl zadostiučinění v otázce cti – to je jeho první vlastnost; druhá je, že jeli jednou pohaněn, neopustí vás ve dne ani v noci, dokud se nepomstí, nýbrž jde za vámi slušným tempem, dokud vás nedožene.

Můj muž Pátek vysvobodil našeho průvodce, a když jsme k nim dojeli, pomáhal mu dolů z koně, neboť muž byl zraněn i vyděšen; vtom náhle jsme spatřili medvěda vyjít z lesa; a byl obrovský, největší, co jsem kdy viděl. Všichni jsme byli trochu překvapeni, když jsme ho uviděli; ale když ho Pátek uviděl, bylo lehce vidět v tváři toho chlapíka ra-

dost a odvahu. „Oh! Oh! Oh!" říká Pátek třikrát, ukazuje na něho; „O pane, vy mi dovolte, já mu třásť ruka; já udělat vám velký smích."

Byl jsem překvapen, že má ten chlapík takovou radost. „Hlupáku," povídám, „vždyť tě sežere." – „Sežrat mě! sežrat mě!" říká Pátek znovu dvakrát; „já sežrat on; já udělat vám velký smích; vy všichni stát tady, já ukázat vám velký smích." I posadil se, v okamžiku stáhl boty a nazul si pár střevíců (jak nazýváme ty ploché boty, které nosí a které měl v kapse), dal svého druhého koně mému sluhovi, a s puškou v ruce odletěl pryč, rychlý jako vítr.

Medvěd si mírně kráčel a nedělal nikomu nic, dokud Pátek, přibližuje se k němu, na něho nezavolal, jako by mu medvěd mohl rozumět: „Slyš, slyš," říká Pátek, „já mluvit s vámi." Následovali jsme ho z dálky, neboť jsme teď, sestoupivše na gaskoňskou stranu hor, vjeli do rozlehlého lesa, kde byl kraj rovný a dosti otevřený, ačkoli měl mnoho stromů roztroušených sem tam. Pátek, který měl, jak říkáme, lepší nohy než medvěd, ho rychle dohnal, zvedl veliký kámen a hodil po něm a trefil ho rovnou do hlavy, ale ublížil mu asi tolik, jako kdyby to hodil o zeď; medvěd však dosáhl Pátkova účelu, neboť ten darebák byl tak bez bázně, že to učinil jen proto, aby medvěd šel za ním a aby nás, jak říkal, pobavil. Jakmile medvěd pocítil úder a uviděl ho, otočil se a šel za ním, dělaje velmi dlouhé kroky a šoupaje nohama tak podivně, že by to koně přivedlo do slušného cvalu; Pátek utíká a bere směr, jako by utíkal k nám o pomoc; i rozhodli jsme se všichni, že vystřelíme najednou po medvědu a vysvobodíme svého muže; ačkoli jsem se na něho zlobil, že nám medvěda vrací, když šel po svém jinudy; a zvlášť mě zlobilo, že medvěda obrátil na nás a sám utíkal; i volal jsem: „Ty pse! Je toto tvůj smích? Pojď sem a vezmi si koně, ať toho tvora můžeme zastřelit." On mě slyšel a vykřikl: „Nestřílet, nestřílet; stát klidně, a vy mít mnoho smích;" a jelikož ten mrštný chlapík běžel dvě stopy za jednu medvědovu, náhle odbočil stranou a vida veliký dub vhodný pro svůj záměr, pokynul nám, abychom šli za ním; a zdvojnásobiv krok,

obratně vyšplhal na strom, pokládaje svou pušku na zem asi pět nebo šest yardů od paty stromu. Medvěd zakrátko přišel ke stromu a my ho následovali z dálky: první věc, kterou udělal, bylo, že se zastavil u pušky, očichal ji, ale nechal ji ležet, a vyšplhal se na strom, lezl jako kočka, ač byl tak nestvůrně těžký. Žasl jsem nad pošetilostí svého muže, jak se mi zdálo, a za nic na světě jsem na tom neviděl nic k smíchu, dokud – vidouce, jak medvěd leze na strom – jsme k němu všichni blíž nepřijeli.

Když jsme přijeli ke stromu, byl Pátek na tenkém konci veliké větve a medvěd byl asi v půli cesty k němu. Jakmile se medvěd dostal na tu část, kde byla větev slabší, „Ha!" říká Pátek k nám, „teď vy vidět, já učit medvěd tancovat:" i začal skákat a třást větví, při čemž se medvěd začal potácet, ale stál dál, a začal se dívat za sebe, jak by se dostal zpět; tu jsme se opravdu srdečně rozesmáli. Ale Pátek s ním zdaleka ještě neskončil; když viděl, že stojí, volal na něj znovu, jako by předpokládal, že medvěd umí anglicky: „Co, vy nejít dál? prosím, vy jít dál;" i přestal skákat a třást stromem; a medvěd, jako by rozuměl, co mu říká, popošel ještě trochu dál; pak začal zas skákat a medvěd se zase zastavil. Mysleli jsme si, že je teď dobrá chvíle srazit mu hlavu, a volali jsme na Pátka, aby stál klidně a my medvěda zastřelíme; ale on volal naléhavě: „Ó prosím! ó prosím! nestřílet, já střílet za chvíli:" chtěl říci „za chviličku". Nicméně, abych příběh zkrátil, Pátek tak dlouho tančil a medvěd stál tak lechtivě, že jsme se nasmáli dost, ale pořád jsme si nedovedli představit, co ten chlapík udělá: zprvu jsme si totiž mysleli, že spoléhá na to, že medvěda shodí; ale zjistili jsme, že medvěd je i na to příliš chytrý; neboť nešel dost daleko, aby mohl být svržen, nýbrž pevně se držel svými velikými širokými drápy a tlapami, takže jsme si neuměli představit, jak to skončí a v čem bude konec vtipu. Ale Pátek nás brzy vyvedl z pochybnosti: vida, že se medvěd pevně drží větve a nedá se přimět k dalšímu kroku, „Nu dobrá, nu dobrá," říká Pátek, „vy nejít dál, já jít; vy nejít ke mně, já jít k vám;" a nato šel ke slabšímu

konci, kde by se větev prohnula pod jeho vahou, a mírně se po ní spustil, kloužeje po větvi, až se dostal dost blízko k zemi, aby seskočil na nohy, a utíkal pryč ke své pušce; vzal ji a stál klidně. „Nu," pravím jemu, „Pátku, co teď uděláte? Proč ho nezastřelíte?" – „Já nestřílet," říká Pátek, „ještě ne; teď střílet, já ho nezabít; já počkat, dát vám ještě jeden smích:" a opravdu to udělal; neboť když medvěd viděl, že nepřítel je pryč, vrátil se od větve, kde stál, ale činil to velmi obezřetně, dívaje se za sebe každým krokem a jsa pozpátku, až se dostal do kmene stromu; pak, stále zadkem napřed, slézal strom, drže se ho drápy a hýbaje jen jednou nohou, zcela zvolna. V tomto okamžiku, těsně předtím, než mohl postavit zadní nohu na zem, přiskočil k němu Pátek, přitiskl mu ústí pušky k uchu a zastřelil ho na místě. Pak se ten lotr obrátil, aby viděl, jestli se nesmějeme; a když viděl podle našich tváří, že jsme spokojeni, dal se do hlasitého smíchu. „Tak my zabíjet medvěd u nás v země," říká Pátek. „Tak je zabíjíte?" povídám já; „vždyť nemáte pušky." – „Ne," říká on, „žádný puška, ale střílet veliký, velmi dlouhý šíp." To byla pro nás dobrá kratochvíle; ale byli jsme stále ještě na pustém místě, průvodce byl těžce raněn a sotva jsme věděli, co si počít; vytí vlků mi stále znělo v hlavě; a vskutku, kromě ryku, který jsem jednou slyšel na pobřeží Afriky a o němž jsem už něco pověděl, nikdy jsem neslyšel nic, co by mě naplnilo takovou hrůzou.

Tyto věci, a blížící se noc, nás od toho odvolaly; jinak bychom byli jistě, jak Pátek chtěl, stáhli z toho obludného tvora kůži, která by stála za uschování; měli jsme však ještě skoro tři míle cesty a náš průvodce nás pobízel; i nechali jsme ho ležet a jeli dál svou cestou.

Zem byla stále pokryta sněhem, ačkoli ne tak hluboko a nebezpečně jako v horách; a dravá zvěř, jak jsme pak slyšeli, sestoupila dolů do lesa a rovinatého kraje, hnána hladem, hledat potravu, a napáchala ve vsích velké škody, kde přepadávala venkovany, pobíjela mnoho jejich ovcí a koní a také některé lidi.

Jedno nebezpečné místo bylo před námi, a náš průvodce nám řekl, že budou-li v kraji ještě nějací vlci, najdeme je právě tam; byla to malá rovina, obklopená ze všech stran lesy, a dlouhá úzká soutěska neboli stezka, kterou jsme museli projít, abychom dostali skrz les, a pak jsme měli dorazit do vsi, kde jsme měli nocovat.

Chybělo půl hodiny do západu slunce, když jsme vjeli do lesa, a bylo chvíli po západu, když jsme vyjeli na rovinu: v prvním lese jsme nic nepotkali, kromě toho, že na malé mýtině uvnitř lesa, která nebyla přes dva furlongy, jsme viděli pět velkých vlků přeběhnout cestu, plnou rychlostí, jeden za druhým, jako by se hnali za nějakou kořistí a měli ji na dohled; o nás si nic nevšímali a za pár okamžiků byli z dohledu. Nato nám náš průvodce, který byl mimochodem jen trochu zbabělý chlapík, nařídil, abychom se měli v pohotovosti, neboť věřil, že přijdou další vlci. Měli jsme zbraně připravené a oči na stopkách; ale víc vlků jsme neviděli, dokud jsme neprošli oním lesem, který měl skoro půl míle, a nevyšli na rovinu. Jakmile jsme se dostali na rovinu, měli jsme dost důvodu rozhlížet se kolem. Prvním předmětem, který jsme potkali, byl mrtvý kůň; totiž ubohý kůň, kterého vlci zabili, a nejméně tucet jich u něho pracovalo – nemohli jsme říci, že ho požírají, spíš mu obírali kosti; neboť všechno maso již dávno sežrali. Nepovažovali jsme za vhodné rušit je v hodech, a ani oni si nás příliš nevšímali. Pátek by se po nich byl pustil, ale já jsem to nijak nedovolil; neboť jsem viděl, že budeme mít na krku víc práce, než si uvědomujeme. Nedojeli jsme ještě ani do půli roviny, když jsme začali slyšet, jak vlci v lese po naší levici vyjí hrozným způsobem, a vzápětí jsme viděli asi stovku, jak jdou přímo proti nám, všichni v jedné tlupě, většinou v řadě, tak pravidelné, jako by to bylo vojsko sestavené zkušenými důstojníky. Sotva jsem věděl, jak je přijmout, ale shledal jsem, že semknout se do těsné řady je jediný způsob; takže jsme se v mžiku seřadili; a abychom neměli mezi výstřely příliš velkou mezeru, nařídil jsem, aby střílel jen každý druhý, a aby ti, kdo nestříleli, byli pohotoví

dát jim ihned druhou salvu, kdyby pokračovali v postupu; a potom aby se ti, kdo stříleli jako první, nepokoušeli znovu nabíjet své fuzeky, nýbrž stáli připraveni, každý s pistolí v ruce, neboť jsme byli všichni ozbrojeni fuzekou a párem pistolí každý; takže jsme byli tímto způsobem s to vypálit šest salv, vždy polovina z nás najednou; nyní to však nebylo třeba; neboť po první salvě se nepřítel úplně zastavil, poděšen jak hřmotem, tak ohněm. Čtyři z nich padli, zasaženi do hlavy; několik dalších bylo zraněno a odešlo krvácejíce, jak jsme viděli po sněhu. Shledal jsem, že se zastavili, ale neustoupili ihned; i vzpomenuv si, že mi bylo řečeno, že nejlítější tvorové se dají zastrašit lidským hlasem, nařídil jsem celé společnosti křičet, jak jen mohou nejhlasitěji; a shledal jsem, že domněnka nebyla úplně pochybená; neboť při našem křiku se začali stahovat a obracet. Pak jsem nařídil vypálit druhou salvu do jejich zad, což je přivedlo do cvalu, a utekli do lesů. To nám dalo chvíli, abychom znovu nabili zbraně; a abychom neztráceli čas, pokračovali jsme v jízdě; ale sotva jsme nabili fuzeky a dali se do pohotovosti, slyšeli jsme strašný hluk v témž lese po naší levici, jen že byl dál napřed, stejným směrem, kterým jsme měli jet.

Noc se blížila a světlo začínalo tmavnout, což naše postavení ještě zhoršovalo; ale hluk sílil, a my jsme snadno rozeznávali, že to je vytí a kvílení oněch pekelných tvorů; a náhle jsme spatřili tři tlupy vlků, jednu po levici, jednu za sebou a jednu před sebou, takže jsme byli jako obklíčeni: nicméně, jelikož na nás nezaútočily, pokračovali jsme vpřed, jak nejrychleji nás koně nesli, což při velmi hrbolaté cestě bylo jen slušný rychlý klus. Takto jsme spatřili vchod do lesa, kterým jsme měli projít, na vzdálenější straně roviny; byli jsme však velmi překvapeni, když jsme přijeli blíž k soutěsce či průchodu a uviděli zmatený houf vlků stojící právě u vjezdu. Náhle jsme z jiného otvoru v lese zaslechli ránu z pušky, a podívavše se tím směrem, viděli jsme vyrazit koně, se sedlem a uzdou, letícího jako vítr, a šestnáct nebo sedmnáct vlků za ním, plnou rychlostí: kůň měl nad nimi výhodu; ale protože

jsme se domnívali, že to tím tempem nevydrží, nepochybovali jsme, že ho nakonec doženou: a bez pochyby ho dohnali.

Zde se nám však naskytl nejhroznější pohled; neboť přijedouce k ústí, odkud ten kůň vyšel, nalezli jsme tam mršinu druhého koně a dvou mužů, pohlcenou dravými tvory; a jeden z těch mužů byl bezpochyby týž, od kterého jsme slyšeli ránu z pušky, neboť vedle něho ležela puška právě vystřelená; ale co se muže týkalo, hlavu a horní část těla měl sežranou. To nás naplnilo hrůzou a nevěděli jsme, jakou cestu zvolit; ale tvorové nás brzy vyvedli z rozpaků, neboť se vzápětí shromáždili kolem nás v naději na kořist; a opravdu věřím, že jich bylo tři sta. Stalo se, k velké naší výhodě, že u vchodu do lesa, kousek od něho, ležely nějaké velké kmeny, které byly skáceny v létě předtím, a myslím, že tam ležely pro odvoz. Zavedl jsem svou malou tlupu mezi tyto kmeny a postaviv nás do řady za jedním dlouhým kmenem, poradil jsem všem, aby sesedli, a drže ten kmen před sebou jako hradbu, aby stáli v trojúhelníku čili ve třech frontách, zavírajíce koně do středu. Učinili jsme tak, a dobře, že jsme to učinili; neboť nikdy nebyl zuřivější útok, než jaký ta zvěř na nás na tomto místě podnikla. Přišli s jakýmsi vrčivým hlukem a vylezli na onen trám, který, jak jsem řekl, byl naší hradbou, jako by se jen řítili na svou kořist; a tato jejich zuřivost byla, jak se zdá, způsobena hlavně tím, že viděli naše koně za námi. Nařídil jsem svým mužům pálit jako předtím, každý druhý; a mířili tak jistě, že při první salvě zabili několik vlků; bylo však nutné pálit nepřetržitě, neboť se hrnuli jako ďábli, zadní tlačili přední.

Když jsme vypálili druhou salvu z fuzek, mysleli jsme, že se trochu zastavili, a já jsem doufal, že odejdou; ale byl to jen okamžik, neboť přišli další; i vypálili jsme dvě salvy z pistolí; a věřím, že v těchto čtyřech výstřelech jsme jich zabili sedmnáct nebo osmnáct a dvojnásobek pochromili, přece však útočili dál. Nerad jsem střelivo vydával tak chvatně; i zavolal jsem svého sluhu, ne svého muže Pátka, neboť ten byl zaměstnán lépe – nejlepší obratností, jakou si lze představit, nabil

mé fuzece i své, zatímco jsme byli v boji – ale, jak jsem řekl, zavolal jsem svého druhého muže, a dav mu roh prachu, přiměl ho, aby po celém kmeni rozsypal stopu, a to dlouhou. Učinil tak a sotva měl čas dostat se stranou, když se k ní dostali vlci, a někteří se na kmen dostali, když jsem, cvaknuv nenabitou pistolí u prachu, zapálil ho; ti, kdo byli na kmeni, se jím opálili a šest nebo sedm padlo, lépe řečeno vskočilo mezi nás silou a leknutím ohně; ty jsme v okamžiku vyřídili, a ostatní byli tak vyděšeni světlem, které noc – neboť se již velmi stmívalo – činila ještě strašnějším, že se trochu stáhli; nato jsem nařídil vystřelit poslední naše pistole v jedné salvě, a po tom jsme hlasitě zakřičeli; nato dali vlci na útěk, a my jsme se ihned vrhli na dvacítku pochromených, které jsme našli zápasit na zemi, a dali se do sekání šavlemi, což odpovídalo našemu očekávání, neboť nářek a vytí, jaké ztropili, bylo lépe srozumitelné jejich druhům; takže všichni utekli a nechali nás.

Celkem jsme jich zabili asi šedesát, a kdyby bylo denní světlo, byli bychom jich zabili mnohem víc. Když bylo bojiště takto vyklizeno, pokračovali jsme opět vpřed, neboť nám zbývala ještě skoro míle cesty. Několikrát jsme slyšeli, jak dravé šelmy vyjí a vřeští v lesích, a chvílemi se nám zdálo, že některé z nich vidíme; ale jelikož nám sníh oslňoval oči, nebyli jsme si tím jisti. Asi za další hodinu jsme přišli do městečka, kde jsme měli nocovat; a nalezli jsme je v hrozném leku a všechny ve zbrani; neboť, jak se zdá, předchozí noci se vlci a nějací medvědi vlámali do vsi a nahnali jim takový strach, že byli nuceni držet stráž ve dne v noci, ale zvlášť v noci, aby zachovali svá stáda, a vskutku i své lidi.

Druhého rána byl náš průvodce tak nemocen a údy mu tak oteklé zánětem obou ran, že nemohl dál; i byli jsme nuceni zjednat si zde nového průvodce a jet do Toulouse, kde jsme nalezli teplé podnebí, úrodný, příjemný kraj a nikde sníh, nikde vlky, ani nic podobného; ale když jsme v Toulouse vyprávěli svůj příběh, řekli nám, že to není nic,

než co je obvyklé ve velikém lese pod horami, zvlášť když leží sníh; vyptávali se však hodně, jakého jsme to měli průvodce, který se odvážil vést nás tudy v tak kruté době, a říkali, že je s podivem, že jsme nebyli všichni sežráni. Když jsme jim vylíčili, jak jsme se umístili sami i s koňmi doprostřed, nesmírně nás kárali a říkali, že padesát ku jedné, že jsme nebyli zahubeni všichni, neboť pohled na koně byl to, co vlky tak zuřivě dráždilo, vidouce kořist; že jindy se opravdu bojí pušky; ale protože měli nesmírný hlad a šíleli z něho, dychtivost dostat se ke koním je učinila necitlivými k nebezpečí; a kdybychom nebyli nepřetržitou palbou a nakonec lstí s prachovou stopou je přemohli, bylo by téměř jisté, že budeme roztrháni; naproti tomu, kdybychom byli zůstali v sedle a stříleli jako jezdci, nebyli by brali koně tak za svou kořist, když měli muže na hřbetech, jako jinak; a nadto nám řekli, že nakonec, kdybychom byli stáli všichni pohromadě a koně nechali být, byli by vlci v tak velké dychtivosti je sežrat, že jsme snad mohli vyváznout bezpečně, zvláště majíce střelné zbraně v rukou a bývše v takovém počtu. Co se mě týkalo, nikdy v životě jsem si nebyl tolik vědom nebezpečí; neboť vidouce přes tři sta ďáblů přicházet s řevem a s otevřenými tlamami, aby nás pohltili, a nemajíce nic, co by nás krylo ani kam bychom mohli ustoupit, pokládal jsem se za ztracena; a jak už to bylo, věřím, že si nikdy nebudu přát ty hory znovu překročit: raději bych, myslím, jel tisíc mořských mil, i kdybych měl jistotu, že se jednou týdně dostanu do bouře.

Nemám nic neobyčejného, co bych o své cestě Francií poznamenal – nic než to, co o ní s mnohem větší výhodou vylíčili jiní cestovatelé. Cestoval jsem z Toulouse do Paříže a bez nějakého významnějšího zdržení jsem dorazil do Calais a bezpečně přistál v Doveru čtrnáctého ledna, po tak kruté chladné době, v jaké jsem cestoval.

Byl jsem teď v cílovém bodě svých cest a za krátkou dobu měl kolem sebe všechen svůj nově objevený majetek v bezpečí, neboť směnky, které jsem si s sebou přivezl, byly běžně proplaceny.

Mým hlavním rádcem a tajným poradcem byla má dobrá stará vdova, která ze vděčnosti za peníze, jež jsem jí poslal, nepokládala žádnou námahu za přílišnou a žádnou péči za přemrštěnou, aby mi posloužila; a já jsem jí tak zcela důvěřoval, že jsem byl o bezpečí svého jmění naprosto klidný; a vskutku, byl jsem šťasten od začátku, a nyní až do konce, v neposkvrněné poctivosti této dobré paní.

A teď, rozhodnuv se zbavit se své plantáže v Brazílii, napsal jsem svému starému příteli do Lisabonu, který ji nabídl oběma obchodníkům, dědicům mých svěřenců, žijícím v Brazílii, a oni nabídku přijali a složili třiatřicet tisíc španělských reálů osmeráků u svého lisabonského jednatele k zaplacení.

Já za to podepsal kupní listinu ve formě, kterou mi z Lisabonu poslali, a odeslal jsem ji svému starému muži, který mi za statek poslal směnky na dvaatřicet tisíc osm set reálů osmeráků, ponechav si doživotně výplatu sta moidorů ročně pro sebe (pro starého muže) a padesáti moidorů ročně pro syna po jeho smrti, což jsem jim byl slíbil a co měla plantáž zapravovat jako roční renta. A tak jsem podal první část života plného osudu a dobrodružství – života pestrého jako šachovnice Prozřetelnosti, s rozmanitostí, jaké svět sotva kdy ukáže podobnou; počav pošetile, ale konče mnohem šťastněji, než mi kterákoli jeho část vůbec dávala naději doufat.

Kdokoli by si myslel, že v tomto stavu složitého štěstí jsem byl za všemi dalšími nebezpečími – a tak jsem opravdu byl, kdyby se bývaly spojily jiné okolnosti; ale byl jsem na toulavý život zvyklý, neměl jsem rodinu, ani mnoho příbuzných; ani jsem si, přes své bohatství, nenavázal čerstvé známosti; a ačkoli jsem svůj statek v Brazílii prodal, přec jsem si tu zemi nedokázal pustit z hlavy a měl jsem velikou chuť znovu se dát na křídla; zvláště jsem nemohl odolat silnému sklonu uvidět svůj ostrov a dozvědět se, zda tam ti ubozí Španělé ještě jsou. Můj věrný přítel, vdova, mě od toho naléhavě odrazovala, a tak dalece u mne uspěla, že mi po skoro sedm let bránila se vrhnout do světa; za tu

dobu jsem si vzal do péče své dva synovce, děti jednoho z mých bratrů; staršího, jenž něco měl, jsem vychoval jako gentlemana a odkázal jsem mu po své smrti další příspěvek k jeho majetku. Druhého jsem dal ke kapitánovi lodi; a za pět let, shledav, že je to rozumný, smělý a podnikavý mladík, dal jsem ho do dobré lodi a poslal ho na moře; a tento mladík mě později, jak jsem byl stár, zatáhl do dalších dobrodružství.

Mezitím jsem se tu zčásti usadil; neboť především jsem se oženil, a to ani ne ke své škodě, ani ne ke své nespokojenosti, a měl jsem tři děti, dva syny a jednu dceru; ale moje žena zemřela, a můj synovec se vrátil domů s dobrým zdarem z plavby do Španělska; i můj sklon jet do ciziny i jeho naléhání převládly a přiměly mě jet s ním na jeho lodi jako soukromý obchodník do východní Indie; to bylo roku šestnáctistého devadesátého čtvrtého.

Na této plavbě jsem navštívil svou novou kolonii na ostrově, viděl své nástupce Španěly, slyšel starý příběh o jejich životě a o těch lotrech, které jsem tam zanechal; jak zprvu uráželi ubohé Španěly, jak se potom shodli, nesnesli, spojili, rozešli, a jak nakonec Španělé byli nuceni užít proti nim násilí; jak byli podrobeni Španělům, jak s nimi Španělé poctivě zacházeli – historie, kdyby se do ní vstoupilo, stejně plná rozmanitosti a podivuhodných příhod jako můj vlastní díl – zvláště také co se týká jejich bitev s karibskými divochy, kteří se na ostrov několikrát vylodili; a co se týká zvelebení, které na ostrově samém učinili, a jak pět z nich podniklo výpravu na pevninu a přivezlo odtamtud jedenáct mužů a pět žen jako zajatce, díky čemuž jsem při svém příchodu nalezl na ostrově asi dvacet malých dětí.

Zde jsem se zdržel asi dvacet dní, zanechal jim zásoby všech potřebných věcí, zvláště zbraní, prachu, broků, šatů, nástrojů, a dva řemeslníky, které jsem s sebou přivezl z Anglie, totiž tesaře a kováře.

Mimo to jsem s nimi rozdělil země na díly, vyhradil si vlastnictví celku, ale dal jim ty části, na nichž se dohodli; a urovnav s nimi vše

a zavázav je, aby to místo neopouštěli, zanechal jsem je tam.

Odtud jsem se zastavil v Brazílii, odkud jsem na ostrov poslal bárku, kterou jsem tam koupil, s dalšími lidmi; a v ní, mimo jiné zásoby, jsem poslal sedm žen, totiž takových, které jsem shledal vhodnými ke službě nebo za manželky těm, kdo by si je vzali. Co se Angličanů týkalo, slíbil jsem jim poslat nějaké ženy z Anglie s dobrým nákladem potřeb, pokud se budou věnovat pěstění země – což jsem potom nedokázal splnit. Ti chlapíci se ukázali velmi poctiví a pilní, jakmile byli zkroceni a jakmile dostali vymezený svůj majetek. Poslal jsem jim také z Brazílie pět krav – z nichž tři byly březí – nějaké ovce a nějaké vepře, jichž, když jsem přišel znovu, značně přibylo.

Avšak všechny tyto věci, i vyprávění o tom, jak tři sta karibských divochů přišlo a napadlo je a zpustošilo jim plantáže, a jak s tím celým počtem bojovali dvakrát a prvně byli poraženi a jeden z nich zabit; ale nakonec, když bouře zničila kánoe jejich nepřátel, pomořili je hladem nebo zahubili skoro všechny ostatní, a znovu nabyli a drželi své plantáže, a stále žili na ostrově.

Všechny tyto věci, se zcela překvapivými příhodami některých mých nových dobrodružství z dalších deseti let, podám podrobněji ve druhém díle svého Příběhu.

Daniel Defoe: Robinson Crusoe

Překlad: Audioknihy CZ. Nový český překlad z originálu, který vznikl pro tento projekt a prošel nezávislou korekturou.

Zdroj originálního textu: Project Gutenberg #521.

Originální text je volné dílo. Překlad a vydání: Audioknihy CZ, licence CC BY 4.0. Můžete jej sdílet a dál používat, pokud uvedete zdroj (Audioknihy CZ, audioknihycz.cz/kniha/robinson-crusoe-defoe/).

Audioknihu připravujeme. Další knihy a audioknihy zdarma najdete na audioknihycz.cz/kniha/robinson-crusoe-defoe/.